

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः,
हरिः ॐ

3. कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीय

Contents

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि	2
3.2 द्वितीयः प्रपाठकः - दशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम्	22
3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम्	44
3.4 तृतीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः - पुरुषमेधः	64
3.5 तृतीयाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः - इष्टिहौत्रम्	71
3.6 तृतीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः - पशुहौत्रम्	81
3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते	94
3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं)	129
3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्)	155
3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्)	179
3.11 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम्	193
3.12 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च	209

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि <https://www.vedavms.in> 2

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ॐ

3. कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टकं

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि

3.1.1 अनुवाकं 1 - देवनक्षत्राणां याज्यानुवाक्याः

TB 3.1.1.1

अ॒ग्निर्नः॑ पातु॒ कृत्तिकाः॑ । नक्ष॑त्रं दे॒वमिन्द्रि॑यम् । इ॒दमा॑सां वि॒चक्षु॑णम् । ह॒विरा॑सं जु॒होत॑न ॥
यस्य॑ भा॒न्ति रु॑मयो॒ यस्य॑ के॒तवः॑ । यस्ये॑मा वि॒श्वा भु॑वनानि॒ सर्वा॑ । स कृ॒त्तिका॑भि॒रभि॑ सु॒म्वसा॑नः
। अ॒ग्निर्नो॑ दे॒वः सु॑विते द॒धातु॑ ॥ प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वे॒तु प॑त्नी । वि॒श्वरू॑पा बृ॒हती॑ चि॒त्रभा॑नुः 1

TB 3.1.1.2

सा नो॑ य॒ज्ञस्य॑ सु॒विते॑ द॒धातु॑ । यथा॑ जी॒वेम॑ श॒रदुः॑ स॒वीराः॑ ॥ रोहि॑णी दे॒व्युद॑गात् पु॒रस्ता॑त् ।
वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्र॒तिमो॑द॒माना॑ । प्र॒जाप॑तिः॒ ह॒विषा॑ वृ॒द्धय॑न्ती । प्रि॒या दे॒वाना॑-मु॒पया॑तु य॒ज्ञम् ॥
सोमो॑ राजा॑ मृ॒गशी॑र॒षेण॑ आ॒गन् । शि॒वं नक्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒ धाम॑ । आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु ।
रेतः॑ प्र॒जां यज॑माने द॒धातु॑ । 2

TB 3.1.1.3

यत् ते॑ नक्ष॑त्रं मृ॒गशी॑र॒षम॑स्ति । प्रि॒यः रा॑जन् प्रि॒यत॑मं प्रि॒याणा॑म् । तस्मै॑ ते सोम॒ ह॒विषा॑ वि॒धेम॑
। शन्न॑ ए॒धि द्वि॑पदे शं चतु॑ष्पदे ॥ आ॒र्द्रया॑ रु॒द्रः प्रथ॑मान एति । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ पति॒रघ्निय॑याना॑म् ।
नक्ष॑त्रमस्य॒ ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ । मा नः॑ प्र॒जाः री॑रिषन् मोत वी॒रान् ॥ हे॒ती रु॒द्रस्य॑ परि॒णो वृ॑णक्तु ।
आ॒र्द्रा नक्ष॑त्रं जुष॒ताः ह॒विर्नः॑ 3

TB 3.1.1.4

प्रमुञ्चमानौ दुरितानि विश्वा । अपाघशः सं नुदतामरातिम् ॥ पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु । पुनर्वसू नः पुनरेतां यज्ञम् । पुनर्नो देवा अभियन्तु सर्वे । पुनः पुनर्वो हविषा यजामः ॥ एवा न देव्यदितिरनुवा । विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा । पुनर्वसू हविषा वर्द्धयन्ती । प्रियं देवाना-मप्येतु पार्थः । 4

TB 3.1.1.5

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः । तिष्यं नक्षत्रमभि संबभूव । श्रेष्ठो देवानां पृतनासु जिष्णुः । दिशोऽनु सर्वा अभयन्नो अस्तु ॥ तिष्यः पुरस्तादुत मद्भ्यतो नः । बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात् । बाधेतान् द्वेषो अभयं कृणुताम् । सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ इदं सूर्येभ्यो हविरस्तु जुष्टम् । आश्रेषा येषां-मनुयन्ति चेतः 5

TB 3.1.1.6

ये अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति । तेनः सर्पासो हवमागमिष्ठाः ॥ ये रोचने सूर्यस्यापि सर्पाः । ये दिवं देवीमनु सञ्चरन्ति । येषामाश्रेषा अनुयन्ति कामम् । तेभ्यः सूर्येभ्यो मधुमज्जुहोमि ॥ उपहूताः पितरो ये मघासु । मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः । ते नो नक्षत्रे हवमागमिष्ठाः । स्वधाभि र्यज्ञं प्रयतं जुषन्ताम् । 6

TB 3.1.1.7

ये अग्निदग्धा येऽनग्नि-दग्धाः । येऽमुं लोकं पितरः क्षियन्ति । याश्च विद्वया उ च न प्रविद्व । मघासु यज्ञं सुकृतं जुषन्ताम् ॥ गवां पतिः फल्गुनीनामसि त्वम् । तदर्यमन् वरुण मित्र चारु । तं त्वा वयं सन्तितारं सनीनाम् । जीवा जीवन्तमुप सम्विशेम ॥ येनेमा विश्वा भुवनानि सञ्जिता । यस्य देवा अनु सम्यन्ति चेतः 7

TB 3.1.1.8

अ॒र्य॒मा राजा॑ऽजर॒स्तुवि॑ष्मान् । फल्गु॑नीना-मृ॒षभो॑ रोर॒वीति॑ ॥ श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ भ॒गवो॑ भ॒गासि॑ । तत्त्वा॑
विदुः॑ फल्गु॑नी॒स्तस्य॑ वि॒त्तात् । अ॒स्मभ्यं॑ क्ष॒त्रम॑जर॒ः सुवी॑र्यम् । गोम॑दश्च-व॒दुप॑-स॒न्नुदे॑ह ॥ भ॒गो
ह दा॒ता भ॒ग इत् प्र॑दा॒ता । भ॒गो दे॒वीः फल्गु॑नी॒रावि॑वेश । भ॒गस्ये॑त्तं प्र॑स॒वं ग॑मेम । यत्र॑ दे॒वैः
सं॒ध॒मादं॑ म॒देम॑ । 8

TB 3.1.1.9

आया॑तु दे॒वः सं॒वि॒तोप॑यातु । हि॒र॒ण्यये॑न सुवृ॒ता र॑थेन । वह॒न् ह॒स्तः सु॒भगं॑ वि॒घ्नना॑प॒सम् ।
प्र॒यच्छ॑न्तं प॒पु॒रिं पु॒ण्य॑मच्छ ॥ ह॒स्तः प्र॒यच्छ॑ त्व॒मृतं॑ व॒सीयः॑ । दक्षि॑णेन॒ प्रति॑गृ॒ष्णीम॑ ए॒नत् ।
दा॒तार॑म॒द्य सं॒वि॒ता वि॑दे॒य । यो नो॑ ह॒स्ताय॑ प्र॒सुवा॑ति॒ य॒ज्ञम् ॥ त्वष्टा॑ नक्ष॒त्रम॑भ्येति चि॒त्राम् । सु॒भः
सं॒सं॒यु॒वति॑ रोच॑मानाम् 9

TB 3.1.1.10

नि॒वेश॑य॒न्नमृ॑तान् म॒र्त्याश्च॑ । रू॒पाणि॑ पि॒शन् भु॑वनानि वि॒श्वी ॥ तन्न॑स्त्वष्टा॒ तदु॑ चि॒त्रा वि॑च॒ष्टाम्
। तन्नक्ष॑त्रं भूरि॒दा अ॑स्तु म॒ह्यम् । तन्नः॑ प्र॒जां वी॑र॒वती॑ स॒नोतु॑ । गोभि॑र्नो॒ अश्वैः॑ स॒मन॑क्तु॒ य॒ज्ञम्
॥ वा॒युर्नक्ष॑त्र॒मभ्ये॑ति नि॒ष्ट्याम् । ति॒ग्मशृ॑ङ्गो वृष॒भो रो॑रु॒वाणः॑ । स॒मी॒रय॑न् भु॒वना॑ मा॒तरि॑श्वी ।
अ॒प॒ द्वे॒षाश्च॑सि नुद॒ताम॑रा॒तीः । 10

TB 3.1.1.11

तन्नो॑ वा॒यस्तदु॑ नि॒ष्ट्यां शृ॑णोतु । तन्नक्ष॑त्रं भूरि॒दा अ॑स्तु म॒ह्यम् । तन्नो॑ दे॒वासो॒ अनु॑ जानन्तु॒ काम॑म्
। यथा॑ तरे॒म दुरि॑तानि वि॒श्वी ॥ दूर॑म॒स्मच्छ॑त्र॒वो य॑न्तु भी॒ताः । तदि॑न्द्रा॒ग्नी कृ॑णुतां तद् वि॒शाखे॑
। तन्नो॑ दे॒वा अनु॑मदन्तु॒ य॒ज्ञम् । प॒श्चात् पु॑र॒स्ता-द॑भय॒न्नो अ॑स्तु ॥ नक्ष॑त्राणा॒मधि॑प॒त्नी वि॒शाखे॑
। श्रेष्ठा॑वि॒न्द्रा॒ग्नी भु॑वन॒स्य गो॑पौ 11

TB 3.1.1.12

विषूचः शत्रून्पबाधमानौ । अप॒ क्षुधं॑ नुदतामरातिम् ॥ पूर्णा प॒श्चादु॒त पूर्णा पुरस्ता॑त् । उन्म॑द्व्यतः
पौर्णमा॑सी जिगाय । तस्या॑ दे॒वा अधि॑ स॒म्वस॑न्तः । उ॒त्तमे॑ नाकं इ॒ह मा॑दयन्ताम् ॥ पृथ्वी
सुवर्चा॑ युवतिः स॒जोषाः॑ । पौर्णमा॑स्युद॒गा-च्छोभ॑माना । आप्या॑ययन्ती दुरि॒तानि॑ विश्वा॑ । उ॒रुं
दुहां॑ यज॑मानाय य॒ज्ञम् () । 12

(चित्रभा॑नु॒र- यज॑माने दधातु - ह॒विर्नः॑ - पाथ॒ - श्वेतो॑ - जुष॑न्तां - चेतो॑ - मदे॒म् - रोच॑माना -
मरा॑तीर् - गो॒पौ - य॒ज्ञं) (A1)

3.1.2 अनुवाकं 2 - यमनक्षत्राणां याज्यानुवाक्याः

TB 3.1.2.1

ऋ॒द्ध्यास्मि॑ ह॒व्यैर्-नम॑सोप॒ सद्य॑ । मि॒त्रं दे॒वं मि॒त्रधे॑य॒न्नो अस्तु॑ । अ॒नूरा॒धान् ह॒विषा॑ व॒र्द्धय॑न्तः
। श॒तं जी॑वेम श॒रदः॑ स॒वीराः॑ ॥ चि॒त्रं नक्ष॑त्र-मुद॒गात् पुरस्ता॑त् । अ॒नूरा॒धास॒ इति॑ यद् वद॑न्ति
। तन्मि॒त्र ए॒ति प॒थिभि॑ दे॒वयानैः॑ । हि॒र॒ण्य॒यै वि॒त॒तै-र॒न्तरि॑क्षे ॥ इन्द्रो॑ ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति ।
यस्मिन् वृ॒त्रं वृ॒त्रं तू॒र्यं त॒तारं॑ 13

TB 3.1.2.2

तस्मिन् व॒यम॑मृ॒तं दुहां॑नाः । क्षुधं॑ तरे॒म् दुरि॑तिं दुरि॑ष्टिम् ॥ पु॒रु॒न्द॒राय॑ वृष॒भाय॑ धृ॒ष्णवै॑ । अ॒षाढा॑य
सह॑मानाय मी॒ढुषे॑ । इन्द्रा॑य ज्येष्ठा मधु॑मद्-दुहां॑ना । उ॒रुं कृ॑णोतु यज॑मानाय लो॒कम् ॥ मूलं॑ प्र॒जां
वी॒रव॑र्ती विदे॒य । परा॑च्येतु नि॒र॒ऋ॒तिः परा॑चा । गो॒भिर्नक्ष॑त्रं प॒शुभिः॑ स॒म॒क्तम् । अ॒ह॒र्भू॒याद्-
यज॑मानाय म॒ह्यम् । 14

TB 3.1.2.3

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि <https://www.vedavms.in> 6

अह॑नो अ॒द्य सु॑वि॒ते द॑धातु । मूलं॑ नक्ष॑त्रमि॒ति यद् वद॑न्ति । परा॑चीं वा॒चा निर॑क्र॒तिं नु॒दामि
। शिवं॑ प्र॒जायै॑ शिव॑मस्तु म॒ह्यम् ॥ या दि॒व्या आपः॑ पय॑सा सं बभू॒वुः । या अ॒न्तरि॑क्ष उ॒त
पार्थि॑वीर्याः । यासा॑मषा॒ढा अनु॑यन्ति काम॑म् । ता न॒ आपः॑ श॒स्योना॑ भवन्तु ॥ याश्च॑ कू॒प्या
याश्च॑ ना॒द्याः समु॑द्रियाः । याश्च॑ वैश॑न्तीरु॒त प्रा॑स॒चीर्याः 15

TB 3.1.2.4

यासा॑मषा॒ढा मधु॑ भ॒क्षय॑न्ति । ता न॒ आपः॑ श॒स्योना॑ भवन्तु ॥ तन्नो॑ वि॒श्वे उप॑ शृण्वन्तु दे॒वाः
। तद॑षा॒ढा अ॒भि सम्म॑यन्तु य॒ज्ञम् । तन्नक्ष॑त्रं प्रथ॑तां प॒शुभ्यः॑ । कृ॒षिर् वृ॒ष्टिर् यज॑मानाय कल्प॑ताम्
॥ शु॒भ्राः क॒न्या यु॒वत॑यः सु॒पेश॑सः । क॒र्मक॑तः सु॒कृतो॑ वी॒र्या॑वतीः । वि॒श्वान् दे॒वान् ह॒विषा॑
व॒र्द्धय॑न्तीः । अ॒षा॒ढाः काम॑मुप॑यान्तु य॒ज्ञम् । 16

TB 3.1.2.5

यस्मि॑न् ब्रह्मा॑भ्यज॑यथ॒ सर्व॑मे॒तत् । अ॒मुञ्च॑ लो॒क मि॒दमू॑च॒ सर्व॑म् । तन्नो॑ नक्ष॑त्रमभि॒जिद् वि॒जित्य॑
। श्रियं॑ दधा॒त्वह॑णीय॑मानम् ॥ उ॒भौ लो॒कौ ब्रह्म॑णा॒ सञ्जि॑ते॒मौ । तन्नो॑ नक्ष॑त्रमभि॒जिद् विच॑ष्टाम्
। तस्मि॑न् व॒यं पृ॒तनाः॑ सं ज॑येम । तन्नो॑ दे॒वासो॑ अनु॑जानन्तु काम॑म् ॥ शृण्व॑न्ति श्रो॒णा-म॒मृत॑स्य
गो॒पाम् । पु॒ण्याम॑स्या॒ उप॑शृणोमि॒ वाच॑म् 17

TB 3.1.2.6

म॒हीं दे॒वीं वि॒ष्णुप॑त्नी-म॒जूर्या॑म् । प्र॒तीची॑मे॒नाः ह॒विषा॑ यजामः ॥ त्रेधा॑ वि॒ष्णु-रुरु॑गा॒यो विच॑क्रमे
। म॒हीं दि॒वं पृ॒थि॒वी-म॒न्तरि॑क्षम् । तच्छ्रो॑णैति श्रव॑ इ॒च्छमा॑ना । पु॒ण्यः श्लो॒कं यज॑मानाय कृण्व॑ती
॥ अ॒ष्टौ दे॒वा वस॑वः सो॒म्यासः॑ । चत॑स्रो दे॒वी र॒जराः॑ श्रवि॑ष्ठाः । ते य॒ज्ञं पौ॑न्तु रज॑सः प॒रस्ता॑त्
। सम्म॑व॒त्सरी॑णं-म॒मृत॑स्व॒स्ति । 18

TB 3.1.2.7

य॒ज्ञं नः॑ पा॒न्तु वस॑वः पुर॒स्तात् । द॒क्षिण॑तोऽभि॒यन्तु॑ श्रवि॒ष्ठाः । पु॒ण्यं नक्ष॑त्रम॒भि सम॑वि॒शाम ।
मा नो॑ अ॒रा॒ति-र॒घशः॑सा ग॒न्त्रं ॥ क्ष॒त्रस्य॑ राजा वरु॑णोऽधि॒राजः॑ । नक्ष॑त्राणां श॒तभि॑षग् वसि॒ष्ठः
। तौ दे॒वेभ्यः॑ कृ॒णुतो दी॑र्घमायुः । श॒तं स॒हस्रा॑ भेष॒जानि॑ धत्तः ॥ य॒ज्ञो राजा॑ वरु॑ण उ॒पया॑तु
। तन्नो॑ वि॒श्वे अ॒भि सम॑यन्तु दे॒वाः । 19(10)ट्.भ.3.1.2.8तन्नो॑ नक्ष॑त्रं श॒तभि॑षग् जुषा॒णम् ।
दी॒र्घमायुः॑ प्र॒तिर॑द् भेष॒जानि॑ ॥ अ॒ज एक॑पादुद॒गात् पुर॒स्तात् । वि॒श्वा भू॒तानि॑ प्र॒तिमो॑द॒मानः॑ ।
तस्य॑ दे॒वाः प्र॑स॒वं य॑न्ति स॒र्वे । प्रो॒ष्ठप॒दासो॑ अ॒मृत॑स्य गो॒पाः ॥ वि॒भ्राज॑मानः समि॒धान उ॒ग्रः ।
आऽन्तरि॑क्ष-मरु॒हद-ग॒न्धाम् । तं सूर्य॑ दे॒व-म॒जमे॑कपादम् । प्रो॒ष्ठप॒दासो॑ अनु॒यन्ति स॒र्वे । 20

TB

0

TB 3.1.2.9

अहि॑र् बु॒द्धि॒यः प्र॑थ॒मान ए॒ति । श्रे॒ष्ठो दे॒वाना॑मु॒त मा॒नुषा॑णाम् । तं ब्रा॑ह्म॒णाः सोम॑पाः सो॒म्यासः॑
। प्रो॒ष्ठप॒दासो॑ अ॒भि र॑क्षन्ति स॒र्वे ॥ च॒त्वार॑ एक॒मभि॑ कर्म दे॒वाः । प्रो॒ष्ठप॒दास॑ इति॒ यान् वद॑न्ति
। ते बु॒द्धि॒नियं॑ परि॒षद्यः॑ स्तु॒वन्तः । अहि॑र॒क्षन्ति॑ नम॑सोप॒सद्य॑ ॥ पू॒षा रे॒वत्य॑न्वेति॒ पन्था॑म् ।
पु॒ष्टि॒पती॑ पशु॒पा वाज॑ब॒स्त्यौ 21

TB 3.1.2.10

इ॒मानि॑ ह॒व्या प्र॑य॒ता जुषा॑णा । सु॒गैर्नो॑ या॒नैरु॑प॒यातां॑ य॒ज्ञम् ॥ क्षु॒द्रान् प॒शून् र॑क्षतु रे॒वती॑ नः ।
गा॒वो नो॑ अ॒श्वाः अ॒न्वे॒तु पू॒षा । अ॒न्नं र॑क्षन्तौ बहु॒धा वि॒रूप॑म् । वाजः॑ स॒नुतां॑ य॒जमा॑नाय य॒ज्ञम्
॥ तद॒श्विना॑-व॒श्वयु॑जोप॒याताम् । शु॒भं ग॑मि॒ष्ठौ सु॒यमे॑भि॒रश्वैः॑ । स्वं नक्ष॑त्रं ह॒विषा॑ य॒जन्तौ॑ । म॒द्धा
संपृ॑क्तौ य॒जुषा॑ सम॑क्तौ । 22

TB 3.1.2.11

यौ देवानां भिषजौ हव्यवाहौ । विश्वस्य दूता-वृमृतस्य गोपौ । तौ नक्षत्रं जुजुषाणो-पयाताम् ।
नमोऽश्विभ्यां कृणुमो-ऽश्वयुग्भ्याम् ॥ अपं पाप्मानं भरेणीर्भरन्तु । तद् यमो राजा भगवान्, विचष्टाम्
। लोकस्य राजा महतो महान्, हि । सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु ॥ यस्मिन् नक्षत्रे यम एति
राजा । यस्मिन्नेनमभ्यर्षिचन्त देवाः () । तदस्य चित्रं हविषा यजाम । अपं पाप्मानं भरेणीर्
भरन्तु ॥ "निवेशनी 1" "यत्ते देवा अदधुः 2" । 23

(तुतार - मह्यं - प्रासचीर्या - यान्तु यज्ञं - वाचं - स्वस्ति - देवा-अनु यन्ति सर्वे-वाजबस्त्यौ-
समंक्तौ-देवा स्त्रीणि च) (A2)

3.1.3 अनुवाकं 3 - चान्द्रमसादीनां सप्तनामिष्टीनां याज्यानुवाक्याः

TB 3.1.3.1

"नवो नवो भवति जायमानो 3]" "यमादित्या अशुमाप्याययन्ति 4" ॥ ये विरूपे समनसा
सम्व्ययन्ति । सुमानं तन्तुं परि तातनाते । विभू प्रभू अनुभू विश्वतो हुवे । ते नो नक्षत्रे
हवमागमेतम् ॥ वयं देवी ब्रह्मणा समविद्वानाः । सुरत्नांसो देववीतिं दधानाः । अहोरात्रे हविषा
वर्द्धयन्तः । अति पाप्मान-मतिमुक्त्या गमेम ॥ प्रत्युवदश्यायती 24

TB 3.1.3.2

व्युच्छन्ती दुहिता दिवः । अपो मही वृणुते चक्षुषा ॥ तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी । उदुस्त्रियाः
सचते सूर्यः । स चा उद्यन्नक्षत्र-मर्चिमत् । तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च ॥ सं भुक्तेन गमेमहि ।
तन्नो नक्षत्र-मर्चिमत् । भानुमत्तेज उच्चरत् । उप यज्ञ-मिहागमत् । 25

TB 3.1.3.3

प्र नक्षत्राय देवाय । इन्द्रायेन्दुं हवामहे । स नः सविता सुवथ सनिम् । पुष्टिदां वीरवत्तमम्
॥ "उदुत्यं 5" "चित्रम् 6" ॥ "अदितिर्न उरुष्यतु 7" "महीमूषु मातरम् 8" ॥ "इदं विष्णुः 9"

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि <https://www.vedavms.in> 9

"प्रतद्विष्णुः 10]" ॥ "अग्निर्मूर्द्धा 11" "भुवः 12" ॥ "अनु नोऽद्यानुमति 13" "रन्विदनुमते त्वम् 14" ॥ "हव्यवाहः 15" "स्विष्टम् 16" () । 26

(आयत्य - गमथ - स्विष्टम्) (A3)

3.1.4 अनुवाकं 4 - देव नक्षत्रेष्टीब्राह्मणम्

TB 3.1.4.1

अग्निर्वा अकामयत् । अन्नादो देवानां स्यामिति । स एतमग्नये कृत्तिकाभ्यः पुरोडाश-मष्टाकपालं निरवपत् । ततो वै सोऽन्नादो देवानामभवत् । अग्निरै देवानामन्नादः ॥ यथा ह वा अग्निर देवानामन्नादः । एवम् ह वा एष मनुष्याणां भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद ॥ सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः स्वाहा । अम्बायै स्वाहा दुलायै स्वाहा । नितुल्यै स्वाहा ऽभ्यन्त्यै स्वाहा । मेघयन्त्यै स्वाहा वरुषयन्त्यै स्वाहा । चुपुणीकायै स्वाहेति । 27

TB 3.1.4.2

प्रजापतिः प्रजा असृजत् । ता अस्मात् सृष्टाः पराचीरायन् । तासां रोहिणी-मभ्यङ्ग्यायत् । सोऽकामयत् । उप माऽऽवर्तेत । समेनया गच्छेयेति । स एतं प्रजापतये रोहिण्यै चरुं निरवपत् । ततो वै सा तमुपावर्तत । समेनया ऽगच्छत ॥ उप ह वा एनं प्रियमावर्तते । सं प्रियेण गच्छते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद ॥ सोऽत्र जुहोति । प्रजापतये स्वाहा रोहिण्यै स्वाहा । रोचमानायै स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहेति । 28

TB 3.1.4.3

सोमो वा अकामयत् । ओषधीनां राज्यमभिजयेयमिति । स एतं सोमाय मृगशीर्षाय श्यामाकं चरुं पर्यसि निरवपत् । ततो वै स ओषधीनां राज्यमभ्यजयत् । समानानां ह वै राज्यमभिजयति

। य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । सोमाय स्वाहा मृगशीर्षाय स्वाहा । इन्वकाभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा । राज्याय स्वाहा ऽभिजित्यै स्वाहेति । 29

TB 3.1.4.4

रुद्रो वा अकामयत । पशुमान्थ स्यामिति । स एतः रुद्रायर्द्रायै प्रैयङ्गवं चरुं पयसि निरवपत् । ततो वै स पशुमानभवत् । पशुमान् ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । रुद्राय स्वाहा ऽऽर्द्रायै स्वाहा । पिन्वमानायै स्वाहा पशुभ्यः स्वाहेति । 30

TB 3.1.4.5

ऋक्षा वा इयमलोमकाऽऽसीत् । साऽकामयत । ओषधीभिर्-वनस्पतिभिः प्रजायेयेति । सैतमदित्यै पुनर्वसुभ्यां चरुं निरवपत् । ततो वा इयमोषधीभिर्-वनस्पतिभिः प्राजायत । प्रजायते ह वै प्रजयां पशुभिः । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अदित्यै स्वाहा पुनर्वसुभ्याम् । स्वाहाऽऽभूत्यै स्वाहा प्रजात्यै स्वाहेति । 31

TB 3.1.4.6

बृहस्पतिर्वा अकामयत । ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । स एतं बृहस्पतये तिष्याय नैवारं चरुं पयसि निरवपत् । ततो वै स ब्रह्मवर्चस्यभवत् । ब्रह्मवर्चसी ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । बृहस्पतये स्वाहा तिष्याय स्वाहा । ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति । 32

TB 3.1.4.7

देवासुराः सम्यंता आसन् । ते देवाः सूर्येभ्य आश्रेषाभ्य आज्ये कर्मं निरवपन् । तानेताभिरेव देवताभिरुपानयन् । एताभिर्ह वै देवताभिर्-द्विषन्तं भ्रातृव्य-मुपनयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । सूर्येभ्यः स्वाहाऽऽश्रेषाभ्यः स्वाहा । दुन्दुशूकेभ्यः स्वाहेति । 33

TB 3.1.4.8

पितॄ॒ वा अ॑कामयन्त । पितॄ॒लोक॑ ऋ॒द्भ्या॒मेति॑ । त ए॒तं पितॄ॒भ्यो म॒घाभ्यः॑ पु॒रोडा॑शः षट्क॒पालं॑
नि॒र॒व॒प॒न् । ततो॒ वै ते पितॄ॒लोक॑ आ॒र्द्ध॒वन् । पितॄ॒लोके॑ ह॒ वा ऋ॒ध्नोति॑ । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते
। य उ॑ चैन॒देवं वे॑द । सोऽत्र॑ जुहोति । पितॄ॒भ्यः स्वाहा॑ म॒घाभ्यः॑ । स्वाहा॑ ऽन॒घाभ्यः॑ स्वाहा॑
ऽग॒दाभ्यः॑ । स्वाहा॑ ऽरु॒न्ध॒तीभ्यः॑ स्वाहेति॑ । 34

TB 3.1.4.9

अ॒र्य॒मा वा अ॑कामयत । प॒शु॒मान्थ॑ स्या॒मिति॑ । स ए॒तम॑र्य॒म्णे फ॒ल्गु॒नीभ्यां॑ च॒रुं नि॒र॒व॒प॒त् । ततो॒
वै स प॑शु॒मान॑भवत् । प॒शु॒मान् ह॒ वै भ॑वति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑ चैन॒देवं वे॑द ।
सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒र्य॒म्णे स्वाहा॑ फ॒ल्गु॒नीभ्याः॑ स्वाहा॑ । प॒शु॒भ्यः स्वाहेति॑ । 35

TB 3.1.4.10

भ॒गो वा अ॑कामयत । भ॒गी श्रे॑ष्ठी दे॒वाना॑ः स्या॒मिति॑ । स ए॒तं भ॒गाय॑ फ॒ल्गु॒नीभ्यां॑ च॒रुं नि॒र॒व॒प॒त् ।
ततो॒ वै स भ॒गी श्रे॑ष्ठी दे॒वाना॑मभवत् । भ॒गी ह॒ वै श्रे॑ष्ठी सं॒माना॑न॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते ।
य उ॑ चैन॒देवं वे॑द । सोऽत्र॑ जुहोति । भ॒गाय॑ स्वाहा॑ फ॒ल्गु॒नीभ्याः॑ स्वाहा॑ । श्रे॑ष्ठ्या॒य स्वाहेति॑ । 36

TB 3.1.4.11

स॒वि॒ता वा अ॑कामयत । श्र॒न्मै दे॒वा द॑धी॒रन् । स॒वि॒ता स्या॒मिति॑ । स ए॒तः स॒वि॒त्रे ह॑स्ता॒य
पु॒रोडा॑शं द्वा॒द॒श॒क॒पालं॑ नि॒र॒व॒प॒दाशू॑नां व्री॒ही॒णाम् । ततो॒ वै तस्मै॑ श्र॒द्दे॒वा अ॑द॒धत॑ । स॒वि॒ताऽभ॑वत्
। श्र॒द्ध॒ वा अ॑स्मै म॒नुष्या॑ द॒धते॑ । स॒वि॒ता सं॒माना॑न॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑
चैन॒देवं वे॑द । सोऽत्र॑ जुहोति । स॒वि॒त्रे स्वाहा॑ ह॑स्ता॒य । स्वाहा॑ द॒दुते॑ स्वाहा॑ पृ॒णते॑ । स्वाहा॑
प्र॒यच्छ॑ते स्वाहा॑ प्र॒तिगृ॑भ्ण॒ते स्वाहेति॑ । 37

TB 3.1.4.12

त्वष्टा वा अकामयत् । चित्रं प्रजां विन्देयेति । स एतं त्वष्ट्रे चित्रायै पुरोडाशमष्टा-कपालं निर्वपत् । ततो वै स चित्रं प्रजामविन्दत । चित्रं ह वै प्रजां विन्दते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । त्वष्ट्रे स्वाहा चित्रायै स्वाहा । चैत्राय स्वाहा प्रजायै स्वाहेति । 38

TB 3.1.4.13

वायुर्वा अकामयत् । कामचारमेषु लोकेष्वभिजयेयमिति । स एतद्वायवे निष्ठायै गृष्ट्यै दुग्धं पयो निर्वपत् । ततो वै स कामचारमेषु लोकेष्वभ्यजयत् । कामचारं ह वा एषु लोकेष्वभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । वायवे स्वाहा निष्ठायै स्वाहा । कामचाराय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति । 39

TB 3.1.4.14

इन्द्राग्नी वा अकामयेताम् । श्रेष्ठ्यं देवानां अभिजयेवेति । तावेतमिन्द्राग्निभ्यां विशाखाभ्यां पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपताम् । ततो वै तौ श्रेष्ठ्यं देवानां अभ्यजयताम् । श्रेष्ठ्यं ह वै समानानां अभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । इन्द्राग्निभ्यां स्वाहा विशाखाभ्यां स्वाहा । श्रेष्ठ्याय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति । 40

TB 3.1.4.15

अथैतत्पौर्णमास्या आज्यं निर्वपति । कामो वै पौर्णमासी । काम आज्यम् । कामेनैव कामं समर्द्धयति । क्षिप्रमेनं स काम उपनमति । येन कामेन यजते । सोऽत्र जुहोति । पौर्णमास्यै स्वाहा कामाय स्वाहाऽऽगत्यै स्वाहेति । 41

शपेचिअल् खोर्वे इन्दिचतिन्ग् थे नुम्बेर् ओf "वाक्यम्स्" इन् एअच् डसिनि ओf 4थ आनुवकम् (अग्निः पञ्चदश - प्रजापतिः षोडश - सोम एकादश - रुद्रो दश - रक्षैकादश - बृहस्पतिर् दश

- देवासुरा नव - पितर एकादशा-र्यमा-भगो दश दश-सविता चतुर्दश-त्वष्टा-वायु- रिन्द्राग्री दश दशा-थैतत् पौर्णमास्या अष्टौ पञ्चदश) (A4)

3.1.5 अनुवाकं 5 - यमनक्षत्रेष्टिब्राह्मणम्

TB 3.1.5.1

मित्रो वा अकामयत् । मित्रधेयमेषु लोकेष्वभिजयेयमिति । स एतं मित्रायानूराधेभ्यश्चरुं निरवपत् । ततो वै स मित्रधेयमेषु लोकेष्वभ्यजयत् । मित्रधेयं ह वा एषु लोकेष्वभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । मित्राय स्वाहा अनूराधेभ्यः स्वाहा । मित्रधेयाय स्वाहा अभिजित्यै स्वाहेति । 42

TB 3.1.5.2

इन्द्रो वा अकामयत् । ज्यैष्ठ्यं देवानामभिजयेयमिति । स एतमिन्द्राय ज्यैष्ठ्यायै पुरोडाशमेकादशकपालं निरवपन् महाव्रीहीणाम् । ततो वै स ज्यैष्ठ्यं देवानामभ्यजयत् । ज्यैष्ठ्यं ह वा वै समानानामभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । इन्द्राय स्वाहा ज्यैष्ठ्यायै स्वाहा । ज्यैष्ठ्याय स्वाहा अभिजित्यै स्वाहेति । 43

TB 3.1.5.3

प्रजापतिर्वा अकामयत् । मूलं प्रजां विन्देयेति । स एतं प्रजापतये मूलाय चरुं निरवपत् । ततो वै स मूलं प्रजामविन्दत । मूलं ह वा वै प्रजां विन्दते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । प्रजापतये स्वाहा मूलाय स्वाहा । प्रजायै स्वाहेति । 44

TB 3.1.5.4

आपो वा अकामयन्त । समुद्रं कामम् भिजयेयेति । ता एतमद्भ्योऽषाढाभ्यश्चरुं निरवपन् । ततो वै ताः समुद्रं कामम्भ्यजयन् । समुद्रं ह वा वै कामम्भिजयति । य एतेन हविषा यजते । य

उं चैनदेवं वेदं । सोऽत्र जुहोति । अद्भ्यः स्वाहा ऽषाढाभ्यः स्वाहा । समुद्राय स्वाहा कामाय स्वाहा । अभिजित्यै स्वाहेति । 45

TB 3.1.5.5

विश्वे वै देवा अकामयन्त । अनपज्यं जयेमेति । त एतं विश्वेभ्यो देवेभ्योऽषाढाभ्यश्चरुं निरवपत् । ततो वै तेऽनपज्यमजयत् । अनपज्यं ह वै जयति । य एतेन हविषा यजते । य उं चैनदेवं वेदं । सोऽत्र जुहोति । विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ऽषाढाभ्यः स्वाहा । अनपज्याय स्वाहा जित्यै स्वाहेति । 46

TB 3.1.5.6

ब्रह्म वा अकामयत् । ब्रह्मलोकमभिजयेयमिति । तदेतं ब्रह्मणेऽभिजिते चरुं निरवपत् । ततो वै तद्ब्रह्मलोकमभ्यजयत् । ब्रह्मलोकं ह वा अभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उं चैनदेवं वेदं । सोऽत्र जुहोति । ब्रह्मणे स्वाहा ऽभिजिते स्वाहा । ब्रह्मलोकाय स्वाहा ऽभिजित्यै स्वाहेति । 47

TB 3.1.5.7

विष्णुर्वा अकामयत् । पुण्यं श्लोकं शृण्वीय । न मां पापी कीर्तिरागच्छेदिति । स एतं विष्णवे श्रोणायै पुरोडाशं त्रिकपालं निरवपत् । ततो वै स पुण्यं श्लोकं शृणुत । नैनं पापी कीर्तिरागच्छत् । पुण्यं ह वै श्लोकं शृणुते । नैनं पापी कीर्तिरागच्छति । य एतेन हविषा यजते । य उं चैनदेवं वेदं । सोऽत्र जुहोति । विष्णवे स्वाहा श्रोणायै स्वाहा । श्लोकाय स्वाहा श्रुताय स्वाहेति । 48

TB 3.1.5.8

वसवो वा अकामयन्त । अग्रं देवतानां परीयामेति । त एतं वसुभ्यः श्रविष्ठाभ्यः पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपत् । ततो वै तेऽग्रं देवतानां पर्यायन् । अग्रं ह वै समानानां पर्येति । य एतेन हविषा

यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । वसुभ्यः स्वाहा श्रविष्ठाभ्यः स्वाहा । अग्राय स्वाहा परीत्यै स्वाहेति । 49

TB 3.1.5.9

इन्द्रो वा अकामयत । दृढो ऽशिथिलः स्यामिति । स एतं वरुणाय शतभिषजे भेषजेभ्यः पुरोडाशं दशकपालं निरवपत्-कृष्णानां ब्रीहीणाम् । ततो वै स दृढोऽशिथिलोऽभवत् । दृढो ह वा अशिथिलो भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । वरुणाय स्वाहा शतभिषजे स्वाहा । भेषजेभ्यः स्वाहेति । 50

TB 3.1.5.10

अजो वा एकपादकामयत । तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । स एतमजायैकपदे प्रोष्ठपदेभ्यः श्वरं निरवपत् । ततो वै स तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यभवत् । तेजस्वी ह वै ब्रह्मवर्चसी भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अजायैकपदे स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा । तेजसे स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति । 51

TB 3.1.5.11

अहिर्वै बुद्धियोऽकामयत । इमां प्रतिष्ठां विन्देयेति । स एतमहये बुद्धियाय प्रोष्ठपदेभ्यः पुरोडाशं भूमिकपालं निरवपत् । ततो वै स इमां प्रतिष्ठां मविन्दत । इमां ह वै प्रतिष्ठां विन्दते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अहये बुद्धियाय स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा । प्रतिष्ठायै स्वाहेति । 52

TB 3.1.5.12

पूषा वा अकामयत । पशुमान्थ स्यामिति । स एतं पूष्णे रेवत्यै चरं निरवपत् । ततो वै स पशुमानभवत् । पशुमान् ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । पूष्णे स्वाहा रेवत्यै स्वाहा । पशुभ्यः स्वाहेति । 53

TB 3.1.5.13

अ॒श्विनौ वा अ॑कामयेताम् । श्रो॒त्रस्विना॒वब॑धिरौ स्या॒वेति॑ । तावे॒तम॒श्विभ्या॑-म॒श्वयुग्भ्या॑ पुरो॒डाशं॑
द्विक॒पालं॑ निर॑वपताम् । ततो॒ वै तौ श्रो॒त्रस्विना॒वब॑धिरा-वभवताम् । श्रो॒त्रस्वी॑ ह॒ वा अब॑धिरो भवति
। य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒श्विभ्या॑ऽ स्वाहा॑ऽश्वयुग्भ्या॑ऽ
स्वाहा॑ । श्रोत्रा॑य॒ स्वाहा॑ श्रुत्यै॒ स्वाहेति॑ । 54

TB 3.1.5.14

य॒मो वा अ॑कामयत । पि॒तृणा॑ऽ रा॒ज्यम॒भिज॑येय॒मिति॑ । स ए॒तं य॒माया॑प॒भर॑णीभ्यश्च॒रुं निर॑वपत्
। ततो॒ वै स पि॑तृणा॑ऽ रा॒ज्यम॒भ्यज॑यत् । स॒माना॑नाऽ॒ ह॒ वै रा॒ज्यम॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑
यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । य॒माय॑ स्वाहा॑ ऽप॒भर॑णीभ्यः स्वाहा॑ । रा॒ज्याय॑
स्वाहा॑ ऽभिजित्यै॒ स्वाहेति॑ । 55

TB 3.1.5.15

अथै॒तद॑-मा॒वास्या॑या॒ आज्यं॑ निर॑वपति । कामो॒ वा अ॑मावा॒स्यौ । काम॑ आज्य॒म् । कामे॑नै॒व काम॑ऽ
सम॑र्द्धयति । क्षि॒प्रमे॑नऽ॒ स काम॑ उप॑नमति । येन॑ कामे॒न यज॑ते । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒मावा॒स्यायै॑
स्वाहा॑ कामा॑य॒ स्वाहा॑ ऽऽग॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । 56

शपेचिअल् खोर्वे इन्दिचतिन्ग् थे नुम्बेर् ओf "वाक्यम्स्" इन् एअच् डसिनि ओf 5थ् आनुवकम्
(मित्र - इन्द्रः - प्रजापतिर् दश दशा - पु एकादश - विश्वे ब्रह्म दशदश - विष्णु स्रयोदश - वसव
- इन्द्रोऽ - जोऽहिर्वे - बुद्धियः - पुषा - ऽश्विनौ - यमो दशदशा - थैतद - मावास्याया अष्टौ
पञ्चदश) (A5)

3.1.6 अनुवाकं 6 - चान्द्रमसादीष्टिब्राह्मणम्

TB 3.1.6.1

चन्द्रमा वा अकामयत । अहोरात्रा-नर्द्धमासान्-मासां-नृतून्-सम्वत्सर-माप्त्वा । चन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतां-माप्नुयामिति । स एतं चन्द्रमसे प्रतीदृश्यायै पुरोडाशं पञ्चदशकपालं निरवपत् । ततो वै सोऽहोरात्रा-नर्द्धमासान्-मासां-नृतून्-सम्वत्सर-माप्त्वा । चन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतांमाप्नोति । अहोरात्रान् ह वा अर्द्धमासान् मासान्-ऋतून्-सम्वत्सर-माप्त्वा । चन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतांमाप्नोति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । चन्द्रमसे स्वाहा प्रतीदृश्यायै स्वाहा । अहोरात्रेभ्यः स्वाहा ऽर्द्धमासेभ्यः स्वाहा । मासेभ्यः स्वाहर्तुभ्यः स्वाहा । सम्वत्सराय स्वाहेति । 57

TB 3.1.6.2

अहोरात्रे वा अकामयेताम् । अत्यहोरात्रे मुच्येवहि । न नावहोरात्रे औप्नुयातामिति । ते एतमहोरात्राभ्यां चरुं निरवपताम् । द्वयानां ब्रीहीणाम् । शुक्लानां च कृष्णानां च । सवात्योर्दुग्धे । श्वेतायै च कृष्णायै च । ततो वै ते अत्यहोरात्रे अमुच्येते । नैनं अहोरात्रे औप्नुताम् । अतिं ह वा अहोरात्रे मुच्यते । नैनमहोरात्रे औप्नुतः । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अहे स्वाहा रात्रियै स्वाहा । अतिमुक्त्यै स्वाहेति । 58

TB 3.1.6.3

उषा वा अकामयत । प्रिया ऽऽदित्यस्य सुभगा स्यामिति । सैतमुषसे चरुं निरवपत् । ततो वै सा प्रिया ऽऽदित्यस्य सुभगा ऽभवत् । प्रियो ह वै समानानां सुभगो भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहा । व्युष्ट्यै स्वाहा व्युच्छन्त्यै स्वाहा । व्युष्टायै स्वाहेति । 59

TB 3.1.6.4

अथैतस्मै नक्षत्राय चरुं निर्वपति । यथा त्वं देवानामसि । एवमहं मनुष्याणां भूयासमिति । यथा

ह॒ वा ए॒तद्-दे॒वाना॑म् । ए॒व॑ ह॒ वा ए॒ष म॑नु॒ष्या॑णां भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑
चै॒नदे॒वं वे॒द । सोऽ॒त्र जु॒होति॑ । नक्ष॑त्राय॒ स्वाहो॑दे॒ष्यते॑ स्वाहा॑ । उ॒द्यते॑ स्वाहोदि॑ताय॒ स्वाहा॑ ।
हर॑से॒ स्वाहा॑ भर॑से॒ स्वाहा॑ । भ्राज॑से॒ स्वाहा॑ तेज॑से॒ स्वाहा॑ । तप॑से॒ स्वाहा॑ ब्रह्म॑वर्च॒साय॑ स्वाहेति॑ ।

60

TB 3.1.6.5

सूर्यो॑ वा अ॒काम॑यत । नक्ष॑त्राणां प्रति॒ष्ठा स्या॑मिति॑ । स ए॒त॑ सूर्या॒य नक्ष॑त्रेभ्यश्च॒रुं निर॑वपत् ।
ततो॑ वै स नक्ष॑त्राणां प्रति॒ष्ठा ऽभ॑वत् । प्र॒तिष्ठा॑ ह॒ वै संमा॑नानां॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते
। य उ॑ चै॒नदे॒वं वे॒द । सोऽ॒त्र जु॒होति॑ । सूर्या॒य स्वाहा॑ नक्ष॑त्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ । प्र॒तिष्ठा॒यै स्वाहे॑ति । 61

TB 3.1.6.6

अथै॒तमदि॑त्यै च॒रुं निर॑वपति । इ॒यं वा अदि॑तिः । अ॒स्यामे॒व प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति । सोऽ॒त्र जु॒होति॑ ।
अदि॑त्यै स्वाहा॑ प्र॒तिष्ठा॒यै स्वाहे॑ति । 62

TB 3.1.6.7

अथै॒तं वि॑ष्णवे च॒रुं निर॑वपति । यु॒ज्ञो वै वि॑ष्णुः । यु॒ज्ञ ए॒वान्तु॑तः प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति । सोऽ॒त्र जु॒होति॑
। वि॑ष्णवे स्वाहा॑ यु॒ज्ञाय॑ स्वाहा॑ । प्र॒तिष्ठा॒यै स्वाहे॑ति । 63

special korvai

(स॒वि॒ताऽऽशू॑नां व्री॒हीणा॑मिन्द्रो॑ म॒हाव्री॑हीणा॒मिन्द्रः॑ कृ॒ष्णा॒नो व्री॑ही॒णाम॑हो॒रात्रे॑ द्रु॒यानां॑ व्री॒हीणाम् ।
पि॒तरः॑ षट्क॑पालः स॒वि॒ता द्वाद॑शकपालमिन्द्रा॒ग्नी एका॑दशकपालमिन्द्र॒ एका॑दशकपालमिन्द्रो॑ दश॑कपालं
वि॒ष्णुस्त्रि॑कपालमहि॒र भूमि॑कपालम॒श्विनो॑ द्वि॒कपालं॑ च॒न्द्रमाः॑ पञ्च॑दशकपाल-म॒ग्नि॒रत्त्व॑ष्टा वस॑वोऽष्टा॒कपाल॑म॒न्यत्र॑
च॒रुम् । रु॒द्रोऽर्य॑मा पू॒षा प॑शु॒मान्थ॑ स्याः॒ सोमो॑ रु॒द्रो बृ॒हस्प॑तिः प॒यसि॑ वा॒युः प॒यः सोमो॑ वा॒युरिन्द्रा॑ग्नी
मि॒त्र इन्द्र॑ आपो॒ ब्रह्म॑ यु॒मोऽभि॑जित्यै॒ त्वष्टा॑ प्र॒जाप॑तिः प्र॒जायै॑ पौ॒र्णमा॒स्या अ॑मावा॒स्याया॑ आ॒गत्यै॑

विश्वे जित्या अश्विनौ श्रुत्यै । ब्रह्म तदेतं विष्णुः स एतं वायुः स एतदापस्ताः । पितरो विश्वे
वसवोऽकामयन्तमेति त एतं निरवपन्न । आपोऽकामयन्त मेति ता एतं निरवपन्न । इन्द्राग्नी
अश्विनावकामयेतां वेति तावेतं निरवपदाम् । अहोरात्रे वा अकामयेतामिति ते एतं निरवपताम्
। अन्यत्राकामयतमिति स एतं निरवपत् । इन्द्राग्नी श्रेष्ठ्यमिन्द्रो ज्यैष्ठ्यमिन्द्रो दृढः । आहिः
सूर्योऽदित्यै विष्णवे प्रतिष्ठायै । सोमो यमः समानानाम् । अग्निर्नो रीरिषदुन्यत्र रीरिषः)

special korvai

(विदुषो हविषा य उ चैनदेवं वेद । इष्टिभिर्य उ चैना एवं वेद । अन्यत्र ब्राह्मणे य उ चैनमेवं
वेद)

(चन्द्रमाः पञ्चदशा - होरात्रे सप्तद - शोषा एकादशा - थैतस्मै नक्षत्ताय त्रयोदश - सूर्यो दशा -
थैतमदित्यै पञ्चा - थैतं विष्णवे षट्थ सप्त) (A6)

Prapaataka korvai with starting Padams of 1 to 6 Anuvaakams :-

(अग्निर्न-ऋद्ध्यास्म-नवोनवो-ऽग्निर्-मित्र - श्वन्द्रमाः षट्)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(अग्निर्न - स्तन्नो वायु - रहिर्बुद्धिय - ऋक्षा वा इय - मथैतत् पौर्णमास्या - अजो वा एकपाथ -
सूर्यं स्त्रिषष्टिः)

first and last Word 3rd Ashtakam 1st Prapaatakam :-

(अग्निर्नः - पातु प्रतिष्ठायै स्वाहेति)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः समाप्तः ॥

Appendix (of Expansions) ट्.भू.3.1.2.11 - "निवेशनी 1" "यत्ते देवा अदधुः 2" निवेशनी
सङ्गमनी वसूनां विश्वा रूपाणि वसूत्यावेशयन्ती । सहस्रपोषः सुभगा रराणा सा न आगन् वर्चसा

सम्विद्वाना ॥ 1

यत्ते देवा अदधुर् भागधेयममावास्ये सम्वसन्तो महित्वा । सानो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरं ॥ 2 (Both 1] and 2] appearing in T.S.3.5.1.1)

ट्.भ.3.1.3.1 - "नवो नवो भवति जायमानो 3]" "यमादित्या अशुमाप्याययन्ति 4" नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसां मेत्यग्रे । भागं देवेभ्यो विदधात्यायन् प्रचन्द्रमास्तिरति दीर्घमायुः ॥ 3]

यमादित्या अशुमाप्याययन्ति यमक्षित-मक्षितयः पिबन्ति । तेन नो राजा वरुणो बृहस्पतिराप्याययन्तु भुवनस्य गोपाः ॥ 4] (Both 3] and 4] appearing in T.S.2.4.14.1)

ट्.भ.3.1.3.3 - "उदुत्यं 5" "चित्रम् 6" उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यं ॥ 5

चित्रं देवाना-मुदगादनीकं चक्षुर् मित्रस्य वरुणस्याऽग्नेः । आऽ प्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षः सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ 6 (Both 5] and 6] appearing in T.S.1.4.43.1

ट्.भ.3.1.3.3 - "अदितिर्न उरुष्यतु 7" "महीमूषु मातरम् 8" अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म यच्छतु । अदितिः पात्वः हंसः ॥ 7

महीमूषु मातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम । तुविक्षत्रामजरन्तीमुरूचीः सुशर्माणमदितिः सुप्रणीतिं ॥ 8 (Both 7] and 8] appearing in T.S.1.5.11.5)

ट्.भ.3.1.3.3 - "इदं विष्णुः 9" "प्रतद्विष्णुः 10" इदं विष्णुर् विचक्रमे त्रेधा नि दधे पदं । स मूढमस्य पाः सुरे ॥ 9 (AppEaring in T.S.1.2.13.1)

प्रतद्-विष्णुः स्तवते वीर्याय । मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु । अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ 10 (appearing in T.B.2.4.3.4)

ट्.भ.3.1.3.3 - "अग्निर्मूर्धा 11" "भुवः 12" अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयं । अपाः रेतांसि जिन्वति ॥ 11

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रां नियुद्धिः सचसे शिवाभिः । दिवि मूर्धानं दधिषे सुवृषां जिह्वामग्रे चकृषे हव्यवाहं ॥ 12 (Both 11] and 12] appearing in T.S.4.4.4.1

ट्.भ.३.१.३.३ -"अनुं नोऽद्यानुमति 13" "रन्विदनुमते त्वम् 14" अनुं नोऽद्याऽनुमतिर् यज्ञं देवेषु मन्यतां । अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे मयः ॥ 13

अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शञ्चनः कृधि । ऋत्वे दक्षाय नो हिनु प्रण आयूँषि तारिषः ॥

14 (Both 13] and 14] appearing in T.S.3.3.11.3) ट्.भ.३.१.३.३ - "हव्यवाहः 15" "स्विष्टम् 16" हव्यवाह-मभिमातिषाऽहम् । रक्षोहणं पृतनासु जिष्णुम् । ज्योतिष्मन्तं दीद्यतं पुरन्धिम् । अग्निः स्विष्टकृतमा हुवेम ॥ 15

स्विष्टमग्ने अभि तत् पृणाहि । विश्वा देव पृतना अभिष्य । उरुं नः पन्थां प्रदिशन्वि भाहि । ज्योतिष्मद्वेह्यजरं न आयुः ॥ 16 (Both 15] and 16] appearing in T.B.2.4.1.4)

=====

3.2 द्वितीयः प्रपाठकः - दशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम्

3.2.1 अनुवाकं 1 - वथ्सापाकरणम्

TB 3.2.1.1

तृतीयस्यामितो दिवि सोमं आसीत् । तं गायत्र्याहरेत् । तस्य पूर्णमच्छिद्यत् । तत् पूर्णोऽभवत् । तत् पूर्णस्य पूर्णत्वम् । ब्रह्म वै पूर्णः । यत् पूर्णशखया वथ्सानपाकरोति । ब्रह्मणैवैनानपाकरोति ॥ गायत्रो वै पूर्णः । गायत्राः पशवः 1

TB 3.2.1.2

तस्मात् त्रीणित्रीणि पूर्णस्य पलाशानि । त्रिपदा गायत्री । यत् पूर्णशखया गाः प्रार्पयति । स्वयैवैनां देवतया प्रार्पयति । यं कामयेता पशुः स्यादिति । अपूर्णां तस्मै शुष्काग्रामाहरेत् । अपशुरेव भवति । यं कामयेत पशुमान्ध स्यादिति । बहुपूर्णां तस्मै बहुशखामाहरेत् । पशुमन्तमेवैनं करोति । 2

TB 3.2.1.3

यत् प्राचीमाहरेत् । देवलोकमभिजयेत् । यदुदीचीं मनुष्यलोकम् । प्राचीमुदीचीमाहरति । उभयौर्लोकयोः अभिजित्यै ॥ इषे त्वोर्जे त्वेत्याह । इषमेवोर्जं यजमाने दधाति ॥ वायवः स्थेत्याह । वायुर्वा अन्तरिक्षस्याद्ध्यक्षाः । अन्तरिक्षदेवत्याः खलु वै पशवः 3

TB 3.2.1.4

वायवं एवैनान् परिं ददाति । प्र वा एनानेतदाकरोति । यदाह । वायवः स्थेत्युपायवः स्थेत्याह । यजमानायैव पशूनुपह्वयते ॥ देवो वः सविता प्रार्पयत्वित्याह प्रसूत्यै ॥ श्रेष्ठतमाय कर्मण इत्याह । यज्ञो हि श्रेष्ठतमं कर्म । तस्मादेवमाह ॥ आप्यायद्धमघ्निया देवभागमित्याह 4

TB 3.2.1.5

वृ॒थ्सेभ्य॑श्च॒ वा ए॒ताः पु॒रा म॑नु॒ष्यैभ्य॑-श्चाप्या॑यन्त । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैना॒ इन्द्रा॑याप्या॑यति ॥ ऊ॒र्जस्व॑तीः
पय॑स्वती॒रित्या॑ह । ऊ॒र्जश्-हि॒ पयः॑ स॒म्भर॑न्ति ॥ प्र॒जाव॑न्ती-रन॒मीवा॑ अ॒यक्ष्मा॑ इत्या॒ह प्रजा॑त्यै
। मावः॑ स्तेन॑ ई॒शत॑ माऽघ॑श॒स्र इत्या॑ह गु॒प्त्यै ॥ रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः परि॑ वो वृ॒णत्ति॑वित्या॒ह । रु॒द्रा
दे॒वैना॑-स्त्रायते ॥ ध्रु॒वा अ॒स्मिन् गो॑प॒तौ स्या॑त ब॒ह्वीरि॑त्या॒ह । ध्रु॒वा ए॒वास्मि॑न् ब॒ह्वीः करो॑ति () । 5

TB 3.2.1.6

यज॑मानस्य प॒शून् पा॑हीत्या॒ह । प॒शूनां॑ गोपी॒थाय॑ । तस्मा॑त्सा॒यं प॒शव॑ उ॒पे स॒माव॑र्तन्ते ॥ अन॑धः
साद॑यति । गर्भा॑णां धृ॒त्या अ॒प्रपा॑दाय । तस्मा॑द्गर्भाः॑ प्र॒जाना॑मप्र॒पादु॑काः । उ॒परी॑व निद॑धाति ।
उ॒परी॑व हि सु॒वर्गो॑ लो॒कः । सु॒वर्गस्य॑ लो॒कस्य॑ स॒मष्ट्यै॑ । 6

(प॒शवः॑ - करोति - प॒शवो॑ - दे॒वभा॒गमि॑त्या॒ह - करोति - + नव॑ च) (A1)

3.2.2 अनुवाकं 2 - बर्हिराहरणम्**TB 3.2.2.1**

दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सव॑ इत्य॑श्च॒पर॒शुमा॑द॒त्ते प्र॒सूत्यै॑ । अ॒श्विनो॑र्-बा॒हुभ्या॑मि॒त्याह॑ । अ॒श्विनो॑ हि
दे॒वाना॑म॒द्भूर्यु॑ आस्ता॑म् । पू॒ष्णो ह॑स्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ ॥ यो वा ओष॑धीः प॒र्वशो॑ वेद॑ । नैनाः॑
स हि॑नस्ति । प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओष॑धीः प॒र्वशो॑ वेद॑ । स ए॒ना न हि॑नस्ति । अ॒श्वप॑र्श्वा ब॒रु॒हिर॑च्छैति
। प्रा॒जाप॑त्यो वा अ॒श्वः स॒योनि॑त्वाय॑ 7

TB 3.2.2.2

ओष॑धीना॒महि॑सायै ॥ य॒ज्ञस्य॑ घो॒षद॑सीत्या॒ह । यज॑मान ए॒व र॒यिं द॑धाति । प्र॒त्युष्ट॑ रक्षः प्र॒त्युष्टा॑
अ॒रात॑य॒ इत्या॑ह । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै ॥ प्रे॒यम॑गाद्धि॒षणा॑ ब॒रु॒हिर॑च्छेत्या॒ह । वि॒द्या वै धि॑षणा॑ ।
वि॒द्ययै॑वैन॒दच्छै॑ति ॥ म॒नु॒ना कृ॒ता स्व॒धया॑ वि॒तुष्टे॑त्या॒ह । मा॒नु॒वी हि प॒र॒शुः स्व॒धाकृ॑ता 8

TB 3.2.2.3

त आव॑हन्ति क॒वयः॑ पु॒रस्ता॑दि॒त्याह॑ । शु॒श्रुवा॑ऽसो॒ वै क॒वयः॑ । य॒ज्ञः पु॒रस्ता॑त् । मुख॑त ए॒व
य॒ज्ञमार्॑भते । अथो॒ यदे॑तदु॒त्तवा॑ यतः॒ कुत॑श्चा॒हर॑ति । तत् प्रा॒च्या ए॒व दि॒शो भ॑वति ॥ दे॒वेभ्यो॑
जुष्ट॑मिह ब॒रुहि॒रास॑द् इत्या॑ह । ब॒रुहि॒षः समृ॑द्धयै । कर्म॑णोऽन॑परा॒धाय ॥ दे॒वानां॑ परि॒षूत॑म॒सीत्या॑ह
9

TB 3.2.2.4

यद्वा इ॒दं किं॑ च॑ । तद्-दे॒वानां॑ परि॒षूत॑म् । अथो॒ यथा॑ वस्य॑से प्रति॒ प्रोच्या॑हे॒दं के॑रिष्यामीति॑ । ए॒वमे॒व
तद॑द्ध्युर॒-दे॒वेभ्यः॑ प्रति॒ प्रोच्य॑ ब॒रुहि॑र्दाति । आ॒त्मनो॑ऽहि॒सायै॑ ॥ याव॑तः स्त॒म्बान् प॑रि दि॒शेत् ।
यत्तेषा॑-मु॒च्छि॑ऽष्यात् । अति॒ तद्-य॒ज्ञस्य॑ रेचयेत् । एक॑ऽ स्त॒म्बं परि॑दि॒शेत् । तः॑ सर्व॑ दायात् 10

TB 3.2.2.5

य॒ज्ञस्यान॑तिरेकाय ॥ व॒रुष॑वृद्ध-म॒सीत्या॑ह । व॒रुष॑ वृद्धा॒ वा ओष॑धयः ॥ दे॒वं ब॒रुहि॑रित्या॑ह ।
दे॒वेभ्य॑ ए॒वैन॑त् करोति । मा त्वा॒ऽन्व॒ज्ञा ति॑र्यगित्या॑हा हि॒सायै॑ । पर्व॑ ते रा॒द्ध्यास॑मित्या॒ह-ह॒र्द्धयै॑ ॥
आ॒च्छे॒त्ता ते॒ मा रि॑षमित्या॑ह । नास्या॒त्मनो॑ मीयते । य ए॒वं वे॑द । 11

TB 3.2.2.6

दे॒वंब॒रुहिः॑ शु॒तव॑ल॒शं वि॑रोहेत्या॑ह । प्र॒जा वै ब॒रुहिः॑ । प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय ॥ सु॒हस्र॑व॒ल॒शा
वि व॒यः॑ रु॒हेमे॑त्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते ॥ पृ॒थि॒व्याः स॒पृचः॑ पा॒हीत्या॑ह॒ प्रति॑ष्ठित्यै ॥
अयु॑ङ्गायु॒ङ्गान्-मु॒ष्टीन् लु॑नोति । मि॒थुन॑त्वाय॒ प्रजा॑त्यै ॥ सु॒स॒भृता॑ त्वा॒ संभ॑रामीत्या॑ह । ब्रह्म॑णै॒वैन॑थ्-
संभ॑रति । 12

TB 3.2.2.7

अदि॑त्यै रा॒स्त्राऽसी॑त्या॑ह । इ॒यं वा॑ अदि॑तिः । अ॒स्या ए॒वैन॑द्-रा॒स्त्रां करो॑ति ॥ इ॒न्द्रा॒ण्यै सु॑न॒हंन॑मित्या॑ह

। इन्द्राणी वा अग्रे देवतांनाः समनह्यत । सा ऽऽर्द्धात् । ऋद्धयै संनहति । प्रजा वै ब्रूहिः । प्रजानामपरावापाय । तस्मात्प्रजावसंतताः प्रजा जायन्ते । 13

TB 3.2.2.8

पूषा ते ग्रन्थिं ग्रन्थात्त्वित्याह । पुष्टिमेव यजमाने दधाति ॥ स ते माऽऽस्थादित्याहाहिःसायै ॥ पश्चात् प्राञ्चमुपगूहति । पश्चाद् वै प्राचीनः रेतो धीयते । पश्चादेवास्मै प्राचीनः रेतो दधाति ॥ इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुघच्छ इत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ॥ बृहस्पतेर्मूर्द्धा हरामीत्याह । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः 14

TB 3.2.2.9

ब्रह्मणैवैनद्धरति ॥ उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यै ॥ देवगंमसीत्याह । देवानेवैनद्धमयति ॥ अनधः सादयति । गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय । तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः । उपरीव निदधाति । उपरीव हि सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै () । 15

(स्योनित्वाय - स्वधाकृता - ऽसीत्याह - दायाद् - वेद - भरति - जायन्ते - बृहस्पतिः - समष्ट्यै) (A2)

3.2.3 अनुवाकं 3 - दोहनम्**TB 3.2.3.1**

पूर्वेद्युरिद्ध्मा ब्रूहिः करोति । यज्ञमेवारभ्यं गृहीत्वोपवसति ॥ प्रजापतिर् यज्ञमसृजत । तस्योखे अस्त्रसेताम् । यज्ञो वै प्रजापतिः । यत् सौन्नाय्योखे भवतः । यज्ञस्यैव तदुखे उपदधात्य-प्रस्त्रसाय ॥ शुन्धद्धं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया इत्याह । देवयज्याया एवैनानि शुन्धति ॥ मातरिश्वनो घर्मोऽसीत्याह 16

TB 3.2.3.2

अ॒न्तरि॑क्षं वै मा॒तरि॑श्व॒नो घ॒र्मः । ए॒षां लो॒कानां॑ वि॒धृत्यै॑ ॥ द्यौर॑सि पृथि॒व्यंसीत्या॑ह । दि॒वश्च॒ ह्येषा॑
पृथि॒व्याश्च॒ संभृ॑ता । यदु॒खा । तस्मा॑दे॒वमा॑ह ॥ वि॒श्वधा॑या अ॒सि पर॑मे॒ण धा॑मेत्या॑ह । वृष्टि॒र्वै
वि॒श्वधा॑याः । वृष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे । दृ॒हस्व॒ मा ह्यारि॑त्या॑ह धृत्यै॑ । 17

TB 3.2.3.3

वसू॑नां प॒वित्रं॑सीत्या॑ह । प्रा॒णा वै वस॑वः । तेषां॑ वा ए॒तद्-भा॑ग॒धेय॑म् । यत् प॒वित्र॑म् । तेभ्य॑ ए॒वैन॑त्
करोति ॥ श॒तधा॑र॒ः सु॒हस्र॑धा॒रमि॑त्या॑ह । प्रा॒णेष्वे॒वायु॑र॒-दधा॑ति स॒र्वत्वा॑य ॥ त्रि॒वृत् प॑लाशशा॒खायां॑
दर्भ॑मयं भवति । त्रि॒वृद्वै प्रा॒णः । त्रि॒वृत्ते॒व प्रा॒णं म॑द्भ्य॒तो यज॑माने दधाति 18

TB 3.2.3.4

सौ॒म्यः पूर्णः॑ संयो॒नित्वा॑य । सा॒क्षात् प॒वित्रं॑ दु॒र्भाः । प्रा॒ख्सा॒यमधि॑ निद॑धाति । तत् प्रा॒णापा॒नयो॑
रूप॑म् । ति॒र्यक्प्रा॑तः । तद्-द॒र्श॑स्य रूप॑म् । द॒र्श्यः ह्येत॑द॒हः । अन्नं॑ वै च॒न्द्रमाः॑ । अन्नं॑
प्रा॒णाः । उ॒भय॑मे॒वोपै॑त्यजा॑मित्वाय 19

TB 3.2.3.5

तस्मा॑दु॒यः स॒र्वतः॑ प॒वते ॥ हु॒तः स्तो॒को हु॒तो द्र॒प्स इत्या॑ह प्र॒तिष्ठि॑त्यै । ह॒विषो॑ऽस्क॒न्दाय॑
। न हि हु॒तः स्वाहा॑कृ॒तः स्क॑न्दति । दि॒वि ना॒को ना॒माग्निः॑ । तस्य॑ वि॒प्रुषो॑ भा॒ग॒धेय॑म् ।
अ॒ग्नये॑ बृ॒हते॑ ना॒काये॑त्या॑ह । ना॒कमे॒वाग्निं॑ भा॒ग॒धेये॑न स॒मर्द्ध॑यति । स्वाहा॑ द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मित्या॑ह ।
द्यावा॑पृथि॒व्योरे॒वैन॑त्-प्र॒तिष्ठा॑पयति 20

TB 3.2.3.6

प॒वित्रं॑ व॒त्यान॑यति । अ॒पां चै॒वौष॑धी॒नां च॒ रसः॑ स॒ःसृ॑जति । अथो॒ ओष॑धी॒ष्वेव॑ प॒शून् प्र॑तिष्ठापयति
॥ अ॒न्वा॒रभ्य॑ वाचं॑ यच्छति । य॒ज्ञस्य॑ धृत्यै॑ । धा॒रय॑न्नास्ते । धा॒रय॑न्त इ॒व हि दु॑हन्ति । का॒मं धु॑क्षु

इत्याहातृतीयस्यै । त्रयं इमे लोकाः । इमानेव लोकान् यजमानो दुहे 21

TB 3.2.3.7

अमूमिति नामं गृह्णाति । भद्रमेवासां कर्माविष्करोति ॥ सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मेत्याह । इयं वै विश्वायुः । अन्तरिक्षं विश्वव्यचाः । असौ विश्वकर्मा । इमानेवैताभिर्लोकान् यथापूर्वं दुहे । अथो यथा प्रदात्रे पुण्यमाशास्तै । एवमेवैना एतदुपस्तौति । तस्मात्-प्रादादित्युन्नीय वन्दमाना उपस्तुवन्तः पशून् दुहन्ति 22

TB 3.2.3.8

बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति वाचं विसृजते । यथा देवतमेव प्रसौति । दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्यै । त्रिराह । त्रिषत्या हि देवाः । अवाचं यमोऽनन्वा-रभ्योत्तराः । अपरिमितमेवावरुन्धे ॥ न दारुपात्रेण दुह्यात् । अग्निवद्वै दारुपात्रम् । यद्-दारुपात्रेण दुह्यात् 23

TB 3.2.3.9

यातयाँम्ना हविषा यजेत । अथो खल्वाहुः । पुरोडाशमुखानि वै हवींषि । नेत इतः पुरोडाशं हविषो यामोऽस्तीति । काममेव दारुपात्रेण दुह्यात् ॥ शूद्र एव न दुह्यात् । असंतो वा एष संभूतः । यच्छूद्रः । अहविरेव तदित्याहुः । यच्छूद्रो दोग्धीति 24

TB 3.2.3.10

अग्निहोत्रमेव न दुह्याच्छूद्रः । तद्धि नोत्-पुनन्ति । यदा खलु वै पवित्रमत्येति । अथ तद्धविरिति ॥ संपृच्यद्ध-मृतावरीरित्याह । अपां चैवौषधीनां च रसः सः सृजति । तस्मादुपां चौषधीनां च रसमुप जीवामः । मन्द्रा धनस्य सातय इत्याह । पुष्टिमेव यजमाने दधाति ॥ सोमेन त्वाऽऽतन्चमीन्द्राय दधीत्याह 25

TB 3.2.3.11

सोमं मे॒वैन॑त् करोति । यो वै सोमं॑ भक्षयित्वा । स॒व॒त्स॒रः॑ सोमं॑ न पिब॑ति । पुन॑र्भक्ष्योऽस्य॑
सोमपी॒थो भ॑वति ॥ सोमः॑ खलु॒ वै सा॑ना॒य्यम् । य ए॒वं वि॒द्वान्थ॑ सा॑ना॒य्यं पिब॑ति । अपुन॑र्भक्ष्योऽस्य॑
सोमपी॒थो भ॑वति । न मृ॒न्मये॑नापि॒दद्भ्यात् । यन् मृ॒न्मये॑नापि॒दद्भ्यात् । पि॒तृदे॒वत्यः॑ स्यात् 26

TB 3.2.3.12

अ॒य॒स्पा॒त्रेण॑ वा दारु॒पा॒त्रेण॑ वाऽपि॑दधाति । तद्धि सदे॑वम् ॥ उ॒दु॒न्वद्- भ॑वति । आपो॒ वै र॑क्षो॒घ्नीः
। र॑क्ष॒सा॒-मप॑हत्यै ॥ अद॑स्तमसि॒ विष्ण॑वे त्वेत्या॑ह । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञायै॑वैन॒दद॑स्तं करोति
। विष्णो॑ ह॒व्यः॑ र॑क्ष॒स्वेत्या॑ह गु॒प्त्यै ॥ अन॑धः सादयति () । गर्भा॑णां धृत्या॒ अप्र॑पादाय ।
तस्मा॒द्-गर्भाः॑ प्र॒जाना॑म प्र॒पादु॑काः । उ॒परी॑व निद॑धाति । उ॒परी॑व हि सु॒वर्गो॑ लो॒कः । सु॒वर्गस्य॑
लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै । 27

(अ॒सीत्या॑ह - धृत्यै - यज॑माने दधा - त्यजा॑मित्वाय - स्थापयति - दुहे - दुहन्ति - दुह्याद्
- दोग्धीति - दधीत्या॑ह - स्याथ् - सादयति पञ्च च) (A3)

3.2.4 अनुवाकं 4 - हविर्निर्वापः**TB 3.2.4.1**

कर्म॑णे वां दे॒वेभ्यः॑ शके॒यमित्या॑ह शक्त्यै॑ । य॒ज्ञस्य॑ वै सन्त॑तिमनु॒ प्रजाः॑ प॒शवो॑ यज॑मानस्य
सन्ता॑यन्ते । य॒ज्ञस्य॑ विच्छि॑त्तिमनु॒ प्रजाः॑ प॒शवो॑ यज॑मानस्य विच्छि॑द्यन्ते । य॒ज्ञस्य॑ सन्त॑तिरसि
य॒ज्ञस्य॑ त्वा॒ संत॑त्यै स्तृ॒णामि॑ सन्त॑त्यै त्वा य॒ज्ञस्येत्या॑ह॒वनीया॑थ सन्त॑नोति । यज॑मानस्य प्र॒जायै॑
पशूना॑ सन्त॑त्यै ॥ अ॒पः प्र॑णयति । श्र॒द्धा वा आपः॑ । श्र॒द्धामे॒वारभ्य॑ प्र॒णीय॑ प्रच॑रति । अ॒पः
प्र॑णयति । य॒ज्ञो वा आपः॑ 28

TB 3.2.4.2

य॒ज्ञे॒वार॒भ्यं॑ प्र॒णीय॑ प्रच॑रति । अ॒पः प्रण॑यति । व॒ज्रो वा आपः॑ । व॒ज्रमे॒व भ्रातृ॑व्येभ्यः प्र॒हृत्य॑
प्र॒णीय॑ प्रच॑रति । अ॒पः प्रण॑यति । आपो॒ वै र॑क्षो॒घ्नीः । र॒क्षसा॒-मप॑हत्यै । अ॒पः प्रण॑यति ।
आपो॒ वै दे॒वानां॑ प्रि॒यं धाम॑ । दे॒वानां॑मे॒व प्रि॒यं धाम॑ प्र॒णीय॑ प्रच॑रति 29

TB 3.2.4.3

अ॒पः प्रण॑यति । आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वतां॑ ए॒वार॒भ्यं प्र॒णीय॑ प्रच॑रति ॥ वे॒षाय॑ त्वे॒त्याह॑ ।
वे॒षाय॑ ह्ये॒नदा॑दुते ॥ प्र॒त्युष्ट॑ र॒क्षः प्र॒त्युष्टा॑ अ॒रा॒तय॑ इत्या॒ह । र॒क्षसा॒-मप॑हत्यै ॥ धू॒रसी॑त्या॒ह ।
ए॒ष वै धुर्यो॑ऽग्निः । तं य॒दनु॑पस्पृ॒श्याती॒यात् 30

TB 3.2.4.4

अ॒द्भ्यु च॑ यज॑मानं च॒ प्रद॑हेत् । उ॒पस्पृ॒श्यात्ये॑ति । अ॒द्भ्योश्च॑ यज॑मानस्य॒ चाप्र॑दाहाय ॥ धूर्व॑
तम्यो॑ऽस्मान् धूर्व॑ति॒ तं धूर्व॑ यं व॒यं धूर्वा॑म् इत्या॒ह । द्वौ वा॒व पुरु॑षौ । यं चै॒व धूर्व॑ति । यश्चै॒नं धूर्व॑ति
। तावु॑भौ शु॒चाऽर्प॑यति ॥ त्वं दे॒वानां॑मसि॒ सस्त्रि॑तमं॒ पप्रि॑तमं॒ जुष्ट॑तमं॒ वह्नि॑तमं॒ दे॒वहू॑तम॒मित्या॑ह ।
य॒था य॒जुरे॒वै तत् 31

TB 3.2.4.5

अ॒हु॒तम॑सि॒ हवि॑र्द्धान्-मि॒त्या॒हाना॑त्यै । दृ॒हंस्व॒ मा ह्य॑रि॒त्याह॑ धृ॒त्यै ॥ मि॒त्रस्य॑ त्वा॒ चक्षु॑षा॒ प्रेक्ष॑
इत्या॒ह मि॒त्रत्वा॑य । मा भे॒र्मा स॒म्वि॑क्था॒ मा त्वा॑ हि॒सिष॑-मि॒त्या॒हाहि॑सायै । यद्वै किं च॒ वातो॑
नाभि॑वाति । तथ् सर्व॑ व॒रुण॑दे॒वत्यै॑म् ॥ उ॒रु वा॒ताये॑त्या॒ह । अ॒वा॒रुण॑मे॒वैन॑त् करोति ॥ दे॒वस्य॑
त्वा॒ सवि॑तुः प्र॒स॒व इत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र्-बा॒हुभ्या॑मि॒त्याह॑ 32

TB 3.2.4.6

अ॒श्विनो॑ हि दे॒वानां॑म॒द्भ्यु आ॑स्ता॒म् । पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यामि॒त्याह॑ य॒त्यै । अ॒ग्नये॑ जुष्टं॒ निर्व॑पा॒मीत्या॑ह ।
अ॒ग्नय॑ ए॒वैना॒ञ्जुष्टं॑ निर्व॑पति । त्रि॒र्यजु॑षा । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒षां लो॒काना॑मा॒त्यै । तू॒ष्णीं च॑तु॒र्थम्

। अपरिमितमेवावरुन्धे । स एवमेवानुपूर्वः हवींषि निर्वपति । 33

TB 3.2.4.7

इदं देवानामिदमु नः सुहेत्याह व्यावृत्त्यै ॥ स्फात्यै त्वा नारात्या इत्याह गुप्त्यै । तमसीव वा एषोऽन्तश्चरति । यः परीणाहि ॥ सुवर्गं विख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरित्याह । सुवरेवाभि वि पश्यति वैश्वानरं ज्योतिः । द्यावापृथिवी हविषि गृहीत उदवेपेताम् ॥ दृष्टं दुर्गा द्यावापृथिव्योरित्याह । गृहाणां द्यावापृथिव्योर्द्धृत्यै ॥ उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यै () ॥ अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामीत्याह । इयं वा अदितिः । अस्या एवैनदुपस्थे सादयति ॥ अग्ने हव्यः रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै । 34

(यज्ञो वा आपो - धामं प्रणीय प्रचर - त्यतीया - देतद् - बाहुभ्यामित्याह - हवींषि निर्वपति - गत्यै चत्वारि च) (A4)

3.2.5 अनुवाकं 5 - ब्रीह्यवघातः

TB 3.2.5.1

इन्द्रो वृत्रमहन् । सोऽपः । अभ्यम्रियत । तासां यन्मेद्वयं यज्ञियः सदेवमासीत् । तदपोदक्रामत् । ते दुर्भा अभवन् । यद्-दुर्भैरप उत्पुनाति । या एव मेद्व्या यज्ञियाः सदेवा आपः । ताभिरेवैना उत्पुनाति । द्वाभ्यामुत्पुनाति 35

TB 3.2.5.2

द्विपाद्-यजमानः प्रतिष्ठित्यै ॥ देवो वः सवितोत्-पुनात्वित्याह । सवितृप्रसूत एवैना उत्पुनाति । अच्छिद्रेण पवित्रेणेत्याह । असौ वा अदित्योऽच्छिद्रं पवित्रम् । तेनैवैना उत्पुनाति । वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरित्याह । प्राणा वा आपः । प्राणा वसवः । प्राणा रश्मयः 36

TB 3.2.5.3

प्राणैरेव प्राणान्त् संपृणक्ति । सवित्रियर्चा । सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति । सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति । पृच्छो गायत्रिया त्रिष्वमृद्धत्वाय ॥ आपो देवीरग्रेषुवो अग्रेषु इत्याह । रूपमेवासांमेतन्महिमानं व्याचष्टे । अग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह । अग्रे एव यज्ञं नयन्ति । अग्रे यज्ञपतिम् 37

TB 3.2.5.4

युष्मानिन्द्रो ऽवृणीत वृत्रतूये यूयमिन्द्रमवृणीद्धं वृत्रतूर्य इत्याह । वृत्रं हं हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे । आपो हेन्द्रं वव्रिरे । सृजांमेवासांमेतत्सामानं व्याचष्टे ॥ प्रोक्षिताः स्थेत्याह । तेनापः प्रोक्षिताः ॥ अग्नये वो जुष्टं प्रोक्षांम्यग्नीषोमाभ्यामित्याह । यथा देवतमेवैनान् प्रोक्षति । त्रिः प्रोक्षति । त्र्यावृद्धि यज्ञः 38

TB 3.2.5.5

अथो रक्षसांमपहत्यै । शुन्धद्धं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया इत्याह । देवयज्याया एवैनानि शुन्धति । त्रिः प्रोक्षति । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेद्वयत्वाय । अवधूतः रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह । रक्षसांमपहत्यै । अदित्यास्त्वगसीत्याह । इयं वा अदितिः 39

TB 3.2.5.6

अस्या एवैनत् त्वचं करोति । प्रतिं त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै ॥ पुरस्तात् प्रतीचीनंग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति मेद्वयत्वाय । तस्मात् पुरस्तात् प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते । तस्मात् प्रजा मृगं ग्राहुकाः । यज्ञो देवेभ्यो निलायत । कृष्णो रूपं कृत्वा । यत् कृष्णाजिने हविरद्वयवहन्ति । यज्ञादेव-तद्-यज्ञं प्रयुङ्क्ते । हविषोऽस्कन्दाय । 40

TB 3.2.5.7

अधिषवणमसि वानस्पत्यमित्याह । अधिषवण-मेवैनत् करोति । प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह सयत्वाय ॥ अग्नेस्तनू-रसीत्याह । अग्नेर्वा एषा तनूः । यदोषधयः । वाचो विसर्जनमित्याह । यदा हि प्रजा ओषधीना-मश्नन्ति । अथ वाचं विसृजन्ते । देववीतये त्वा गृह्णामीत्याह 41

TB 3.2.5.8

देवताभिरेवैनत् समर्द्धयति ॥ अद्विरसि वानस्पत्य इत्याह । ग्रावाण-मेवैनत् करोति । स इदं देवेभ्यो हव्यः सुशमिं शमिष्वेत्याह शान्त्यै ॥ हविष्कृदेहीत्याह । य एव देवानां हविष्कृतः । तान् ह्वयति । त्रिह्वयति । त्रिषत्या हि देवाः ॥ इषमा वदोर्जमा वदेत्याह 42

TB 3.2.5.9

इषमेवोर्जयजमाने दधाति । द्युमद्वदत वयः संघातं जेष्मेत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै ॥ मनोः श्रद्धादेवस्य यजमानस्यासुरघ्नी वाक् । यज्ञायुधेषु प्रविष्टाऽसीत् । तेऽसुरा यावन्तो यज्ञायुधानामुद्वदता-मुपाशृण्वन् । ते पराऽभवन् । तस्मात् स्वानां मध्येऽवसायं यजेत । यावन्तोऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधानां-मुद्वदता-मुपशृण्वन्ति । ते परा भवन्ति । उच्चैः समाहन्तवा आह विजित्यै 43

TB 3.2.5.10

वृद्ध एषामिन्द्रियं वीर्यम् । श्रेष्ठ एषां भवति ॥ वरुष वृद्धमसि प्रति त्वा वरुषवृद्धं वेत्त्वित्याह । वरुषवृद्धा वा ओषधयः । वरुषवृद्धा इषीकाः समृद्ध्यै । यज्ञः रक्षाःस्यनु प्राविशन् । तान्यस्त्रा पशुभ्यो निरवादयन्त । तुषैरोषधीभ्यः ॥ परापूतः रक्षः परापूता अरातय इत्याह । रक्षसामपहत्यै 44

TB 3.2.5.11

रक्षसां भागोऽसीत्याह । तुषैरेव रक्षांसि निरवादयते । अप उपस्पृशति मेद्वयत्वाय । वायुर्वो वि विनत्त्वित्याह । पवित्रं वै वायुः । पुनात्येवैनान् । अन्तरिक्षादिव वा एते प्रस्कन्दन्ति । ये

शूर्पात् । देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णात्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । हविषोऽस्कन्दाय () ।
त्रिष्फलीकर्त्तवा आह । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेद्व्यत्वाय । 45

(द्वाभ्यामुत् पुनाति - रश्मयो - नयन्त्यग्रे यज्ञपतिं - यज्ञो - ऽदिति - रस्कन्दाय - गृह्णामीत्याह -
वृदेत्याह - विजित्या - अपहत्या - अस्कन्दाय त्रीणि च) (A5)

3.2.6 अनुवाकं 6 - तण्डुलपेषणम्

TB 3.2.6.1

अवधूतः रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह । रक्षसामपहत्यै । अदित्यास्त्वगसीत्याह । इयं वा
अदितिः । अस्या एवैनत् त्वचं करोति । प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । पुरस्तात्
प्रतीचीनग्रीव-मुत्तरलोमोपस्तृणाति मेद्व्यत्वाय । तस्मात् पुरस्तात् प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते
। तस्मात् प्रजा मृगं ग्राहुकाः । यज्ञो देवेभ्यो निलायत 46

TB 3.2.6.2

कृष्णो रूपं कृत्वा । यत् कृष्णाजिने हविरधिपिनिष्ठि । यज्ञादेव तद् यज्ञं प्रयुङ्क्ते । हविषोऽस्कन्दाय
॥ द्यावापृथिवी सहास्ताम् । ते शम्यामात्रमेकमहव्यैताः शम्यामात्रमेकमहः ॥ दिवः स्कम्भनिरसि
प्रति त्वा ऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर् वीत्यै । धिषणाऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवः
स्कम्भनिर्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर् विधृत्यै । 47

TB 3.2.6.3

धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर्दृत्यै ॥ देवस्य त्वा सवितुः
प्रसव इत्याह प्रसूत्यै । अश्विनोर् बाहुभ्यामित्याह । अश्विनौ हि देवानामद्भ्यु आस्ताम् । पूष्णो
हस्ताभ्यामित्याह यत्यै । अधिवपामीत्याह । यथादेवत-मेवैनानधि वपति ॥ धान्यमसि धिनुहि
देवानित्याह । एतस्य यजुषो वीर्येण 48

TB 3.2.6.4

यावदेका देवता कामयते यावदेका । तावदाहुतिः प्रथते । न हि तदस्ति । यत्तावदेव स्यात् । यावज्जुहोति ॥ प्राणाय त्वाऽपानाय त्वेत्याह । प्राणानेव यजमाने दधाति । दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामित्याह । आयुरेवास्मिन् दधाति । अन्तरिक्षादिव वा एतानि प्रस्कन्दन्ति () । यानि दृषदः । देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रति गृह्णात्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । हविषोऽस्कन्दाय ॥ असंम्वपन्ती पिंषाणूनि कुरुतादित्याह मेद्ध्यत्वाय । 49

(निलायत् - विधृत्यै - वीर्येण - स्कन्दन्ति चत्वारि च) (A6)

3.2.7 अनुवाकं 7 - कपालोपधानम्**TB 3.2.7.1**

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्याह धृत्यै ॥ अपाग्ने ऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादं सेधा देवयजं वहेत्याह । य एवामात्क्रव्यात् । तमपहत्य । मेद्ध्येऽग्नौ कपालमुपदधाति ॥ निर्दग्धं रक्षो निर्दग्धा अरातय इत्याह । रक्षाऽस्येव निर्दहति । अग्निवत्युपदधाति । अस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्द्धत्ते । अङ्गारमधि-वर्तयति 50

TB 3.2.7.2

अन्तरिक्ष एव ज्योतिर्द्धत्ते । आदित्यमेवामुष्मिन् लोके ज्योतिर्द्धत्ते । ज्योतिष्मन्तोऽस्मा इमे लोका भवन्ति । य एवं वेद ॥ ध्रुवमसि पृथिवीं दृष्टेत्याह । पृथिवीमेवैतेन दृष्टति । ध्रुवमस्यन्तरिक्षं दृष्टेत्याह । अन्तरिक्षमेवैतेन दृष्टति । ध्रुवमसि दिवं दृष्टेत्याह । दिवमेवैतेन दृष्टति 51

TB 3.2.7.3

धर्मासि दिशो दृष्टेत्याह । दिशं एवैतेन दृष्टति । इमानेवैतैर् लोकान् दृष्टति । दृष्टं हन्तेऽस्मा

इमे लोकाः प्रजयां पशुभिः । य एवं वेद ॥ त्रीण्यग्रे कृपालान्युपदधाति । त्रयं इमे लोकाः ।
एषां लोकानामास्यै । एकमग्रे कृपालमुपदधाति । एकं वा अग्रे कृपालं पुरुषस्य सम्भवति 52

TB 3.2.7.4

अथ द्वे । अथ त्रीणि । अथ चत्वारि । अथाष्टौ । तस्मादुष्टाकपालं पुरुषस्य शिरः । यदेवं
कृपालान्युप दधाति । यज्ञो वै प्रजापतिः । यज्ञमेव प्रजापतिः सः संस्करोति । आत्मानमेव तथ
संस्करोति । तः संस्कृतमात्मानम् 53

TB 3.2.7.5

अमुष्मिन् लोकेऽनुपरैति ॥ यदुष्टावुप दधाति । गायत्रिया तथ संमितम् । यन्नवं । त्रिवृता तत्
। यद् दश । विराजा तत् । यदेकादश । त्रिष्टुभा तत् । यद्वादश 54

TB 3.2.7.6

जगत्या तत् । छन्दः संमितानि स उपदधत् कृपालानि । इमान् लोकाननुपूर्वं दिशो विधृत्यै
दृशति । अथायुः प्राणान् प्रजां पशून् यजमाने दधाति । सृजातानस्मा अभितो बहुलान् करोति
॥ चितः स्थेत्याह । यथा यजुरेवैतत् ॥ भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यद्धमित्याह । देवताना-
मेवैनानि तपसा तपति । तानि ततः सः स्थिते () । यानि घर्मे कृपालान् युपचिन्वन्ति वेधस
इति चतुष्पदयुर्चा विमुञ्चति । चतुष्पादः पशवः । पशुष्वेवोपरिष्टात् प्रतितिष्ठति । 55

(वर्तयति - दिवंमेवैतेन दृशति - सम्भवति - तः संस्कृतमात्मानं - द्वादश - सः स्थिते त्रीणि
च) (A7)

3.2.8 अनुवाकं 8 - पुरोडाशानिष्पादनम्**TB 3.2.8.1**

देवस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र् बा॒हुभ्या॑मित्या॑ह । अ॒श्विनो॑ हि दे॒वाना॑म॒द्भ्य॑
आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ । सम्व॑पामीत्या॑ह । यथा॑ दे॒वत॑मे॒वैना॑नि॒ सम्व॑पति ॥
समापो॑ अ॒द्भिर॑ग॒मत् समोष॑धयो॒ रसे॑नेत्या॑ह । आपो॑ वा ओष॑धीर्-जिन्वन्ति । ओष॑धयोऽपो जिन्वन्ति
। अ॒न्या वा ए॒तासा॑म॒न्या जि॑न्वन्ति 56

TB 3.2.8.2

तस्मा॑दे॒वमा॑ह । सः रे॒वती॑र्-जग॑तीभिर्-मधु॑मतीर्-मधु॑मतीभिः सृज्य॑द्भूमित्या॑ह । आपो॑ वै रे॒वतीः॑
। प॒शवो॑ जग॑तीः । ओष॑धयो॒ मधु॑मतीः । आप॑ ओष॑धीः प॒शून् । ताने॑वास्मा॑ एक॒धा सः॑ सृज्य॑
। मधु॑मतः करोति । अ॒द्भ्यः परि॑ प्रजा॑ताः स्थ॒ सम॒द्भिः पृ॑च्यद्भूमि॑तिं प॒र्याप्ता॑वयति । यथा॑ सुवृ॑ष्ट
इ॒माम॑नु॒ विसृ॑त्य 57

TB 3.2.8.3

आप॑ ओष॑धीर्मु॒हय॑न्ति । ता॒दृगे॒व तत् ॥ जन॑यत्यै त्वा॒ सम्यो॑मीत्या॑ह । प्र॒जा ए॒वैतेन॑ दा॒धार ।
अ॒ग्न्यै त्वाऽग्नी॑षोमा॑भ्या॒मित्या॑ह॒ व्यावृ॑त्यै । म॒खस्य॑ शिरोऽसीत्या॑ह । य॒ज्ञो वै म॒खः । तस्यै॑तच्छि॒रः
। यत् पु॑रोडाशः । तस्मा॑दे॒वमा॑ह 58

TB 3.2.8.4

घृ॒मोऽसि॑ वि॒श्वायु॑रित्या॑ह । वि॒श्वमे॒वायु॑र् यज॑माने दधाति । उ॒रु प्र॑थस्वो॒रु ते य॒ज्ञप॑तिः प्रथता॒मित्या॑ह
। यज॑मानमे॒व प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ प्रथयति । त्वचं॑ गृ॒हीष्वे॒त्याह॑ । सर्व॑मे॒वैनः॑ सत॑नुं करोति । अथा॒प
आ॒नीय॑ परि॑ मा॒ष्टि । मा॒स ए॒व तत् त्वचं॑ दधाति । तस्मा॑त् त्व॒चा मा॒सं छ॒न्नम् ॥ घृ॒मो वा
ए॒षोऽशा॑न्तः 59

TB 3.2.8.5

अ॒र्द्धमा॑से॒र्द्धमा॑से प्रवृ॑ज्यते । यत् पु॑रोडाशः । स ई॒श्वरो॑ यज॑मानः शु॒चा प्र॒दहः॑ । पर्या॑ग्नि करोति ।

पशुमेवैनमकः । शान्त्या अप्रदाहाय । त्रिः पर्यग्नौ करोति । त्र्यावृद्धिं यज्ञः । अथो रक्षसामपहत्यै ॥ अन्तरितः रक्षोऽन्तरिता अरातय इत्याह 60

TB 3.2.8.6

रक्षसा-मन्तरहित्यै । पुरोडाशं वा अधिश्रितः रक्षास्यजिघासन् । दिवि नाको नामाग्नी रक्षोहा । स एवास्माद्-रक्षास्यपाहन् । देवस्त्वां सविता श्रपयत्वित्याह । सवितृप्रसूत एवैनः श्रपयति । वरुषिष्ठे अधि नाक इत्याह । रक्षसामपहत्यै । अग्निस्ते तनुवं माऽतिं धागित्याहानतिदाहाय । अग्रे हव्यः रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै 61

TB 3.2.8.7

अविदहन्तः श्रपयतेति वाचं विसृजते । यज्ञमेव हवींष्यभि-व्याहृत्य प्रतनुते । पुरोरुचमविदाहाय शृत्यै करोति ॥ मस्तिष्को वै पुरोडाशः । तं यन्नाभिवासयैत् । आविर्मस्तिष्कः स्यात् । अभिवासयति । तस्माद्-गुहां मस्तिष्कः । भस्मनाऽभि वासयति । तस्मान् माऽसेनास्थिं छन्नम् 62

TB 3.2.8.8

वेदेनाभि वासयति । तस्मात् केशैः शिरः छन्नम् । अखलतिभावुको भवति । य एवं वेद ॥ पशोर्वै प्रतिमा पुरोडाशः । स नायजुष्क-मभिवास्यः । वृथैव स्यात् । ईश्वरा यजमानस्य पशवः प्रमेतोः ॥ सं ब्रह्मणा पृच्यस्वेत्याह । प्राणा वै ब्रह्म 63

TB 3.2.8.9

प्राणाः पशवः । प्राणैरेव पशून्त्वं संपृणक्ति । न प्रमायुका भवन्ति । यजमानो वै पुरोडाशः । प्रजा पशवः पुरीषम् । यदेवमभि वासयति । यजमानमेव प्रजयां पशुभिः समर्द्धयति ॥ देवा वै हविर् भूत्वाऽब्रुवन् । कस्मिन्निदं म्रक्ष्यामह इति । सोऽग्निरब्रवीत् 64

TB 3.2.8.10

मयि॑ त॒नूः संनिधे॑द्धम् । अ॒हं व॒स्तं ज॑नयिष्यामि । यस्मि॑न् म॒क्ष्यद् इति॑ । ते दे॒वा अ॒ग्नौ त॒नूः
सं न्य॑दधत । तस्मा॑दाहुः । अ॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ इति॑ । सोऽङ्ग॑रेणा॒पः । अ॒भ्य॑पातयत् । तत॑
एक॑तोऽजायत । स द्वितीय॑म॒भ्य॑पातयत् 65

TB 3.2.8.11

ततो॑ द्वि॒तोऽजा॑यत । स तृ॒तीय॑म॒भ्य॑पातयत् । तत॑स्त्रि॒तोऽजा॑यत । यदु॒द्भ्योऽजा॑यन्त । तदा॒प्याना॑माप्य॒त्वम्
। यदा॒त्म॒भ्योऽजा॑यन्त । तदा॒त्म्याना॑मात्म्य॒त्वम् ॥ ते दे॒वा आ॒प्येष्व॑मृजत । आ॒प्या अ॑मृजत
सूर्या॑भ्युदिते । सूर्या॑भ्युदितः सूर्या॑भिनिमुक्ते 66

TB 3.2.8.12

सूर्या॑भिनिमुक्तः कु॒न्खिनि॑ । कु॒न्खी श्या॑वदति । श्या॑वदन्न॒ग्रदिधि॑षौ । अ॒ग्रदिधि॑षुः प॑रिवित्ते ।
प॑रिवित्तो वी॒रु॒हणि॑ । वी॒रु॒हा ब्र॑ह्म॒हणि॑ । तद्ब्र॑ह्म॒हणं॑ नात्य॑च्यवत । अ॒न्तर्वे॑दि नि॒नय॑त्यवरु॒द्धयै॑ ।
उ॒ल्मुके॑ना॒भि गृ॑ह्णाति श्रु॒तत्वाय॑ । श्रु॒तका॑मा इव॒ हि दे॒वाः () । 67

(अ॒न्या जि॑न्वन्-त्यनु॒विसृ॑त्यै-वमा॒-हाशा॑न्त-आह॒-गुप्त्यै॑-छ॒न्नं - ब्रह्मा॑-ब्रवीद्-द्वितीय॑म॒भ्य॑पातय॒थ-सूर्या॑भिनिमुक्ते-
दे॒वाः) (A8)

3.2.9 अनुवाकं 9 - वेदिकरणम्**TB 3.2.9.1**

दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सव॑ इति॒ स्फ्य॑मादत्ते प्र॒सू॒त्यै । अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑मित्या॒ह । अ॒श्विनौ॑ हि
दे॒वाना॑म॒द्भ्यू आ॑स्ता॒म् । पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्या॑मित्या॒ह य॒त्यै ॥ आ॑द॒दु इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि दक्षि॑ण॒ इत्या॑ह
। इन्द्रि॑यमे॒व यज॑माने दधाति । स॒हस्र॑भृष्टिः श॒तते॑जा॒ इत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॑तन्-मा॒हिमा॑न् व्याच॑ष्टे

॥ वा॒युर॑सि ति॒ग्मते॑जा॒ इत्या॑ह । तेजो॒ वै वा॒युः 68

TB 3.2.9.2

तेज॑ ए॒वास्मिन् द॑धाति ॥ वि॒षाद्वै ना॑मा॒सुर आ॑सीत् । सोऽ॒बिभेत् । यु॒ज्ञेन॑ मा दे॒वा अ॒भिभ॑विष्य॒न्तीति॑ ।
। स पृ॑थि॒वीम॒भ्यव॑मीत् । सा ऽमे॒द्ध्या ऽभ॑वत् । अथो॒ यदिन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन् । तस्य॒ लोहि॑तं पृथि॒वीमनु॑
व्य॑धावत् । सा ऽमे॒द्ध्या ऽभ॑वत् । पृथि॑वि दे॒वय॑ज॒नीत्या॑ह 69

TB 3.2.9.3

मे॒द्ध्यामे॒वैनां॑ दे॒वय॑ज॒नीं करो॑ति । ओष॑द्भ्यास्ते मूलं॒ मा हि॑सिष॒मित्या॑ह । ओष॑धीना॒-महि॑स्यै
॥ व्र॒जं ग॑च्छ गो॒स्थान॑मित्या॑ह । छन्दा॑सि॒ वै व्र॒जो गो॒स्थानः॑ । छन्दा॑स्ये॒वास्मै॑ व्र॒जं गो॒स्थानं॑
करो॑ति ॥ वर॑ष॒तु ते॒ द्यौरि॑त्या॑ह । वृष्टि॑र्वै द्यौः । वृष्टि॑मे॒वावरु॑न्धे ॥ बु॒धान॑ दे॒व स॑वितः पर॒मस्यां॑
परा॑वतीत्या॑ह 70

TB 3.2.9.4

द्वौ वा॒व पुरु॑षौ । यं चै॒व द्वेष्टि॑ । यश्चै॒नं द्वेष्टि॑ । तावु॑भौ ब॒द्धाति॑ पर॒मस्यां॑ परा॑वति॒ शते॑न॒ पारौः॑
। योऽस्मा॑न् द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्विष्म॑स्तमतो॒ मा मौ॒गित्या॑हानि॒मुत्तयै॑ ॥ अ॒रुरु॑र्वै ना॑मा॒सुर आ॑सीत् ।
स पृ॑थि॒व्यामुप॑सृ॒प्तोऽश॑यत् । तं दे॒वा अप॑हतोऽरुः पृथि॒व्या इति॑ पृथि॒व्या अपो॑घ्नन् । भ्रातृ॑व्यो वा
अ॒रुरुः॑ । अप॑हतोऽरुः पृथि॒व्या इति॑ यदाह 71

TB 3.2.9.5

भ्रातृ॑व्यमे॒व पृ॑थि॒व्या अप॑हन्ति । तेऽम॑न्यन्त । दि॒वं वा अ॒यमि॑तः प॑तिष्य॒तीति॑ । तम॑रु॒स्ते दि॒वं
मा स्का॑निति॒ दि॒वः पर्य॑बाधन्त । भ्रातृ॑व्यो वा अ॒रुरुः॑ । अ॒रुरु॑स्ते दि॒वं मा स्का॑निति॒ यदाह॑ ।
भ्रातृ॑व्यमे॒व दि॒वः परि॑बाधते । स्त॒म्ब य॒जुर॒ हर॑ति । पृथि॒व्या ए॒व भ्रातृ॑व्य॒-मप॑हन्ति । द्वि॒तीयः॑
हर॑ति 72

TB 3.2.9.6

अ॒न्तरि॑क्षादे॒वैन॒-मप॑हन्ति । तृ॒तीयः॑ हरति । दि॒व ए॒वैन॒-मप॑हन्ति । तू॒ष्णीं च॑तुर्थः॑ हरति ।
अ॒परि॑मितादे॒वैन॒-मप॑हन्ति ॥ असु॑राणां॒ वा इ॒यम॑ग्रं आसीत् । याव॑दासीनः परा॒ पश्य॑ति । ताव॑द्-
दे॒वाना॑म् । ते दे॒वा अ॑ब्रुवन् । अ॒स्त्वेव॑ नोऽस्यामपीति॑ 73

TB 3.2.9.7

क॒यन्नो॑ दास्य॒थेति॑ । याव॑त्स्व॒यं परि॑गृह्णी॒थेति॑ । ते वस॑व॒स्त्वेति॑ दक्षिण॒तः पर्य॑गृह्णन् । रु॒द्रास्त्वेति॑
प॒श्चात् । आ॒दि॒त्या-स्त्वेत्यु॑त्तर॒तः । तेऽग्नि॑ना प्राञ्चोऽज॑यन् । वसु॑भिर् दक्षिणा । रु॒द्रैः प्र॒त्यञ्चः॑
। आ॒दि॒त्यैरु॑दञ्चः । यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ वेदिं॑ परि गृह्णन्ति 74

TB 3.2.9.8

भ॒व॒त्या॒त्मना॑ । परा॑ऽस्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति ॥ दे॒वस्य॑ स॒वितुः॑ स॒व इत्या॑ह प्रसू॒त्यै । कर्म॑ कृण्वन्ति
वे॒धसु॑ इत्या॑ह । इ॒षितः॑ हि कर्म॑ क्रियते । पृ॒थिव्यै॑ मे॒द्वयं॑ चा॒मेद्वयं॑ च॒ व्युद॑क्रामताम् । प्रा॒चीनं॑-
मुदी॒चीनं॑ मे॒द्वयम् । प्र॒ती॒चीनं॑ दक्षिणा ऽमे॒द्वयम् । प्रा॒चीमुदी॑चीं प्रव॒णां करोति॑ । मे॒द्वया॑मे॒वैनां॑
दे॒व्यज॑नीं करोति 75

TB 3.2.9.9

प्राञ्चौ॑ वेद्यः॑ सावु॒न्नय॑ति । आ॒ह॒व॒नीय॑स्य॒ परि॑गृहीत्यै । प्र॒ती॒ची श्रो॑णी । गा॒र॒ह॒प॒त्यस्य॑ परि॑गृहीत्यै
। अथो॑ मिथु॒न॒त्वाय॑ । उ॒द्धन्ति॑ । यदे॒वास्या॑ अमे॒द्वयम् । तद॑प॑हन्ति । उ॒द्धन्ति॑ । तस्मा॑दोष॑ध॒यः
परा॑भवन्ति 76

TB 3.2.9.10

मूलं॑ छिनत्ति । भ्रातृ॑व्यस्यै॒व मूलं॑ छिनत्ति । मूलं॑ वा अ॒ति॒तिष्ठ॑द्-रक्षाः॑स्यनूत् पि॒पते॑ । यद्व॑स्तेन

छिन्धात् । कुन्खिनीः प्रजाः स्युः । स्फ्येन छिनत्ति । वज्रो वै स्फ्यः । वज्रेणैव यज्ञाद्-
रक्षाः स्यपहन्ति । पितृदेवत्या ऽतिखाता । इयंतीं खनति 77

TB 3.2.9.11

प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमिताम् ॥ वेदिर्देवेभ्यो निलायत । तां चतुरङ्गुले ऽन्वविन्दन् । तस्माच्चतुरङ्गुलं
खेयां । चतुरङ्गुलं खनति । चतुरङ्गुले ह्योषधयः प्रतितिष्ठन्ति । आप्रतिष्ठायै खनति । यजमानमेव
प्रतिष्ठां गमयति । दक्षिणतो वरुषीयसीं करोति । देवयजनस्यैव रूपमंकः 78

TB 3.2.9.12

पुरीषवतीं करोति । प्रजा वै पशवः पुरीषम् । प्रजयैवैनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोति । उत्तरं
परिग्राहं परिगृह्णाति । एतावती वै पृथिवी । यावती वेदिः । तस्यां एतावन्त एव भ्रातृव्यं निर्भज्यं
। आत्मन उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति । ऋत-मस्यृतसदन-मस्यृतश्रीरसीत्याह । यथा यजुरेवै तत्
। 79

TB 3.2.9.13

क्रूरमिव वा एतत् करोति । यद्वेदिं करोति । धा असि स्वधा असीति योयुष्यते शान्त्यै ।
उर्वी चासि वस्वी चासीत्याह । उर्वीमेवैनां वस्वीं करोति । पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्तिन्नित्याह
मेद्वयत्वाय । उदादायं पृथिवीं जीरदानुर्यामैरयं चन्द्रमसि स्वधाभिरित्याह । यदेवास्यां अमेद्वयम्
। तदपहत्य । मेद्वयां देवयजनीं कृत्वा 80

TB 3.2.9.14

यदुदश्चन्द्रमसि मेद्वयम् । तदस्यामेरयति । तां धीरांसो अनुदश्यं यजन्त इत्याहानुख्यात्यै
॥ प्रोक्षणीरासादय । इद्ध्माबृहि-रुपसादय । सुवं च सुचश्च संमृद्धि । पत्नीः संनह्य ।
आज्येनोदेहीत्याहानुपूर्वतायै । प्रोक्षणीरासादयति । आपो वै रक्षोघ्नीः 81

TB 3.2.9.15

रक्ष॑साम॒प॒ह॒त्यै । स्फ्य॑स्य॒ व॒र्त्मन्॑-सा॒द॒यति॑ । य॒ज्ञस्य॑ स॒न्त॑त्यै । उ॒वाच॑ हा॒सि॒तो दै॒व॒लः ।
ए॒ताव॑न्ती॒र्वा अ॒मुष्मि॑न् लो॒क आ॒प॑ आ॒सन् । या॒व॑न्तीः प्रोक्ष॑णी॒रिति॑ । तस्मा॑द् ब॒ह्वीरा॒साद्याः॑ ।
स्फ्य॑मु॒दस्य॑न् । यं द्वि॒ष्यात्तं॑ ध्या॒येत् । शुचै॑वैन॒-म॒र्पय॑ति () । 82

(वै वा॒यु - रा॒ह - परा॒वती॒त्याहा - हं - द्वितीय॑- हर - ती॒ति - परिगृ॑ह्णन्ति - दे॒व॒य॒ज॒नीं करो॑ति -
भव॑न्ति - ख॒न॒त्य - क - रे॒तत् - कृ॒त्वा - रंक्षो॑घ्नी - रं॒पय॑ति) (A9)

3.2.10 अनुवाकं 10 - इध्माबर्हिः सादनम्**TB 3.2.10.1**

वज्रो॑ वै स्फ्यः॑ । यदु॒न्वञ्च॑ धा॒रये॑त् । वज्रे॑ऽद्ध॒र्युः क्ष॑ण्वीत । पु॒रस्ता॑त् त्रि॒र्यञ्च॑ धा॒रय॑ति । वज्रो॑ वै
स्फ्यः॑ । वज्रे॑णै॒व य॒ज्ञस्य॑ दक्षि॒णतो॑ रक्षा॒स्यप॑ह॒न्ति । अ॒ग्नि॒भ्यां प्राच॑श्च प्र॒तीच॑श्च । स्फ्ये॑नो॒दीच॑श्चा॒-
ध॒राच॑श्च । स्फ्ये॑न॒ वा ए॒ष वज्रे॑णा॒स्यै पा॒प्मानं॑ भ्रातृ॒व्य-म॒प॒ह॒त्यै । उ॒त्क॒रेऽधि॑ प्रवृ॒श्चति॑ 83

TB 3.2.10.2

यथो॑प॒धाय॑ वृ॒श्चन्त्य॑वम् । हस्ता॒व॒वं ने॑नित्ते । आ॒त्मानं॑मे॒व प॑वयते । स्फ्यं॑ प्रक्षा॒लय॑ति मे॒द्वय॑त्वाय॑
। अथो॑ पा॒प्मानं॑ ए॒व भ्रातृ॑व्यस्य न्य॒ङ्गं छि॑न॒न्ति ॥ इ॒ध्मा-ब॒रु॒हि-रुप॑सा॒दय॑ति यु॒क्त्यै॑ । य॒ज्ञस्य॑
मिथु॑न॒त्वाय॑ । अथो॑ पुरो॒रुच॑मे॒वैतां॑ द॒धाति॑ । उ॒त्तर॑स्य॒ कर्म॑णोऽनु॒ख्यात्यै॑ । न पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यगु॑प॒साद॑येत्
84

TB 3.2.10.3

यत् पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्य-गु॑प॒साद॑येत् । अ॒न्यत्रा॑हु॒तिप॒थादि॑ध्मं प्र॒तिपा॑दयेत् । प्र॒जा वै ब॒रु॒हिः ।
अ॒प॒रा॒द्भ्याद्-ब॒रु॒हिषा॑ प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नम् । प॒श्चात्-प्रा॒गुप॑सा॒दय॑ति । आ॒हुति॑प॒थेने॑ध्मं प्र॒तिपा॑दयति

। स॒प्र॒त्ये॒व ब॒रु॒हिषा॑ प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑न॒मुपै॑ति । दक्षि॑णमि॒द्धम् । उत्त॑रं ब॒रु॒हिः । आ॒त्मा वा
इ॒द्धम्ः () । प्र॒जा ब॒रु॒हिः । प्र॒जा ह्य॑त्मान् उत्त॑रतरा ती॒र्थे । ततो॑ मे॒धमु॑प॒नीय॑ । य॒था
दे॒वत॑मे॒वैन॑त्-प्रति॑ष्ठापयति । प्रति॑तिष्ठति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र् यज॑मानः । 85

(वृश्च॒ति - सा॒दुये॑ - दि॒द्धम्ः पञ्च॑ च) (A10)

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 10 Anuvaakams :-

(तृतीय॑स्यां - दे॒वस्या॑श्च॒प॒रु॒शुं यो॑ वै - पू॒र्वेद्युः॑ - क॒र्मणे॑ वा - मि॒न्द्रो वृ॒त्रम॑ह॒न्थ॒ सोऽपो॑ - ऽव॑धू॒तं -
धृष्टि॑र् - दे॒वस्ये॒त्याह॑ स॒म्व॑पामि - दे॒वस्य॑ स्फ्य॒माद॑दे - वज्रो॑ वै स्फ्यो द॒श)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(तृतीय॑स्यां - य॒ज्ञस्या॑न॒तिरे॒काय॑ - प॒वित्र॑व॒त्य - ध्व॒र्युं चा॑ - धि॒षव॑णमस्य - न्तरि॑क्ष ए॒व -
रक्ष॑साम॒न्तर॑हि॒त्यै - द्वौ॑ वाव पुरु॑षो - यदु॑दश्च॒न्द्रम॑सि मे॒द्व्यं पञ्चा॑शीतिः)

first and last Word 3rd Ashtakam 2nd Prapaatakam :-

(तृतीय॑स्यां - यज॑मानः)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण॑ यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः ॥

3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दर.शपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम्

3.3.1 अनुवाकं 1 - सुखसंमार्गः

TB 3.3.1.1

प्रत्युष्टः रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह । रक्षसा-मपहत्यै । अग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा निष्टपामीत्याह मेद्व्यत्वाय । सुचः संमार्ष्टि । सुवमग्रे । पुमाः समेवाभ्यः सश्यति मिथुनत्वाय । अथ जुहूम । अथोपभृतम् । अथ ध्रुवाम् । असौ वै जुहूः 1

TB 3.3.1.2

अन्तरिक्षमुपभृत् । पृथिवी ध्रुवा । इमे वै लोकाः सुचः । वृष्टिः समार्जनानि । वृष्टिर्वा इमान् लोकाननुपूर्वं कल्पयति । ते ततः कृप्ताः समेधन्ते । समेधन्तेऽस्मा इमे लोकाः प्रजयां पशुभिः । य एवं वेद ॥ यदि कामयेत् वरषुकः पर्जन्यः स्यादिति । अग्रतः समृज्यात् 2

TB 3.3.1.3

वृष्टिमेव नियच्छति । अवाचीनां ग्रा हि वृष्टिः । यदि कामयेतावरषुकः स्यादिति । मूलतः समृज्यात् । वृष्टिमेवोद्यच्छति । तदु वा आहुः । अग्रत एवोपरिष्ठात् समृज्यात् । मूलतोऽधस्तात् । तदनुपूर्वं कल्पते । वरषुको भवतीति । 3

TB 3.3.1.4

प्राचीमभ्याकारम् । अग्रैरन्तरतः । एवमिव ह्यन्नमद्यते । अथो अग्राद्वा ओषधीनामूर्जं प्रजा उपजीवन्ति । ऊर्ज एवा-न्नाद्यस्यावरुद्धयै । अधस्तात् प्रतीचीम् । दण्डमुत्तमतः । मूलेन मूलं प्रतिष्ठित्यै । तस्मादरुत्नौ प्राञ्च्युपरिष्ठाल लोमानि । प्रत्यञ्च्यधस्तात् 4

TB 3.3.1.5

सुग्धेषा ॥ प्रा॒णो वै सु॒वः । जु॒हूर्दक्षि॑णो ह॒स्तः । उ॒प॒भृ॒थ्स॒व्यः । आ॒त्मा ध्रु॒वा । अ॒न्नश्
स॒मा॒र्ज॒नानि॑ । सु॒ख॒तो वै प्रा॒णोऽपा॒नो भू॒त्वा । आ॒त्मान॑म॒न्नं प्र॒विश्य॑ । बा॒ह्यत॑स्त॒नुव॑श् शु॒भय॑ति ।
तस्मा॑त् सु॒वमे॒वाग्रे॑ संमा॑र्ष्टि () ॥ सु॒ख॒तो हि प्रा॒णोऽपा॒नो भू॒त्वा । आ॒त्मान॑म॒न्नं-मा॒वि॒शति॑ । तौ
प्रा॒णापा॒नौ । अ॒व्य॒र्द्धु॒कः प्रा॒णापा॒नाभ्यां॑ भव॑ति । य ए॒वं वे॒द । 5

(जुहुर - मृज्याद् - भवतीति - प्रत्यञ्च्यधस्तान् - मार्ष्टि पञ्च च) (A1)

3.3.2 अनुवाकं 2 - सम्मार्जनानामग्नौ प्रहरणम्

TB 3.3.2.1

दिवः शिल्पमवततम् । पृथिव्याः ककुभि श्रितम् । तेन वयः सहस्रवल्शेन । सपत्नं नाशयामसि
स्वाहेति सुख्समार्जनान्यग्नौ प्रहरति । आपो वै दुर्भाः । रूपमेवैषामेतन् महिमानं व्याचष्टे ॥
अनुष्टुभर्चा । आनुष्टुभः प्रजापतिः । प्राजापत्यो वेदः । वेदस्याग्रं सुख्समार्जनानि 6

TB 3.3.2.2

स्वेनैवैनानि छन्दसा । स्वयां देवतया समर्द्धयति । अथो ऋग्वाव योषां । दुर्भो वृषां ।
तन्मिथुनम् । मिथुनमेवास्य तद्-यज्ञे करोति प्रजननाय । प्रजायते प्रजयां पशुभिर्-यजमानः ॥
तान्येके वृथैवापांस्यन्ति । तत्तथा न कार्यम् । आरब्धस्य यज्ञियस्य कर्मणः स विदोहः 7

TB 3.3.2.3

यद्येनानि पशवोऽभितिष्ठेयुः । न तत् पशुभ्यः कम् । अद्धिर्मार-जयित्वोत्क्रे न्यस्येत् । यद्वै
यज्ञियस्य कर्मणोऽन्यत्राहुंतीभ्यः सन्तिष्ठते । उत्करो वाव तस्य प्रतिष्ठा । एताश् हि तस्मै प्रतिष्ठां
देवाः समभरन् । यदुद्धिर्मारजयति । तेन शान्तम् । यदुत्क्रे न्यस्यति । प्रतिष्ठामेवैनानि तद्-
गमयति 8

TB 3.3.2.4

प्रति॑तिष्ठति प्र॒जया॑ प॒शुभिर्यज॑मानः ॥ अथो॑ स्त॒म्बस्य॑ वा ए॒तद्-रूप॑म् । यथ॑ सु॒ख्समा॑र्जनानि ।
स्त॒म्बशो॑ वा ओष॑धयः । तासां॑ जरत्क॒क्षे प॒शवो॑ न र॑मन्ते । अप्रि॑यो ह्येषां॑ जरत्क॒क्षः । याव॑दप्रि॒यो
ह॒ वै ज॑रत्क॒क्षः प॑शूनाम् । ताव॑दप्रि॒यः प॑शूनां भ॑वति । यस्यै॒तान्यन्य॑त्रा॒ग्रेर्-दध॑ति । न॒वदा॑व्यासु
वा ओष॑धीषु प॒शवो॑ रमन्ते 9

TB 3.3.2.5

न॒वदा॑वो ह्येषां॑ प्रि॒यः । याव॑त्प्रि॒यो ह॒ वै न॑वदा॒वः प॑शूनाम् । ताव॑त्प्रि॒यः प॑शूनां भ॑वति ।
यस्यै॒तान्यन्य॑ग्नौ प्र॒हर॑न्ति । तस्मा॑दे॒तान्य॑ग्रावे॒व प्र॒हरे॑त् । य॒तर॑स्मिन् न॒थ-सं॑मृज्यात् । प॒शूनां॑ धृ॒त्यै ॥
यो भू॑ताना॒मधि॑पतिः । रु॒द्रस्त॑न्ति च॒रो वृ॑षा । प॒शून्स्मा॑कं मा हि॒ंसीः () । ए॒तद॑स्तु हु॒तं तव॑
स्वाहे॒त्यग्नि॑ सु॒मा॑र्जनान्य॒ग्नौ प्र॒हर॑ति । ए॒षा वा ए॒तेषां॑ योनिः॑ । ए॒षा प्र॑ति॒ष्ठा । स्वा॒मे॒वैना॑नि॒ योनि॑म्
। स्वां॑ प्र॑ति॒ष्ठां ग॑मयति । प्रति॑तिष्ठति प्र॒जया॑ प॒शुभिर्यज॑मानः । 10

(वेदस्याग्रं सु॒ख्समा॑र्जनानि - विदो॒हो - ग॑मयति - प॒शवो॑ रमन्ते - हि॒ंसीः षट्) (A2)

3.3.3 अनुवाकं 3 - पत्नीसंनहनम्

TB 3.3.3.1

अय॑ज्ञो वा ए॒षः । योऽप॒त्नीकः॑ । न प्र॒जाः प्र॑जायेरन् । प॒त्यन्वा॑स्ते । य॒श्मे॒वाकः॑ । प्र॒जानां॑
प्र॒जन॑नाय । यत् तिष्ठ॑न्ती स॒न॒ह्येत॑ । प्रि॒यं ज्ञा॒तिरु॑न्ध्यात् । आसी॑ना संन॒ह्यते॑ । आसी॑ना ह्येषा
वीर्यं॑ क॒रोति॑ 11

TB 3.3.3.2

यत् प॒श्चात्-प्रा॑च्यन्वासी॑त । अ॒नया॑ सु॒मदं॑ दधीत । दे॒वानां॑ प॒त्न्या सु॒मदं॑ दधीत । देशा॑द्-
दक्षि॑णत उदी॒च्यन्वा॑स्ते । आ॒त्मनो॑ गोपी॒थाय॑ ॥ आ॒शासा॑ना सौम॒न॒समि॒त्याह॑ । मे॒द्व्यामे॒वैनां॑

केवलीं कृत्वा । आशिषा समर्द्धयति । अग्नेरनुव्रता भूत्वा संनद्ये सुकृताय कमित्याह । एतद्वै पत्न्यै व्रतोपनयनम् 12

TB 3.3.3.3

तेनैवैनां व्रतमुपनयति । तस्मादाहुः । यश्चैवं वेद यश्चन । योक्त्रमेव युते । यमन्वास्तै । तस्यामुष्मिन् लोके भवतीति योक्त्रेण । यद् योक्त्रम् । स योगः । यदास्तै । स क्षेमः 13

TB 3.3.3.4

योगक्षेमस्य कृत्यै ॥ युक्तं क्रियाता आशीः कामे युज्याता इति । आशिषः समर्द्धयै । ग्रन्थिं ग्रन्थाति । आशिष एवास्यां परिगृह्णाति । पुमान् वै ग्रन्थिः । स्त्री पत्नी । तन् मिथुनम् । मिथुनमेवास्य तद्-यज्ञे करोति प्रजननाय । प्रजायते प्रजायां पशुभिर् यजमानः 14

TB 3.3.3.5

अथो अर्द्धो वा एष आत्मनः । यत् पत्नी । यज्ञस्य धृत्या अशिथिलंभावाय ॥ सुप्रजसंस्त्वा वयः सुपत्नीरुपसेदिमेत्याह । यज्ञमेव तन् मिथुनी करोति । ऊनेऽतिरिक्तं धीयाता इति प्रजात्यै ॥ महीनां पयोऽस्योषधीनां रस इत्याह । रूपमेवास्यै-तन्महिमानं व्याचष्टे । तस्य तेऽक्षीयमाणस्य निर्वपामि देवयज्याया इत्याह । आशिषमेवैतामाशांस्ते () । 15

(करोति - व्रतोपनयनं - क्षेमो - यजमानः - शास्ते) (A3)

3.3.4 अनुवाकं 4 - आज्योत्पवनम्

TB 3.3.4.1

घृतं च वै मधुं च प्रजापतिरासीत् । यतो मद्धासीत् । ततः प्रजा असृजत । तस्मान् मधुषि प्रजननमिवास्ति । तस्मान् मधुषा न प्रचरन्ति । यातयाम हि । आज्येन प्रचरन्ति । यज्ञो वा

आज्यम् । यज्ञेनैव यज्ञं प्रचरन्त्ययातयामत्वाय । पत्यवैक्षते 16

TB 3.3.4.2

मिथुनत्वाय प्रजात्यै । यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति । मिथुनं तत् । अथो पत्न्या एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्यै ॥ अमेद्वयं वा एतत् करोति । यत् पत्यवैक्षते । गारुहपत्ये ऽधिश्नयति मेद्वयत्वाय । आहवनीयं मभ्युद्ववति । यज्ञस्य सन्तत्यै । तेजोऽसि तेजोऽनु प्रेहीत्याह 17

TB 3.3.4.3

तेजो वा अग्निः । तेज आज्यम् । तेजसैव तेजः समद्वयति । अग्निस्ते तेजो मा विनैदित्याहाहिः सायै । स्फ्यस्य वर्त्मन्त्सादयति । यज्ञस्य सन्तत्यै । अग्नेर्जिह्वाऽसिं सुभूदेवानामित्याह । यथा यजुरेवैतत् । धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे भवेत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । 18

TB 3.3.4.4

तद्वा अतः पवित्राभ्यामेवोत् पुनाति । यजमानो वा आज्यम् । प्राणापानौ पवित्रे । यजमान एव प्राणापानौ दधाति । पुनराहारम् । एवमिव हि प्राणापानौ सचरन्तः । शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसीत्याह । रूपमेवास्यै तन् महिमानं व्याचष्टे । त्रिर्यजुषा । त्रय इमे लोकाः 19

TB 3.3.4.5

एषां लोकानामास्यै । त्रिः । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेद्वयत्वाय । अथाज्यवतीभ्यामुपः । रूपमेवासांमेतद्वर्णं दधाति । अपि वा उताहुः । यथा ह वै योषां सुवर्णं हिरण्यं पेशलं बिभ्रती रूपाण्यास्ते । एवमेता एतरहीति । आपो वै सर्वा देवताः 20

TB 3.3.4.6

एषा हि विश्वेषां देवानां तनूः । यदाज्यम् ॥ तत्रोभयोर्मीमांसा । जामि स्यात् । यद्-यजुषाऽऽज्यं

यजुषाऽप उ॒त्पुनी॒यात् । छन्द॑साऽप उ॒त्पुना॒त्यजा॑मित्वाय । अथो॑ मिथुन॒त्वाय॑ । सा॒वि॒त्रि॒यर्चा॑ ।
स॒वि॒तृ॒प्र॒सू॒तं मे॒ कर्मा॑स॒दिति॑ । स॒वि॒तृ॒प्र॒सू॒तमे॒वास्य॑ कर्म॒ भवति॑ () । प॒च्छो गा॑य॒त्रिया॑ त्रिः
षमृ॒द्ध॒त्वाय॑ । अ॒द्भिरे॒वौष॑धीः संन॑यति । ओष॑धीभिः प॒शून् । प॒शुभि॑र्यज॑मानम् । शुक्रं॑ त्वा
शुक्रा॑यां ज्योति॑स्त्वा ज्योति॑ष्य॒र्चिस्त्वा॒ ऽर्चि॑षीत्या॒ह सर्व॑त्वाय । पर्या॑स्या अन॑न्तरायाय । 21

(ईक्षु॒त- आ॒ह-शा॒स्ते-लो॒का - दे॒वता॑ - भवति॒ षट्) (A4)

3.3.5 अनुवाकं 5 - आज्यग्रहणम्

TB 3.3.5.1

दे॒वा॒सुराः॑ स॒म्य॑त्ता आसन् । स ए॒तमिन्द्र॑ आज्य॑स्यावका॒श-म॑पश्यत् । तेना॒वैक्ष॑त । ततो॑ दे॒वा
अ॒भ॒वन् । परा॑ऽसुराः । य ए॒वं वि॒द्वाना॒ज्य-म॒वेक्ष॑ते । भव॑त्या॒त्मना॑ । परा॑ऽस्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति
। ब्र॒ह्म॒वादि॑नो वदन्ति । यदा॒ज्येना॒न्यानि॑ ह॒वींश्च॑-भि॒घार॑यति 22

TB 3.3.5.2

अथ॑ के॒नाज्य॑मिति॑ । स॒त्येने॑ति॒ ब्रू॒यात् । चक्षु॑र्वै स॒त्यम् । स॒त्येनै॒वैन॑द॒-भि॒घार॑यति । ई॒श्वरो॑ वा
ए॒षोऽन्धो॑ भवि॑तोः । यश्चक्षु॑षा ऽऽज्य॑म॒वेक्ष॑ते । नि॒मी॒ल्यावै॑क्षेत । दा॒धारा॑त्म॒ञ्चक्षुः॑ । अ॒भ्याज्यं॑
घा॒रय॑ति ॥ आज्यं॑ गृह्णाति 23

TB 3.3.5.3

छन्दा॑श्सि वा आ॒ज्यम् । छन्दा॑श्स्ये॒व प्री॑णाति । च॒तुर्जु॑ह्वां गृह्णाति । च॒तुष्पा॑दः प॒शवः॑ ।
प॒शूने॒वाव॑रुन्धे । अ॒ष्टावु॑प॒भृति॑ । अ॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री । गा॒य॒त्रः प्रा॑णः । प्रा॒णमे॒व प॒शुषु॑ दधाति ।
च॒तुर्द्वि॑वा॒याम् 24

TB 3.3.5.4

3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दर शपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम् <https://www.vedavms.in> 50

चतुष्पादः पशवः । पशुष्वे-वोपरिष्ठात्-प्रतिष्ठति । यजमानदेवत्या वै जुहुः । भ्रातृव्यदेवत्योपभृत
। चतुर्जुह्वां गृह्णन्भूयो गृहीयात् । अष्टावुपभृति गृह्णन् कनीयः । यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति
॥ गौर्वै सुचः । चतुर्जुह्वां गृह्णाति । तस्माच्चतुष्पदी 25

TB 3.3.5.5

अष्टावुपभृति । तस्मादष्टाशफा । चतुर्ध्रुवायाम् । तस्माच्चतुः स्तना । गामेव तथ् सःस्करोति ।
साऽस्मै सःस्कृतेषुमूर्जं दुहे । यज्जुह्वां गृह्णाति । प्रयाजेभ्यस्तत् । यदुपभृति । प्रयाजानूयाजेभ्यस्तत्
() । सर्वस्मै वा एतद्-यज्ञाय गृह्यते । यद्ध्रुवायामाज्यम् । 26

(अभिघारयति - गृह्णाति - ध्रुवायां - चतुष्पदी - प्रयाजानूयाजेभ्यस्तद् द्वे च) (A5)

3.3.6 अनुवाकं 6 - सुखसादनम्

TB 3.3.6.1

आपो देवीरग्रेषुवो अग्रेषुव इत्याह । रूपमेवासांमेतन्-महिमानं व्याचष्टे । अग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे
यज्ञपतिमित्याह । अग्रं एव यज्ञं नयन्ति । अग्रे यज्ञपतिम् । युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्यं
यूयमिन्द्रमवृणीद्धं वृत्रतूर्यं इत्याह । वृत्रं हं हनिष्यन्निन्द्र आपो वत्रे । आपो हेन्द्रं वत्रिरे ।
सज्ञां-मेवासां-मेतथ्-सामानं व्याचष्टे । प्रोक्षिताः स्थेत्याह 27

TB 3.3.6.2

तेनापः प्रोक्षिताः ॥ अग्निर् देवेभ्यो निलायत । कृष्णो रूपं कृत्वा । स वनस्पतीन् प्राविशत् ।
कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा स्वाहेत्याह । अग्नय एवैनं जुष्टं करोति । अथो अग्रेरेव मेधमवरुन्धे
॥ वेदिंसि बरूहिषे त्वा स्वाहेत्याह । प्रजा वै बरूहिः । पृथिवी वेदिः 28

TB 3.3.6.3

प्रजा ए॒व पृ॒थि॒व्यां प्रति॑ष्ठापयति । ब॒रु॒हि॒र॒सि सु॒ग॒भ्यस्त्वा॒ स्वाहे॑त्याह । प्र॒जा वै ब॒रु॒हिः । यज॑मानः
सु॒चः । यज॑मानमे॒व प्र॒जासु॑ प्रति॑ष्ठापयति ॥ दि॒वे त्वा॒ऽन्तरि॑क्षाय त्वा पृ॒थि॒व्यै त्वेति॑ ब॒रु॒हि॒रा॒साद्य॑
प्रोक्ष॑ति । ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यः॑ प्रोक्ष॑ति । अथ॒ ततः॑ स॒ह सु॒चा पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यञ्च॑ ग्रन्थिं प्र॒त्युक्ष॑ति
। प्र॒जा वै ब॒रु॒हिः । यथा॒ सू॒त्यै का॒ल आपः॑ पु॒रस्ता॑द् यन्ति २९

TB 3.3.6.4

ता॒द्यगे॑व तत् ॥ स्व॒धा पि॒तृभ्य॑ इत्याह । स्व॒धाका॒रो हि पि॑त॒णाम् । ऊ॒र्गम॑व ब॒रु॒हिष॑द्भ्य इति
दक्षि॑णायै श्रो॒णेरोत्तर॑स्यै नि॒नय॑ति सन्त॑त्यै । मा॒सा वै पि॑त॒रो ब॒रु॒हिष॑दः । मा॒साने॑व प्री॒णाति॑ ।
मा॒सा वा ओष॑धीर्बृ॒द्धय॑न्ति । मा॒साः पच॑न्ति स॒मृद्ध॑यै । अ॒न॒ति॒स्कन्द॑न् ह पु॒र्जन्यो॑ वर॒षति॑ ।
यत्रै॑तदे॒वं क्रि॑यते । ३०

TB 3.3.6.5

ऊ॒र्जा पृ॒थि॒वीं गच्छ॑तेत्याह । पृ॒थि॒व्यामे॒वोर्जं॑ दधाति । तस्मा॑त् पृ॒थि॒व्या ऊ॒र्जा भुञ्ज॑ते । ग्रन्थिं
वि॒स्रक्ष॑सयति । प्र॒ज॒नय॑त्ये॒व तत् । ऊ॒र्द्धं प्राञ्च॑मु॒द्गूढं॑ प्र॒त्यञ्च॑मायच्छति । तस्मा॑त् प्रा॒चीनः॑ रे॒तो
धी॑यते । प्र॒तीचीः॑ प्र॒जा जा॑यन्ते ॥ वि॒ष्णोः स्तूपो॑ऽसीत्याह । य॒ज्ञो वै वि॒ष्णुः ३१

TB 3.3.6.6

य॒ज्ञस्य॑ धृ॒त्यै । पु॒रस्ता॑त् प्र॒स्त॒रं गृ॑हाति । मु॒ख्यमे॒वैनं॑ करोति । इ॒यन्तं॑ गृ॒हाति॑ । प्र॒जाप॑तिना
य॒ज्ञमु॒खेन॑ संमि॑तम् । इ॒यन्तं॑ गृ॒हाति॑ । य॒ज्ञप॑रुषा॒ संमि॑तम् । इ॒यन्तं॑ गृ॒हाति॑ । ए॒ताव॑द्वै पु॒रुषे॑
वी॒र्य॑म् । वी॒र्यं॑ संमि॑तम् ३२

TB 3.3.6.7

अ॒प॒रि॒मितं॑ गृ॒हाति॑ । अ॒प॒रि॒मित॑स्याव॒रुद्ध॑यै । तस्मि॑न् पु॒वित्रे॑ अ॒पि॑सृजति । यज॑मानो वै प्र॒स्त॒रः
। प्रा॒णापा॒नौ पु॒वित्रे॑ । यज॑मान ए॒व प्रा॒णापा॒नौ द॑धाति ॥ ऊ॒र्णाम्र॑दसं त्वा स्तृ॒णामी॑त्याह ।

यथायजुरेवै तत् । स्वासुस्थं देवेभ्य इत्याह । देवेभ्य एवैनं स्वसुस्थं करोति 33

TB 3.3.6.8

ब्रूहिः स्तृणाति । प्रजा वै ब्रूहिः । पृथिवी वेदिः । प्रजा एव पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति ॥
अनंतिदृशं स्तृणाति । प्रजयैवैनं पशुभिरनंतिदृशं करोति । धारयन् प्रस्तरं परिधीन् परि दधाति ।
यजमानो वै प्रस्तरः । यजमान एव तथ स्वयं परिधीन् परि दधाति ॥ गन्धर्वोऽसि विश्वावसुरित्याह
34

TB 3.3.6.9

विश्वमेवायुर्-यजमाने दधाति । इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ।
मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तामित्याह । प्राणापानौ मित्रावरुणौ । प्राणापाना-वेवास्मिन् दधाति ।
सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पात्वित्याह । रक्षसा-मपहत्यै । कस्याश्चिदुभिशस्त्या इत्याह । अपरिमितादेवैनं
पाति । 35

TB 3.3.6.10

वीतिहोत्रं त्वा क्व इत्याह । अग्निमेव होत्रेण समर्द्धयति । द्युमन्तः समिधीमहीत्याह समिद्धयै ।
अग्ने बृहन्तमद्धुर इत्याह वृद्धयै । विशो यन्त्रे स्थ इत्याह । विशां यत्यै । उदीचीनाग्रे निदधाति
प्रतिष्ठित्यै । वसूनां रुद्राणां-मादित्यानां सदसि सीदेत्याह । देवतानामेव सद्ने प्रस्तरं सादयति
॥ जुहूरसि घृताची नाम्नेत्याह 36

TB 3.3.6.11

असौ वै जुहूः । अन्तरिक्षमुपभृत् । पृथिवी ध्रुवा । तासामेतदेव प्रियं नाम । यद्-घृताचीति ।
यद्-घृताचीत्याह । प्रियेणैवैना नाम्ना सादयति ॥ एता असदन्ध-सुकृतस्य लोक इत्याह । सत्यं
वै सुकृतस्य लोकः । सत्य एवैनाः सुकृतस्य लोके सादयति () । ता विष्णो पाहीत्याह ।

य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञस्य॑ धृ॒त्यै । पा॒हि य॒ज्ञं पा॒हि य॒ज्ञप॑तिं पा॒हि मां य॑ज्ञ॒निय॑मित्या॒ह । य॒ज्ञाय॑
यज॑मानाया॒त्मने॑ । तेभ्य॑ ए॒वाशि॑ष॒माशा॒स्तेऽना॑त्यै । 37

(स्थेत्या॑ह - पृथि॒वी वेदि॑र - यन्ति॑ - क्रि॒यते॑ - विष्णु॑र - वी॒र्य॑सं॒मितं॑ - करो॑ - त्याह॑ - पाति॑ -
नाप्ने॑त्या॒ह - लो॒के सा॑दयति षट्) (A6)

3.3.7 अनुवाकं 7 - आधारः

TB 3.3.7.1

अ॒ग्निना॒ वै हो॒त्रा । दे॒वा असु॑रा॒नभ्य॑भवन् । अ॒ग्नये॑ स॒मिद्ध॑य॒माना॒या॒नु॒ब्रू॒हीत्या॑ह॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै ।
एक॑विं॒शति॒मिद्ध॑म॒दारू॒णि भव॑न्ति । एक॑विं॒शो वै पु॑रुषः । पु॒रुष॑स्या॒स्यै । पञ्च॑द॒शेद्ध॑म॒दारू॒ण्य॒भ्याद॑धाति । पञ्च॑द॒श वा अ॑र्द्धमा॒सस्य॑ रात्रयः । अ॒र्द्धमा॒सशः॑ संम॑व॒त्सुर॑ औप्यते । त्रीन्॑प॒रि॒धीन्॒प॒रि॒दधा॑ति 38

TB 3.3.7.2

ऊ॒र्द्धे स॒मिधा॑वा॒दधा॑ति । अ॒नूया॒जेभ्यः॑ स॒मिध॑म॒ति॒शिन॑ष्टि । षट्॒त्सं प॑द्यन्ते । षड्वा॑ ऋ॒तवः॑ ।
ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति । वे॒देनो॑प॒वाज॑यति । प्रा॒जाप॑त्यो वै वे॒दः । प्रा॒जाप॑त्यः प्रा॒णः । यज॑मान
आह॑व॒नीयः॑ । यज॑मान ए॒व प्रा॒णं द॑धाति 39

TB 3.3.7.3

त्रि॒रुप॑वाजयति । त्रयो॒ वै प्रा॒णाः । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न् दधाति । वे॒देनो॑प॒यत्य॑ सु॒वेण॑ प्रा॒जाप॑त्य॒मा॒घार॒माघा॑रयति । य॒ज्ञो वै प्र॒जाप॑तिः । य॒ज्ञमे॒व प्र॒जाप॑तिं मुख॒त आर॑भते । अथो॑ प्र॒जाप॑तिः
सर्वा॑ दे॒वताः॑ । सर्वा॑ ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणाति ॥ अ॒ग्निम॑ग्रीत् त्रि॒स्त्रिः संमृ॑हीत्या॒ह । त्र्या॑वृद्धि॒ यज्ञः॑ 40

TB 3.3.7.4

अथो रक्षसा॑मप॑हत्यै । प॒रि॒धीन्धु॑-संमो॑ष्टि । पु॒नात्ये॑वैनान् । त्रि॒स्त्रिः संमो॑ष्टि । त्र्या॑वृद्धि य॒ज्ञः ।
अथो मे॑द्व्य॒त्वाय॑ । अथो ए॒ते वै दे॑वाश्वाः । दे॒वा॒श्वा॒नेव॑ तथ॒ संमो॑ष्टि । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै
। आसी॑नोऽन्य॒-मा॑घार॒-माघा॑रयति 41

TB 3.3.7.5

तिष्ठ॑न्नन्यम् । यथाऽनो॑ वा रथ॑म॒वा यु॒ञ्ज्यात् । ए॒वमे॒व तद॑द्ध॒र्युर्-य॒ज्ञं यु॑नक्ति । सु॒व॒र्गस्य॑
लो॒कस्या॑भ्यू॒ढ्यै । वह॑न्त्येनं ग्रा॒म्याः प॒शवः॑ । य ए॒वं वे॑द ॥ भु॒वंन॑मसि विप्र॑थ॒स्वेत्या॑ह । य॒ज्ञो
वै भु॑वंनम् । य॒ज्ञ ए॒व यज॑मानं प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ प्रथयति । अ॒ग्ने यष्टि॑रिदं नम् इत्या॑ह 42

TB 3.3.7.6

अ॒ग्निर्वै दे॒वानां॑ य॒ष्टा । य ए॒व दे॒वानां॑ य॒ष्टा । तस्मा॑ ए॒व नम॑स्करोति ॥ जु॒ह्वे॒ह्यग्नि॑स्त्वा॒ ह्वय॑ति
दे॒वय॑ज्याया॒ उप॑भृदेहि॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता ह्व॑यति दे॒वय॑ज्याया॒ इत्या॑ह । आ॒ग्नेयी॑ वै जु॒हूः ।
सा॒वि॒त्र्युप॑भृत् । ताभ्या॑मे॒वैने॑ प्रसू॒त आ॑दत्ते ॥ अ॒ग्नावि॑ष्णू मा वा॒मव॑क्रमिष॒मित्या॑ह । अ॒ग्निः
पु॒रस्ता॑त् । वि॒ष्णुर्य॒ज्ञः प॒श्चात् 43

TB 3.3.7.7

ताभ्या॑मे॒व प्र॑ति प्रो॒च्या॒त्याक्रा॑मति । वि॒जि॒हा॒थां मा मा॒ संता॑प्त॒मित्या॑हाहि॒ंसायै॑ । लो॒कं मे॑ लो॒ककृ॑तौ
कृ॒णु॒त॒मित्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते ॥ वि॒ष्णोः स्था॑नंमसीत्या॑ह । य॒ज्ञो वै वि॑ष्णुः । ए॒तत्
खलु॑ वै दे॒वाना॑-मप॑राजित॒-मा॒यत॑नम् । यद्-य॒ज्ञः । दे॒वाना॑मे॒वाप॑राजित आ॒यत॑ने तिष्ठति ॥ इ॒त
इन्द्रो॑ अकृ॒णोद्-वी॒र्या॑णीत्या॑ह 44

TB 3.3.7.8

इ॒न्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति । स॒मा॒र॒भ्योद्धो॑ अ॒द्धरो दि॑वि॒स्पृश॑मित्या॑ह वृ॒द्ध्यै । आ॒घा॒र॒-मा॑घा॒र्यमा॑णमनु॑
समा॒र॒भ्यं । ए॒तस्मि॑न् का॒ले दे॒वाः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन् । सा॒क्षादे॒व यज॑मानः सु॒व॒र्गं लो॒कमे॑ति ।

3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दरुशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम् <https://www.vedavms.in> 55

अथो समृद्धेनैव यज्ञेन यजमानः सुवर्गलोकमेति । अहुतो यज्ञो यज्ञपतेरित्याहानात्यै । इन्द्रावान्ध-
स्वाहेत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । बृहद्वा इत्याह 45

TB 3.3.7.9

सुवर्गो वै लोको बृहद्वाः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ यजमानदेवत्या वै जुहूः । भ्रातृव्यदेवत्योपभृत्
। प्राण आघारः । यथ सस्पर्शयैत् । भ्रातृव्येऽस्य प्राणं दद्यात् । असस्पर्शयन्नत्याक्रामति
। यजमान एव प्राणं दधाति । पाहिमांश्चे दुश्चरितादा मा सुचरिते भजेत्याह 46

TB 3.3.7.10

अग्निर्वाव पवित्रम् । वृजिनमनृतं दुश्चरितम् । ऋजुकर्म सत्यं सुचरितम् । अग्निरेवैनं वृजिनाद-
नृताद्-दुश्चरितात्पाति । ऋजुकर्मे सत्ये सुचरिते भजति । तस्मादेवमाशांस्ते । आत्मनो गोपीथाय
॥ शिरो वा एतद्-यज्ञस्य । यदाघारः । आत्मा ध्रुवा 47

TB 3.3.7.11

आघार-माघार्य ध्रुवाः समनक्ति । आत्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति । द्विः समनक्ति । द्वौ हि
प्राणापानौ । तदाहुः । त्रिरेव समञ्ज्यात् । त्रिधातु हि शिर इति । शिर इवैतद्-यज्ञस्य । अथो
त्रयो वै प्राणाः । प्राणानेवास्मिन् दधाति () ॥ मुखस्य शिरोऽसि संज्योतिषा ज्योतिरङ्गामित्याह
। ज्योतिरेवास्मा उपरिष्ठाद्-दधाति । सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै । 48

(परिदधाति - प्राणं दधाति - हि यज्ञो - घारयति - नम् इत्याह - पश्चाद् - वीर्याणीत्याह -
भा इत्याह - भजेत्याह - ध्रु - वैवास्मिन् दधाति त्रीणि च) (A7)

3.3.8 अनुवाकं 8 - इडाभक्षणम्

TB 3.3.8.1

धिष्णि॑या वा ए॒ते न्यु॑प्यन्ते । यद्ब्र॑ह्मा । यद्भो॑ता । यद॑द्भ्युः । यद्ग्री॑त् । यद्-यज॑मानः । तान् यद॑न्तरे॒यात् । यज॑मानस्य प्रा॒णान्ध॒-संकर॑षेत् । प्र॒मायु॑कः स्यात् । पु॒रोडा॑शमप॒गृह्य॑ संचर॑त्यद्भ्युः
49

TB 3.3.8.2

यज॑मानायै॒व तल्लो॑कः शि॑षति । नास्य॑ प्रा॒णान्ध॒-संकर॑षति । न प्र॒मायु॑को भवति । पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यङ्मु॑सीनः । इडा॑या इडा॒माद॑धाति । ह॒स्त्याः हो॑त्रे । प॒शवो॑ वा इडा॑ । प॒शवः॑ पु॒रुषः॑ । प॒शुष्वे॒व प॒शून् प्र॑तिष्ठापयति । इडा॑यै वा ए॒षा प्र॑जातिः 50

TB 3.3.8.3

तां प्र॑जातिं यज॑मानोऽनु प्र॑जायते । द्वि॒रङ्गु॑ला॒वन॑क्ति पर्व॑णोः । द्वि॒पाद्-यज॑मानः प्र॑तिष्ठित्यै । स॒कृदु॑प॒स्तृणा॑ति । द्वि॒राद॑धाति । स॒कृदु॑भि॒घोर॑यति । च॒तुः संप॑द्यते । च॒त्वारि॑ वै प॒शोः प्र॑तिष्ठाना॑नि । यावा॑ने॒व प॒शुः । तमु॑प॒ह्वय॑ते 51

TB 3.3.8.4

मुख॑मिव प्र॒त्युप॑ह्वयेत् । स॒मु॒खाने॒व प॒शूनु॑प॒ह्वय॑ते । प॒शवो॑ वा इडा॑ । तस्मा॑त् साऽन्वा॒रभ्या॑ । अ॒द्भ्यु॒णा च॑ यज॑मानेन च । उप॑हूतः प॒शुमा॑न॒सा॒नीत्या॑ह । उप॑ ह्ये॒नौ ह्व॑यते होता॑ । इडा॑यै दे॒वता॑ना॒-मुप॑ह्वे । उप॑हूतः प॒शुमा॑न् भवति । य एवं॑ वेद 52

TB 3.3.8.5

यां वै ह॒स्त्यामि॒डा॒माद॑धाति । वा॒चः सा भा॑ग॒धेय॑म् । या॒मु॒प॒ह्वय॑ते । प्रा॒णाना॑ः सा । वाचं॑ चै॒व प्रा॒णाश्चाव॑रुन्धे ॥ अथ॑ वा ए॒तर्ह्यु॑प॒ह्वता॒यामि॒डा॒याम् । पु॒रोडा॑शस्यै॒व ब॑र्हिषदो मी॒मासा॑ । यज॑मानं दे॒वा अ॑ब्रुवन् । ह॒विर्नो॑ निर्व॒पेति॑ । नाहम॑भा॒गो निर्व॑प्स्यामीत्य॑ब्रवीत् 53

TB 3.3.8.6

न मयाऽभा॒गया ऽनु॑वक्ष्य॒थेति॑ वा॒गब्र॑वीत् । नाहम॑भा॒गा पु॑रोऽनुवा॒क्या भ॑विष्यामीति॑ पु॒रोऽनुवा॒क्या
। नाहम॑भा॒गा या॒ज्या भ॑विष्यामीति॑ या॒ज्या । न मयाऽभा॒गेन॑ वष॑ट्करिष्य॒थेति॑ वष॑ट्कारः । यद्-
यज॑मानभा॒गं नि॒धाय॑ पु॒रोडा॑शं ब॒रुहि॑षदं क॒रोति॑ । ताने॒व तद्-भा॒गिनः॑ करोति । च॒तुर्द्धा॑ करोति
। चत॑स्रो दि॒शः । दि॒क्ष्वेव॑ प्र॒ति॒तिष्ठ॑ति । ब॒रुहि॑षदं करोति 54

TB 3.3.8.7

यज॑मानो वै पु॒रोडा॑शः । प्र॒जा ब॒रुहिः॑ । यज॑मानमे॒व प्र॒जासु॑ प्र॒तिष्ठा॑पयति । तस्मा॑दु॒श्चाऽन्याः
प्र॒जाः प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्ति । मा॒ऽसेना॒न्याः । अथो॒ खल्वा॑हुः । दक्षि॑णा वा ए॒ता ह॑विर्-य॒ज्ञस्या॑न्तर्वे॒द्यव॑रुद्धयन्ते
। यत् पु॒रोडा॑शं ब॒रुहि॑षदं क॒रोतीति॑ । च॒तुर्द्धा॑ करोति । च॒त्वारो॒ ह्येते॑ ह॑विर्-य॒ज्ञस्य॑त्विजः 55

TB 3.3.8.8

ब्र॒ह्मा हो॒ताऽद्ध॑र्यु॒रग्री॑त् । तम॑भि॒मृशे॑त् । इ॒दं ब्र॒ह्मणः॑ । इ॒दं हो॒तुः । इ॒दम॑द्ध॒र्योः । इ॒दम॑ग्री॒ध
इति॑ । यथै॒वादः॑ सौ॒म्येऽद्ध॑रे । आ॒देश॑मृ॒त्विग्भ्यो॑ दक्षि॑णा नी॒यन्ते॑ । ता॒दृगे॒व तत् । अ॒ग्रीधे॑
प्रथ॑मायाद॑धाति 56

TB 3.3.8.9

अ॒ग्निमु॑खा ह्य॒द्धिः । अ॒ग्निमु॑खामे॒वद्धि॑ यज॑मान ऋद्धोति ॥ स॒कृदु॑प॒स्तीर्य॑ द्वि॒राद॑धत् । उ॒प॒स्तीर्य॑
द्वि॒रभि॑घारयति । षट्थ॑ संप॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति । वे॒देन॑ ब्र॒ह्मणै॑ ब्र॒ह्मभा॑गं
परि॑हरति । प्रा॒जाप॒त्यो वै वे॒दः । प्रा॒जाप॒त्यो ब्र॒ह्मा 57

TB 3.3.8.10

स॒वि॒ता य॒ज्ञस्य॑ प्र॒सू॒त्यै । अथ॑ काम॑म॒न्येन॑ । ततो॒ हो॒त्रे । म॒द्धय॑ वा ए॒तद्-य॒ज्ञस्य॑ । यद्धो॒ता ।
म॒द्धय॑त ए॒व य॒ज्ञं प्री॑णाति । अथा॑द्ध॒र्यवे॑ । प्र॒तिष्ठा॑ वा ए॒षा य॒ज्ञस्य॑ । यद॑द्ध॒र्युः । तस्मा॑द्वि॒र-

य॒ज्ञस्यै॒तामे॒वावृ॒तमनु॑ 58

TB 3.3.8.11

अ॒न्या दक्षि॑णा नीयन्ते । य॒ज्ञस्य॑ प्रति॑ष्ठित्यै । अ॒ग्निम॑ग्नीथ् स॒कृथ् स॑कृथ् संमृ॒द्धीत्या॑ह । परा॑डिव॒ ह्येतर॑र्हि य॒ज्ञः ॥ इ॒षिता॑ दैव्या॒ होता॑र॒ इत्या॑ह । इ॒षित॑श्च हि कर्म॑ क्रियते । भ॒द्रवा॑च्याय॒ प्रेषि॑तो॒ मानु॑षः सूक्त॒वाकाय॑ सूक्ता ब्रू॒हीत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते । स्व॒गा दैव्या॒ होत॑र॒भ्य इत्या॑ह । य॒ज्ञमे॒व तथ्स्व॒गा क॑रोति () । स्व॒स्तिर्-मा॑नु॒षेभ्य॑ इत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते । श॒म्योर्-ब्रू॒हीत्या॑ह । श॒म्युमे॒व बा॑र॒हस्प॑त्यं भा॒गधे॑ये॒न सम॑र्द्धयति । 59

(च॒रत्य॑द्भ्युः - प्रजा॑तिर् - ह्व॒यते॑ - वेदा॑ - ब्रवीद् - ब॒र॒हिष॑दं करो-त्यृ॒त्विजो॑-दधाति-ब्र॒ह्मा-ऽनु॑-करोति च॒त्वारि॑ च) (A8)

3.3.9 अनुवाकं 9 - प्रस्तरप्रहारादिकम्

TB 3.3.9.1

अथ॑ सु॒चाव॑नु॒ष्टुग्भ्यां॑ वा॒जव॑तीभ्यां॑ व्यू॒हति॑ । प्र॒तिष्ठा॑ वा अ॒नुष्टुक् । अन्नं॑ वा॒जः प्र॑ति॑ष्ठित्यै । अ॒न्नाद्य॑स्याव॒रुद्ध॑यै । प्राचीं॑ जु॒हूम॑हति । जा॒ताने॒व भ्रात॑र॒व्यान् प्र॑णु॒दते॑ । प्र॒तीची॑मुप॒भृत॑म् । ज॒निष्य॑माणाने॒व प्र॑ति॒नुद॑ते । स वि॒षूच॑ ए॒वापो॑ह्यं सु॒पत्ना॑न् यज॑मानः । अ॒स्मिन् लो॒के प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति 60

TB 3.3.9.2

द्वाभ्या॑म् । द्वि॒प्रति॑ष्ठो हि ॥ वसु॑भ्य॒स्त्वा रु॒द्रेभ्य॑स्त्वाऽऽदि॒त्येभ्य॑स्त्वेत्या॑ह । य॒थाय॑जु॒रेवै॑ तत् । सु॒क्षु प्र॑स्त॒रम॑नक्ति । इ॒मे वै लो॒काः सु॒चः । यज॑मानः प्र॒स्त॒रः । यज॑मानमे॒व तेज॑साऽनक्ति । त्रेधा॑ऽनक्ति । त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः 61

TB 3.3.9.3

ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑ऽनक्ति । अ॒भिपूर्व॑म॒नक्ति॑ । अ॒भिपूर्व॑मे॒व यज॑मानं तेज॑साऽनक्ति ॥ अ॒क्तश्
रिहा॑णा इत्या॑ह । तेजो॑ वा आ॒ज्यम् । यज॑मानः प्र॒स्तुरः । यज॑मानमे॒व तेज॑साऽनक्ति । वि॒यन्तु
वय॑ इत्या॑ह । वयं॑ ए॒वैनं॑ कृ॒त्वा । सु॒वर्गं लो॒कं ग॑मयति 62

TB 3.3.9.4

प्र॒जां योनिं॑ मा निर्मृ॑क्षमित्या॑ह । प्र॒जायै॑ गोपी॒थाय॑ ॥ आप्या॑यन्ता॒माप॑ ओष॑धय॒ इत्या॑ह । आप॑
ए॒वौष॑धी॒राप्या॑ययति । म॒रुतां॑ पृष॑तयः स्थेत्या॑ह । म॒रुतो॑ वै वृ॒ष्ट्या ई॑शते । वृ॒ष्टिमे॒वाव॑रुन्धे ।
दि॒वं गच्छ॑ ततो॑ नो वृ॒ष्टिमे॒रये॑त्या॑ह । वृ॒ष्टिर्वै द्यौः । वृ॒ष्टिमे॒वाव॑रुन्धे 63

TB 3.3.9.5

याव॑द्वा अ॒द्भ्युः प्र॑स्तुरं प्र॒हर॑ति । ताव॑द॒स्यायु॑र्म॒यते॑ । आ॒युष्पा अ॑ग्रेऽस्यायु॑र्मे पा॒हीत्या॑ह ।
आ॒युरे॒वात्म॑न्-ध॒त्ते । याव॑द्वा अ॒द्भ्युः प्र॑स्तुरं प्र॒हर॑ति । ताव॑द॒स्य चक्षु॑र्म॒यते॑ । च॒क्षुष्पा अ॑ग्रेऽसि
चक्षु॑र्मे पा॒हीत्या॑ह । चक्षु॑रे॒वात्म॑न्-ध॒त्ते ॥ ध्रु॒वाऽसी॑त्या॑ह प्र॒तिष्ठि॑त्यै ॥ यं प॑रि॒धिं प॒र्यध॑त्था इत्या॑ह
64

TB 3.3.9.6

य॒थाय॑जुरे॒वैतत् । अ॒ग्रे दे॒व प॒णिभि॑र्-वी॒यमा॑ण इत्या॑ह । अ॒ग्रयं॑ ए॒वैनं॑ जुष्टं करोति । तं तं ए॒तम॑नु
जोषं॑ भ॒रामी॑त्या॑ह । स॒जा॒ताने॒वास्मा॑ अनु॑कान्करोति । ने॒देष॑ त्वद॑प॒चेत॑या॒ता इत्या॑हानु॑ख्यात्यै ॥
य॒ज्ञस्य॑ पाथ॒ उप॑ समि॑तमित्या॑ह । भू॒मानमे॒वोपै॑ति । प॒रिधी॑न्-प्र॒हर॑ति । य॒ज्ञस्य॑ समि॑ष्ट्यै 65

TB 3.3.9.7

सु॒चौ सं प्र॑स्ना॒वय॑ति । यदे॒व तत्र॑ कूर॑म् । तत्-तेन॑ श॒मय॑ति । जु॒ह्वामु॑प॒भृत॑म् । य॒ज॒मान॑दे॒वत्या॑
वै जु॒हूः । भ्रा॒तृव्य॑दे॒वत्यो॑प॒भृत् । यज॑माना॒यैव॑ भ्रा॒तृव्य॑मु॒पस्ति॑ करोति ॥ स॒स्त्रा॒वभा॑गाः स्थेत्या॑ह

। वसंवो वै रुद्रा आदित्याः सस्त्रावभागाः । तेषां तद्भागधेयम् 66

TB 3.3.9.8

तानेव तेनं प्रीणाति । वैश्वदेव्यर्चा । एते हि विश्वे देवाः । त्रिष्टुग्भवति । इन्द्रियं वै त्रिष्टुक् । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ॥ अग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामीत्याह । इयं वा अग्निरपन्नगृहः । अस्या एवैने सदने सादयति । सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मां धत्तमित्याह 67

TB 3.3.9.9

प्रजा वै पशवः सुम्नम् । प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते । धुरि धुर्यौ पातमित्याह । जायापत्योरगोपीथाय ॥ अग्नेऽदब्धायोऽशीततनो इत्याह । यथायजुरेवैतत् । पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्वन्यै पाहि दुश्चरितादित्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनिः स्वाहेतीद्धम-सुम्वृश्चनान्यन्वाहार्यपचने ऽभ्याधाय फलीकरणहोमं जुहोति । अतिरिक्तानि वा इद्धम सुम्वृश्चनानि 68

TB 3.3.9.10

अतिरिक्ताः फलीकरणाः । अतिरिक्तमाज्योच्छेषणम् । अतिरिक्त एवातिरिक्तं दधाति । अथो अतिरिक्ते-नैवातिरिक्त-माप्त्वाऽवरुन्धे ॥ वेदिर्देवेभ्यो निलायत । तां वेदेनान्वविन्दन् । वेदेन वेदिं विविदुः पृथिवीम् । सा पप्रथे पृथिवी पार्थिवानि । गर्भं बिभर्ति भुवनेष्वन्तः । ततो यज्ञो जायते विश्वदानिरिति पुरस्ताथ स्तम्बयजुषो वेदेन वेदिः संमाष्ट्यनुवित्यै 69

TB 3.3.9.11

अथो यद्-वेदश्च वेदिश्च भवतः । मिथुनत्वाय प्रजात्यै । प्रजापतेर्वा एतानि श्मश्रूणि । यद्-वेदः । पत्न्या उपस्थ आस्यति । मिथुनमेव करोति । विन्दते प्रजाम् । वेदः होताऽऽहवनीयाथ-स्तृणन्नेति । यज्ञमेव तथ सन्तनोत्योत्तरस्मा-दर्द्धमासात् । तः सन्ततमुत्तरेऽर्द्धमास आलभते 70

TB 3.3.9.12

तं कालेकाल आगते यजते ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति । स त्वा अद्भ्युः स्यात् । यो यतो यज्ञं प्रयुङ्के । तदेनं प्रतिष्ठापयतीति । वाताद्वा अद्भ्युर्यज्ञं प्रयुङ्के । देवा गातुविदो गातुं वित्वा गातुमितेत्याह । यत एव यज्ञं प्रयुङ्के । तदेनं प्रतिष्ठापयति । प्रतितिष्ठति प्रजयां पशुभिर्यजमानः () । 71

(तिष्ठती - मे लोका - गमयति - द्यौर वृष्टिमेवावरुन्धे - पर्यधत्था इत्याह - समिष्ट्यै - भागधेयं - धत्तमित्याह - वा इद्धम सम्वृश्चना - न्यनुवित्त्यै - लभते - यजमानः) (A9)

3.3.10 अनुवाकं 10 - पत्नीयोक्रविमोकः

TB 3.3.10.1

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरति । आ देवताभ्यो वृश्च्यते । पापीयान् भवति । यो यथादेवतम् । न देवताभ्य आवृश्च्यते । वसीयान् भवति । वारुणो वै पाशः । इमं विष्यामि वरुणस्य पाशमित्याह । वरुणपाशादेवैनां मुञ्चति । सवितृप्रसूतो यथादेवतम् 72

TB 3.3.10.2

न देवताभ्य आवृश्च्यते । वसीयान् भवति । धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोक इत्याह । अग्निर्वै धाता । पुण्यं कर्म सुकृतस्य लोकः । अग्निरेवैनां धाता । पुण्ये कर्मणि सुकृतस्य लोके दधाति । स्योनं मे सह पत्यां करोमीत्याह । आत्मनश्च यजमानस्य चानात्यै सत्वायं ॥ समायुषा संप्रजयेत्याह 73

TB 3.3.10.3

आशिषमेवैतामाशास्ते पूर्णपात्रे । अन्ततोऽनुष्टुभा । चतुष्पद्वा एतच्छन्दः प्रतितिष्ठितं पत्न्यै पूर्णपात्रे भवति । अस्मिन् लोके प्रतितिष्ठानीति । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । अथो वाग्वा अनुष्टुक् । वाङ्मिथुनम् । आपो रेतः प्रजननम् । एतस्माद्वै मिथुनाद्विद्योतमानः स्तनयन्वर्षति । रेतः

सिञ्चन् 74

TB 3.3.10.4

प्रजाः प्रजुनयन् ॥ यद्वै यस्स्य ब्रह्मणा युज्यते । ब्रह्मणा वै तस्य विमोकः । अद्भिः शान्तिः । विमुक्तं वा एतरहि योक्त्रं ब्रह्मणा । आदायैतत्पत्नीं सहाप उपगृहीते शान्त्यै । अञ्जलौ पूर्णपात्रमानयति । रेत एवास्यां प्रजां दधाति । प्रजया हि मनुष्यः पूर्णः । मुखं विमृष्टे () । अवभृथस्यैव रूपं कृत्वोत्तिष्ठति । 75

(सवितृप्रसूतो यथादेवतं-प्रजयेत्याह-सिञ्चन्-मृष्ट एकं च) (A10)

3.3.11 अनुवाकं 11 - उपवेशोपगूहनम्

TB 3.3.11.1

परिवेषो वा एष वनस्पतीनाम् । यदुपवेशः । य एवं वेद । विन्दते परिवेष्टारम् । तमुत्करे ॥ यं देवा मनुष्येषु । उपवेशमधारयन् । ये अस्मदपचेतसः । तानस्मभ्यं मिहाकुरु । उपवेशोपविद्धि नः 76

TB 3.3.11.2

प्रजां पुष्टिमथो धनम् । द्विपदो नश्चतुष्पदः । ध्रुवान-नपगान्-कुर्विति पुरस्तात् प्रत्यञ्चमुपगूहति । तस्मात् पुरस्तात् प्रत्यञ्चः शूद्रा अवस्यन्ति । स्थविमत उपगूहति । अप्रतिवादिन एवैनान् कुरुते ॥ धृष्टिर्वा उपवेशः । शुचार्तो वज्रो ब्रह्मणा सश्रितः । योपवेशे शुक् । साऽमुमृच्छतु यं द्विष्म इति 77

TB 3.3.11.3

अथोस्मै नाम गृह्य प्रहरति । निरमुं नुद ओकसः । सपत्नो यः पृतन्यति । निर्बाद्धयेन हविषा

3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दरुशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम् <https://www.vedavms.in> 63

। इन्द्र ए॒णं॑ प॒रा॒शरी॑त् । इ॒हि ति॒स्रः प॒रा॒वतः॑ । इ॒हि प॒ञ्च॒जना॑ऽ अ॒ति । इ॒हि ति॒स्रोऽति॑ रो॒चना॑
याव॑त् । सूर्यो॑ अ॒सद्-दि॒वि । प॒र॒मां त्वा॑ प॒रा॒वत॑म् 78

TB 3.3.11.4

इन्द्रो॑ न॒यतु॑ वृ॒त्रहा॑ । यतो॑ न पु॒नरा॑य॒सि । श॒श्वती॑भ्यः॒ समा॑भ्य॒ इति॑ । त्रि॒वृ॒द्धा ए॒ष व॒ज्रो
ब्रह्म॑णा स॒श्रितः॑ । शु॒चैवैनं॑ वि॒द्धा । ए॒भ्यो लो॒केभ्यो॑ नि॒र्णुद्यं॑ । व॒ज्रेण॑ ब्रह्म॑णा स्तृ॒णुते॑ । ह॒तो
ऽसा॑व॒वधि॑ष्मा-मु॒मित्या॑ह॒ स्तृत्यै॑ । यं द्वि॒ष्यात्तं॑ ध्या॒येत् । शु॒चैवैनं॑-म॒र्पय॑ति () । 79

(नो-द्विष्म इति-परावत-मर्पयति) (A11)

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 11 Anuvaakams :-

(प्रत्युष्टं - दि॒वः शिल्प॑ - मय॑ज्ञो - धृ॒तं च॑ - दे॒वासुराः॑ स ए॒तमिन्द्र॑ - आपो॑ दे॒वी - र॒ग्निना॑ -
धि॒ष्णि॒या - अथ॑ सु॒चौ - यो वा अय॑थादे॒वतं॑ - परि॒वेषो॑ वा ए॒काद॑श)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(प्रत्युष्ट - मय॑ज्ञ - ए॒षा हि वि॒श्वेषां॑ दे॒वानां॑ - मूर्जा॑ पृ॒थि॒वी - मथो॑ रक्ष॑सां - तां प्रजा॑तिं - द्वाभ्यां॑ -
तं का॒लेका॒ले नव॑सप्ततिः)

first and last Word 3rd Ashtakam 3rd Prapaatakam :-

(प्रत्युष्टः - शु॒चैवैनं॑म॒र्पय॑ति)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण॑ यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः समाप्तः ॥
=====

3.4 तृतीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः - पुरुषमेधः

3.4.1 अनुवाकं 1 - पुरुषमेधः

TB 3.4.1.1

ब्रह्म॑णे ब्राह्म॑णमाल॑भते । क्ष॒त्राय॑ राज॒न्यम् । म॒रुद्भ्यो॑ वैश्य॑म् । तप॑से शू॒द्रम् । तम॑से तस्के॑रम् ।
। नार॑काय वीर॒हण॑म् । पा॒प्मनै॑ क्ली॒बम् । आ॒क्र॒याया॑योगू॒म् । कामा॑य पु॒श्चलू॑म् । अति॑क्रु॒ष्टाय॑
माग॑धम् । 1

(A1)

3.4.2 अनुवाकं 2 -

TB 3.4.2.1

गी॒ताय॑ सू॒तम् । नृ॒त्ताय॑ शैलू॒षम् । ध॒र्माय॑ सभा॒चर॑म् । न॒र्माय॑ रे॒भम् । नरि॑ष्ठायै भीम॒लम् ।
ह॒साय॑ कारि॑म् । आ॒न॒न्दाय॑ स्त्रीष॒खम् । प्र॒मुदे॑ कु॒मारी॑पु॒त्रम् । मे॒धायै॑ रथका॒रम् । धैर्या॑य तक्षा॒णम् ।
। 2

(A2)

3.4.3 अनुवाकं 3 -

TB 3.4.3.1

श्रमा॑य कौला॒लम् । मा॒यायै॑ कार्मा॒रम् । रू॒पाय॑ मणि॒का॒रम् । शु॒भे व॒पम् । श॒र॒व्याया॑ इषुका॒रम् ।
। हे॒त्यै ध॑न्वका॒रम् । क॒र्मणे॑ ज्याका॒रम् । दि॒ष्टाय॑ रज्जुस॒र्गम् । मृ॒त्यवे॑ मृ॒गयु॑म् । अन्त॑काय
श्च॒नितं॑ । 3

(A3)

3.4.4 अनुवाकं 4 -

TB 3.4.4.1

सन्धये॑ जा॒रम् । गे॒हायो॑प॒प॒तिम् । नि॒र॒ऋ॒त्यै॑ परि॒वित्त॑म् । आ॒र्त्यै॑ परि॒विवि॑दा॒नम् । अ॒रा॒द्ध्यै॑
दि॒धिषू॑प॒तिम् । प॒वि॒त्राय॑ मि॒ष॒जम् । प्र॒ज्ञा॒नाय॑ नक्ष॒त्रद॑र॒शम् । नि॒ष्कृ॑त्यै॑ पे॒शस्का॑रीम् । ब॒ला॒यो
प॒दाम् । वर्णा॑यानू॒रुध॑म् । 4

(A4)

3.4.5 अनुवाकं 5 -

TB 3.4.5.1

न॒दीभ्यः॑ पौ॒ञ्जि॑ष्टम् । ऋ॒क्षी॒काभ्यो॑ नैषा॒दम् । पु॒रु॒ष॒व्या॒घ्राय॑ दु॒र्म॒दम् । प्र॒यु॒द्ध्य॑ उ॒न्म॑त्तम् ।
ग॒न्ध॒र्वा॒प्स॒राभ्यो॑ ब्रा॒त्यम् । स॒र्प॒दे॒व॒ज॒नेभ्यो॑ ऽप्र॑ति॒प॒दम् । अ॒वै॒भ्यः॑ कि॒त॒वम् । इ॒र्य॑ता॒या अ॑कि॒त॒वम्
। पि॒शा॒चेभ्यो॑ बि॒द॒ल॒का॒रम् । या॒तु॒धा॒नै॒भ्यः॑ क॒ण्ट॑क॒का॒रम् । 5

(A5)

3.4.6 अनुवाकं 6 -

TB 3.4.6.1

उ॒त्सा॒दे॒भ्यः॑ कु॒ब्ज॑म् । प्र॒मु॒दे॑ वा॒म॒नम् । द्वा॒भ्यः॑ स्ना॒मम् । स्व॒प्ना॒या॒न्ध॑म् । अ॒ध॒र्मा॒य ब॑धि॒रम् ।
स॒ज्ञा॒नाय॑ स्म॒र॒का॒रीम् । प्र॒का॒मो॒द्या॒यो॒प॒स॒दम् । आ॒शि॒क्षा॒यै प्र॑श्नि॒नम् । उ॒प॒शि॒क्षा॒या॑ अ॒भि॒प्र॑श्नि॒नम्
। म॒र्या॒दा॒यै प्र॑श्न॒वि॒वा॒कम् । 6

(A6)

3.4.7 अनुवाकं 7 -

TB 3.4.7.1

ऋत्यै स्तेनहृदयम् । वैरहत्याय पिशुनम् । विवित्त्यै क्षुत्तारम् । औपद्रष्टाय संग्रहीतारम् ।
बलायानुचरम् । भूमे परिष्कृन्दम् । प्रियाय प्रियवादिनम् । अरिष्ट्या अश्वसादम् । मेधाय वासः
पल्पूलीम् । प्रकामाय रजयित्रीम् । 7

(A7)

3.4.8 अनुवाकं 8 -

TB 3.4.8.1

भायै दार्वहारम् । प्रभाया आग्नेन्धम् । नाकस्य पृष्ठायाभिषेक्तारम् । ब्रद्धस्य विष्टपाय पात्रनिर्णेगम्
। देवलोकाय पेशितारम् । मनुष्यलोकाय प्रकरितारम् । सर्वभ्यो लोकेभ्य उपसेक्तारम् । अवत्यै
वधायोपमन्थितारम् । सुवर्गाय लोकाय भागदुधम् । वरषिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् । 8

(A8)

3.4.9 अनुवाकं 9 -

TB 3.4.9.1

अर्भभ्यो हस्तिपम् । जवायांश्चपम् । पुष्ट्यै गोपालम् । तेजसेऽजपालम् । वीर्यायाविपालम् । इरायै
कीनाशम् । कीलालाय सुराकारम् । भद्राय गृहपम् । श्रेयसे वित्तधम् । अद्ध्यक्षायानुक्षुत्तारम् । 9

(A9)

3.4.10 अनुवाकं 10 -

TB 3.4.10.1

म॒न्यवे॑ऽयस्ता॒पम् । क्रो॑धा॒य नि॒स्रम् । शो॑का॒याभि॒स्रम् । उ॒त्कूल॑वि॒कूला॒भ्यां त्रि॑स्थि॒नम् ।
यो॒गाय॑ यो॒क्ता॒रम् । क्षे॒माय॑ वि॒मो॒क्ता॒रम् । वपु॑षे मानस्कृ॒तम् । शी॒ला॒याञ्जनी॑का॒रम् । नि॒र॒ऋ॒त्यै
को॒शका॒रीम् । य॒माया॒सूम् । 10

(A10)

3.4.11 अनुवाकं 11 -

TB 3.4.11.1

य॒म्यै य॒म॒सूम् । अथ॑र्व॒भ्योऽव॑तो॒काम् । स॒म्व॒थ्स॒राय॑ पर्या॒रिणी॑म् । प॒रिव॒थ्स॒राया॑वि॒जाता॑म् ।
इ॒दा॒व॒थ्स॒राया॑प॒स्कद्व॑रीम् । इ॒द्व॒थ्स॒राया॑ती॒त्वंरी॑म् । व॒थ्स॒राय॑ वि॒ज॑र्ज॒राम् । स॒र्व॒थ्स॒राय॑ प॒लि॒क्रीम् ।
वना॑य वन॒पम् । अ॒न्यतो॑र॒णाय॑ दा॒वप॑म् । 11

(A11)

3.4.12 अनुवाकं 12 -

TB 3.4.12.1

स॒रो॒भ्यो धै॒व॒रम् । वे॒श॒न्ता॒भ्यो दा॑श॒म् । उ॒प॒स्था॒व॒री॒भ्यो बै॒न्द॒म् । न॒ड्ड॒ला॒भ्यः शौ॒ष्क॒लम् । पा॒र्या॑य
कै॒व॒र्तम् । अ॒वा॒र्या॑य मा॒र्गा॒रम् । ती॒र्थे॒भ्य आ॒न्द॒म् । वि॒ष॒मे॒भ्यो मै॒ना॒लम् । स्व॒ने॒भ्यः प॑र्ण॒कम् ।
गु॒हा॒भ्यः कि॑रा॒तम् । सा॒नु॒भ्यो ज॑म्भ॒कम् । प॒र्व॒ते॒भ्यः किं॑ पू॒रुष॑म् । 12

(A12)

3.4.13 अनुवाकं 13 -

TB 3.4.13.1

प्रतिश्रुत्काया ऋतुलम् । घोषाय भूषम् । अन्ताय बहुवादिनम् । अनन्ताय मूकम् । महसे वीणावादम् । क्रोशाय तूणवद्धम् । आक्रन्दाय दुन्दुभ्याघातम् । अवरस्पराय शङ्खद्धम् । ऋभुभ्योऽजिनसन्धायम् । साङ्ख्येभ्यश्चर्मणम् । 13

(A13)

3.4.14 अनुवाकं 14 -

TB 3.4.14.1

बीभृत्सायै पौलकसम् । भूत्यै जागरणम् । अभूत्यै स्वपनम् । तुलायै वाणिजम् । वर्णाय हिरण्यकारम् । विश्वेभ्यो देवेभ्यः सिद्धमलम् । पश्चाद्-दोषाय ग्लवम् । ऋत्यै जनवादिनम् । व्यृद्ध्या अपगल्भम् । सःशराय प्रच्छिदम् । 14

(A14)

3.4.15 अनुवाकं 15 -

TB 3.4.15.1

हसाय पुश्चलूलभते । वीणावादं गणकं गीताय । यादसे शाबुल्याम् । नर्माय भद्रवतीम् । तूणवद्धं ग्रामण्यं पाणिसंघातं नृत्ताय । मोदायानुक्रोशकम् । आनन्दाय तलवम् । 15

(A15)

3.4.16 अनुवाकं 16 -**TB 3.4.16.1**

अक्षराजाय॑ कित॒वम् । कृ॒ताय॑ सभा॒विन॑म् । त्रेता॑या आदि॒नवद॑रु॒शम् । द्वाप॑राय॒ बहिः॑ सद॑म् ।
 कल॑ये सभा॒स्थाणु॑म् । दुष्कृ॒ताय॑ च॒रका॑चार्यम् । अ॒द्धने॑ ब्रह्म॒चारि॑णम् । पि॒शाचे॑भ्यः सैल॑गम् ।
 पि॒पासा॑यै गोव्य॒च्छम् । निर॑ऋ॒त्यै गोघा॑तम् । क्षु॒धे गोवि॑कर्तम् । क्षु॒तृष्णा॑भ्यां तम् । यो गां
 वि॒कृन्त॑न्तं मा॒सं भि॑क्ष॒माण उप॑तिष्ठते । 16

(A16)

3.4.17 अनुवाकं 17 -**TB 3.4.17.1**

भूम्यै॑ पी॒ठस॑र्पिण॒माल॑भते । अ॒ग्नये॑ऽस॒लम् । वा॒यवे॑ चाण्डा॒लम् । अ॒न्तरि॑क्षाय व॒शश॑न॒र्तिन॑म्
 । दि॒वे खल॑तिम् । सूर्या॑य ह॒र्यक्ष॑म् । च॒न्द्रम॑से मि॒र्मिर॑म् । नक्ष॑त्रेभ्यः कि॒लास॑म् । अ॒ह्ने शु॒क्लं
 पि॒ङ्गल॑म् । रात्रि॑यै कृ॒ष्णं पि॒ङ्गाक्ष॑म् । 17

(A17)

3.4.18 अनुवाकं 18 -**TB 3.4.18.1**

वा॒चे पुरु॑ष॒माल॑भते । प्रा॒णम॑पा॒नं व्या॒नमु॑दा॒नं सं॑मा॒नं तान् वा॒यवे॑ । सूर्या॑य चक्षु॒राल॑भते ।
 मन॑श्च॒न्द्रम॑से । दि॒ग्म्यः श्रोत्र॑म् । प्र॒जाप॑तये पुरु॑षम् । 18

(A18)

3.4.19 अनुवाकं 19 -**TB 3.4.19.1**

अथै॒तान॑रूपेभ्य॒ आल॑भते । अति॑ह॒स्व॒-म॒ति॑दी॒र्घम् । अति॑कृ॒श॒म॒त्य॑ः॒स॒लम् । अति॑शु॒क्ल॒-म॒ति॑कृ॒ष्णम्
 । अति॑श्ल॒क्ष्ण॒-म॒ति॑लो॒म॒शम् । अति॑कि॒रि॒ट॒-म॒ति॑द॒न्तु॒रम् । अति॑मि॒र्मि॒र॒-म॒ति॑मे॒मि॒षम् । आ॒शा॒यै
 जा॒मिम् । प्र॒ती॒क्षा॒यै॑ कु॒मा॒रीम् । 19

(A19)

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 19 Anuvaakams :-

(ब्रह्म॑णे - गी॒ता॒य - श्र॒मा॒य - सु॒न्ध॒ये - न॒दी॒भ्य॑ - उ॒थ्सा॑दे॒भ्य॒-ऋ॒त्यै - भा॒या - अ॒र्मे॑भ्यो - म॒न्य॒वे
 - य॒म्यै॑ द॒श॑ द॒श॑ - स॒रो॑भ्यो॒ द्वा॒द॒श॑ - प्र॒ति॒श्रु॒त्का॑यै - बी॒भ॒त्सा॑यै द॒श॑ द॒श॑ - ह॒सा॒य स॒प्ता॒-क्ष॑रा॒जा॒य
 त्रयो॑द॒श॑ - भू॒म्यै॑ द॒श॑ - वा॒चे ष॒ड॒थ॒ - न॒वैका॑न्न वि॒श॑तिः)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(ब्रह्म॑णे - य॒म्यै॑ न॒व॒द॒श॑)

first and last Word 3rd Ashtakam 4th Prapaatakam :-

(ब्रह्म॑णे - कु॒मा॒रीम्)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृ॒ष्ण॒ य॒जुर्वे॑दी॒य॒ तैत्ति॑री॒य॒ ब्रा॒ह्म॒णे तृती॑याष्टके चतुर्थ प्रपाठकः समाप्तः ॥

=====

3.5 तृतीयाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः - इष्टिहौत्रम्

3.5.1 अनुवाकं 1 - होतुर्जपः पुरस्तात् सामिधेनीनाम्

TB 3.5.1.1

सुत्यं प्रपद्ये । ऋतं प्रपद्ये । अमृतं प्रपद्ये । प्रजापतेः प्रियां तनुवमनीर्तां प्रपद्ये । इदमहं पञ्चदशेन वज्रेण । द्विषन्तं भ्रातृव्यमवक्रामामि । योऽस्मान् द्वेष्टि । यं च व्यं द्विष्मः । भूर्भुवः सुवः । हिम् । 1

(सुत्यं दश) (A1)

3.5.2 अनुवाकं 2 - सामिधेनीमन्वाह

TB 3.5.2.1

प्र वो वाजा अभिघवः । हविष्मन्तो घृताच्या । देवाञ्जिगाति सुमयुः ॥ अग्र आयाहि वीतये । गृणानो हव्यदातये । नि होता सधिस बरुहिषि ॥ तं त्वा समिद्धिरङ्गिरः । घृतेन वर्द्धयामसि । बृहच्छोचा यविष्ठ्य ॥ स नः पृथु श्रवाय्यम् 2

TB 3.5.2.2

अच्छा देव विवाससि । बृहदग्रे सुवीर्यम् ॥ ईडेन्यो नमस्यस्तिरः । तमांसि द्रुशतः । समग्निरिद्धयते वृषा ॥ वृषो अग्निः समिद्धयते । अश्वो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईडते ॥ वृषणं त्वा व्यं वृषन् । वृषाणः समिधीमहि 3

TB 3.5.2.3

अग्ने दीद्यतं बृहत् ॥ अग्निं दूतं वृणीमहे । होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥ समिद्धयमानो अद्धरे । अग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केशस्तमीमहे ॥ समिद्धो अग्र आहुत ।

देवान् यक्षि स्वद्धर । त्वं हि हव्यवाडसिं () ॥ आजुहोत दुवस्यत । अग्निं प्रयत्यङ्घ्रे ।
वृणीद्धं हव्यवाहनम् ॥ त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने । त्वां वर्द्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः । त्वे वसु
सुषणनानि सन्तु । यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः । 4

(श्रवाय्यं - मिधीम् - ह्यसिं सप्त च) (A2)

3.5.3 अनुवाकं 3 - प्रमुत्त्वा निविदोऽनूच्य देवता आवाहयति

TB 3.5.3.1

अग्ने महां असि ब्राह्मण भारत । असावसौ ॥ देवेद्धो मन्विद्धः । ऋषिष्टुतो विप्रानुमदितः
। कविशस्तो ब्रह्मसंशितो घृताहवनः । प्रणीर्यज्ञानाम् । रथीरद्धराणाम् । अतूर्तो होता ।
तूर्णिरहव्यवाट् । आस्पात्रं जुहूर्देवानाम् 5

TB 3.5.3.2

चमसो देवपानः । अरां इवाग्ने नेमिर्देवास्त्वं परिभूरसि । आवह देवान् यजमानाय ॥
अग्निमग्न आवह । सोममावह । अग्निमावह । प्रजापतिमावह । अग्नीषोमावावह । इन्द्राग्नी
आवह । इन्द्रमावह () । महेन्द्रमावह । देवां औज्यपां आवह । अग्निं होत्रायावह । स्व
महिमानमावह । आ चाग्ने देवान् वह । सुयजां च यज जातवेदः । 6

(देवाना-मिन्द्रमावहं षट्) (A3)

3.5.4 अनुवाकं 4 - सुचावादापयति

TB 3.5.4.1

अग्निर् होता वेत्वग्निः । होत्रं वैत्तु प्रावित्रम् । स्मो वयम् । साधु ते यजमान देवता । घृतवती-
मद्धर्यो सुचमाऽस्यस्व । देवायुवं विश्ववाराम् । ईडामहै देवां ईडेन्यान् । नमस्यामं नमस्यान्

। यजाम॑ यज्ञियान्॑ । 7

(अ॒ग्निर॑, होता॒ नव॑) (A4)

3.5.5 अनुवाकं 5 - प्रयाजाः

TB 3.5.5.1

स॒मिधो॑ अ॒ग्न आ॒ज्यस्य॑ वियन्तु । त॒नून॑पा॒दग्न॑ आ॒ज्यस्य॑ वेतु । इ॒डो अ॒ग्न आ॒ज्यस्य॑ वियन्तु ।
ब॒रु॒हि॒र॒ग्न आ॒ज्यस्य॑ वेतु । स्वाहा॒ऽग्न॒िम् । स्वाहा॒ सोम॑म् । स्वाहा॒ऽग्न॒िम् । स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तिम् ।
स्वाहा॒ऽग्न॒ीषोमौ॑ । स्वाहे॒न्द्रा॒ग्री () । स्वाहे॒न्द्रम् । स्वाहा॑ महे॒न्द्रम् । स्वाहा॑ दे॒वाः आ॒ज्य॑पान् ।
स्वाहा॒ऽग्न॒िः हो॒त्राज्जु॑षा॒णाः । अ॒ग्न आ॒ज्यस्य॑ वियन्तु । 8

(इ॒न्द्रा॒ग्री पञ्च॑ च) (A5)

3.5.6 अनुवाकं 6 - अज्यभागयोः पुरोनुवाक्ये

TB 3.5.6.1

अ॒ग्निर॑-वृ॒त्राणि॑ जङ्घनत् । द्र॒वि॒ण॒स्यु॒र-वि॑प॒न्यया॑ । स॒मि॒द्धः शु॒क्र आ॑हु॒तः । जु॒षा॒णो अ॒ग्निरा॒ज्यस्य॑
वेतु । त्व॑ः सो॒मासि॑ सत्प॑तिः । त्व॑ः राजो॒त वृ॑त्र॒हा । त्वं भ॒द्रो अ॑सि॒ क्रतुः॑ । जु॒षा॒णः सोम॑
आ॒ज्यस्य॑ ह॒विषो॑ वेतु । अ॒ग्निः प्र॒त्नेन॑ जन्म॑ना । शु॒म्भा॑नस्त॒नुव॑ः स्वाम् () । क॒वि॒र-वि॑प्रे॒ण
वावृ॑धे । जु॒षा॒णो अ॒ग्निरा॒ज्यस्य॑ वेतु । सोम॑ गी॒र्भि॒ष्ट्वा व॑यम् । व॒र्द्धया॑मो वचो॒विदः॑ । सु॒मृ॒डी॒को न॑
आ॒वि॒श । जु॒षा॒णः सोम॑ आ॒ज्यस्य॑ ह॒विषो॑ वेतु । 9

(स्वा॑ः ष॒ट्) (A6)

3.5.7 अनुवाकं 7 - हविषां याज्यानुवाक्याः

TB 3.5.7.1

अ॒ग्निर्-मूर्द्धा॑ दि॒वः क॒कुत् । पतिः॑ पृथि॒व्या अ॒यम् । अ॒पाः रेता॑सि जिन्वति । भुवो॑ य॒ज्ञस्य॑
रज॑सश्च ने॒ता । यत्रा॑ नि॒युद्धिः सच॑से शि॒वाभिः॑ । दि॒वि मूर्द्धा॑नं दधिषे सुव॒र॒षाम् । जि॒ह्वाग्ने
चकृ॑षे हव्य॒वाह॑म् । प्रजा॑पते न त्वदे॒तान्य॒न्यः । विश्वा॑ जा॒तानि॑ परि॒ ता ब॑भूव । यत्-का॑मास्ते
जुहु॑मस्तन्नो अस्तु 10

TB 3.5.7.2

व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् । स वेद॑ पु॒त्रः पि॒तरः॑ स मा॒तर॑म् । स सूनु॑र्भुव॒त्स भु॑व॒त्पुन॑र्मघः । स
द्यामौ॑र्णो॒दन्तरि॑क्षः स सुवः॑ । स विश्वा॑ भुवो॑ अभव॒त्स आऽभ॑वत् । अ॒ग्नीषो॑मा सवे॒दसा । सह॑ती
वन॑तं गिरः॑ । सं दे॒वत्रा॑ ब॑भवथुः । यु॒वमे॑तानि॑ दि॒वि रो॑च॒नानि॑ । अ॒ग्निश्च॑ सोम॒ स॒क्रतू॑ अध॒त्तम् 11

TB 3.5.7.3

यु॒वः सि॒न्धूः र॒भिशा॑स्ते-रव॒द्यात् । अ॒ग्नीषो॑मा-वमु॒ञ्चतं॑ गृभी॒तान् । इन्द्रा॑ग्नी रोच॒ना दि॒वः । परि॑
वाजे॑षु भूषथः॑ । तद्वा॑ चेति॑ प्रवी॒र्यम् । श्रथ॑द्वृ॒त्रमु॑त संनोति॑ वाजे॒म् । इन्द्रा॑ यो अ॒ग्नी सह॑री स॒प॒र्यात् ।
। इ॒र॒ज्यन्ता॑ वस॒व्यस्य॑ भूरेः॑ । सह॑स्तमा॒ सह॑सा वाज॒यन्ता॑ । एन्द्र॑ सान॒सिः र॒यिम् 12

TB 3.5.7.4

स॒जित्वा॑नः सदा॒सह॑म् । वर॒षिष्ठ॑मू॒तये॑ भर । प्रस॑साहिषे पुरु॒हूत् शत्रू॑न् । ज्येष्ठ॑स्ते शुष्मं इ॒ह
रा॒तिर॑स्तु । इन्द्रा॑भर॒ दक्षि॑णेना॒ वसू॑नि । पतिः॑ सि॒न्धूना॑मसि रे॒वती॑नाम् । म॒हाः इन्द्रो॑ य ओज॑सा
। प॒र्जन्यो॑ वृष्टि॒माः इ॒व । स्तोमै॑र्व॒त्सस्य॑ वावृ॒धे । म॒हां इन्द्रो॑ नृ॒वदा॑चर॒षणि॑प्राः 13

TB 3.5.7.5

उ॒त द्वि॒बर॒हा अ॒मि॒नः सहो॑भिः । अ॒स्म॒द्रिय॑ग्वावृ॒धे वी॒र्या॑य । उ॒रुः पृथुः॑ सु॒कृतः॑ क॒र्तृभि॑र्भूत् ।
पि॒प्री॒हि दे॒वाः उ॑श॒तो य॑विष्ठ । वि॒द्वां ऋतू॑श्च॒ ऋतु॑पते यजे॒ह । ये दै॒व्यां ऋ॒त्विज॑स्तेभि॒रग्रे॑ ।

त्व॑ होतृ॑णाम॒स्याय॑जिष्ठः ॥ अ॒ग्निः॑ स्वि॑ष्ट॒कृत॑म् । अया॑ङ्गि॒रग्नेः॑ प्रि॒या धामा॑नि । अया॑त्स्वो॒मस्य॑
प्रि॒या धामा॑नि 14

TB 3.5.7.6

अया॑ङ्गि॒रग्नेः॑ प्रि॒या धामा॑नि । अया॑द्वि॒जाप॑तेः प्रि॒या धामा॑नि । अया॑ङ्गि॒रघो॑म॒योः प्रि॒या धामा॑नि ।
अया॑ङ्गि॒न्द्राग्नि॑योः प्रि॒या धामा॑नि । अया॑ङ्गि॒न्द्रस्य॑ प्रि॒या धामा॑नि । अया॑ण्महे॒न्द्रस्य॑ प्रि॒या धामा॑नि
। अया॑ङ्गि॒वाना॑-माज्य॒पाना॑ प्रि॒या धामा॑नि । यक्ष॑दु॒ग्नेर् होतुः॑ प्रि॒या धामा॑नि । यक्ष॑त्स्व॒महि॑मानम्
। आय॑जता॒मेज्या॑ इषः॑ () । कृ॒णोतु॑ सो अ॒द्भुरा जा॑तवे॒दाः । जु॒षता॑ ह॒विः । अग्ने॑ यद॒द्य वि॑शो
अ॒द्भुरस्य॑ होतः॑ । पाव॑क शोचे वे॒ष्ट्व हि यज्वा॑ । ऋ॒ता य॑जासि म॒हिना॑ वि य॒द्भूः । ह॒व्या व॑ह
यवि॑ष्ठ या ते अ॒द्य । 15

(अ॒स्त्व - ध॒त्त - र॒यिं - च॒र॒षणि॑प्राः - सोम॑स्य प्रि॒या धामा॑ - नी॒षः षट्) (A7)

3.5.8 अनुवाकं 8 - इडोपाह्वानाम्

TB 3.5.8.1

उप॑हूतः॒ रथ॑न्तुरः॒ सह॑ पृ॒थिव्या॑ । उप॑ मा रथ॑न्तुरः॒ सह॑ पृ॒थिव्या॑ ह्व॒यता॑म् । उप॑हूतं॒ वाम॑दे॒व्यः
स॒हान्त॑रि॒क्षेण॑ । उप॑ मा वाम॑दे॒व्यः स॒हान्त॑रि॒क्षेण॑ ह्व॒यता॑म् । उप॑ हूतं बृ॒हत्स॒ह दि॒वा । उप॑ मा
बृ॒हत्स॒ह दि॒वा ह्व॒यता॑म् । उप॑हूताः स॒प्त हो॒त्राः । उप॑ मा स॒प्त हो॒त्रा ह्व॒यन्ता॑म् । उप॑हूता धे॒नुः
स॒हर॑ष॒भा । उप॑ मा धे॒नुः स॒हर॑ष॒भा ह्व॒यता॑म् 16

TB 3.5.8.2

उप॑हूतो भ॒क्षः स॒खा । उप॑ मा भ॒क्षः स॒खा ह्व॒यता॑म् । उप॑हूताँ(4) हो । इडोप॑हूता । उप॑हूतेडाँ
। उपो॑ अ॒स्मा इडाँ॑ ह्व॒यता॑म् । इडोप॑हूता । उप॑हूतेडाँ । मा॒नु॒वी घृ॒तप॑दी मै॒त्रावरु॑णी । ब्रह्म॑
दे॒वकृ॑तमुप॑हूतम् 17

TB 3.5.8.3

दैव्यां अद्ध्यव उपहूताः । उपहूता मनुष्याः । य इमं यज्ञमवान् । ये यज्ञपतिं वर्द्धान् ।
 उपहूते द्यावापृथिवी । पूर्वजे ऋतावरी । देवी देवपुत्रे । उपहूतोऽयं यजमानः । उत्तरस्यां
 देवयज्याया-मुपहूतः । भूयसि हविष्करणे उपहूतः () । दिव्ये धामन्नुपहूतः । इदं मे देवा
 हविर्जुषन्तामिति तस्मिन्नुपहूतः । विश्वमस्य प्रियमुपहूतम् । विश्वस्य प्रियस्योपहूतस्योपहूतः । 18

(सहरषभा ह्यता - मुपहूतः - हविष्करणे उपहूतश्चत्वारि च) (A8)

3.5.9 अनुवाकं 9 - अनुयाजाः**TB 3.5.9.1**

देवं बरुहिः । वसुवने वसुधेयस्य वेतु । देवो नराशः संः । वसुवने वसुधेयस्य वेतु । देवो
 अग्निः स्विष्टकृत् । सुद्रविणा मन्द्रः कविः । सत्यमन्माऽऽयजी होता । होतुर, होतुरायजीयान्
 । अग्ने यान्-देवानयाट् । याः अपिप्रेः () । ये ते होत्रे अमंश्सत । ताः संसनुषीः होत्रां देवं
 गुमाम् । दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमम् । स्विष्टकृच्छाग्ने होताऽभूः । वसुवने वसुधेयस्य नमोवाके वीहि
 । 19

(अपिप्रेः पञ्च च) (A9)

3.5.10 अनुवाकं 10 - सूक्तावाकः**TB 3.5.10.1**

इदं द्यावापृथिवी भद्रमभूत् । आदर्धं सूक्तवाकम् । उत नमोवाकम् । ऋद्ध्यास्मं सूक्तोच्यमग्ने ।
 त्वं सूक्तवागंसि । उपश्रितो दिवः पृथिव्योः । ओमन्वती तेऽस्मिन् यज्ञे यजमान द्यावापृथिवी
 स्ताम् । शगंये जीरदानू । अत्रस्तू अप्रवेदे । उरुगंव्यूती अभयं कृतौ 20

TB 3.5.10.2

वृष्टि॑द्या॒वा री॒त्या॒पा । श॒म्भुवौ॑ म॒यो॒भुवौ॑ । ऊ॒र्ज॒स्वती॑ च॒ प॒य॒स्वती॑ च । सू॒प॒च॒र॒णा च॑ स्व॒धिच॒र॒णा
च॑ । त॒यो॒रा॒विदि॑ ॥ अ॒ग्निरि॒द॒ ह॒विर॑जुषत । अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त । सोम॑ इ॒द॒ ह॒विर॑जुषत
। अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त । अ॒ग्निरि॒द॒ ह॒विर॑जुषत 21

TB 3.5.10.3

अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त । प्र॒जा॒प॒तिरि॒द॒ ह॒विर॑जुषत । अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त ।
अ॒ग्नी॒षो॒मा॒विदि॑ ह॒विर॑जुषेताम् । अ॒वी॒वृ॒धेता॑ महो॑ ज्या॒योऽक्रा॑ताम् । इ॒न्द्रा॒ग्नी इ॒द॒ ह॒विर॑जुषेताम्
। अ॒वी॒वृ॒धेता॑ महो॑ ज्या॒योऽक्रा॑ताम् । इ॒न्द्र इ॒द॒ ह॒विर॑जुषत । अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त ।
म॒हेन्द्र॑ इ॒द॒ ह॒विर॑जुषत 22

TB 3.5.10.4

अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त । दे॒वा आ॑ज्य॒पा आ॑ज्य॒म॒जुष॑न्त । अ॒वी॒वृ॒ध॒न्त॒ महो॑ ज्या॒योऽक्र॑त ।
अ॒ग्निर॒हो॒त्रेणे॒द॒ ह॒विर॑जुषत । अ॒वी॒वृ॒ध॒त॒ महो॑ ज्या॒योऽकृ॑त । अ॒स्यामृ॑ध॒द्धो॒त्राया॑ दे॒वंग॑मा॒योम् ।
आ॒शा॑स्ते॒ऽयं य॑ज॒मानो॑ऽसौ ॥ आ॒युरा॑शा॒स्ते । सु॒प्र॒जा॒स्त्व॒माशा॑स्ते । स॒जा॒त॒व॒न॒स्या॒माशा॑स्ते 23

TB 3.5.10.5

उ॒त्त॒रां दे॒वय॑ज्या॒माशा॑स्ते । भू॒यो ह॒विष्क॑र॒ण॒माशा॑स्ते । दि॒व्यं धा॒माशा॑स्ते । वि॒श्वं प्रि॒यमाशा॑स्ते
। यदु॒नेन॑ ह॒विषा॑ ऽऽशा॑स्ते । तद॑श्यात्-तद॑द्भ्यात् । तद॑स्मै दे॒वा रा॑स॒न्ताम् । तद॑ग्निर॒दे॒वो दे॒वेभ्यो॑
व॒न॑ते । व॒यम॑ग्रे॒ मानु॑षाः । इ॒ष्टं च॑ वी॒तं च॑ () । उ॒भे च॑ नो॒ द्यावा॑पृ॒थिवी॑ अ॒हंस॑पाताम् ।
इ॒ह ग॒तिर॒वा॒मस्ये॑दं च॑ । नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ । 24

(अ॒भ॒यं॒कृ॒ता॒व॒कृ - ता॒ग्निरि॒द॒ ह॒विर॑जुषत - म॒हेन्द्र॑ इ॒द॒ ह॒विर॑जुषत - स॒जा॒त॒व॒न॒स्या॒माशा॑स्ते -

वी॒तं च॒ त्रीणि॑ च) (A10)

3.5.11 अनुवाकं 11 - शंयुवाकः

TB 3.5.11.1

तच्छं॑ योरा वृ॒णीमहे॑ । गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ । गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये । दै॒वी स्व॒स्तिर॑स्तु नः । स्व॒स्तिर् मानु॑षेभ्यः । ऊ॒र्द्धं जि॑गातु भेष॒जम् । शं नो॑ अस्तु द्वि॒पदे॑ । शं चतु॑ष्पदे । 25

(तच्छं॑ योर॒ष्टौ) (A11)

3.5.12 अनुवाकं 12 - पत्नीसंयाजानां याज्यानुवाक्याः

TB 3.5.12.1

“आ प्या॑यस्व॒ 1” “सं ते॑ 2” ॥ “इ॒ह त्वष्टा॑रमग्रि॒यं 3” “तन्न॑स्तु॒रीप॑म् 4” ॥ दे॒वानां॑ पत्नीरु॒शती॑र॒वन्तु॑ नः । प्रा॒वन्तु॑ नस्तु॒जये॑ वाज॑सातये । याः पार्थि॑वासो॒ या अपा॑मपि॒ व्रते॑ । ता नो॑ दे॒वीः सु॒हवाः॑ शर्म॑ यच्छत ॥ उ॒त ग्रा वि॑यन्तु दे॒वप॑त्नीः । इन्द्रा॑ण्य॒ग्राय्य॑श्चिनी॒ राट् । आ रोद॑सी वरुणा॒नी शृ॑णोतु । वि॒यन्तु॑ दे॒वीर्य॑ ऋतु॒र्जनी॑नाम् () । 26

TB 3.5.12.2

अ॒ग्निर् होता॑ गृ॒हप॑तिः स राजा॑ । विश्वा॑ वेदु॒ जनि॑मा जा॒तवे॑दाः । दे॒वाना॑मु॒त यो म॑र्त्या॒नाम् । यजि॑ष्ठः स प्रय॑जतामृ॒तावा॑ ॥ व॒यमुं॑ त्वा गृ॒हप॑ते जना॑नाम् । अ॒ग्ने अ॒कर्म॑ स॒मिधा॑ बृ॒हन्त॑म् । अ॒स्थूरि॑णो गार्ह॒पत्या॑नि सन्तु । ति॒ग्मेन॑ न॒स्तेज॑सा॒ सश्शि॑शाधि । 27

(जनी॑ना - + मृ॒ष्टौ च॑) (A12)

3.5.13 अनुवाकं 13 - पत्नीसंयाजे सोमाह्वानम्

TB 3.5.13.1

उप॑हूतः रथ॑न्तरः स॒ह पृ॑थिव्या । उप॑ मा रथ॑न्तरः स॒ह पृ॑थिव्या ह्व॑यताम् । उप॑हूतं॒ वाम॑देव्यः स॒हान्तरि॑क्षेण । उप॑ मा वाम॑देव्यः स॒हान्तरि॑क्षेण ह्व॑यताम् । उप॑हूतं बृ॒हथ्स॑ह दि॒वा । उप॑ मा बृ॒हथ्स॑ह दि॒वा ह्व॑यताम् । उप॑हूताः सु॒प्त होत्राः॑ । उप॑ मा सु॒प्त होत्रा॑ ह्व॑यन्ताम् । उप॑हूता धे॒नुः स॒हर॑ष॒भा । उप॑ मा धे॒नुः स॒हर॑ष॒भा ह्व॑यताम् 28

TB 3.5.13.2

उप॑हूतो भ॒क्षः स॒खा । उप॑ मा भ॒क्षः स॒खा ह्व॑यताम् । उप॑हूतो॒(4) हो । इ॒डोप॑हूता । उप॑हूते॒डा । उपो॑ अ॒स्मा इ॒डा ह्व॑यताम् । इ॒डोप॑हूता । उप॑हूते॒डा । मा॒न॒वी घृ॒तप॑दी मै॒त्रावरु॑णी । ब्र॒ह्म दे॒वकृ॑तमुप॑हूतम् 29

TB 3.5.13.3

दै॒व्या अ॒द्भ्यव॑ उप॑हूताः । उप॑हूता मनु॑ष्याः । य इ॒मं य॒ज्ञम॑वान् । ये य॒ज्ञप॑त्नीं॒ व॒र्द्धान् । उप॑हूते द्या॒वापृ॑थिवी । पू॒र्वजे॑ ऋ॒ताव॑री । दे॒वी दे॒वपु॑त्रे । उप॑हूतेयं॒ यज॑माना । इ॒न्द्रा॒णीवा॑विध॒वा । अ॒दि॒तिरि॑व सु॒पुत्रा () । उ॒त्तर॑स्यां दे॒वय॑ज्याया॒मुप॑हूता । भू॒यसि॑ ह॒विष्क॑रण॒ उप॑हूता । दि॒व्ये धाम॑न्नुप॑हूता । इ॒दं मे॑ दे॒वा ह॒विर्-जु॑षन्ता॒मिति॑ तस्मिन्-नुप॑हूता । वि॒श्वम॑स्याः प्रि॒यमुप॑हूतम् । वि॒श्वस्य॑ प्रि॒यस्योप॑हूत॒स्योप॑हूता । 30

(स॒हर॑ष॒भा ह्व॑यता - मुप॑हूतः - सु॒पुत्रा ष॑ट्) (A13)

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 13 Anuvaakams :-

(स॒त्यं - प्र॒वो - ऽग्ने॑ म॒हा - न॒ग्निर्- हो॒ता - स॒मिधो॑ - ऽग्नि॑र् वृ॒त्राण्य॑ - ग्नि॑र् मू॒र्द्धो - प॑हूतं - दे॒वं ब॒र्हि - रि॒दं द्या॑वापृथि॒वी -तच्छृ॑म्यो- रा प्या॑य॒स्वो - प॑हूतं त्रयो॑दश)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(सत्यं - वयं स्याम - वृष्टिद्यावा त्रिशत्)

first and last Word 3rd Ashtakam 5th Prapaatakam :-

(सत्य-मुपहूता)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके पञ्चम प्रपाठकः समाप्तः ॥
Appendix (of Expansions) ट.भ.3.5.12.1 - "आ प्यायस्व 1" "सं ते 2" आ प्यायस्व
समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णिंयं । भवा वाजस्य सङ्गथे ॥ 1 सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः
सं वृष्णिंया-न्यभिमातिषाहः । आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥ 2
(Both 1 and 2 appearing in TS 4.2.7.4)

ट.भ.3.5.12.1 - "इह त्वष्टारमग्रियं 3" "तन्नस्तुरीपम् 4" इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वये
। अस्माकमस्तु केवलः ॥ 3 तन्नस्तुरीपमधं पोषयित्तु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व । यतो
वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ॥ 4 (Both 3 and 4 appearing in TS
3.1.11.1) = = = = =

3.6 तृतीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः - पशुहौत्रम्

3.6.1 अनुवाकं 1 - यूपसंस्काराः

TB 3.6.1.1

अ॒ञ्जन्ति॑ त्वामे॒द्धरे॑ दे॒व्यन्तः॑ । वन॑स्पते॒ मधु॑ना॒ दैव्ये॑न । यदूर्ध्व॑स्ति॒ष्ठाद्-द्रवि॑णेह ध॑त्तात् । यद्वा॒ क्षयो॑ मा॒तुर॒स्या उ॒पस्थे॑ ॥ उच्छ्र॑यस्व वनस्पते । वर्ष्म॑न् पृथि॒व्या अधि॑ । सुमि॑ती मी॒यमा॑नः । वर्चो॑धा य॒ज्ञवा॑हसे ॥ समि॑द्धस्य॒ श्रय॑माणः पुरस्ता॑त् । ब्रह्म॑ वन्वा॒नो अ॒जरः॑ सुवी॒रम् १

TB 3.6.1.2

आ॒रे अ॒स्मद॑म॒तिं बा॑ध॒मानः॑ । उच्छ्र॑यस्व मह॒ते सौभ॑गाय ॥ ऊ॒र्ध्व ऊ॒षुण॑ ऊ॒तये॑ । ति॒ष्ठां दे॒वो न स॑वि॒ता । ऊ॒र्ध्वो वा॒जस्य॑ स॒निता॑ यद॒ञ्जिभिः॑ । वा॒घद्भि॑र्-वि॒ह्वया॑महे ॥ ऊ॒र्ध्वो नः॑ पा॒ह्यः॒हंसो॑ नि के॒तुना॑ । वि॒श्वः॒ सम॒त्रिणं॑ दह । कृ॒धी न॑ ऊ॒र्ध्वञ्च॑ रथा॒य जी॒वसे॑ । वि॒दा दे॒वेषु॑ नो दु॒वः । २

TB 3.6.1.3

जा॒तो जा॑यते सुदि॒न्त्वे अ॒ह्नाम् । सम॑र्य आ वि॒दथे॑ वर्द्ध॒मानः॑ । पु॒नन्ति॑ धीरा॑ अप॒सो मनी॑षा । दे॒व्या वि॒प्र उ॒दिय॑ति॒ वाच॑म् ॥ युवा॑ सुवा॒साः परि॑वीत॒ आगा॑त् । स उ॒ श्रेया॑न् भवति जा॒यमा॑नः । तं धीरा॑सः क॒वय॑ उन्नयन्ति । स्वा॒धियो॑ मन॑सा दे॒व्यन्तः॑ ॥ पृ॒थुपा॒जा अम॑र्त्यः । घृ॒तनि॑र्णि॒ख्-स्वा॑हुतः () ३

TB 3.6.1.4

अ॒ग्निर्-य॒ज्ञस्य॑ हव्य॒वाट् ॥ तः॑ सु॒बाधो॑ य॒तसु॑चः । इ॒त्था धि॒या य॒ज्ञ्वन्तः॑ । आच॑क्रु॒रग्नि॑-मू॒तये॑ ॥ त्वं व॑रु॒ण उ॒त मि॒त्रो अ॒ग्ने । त्वां वर्द्ध॑न्ति म॒तिभि॑र्-वसि॑ष्ठाः । त्वे वसु॑ सुषण॒नानि॑ सन्तु । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑ नः । ४

(सुवीरं - दुवः - स्वाहुतो - + ऽष्टौ च) (A1)

3.6.2 अनुवाकं 2 - प्रयाजविषया मैत्रावरुणप्रैषाः

TB 3.6.2.1

होता यक्षदग्निः समिधा सुषमिधा समिद्धं नाभा पृथिव्याः संगंथे वामस्य । वर्षमन्दिव इडस्पदे वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षत्-तनूनपात्-मदितेर-गर्भं भुवनस्य गोपाम् । मद्धाऽद्य देवो देवेभ्यो देवयानान्पथो अनक्तु वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षन्-नराशःसं नृशस्त्रं नृः प्रणेत्रम् । गोभिर्-वपावान्-स्याद्-वीरैः शक्तीवान्-रथैः प्रथमयावा हिरण्यैश्चन्द्री वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षदग्निमिड ईडितो देवो देवाः आवक्षद्-दूतो हव्यवाडमूरः । उपेमं यज्ञमुपेमां देवो देवहूतिमवतु वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षद्-ब्रुहिः सुष्टरीमोर्णम्रदा अस्मिन् यज्ञे वि च प्र च प्रथताः स्वासस्थं देवेभ्यः । एमेनदद्य वसवो रुद्रा आदित्याः सन्दन्तु प्रियमिन्द्रस्यास्तु वेत्वाज्यस्य होतर्यजं । 5

TB 3.6.2.2

होता यक्षद्-दुरं ऋष्याः कव्योऽकोषधावनी-रुदाताभिर्-जिहतां वि पक्षोभिः श्रयन्ताम् । सुप्रायणा अस्मिन् यज्ञे विश्रयन्ता-मृतावृधो वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षदुषासानक्ता बृहती सुपेशसा नृः पतिभ्यो योनिं कृण्वाने । सस्मयमाने इन्द्रेण देवैरेदं ब्रुहिः सीदतां वीतामाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षद्-दैव्या होतांरा मुन्द्रा पोतांरा कवी प्रचेतसा । स्विष्टमुद्यान्यः करदिषा स्वभिगूर्तमन्य ऊर्जा सतवसेमं यज्ञं दिवि देवेषु धत्ता वीतामाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षत्-तिस्रो देवीरुपसामपस्तमा अच्छिद्र-मद्येदमप-स्तन्वताम् । देवेभ्यो देवीर्-देवमपो वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ होता यक्षत्-त्वष्टार-मचिष्टुमपाकः रेतोधां विश्रवसं यशोधाम् । पुरुरूपमकामकरशनः सुपोषः पोषैः स्याथ सुवीरो वीरैर्-वेत्वाज्यस्य होतर्यजं () ॥ होता यक्षद्-वनस्पति-मुपावस्रक्षद्वियो जोष्टारः शशमन्नरः । स्वदाथ स्वधितिर ऋतुथाऽद्य देवो देवेभ्यो हव्याऽवाड-वेत्वाज्यस्य होतर्यजं

॥ होता यक्षदुग्निः स्वाहाऽऽज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोकानाः स्वाहा स्वाहा कृतीनाः
स्वाहा हव्यसूक्तीनाम् । स्वाहा देवाः आज्यपान्थ स्वाहाऽग्निः होत्राज्जुषाणा अग्न आज्यस्य
वियन्तु होतर्यजं । 6

special korvai

(अग्निं तनूनपातं नराशंसमग्निमिड ईडितो बरुहिर्दुर उषासानक्ता दैव्या तिस्रस्त्वष्टारं वनस्पतिमग्निम्
) (पञ्च वेत्वेको वियन्तु द्विर्वीतामेको वियन्तु द्विर्वेत्वेको वियन्तु होतर्यजं)
(प्रियमिन्द्रस्यास्तु वेत्वाज्यस्य होतर्यजं - सुवीरो वीरैर् वेत्वाज्यस्य होतर्यजं चत्वारि च) (A2)

3.6.3 अनुवाकं 3 - आप्रिय प्रयाजानां याज्याः

TB 3.6.3.1

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे । देवो देवान् यजसि जातवेदः । आ च वह मित्रमह-श्चिकित्वान्
। त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥ तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान् । मद्धा समञ्जन्थ स्वदया सुजिह्व
। मन्मानि धीभिरुत यश्मृन्धन् । देवत्रा च कृणुह्यद्धरं नः ॥ नराशंसस्य महिमानमेषाम् ।
उपस्तोषाम यजतस्य यज्ञिः 7

TB 3.6.3.2

ते सुक्रतवः शुचयो धियधाः । स्वदन्तु देवा उभयानि हव्या ॥ आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्च ।
आयाह्यग्रे वसुभिः सजोषाः । त्वं देवानामसि यहु होता । स एनान् यक्षीषितो यजीयान् ॥
प्राचीनं बरुहिः प्रदिशा पृथिव्याः । वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्वाम् । व्यु प्रथते वितरं वरीयः ।
देवेभ्यो अदितये स्योनम् । 8

TB 3.6.3.3

व्यचस्वतीरुर्विया विश्रयन्ताम् । पतिभ्यो नजनयः शुम्भमानाः । देवीर्द्वारो बृहतीर-विश्वमिन्वाः ।

दे॒वेभ्यो॑ भवथ सु॒प्राय॑णाः ॥ आ सु॒ष्वय॑न्ती यज॒ते उपा॑के । उ॒षासा॑नक्ता॒ सदता॑ं नि योनौ । दि॒व्ये
योष॑णे बृ॒हती सु॑रु॒क्मे । अधि॑ श्रियः॑ शु॒क्रपि॑शं दधा॒ने ॥ दै॒व्या हो॑ता॒रा प्रथ॑मा सु॒वाचा॑ । मिमा॑ना
य॒ज्ञं मनु॑षो यज॑द्भ्यै 9

TB 3.6.3.4

प्र॒चोद॑यन्ता वि॒दथे॑षु का॒रू । प्रा॒चीनं॑ ज्योतिः॑ प्र॒दिशा॑ दि॒शन्ता॑ ॥ आनो॑ य॒ज्ञं भा॑र॒ती तूय॑मेतु ।
इडा॑ मनु॒ष्वदि॑ह चे॒तय॑न्ती । ति॒स्रो दे॒वीर्-ब॒रुहि॑रेदः॑ स्यो॒नम् । सर॑स्वती॒ स्वप॑सः॒ सदन्तु॑ ॥ य
इ॒मे द्यावा॑पृथि॒वी जनि॑त्री । रू॒पैरपि॑श॒द्-भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । तम॑द्य हो॒तरि॑षितो यजी॒यान् । दे॒वं
त्वष्टा॑रमि॒ह यक्षि॑ वि॒द्वान् () । 10

TB 3.6.3.5

उ॒पाव॑सृज॒त-त्म॑न्या॒ सम॑ञ्ज॒न् । दे॒वानां॑ पाथं ऋ॒तुथा॑ ह॒वीःषि॑ । वन॑स्पतिः॒ शमि॑ता दे॒वो अ॒ग्निः ।
स्वद॑न्तु ह॒व्यं मधु॑ना घृ॒तेन॑ ॥ स॒द्यो जा॒तो व्य॑मिमीत य॒ज्ञम् । अ॒ग्निर्-दे॒वानां॑-मभवत्-पु॒रोगाः॑ ।
अ॒स्य हो॑तुः प्र॒दिश्य॑तस्य॒ वाचि॑ । स्वाहा॑कृतः॒ ह॒विर॑दन्तु दे॒वाः । 11

(य॒ज्ञिः - स्यो॒नं - यज॑द्भ्यै - वि॒द्वान् - + ष्ठा च॑) (A3)

3.6.4 अनुवाकं 4 - पर्याग्निकरणीया ऋचः**TB 3.6.4.1**

अ॒ग्निर्- हो॑ता॒ नो अ॒द्धरे॑ । वा॒जी सन्-परि॑णीयते । दे॒वो दे॒वेषु॑ य॒ज्ञियः॑ ॥ परि॑ त्रि॒विष्ट्य॑द्ध॒रम् ।
यात्य॑ग्नी र॒थीरि॑व । आ दे॒वेषु॑ प्रयो॒ दध॑त् ॥ परि॑ वाज॑पतिः॒ क॒विः । अ॒ग्निर्- ह॒व्या न्य॑क्रमीत् ।
दध॑द्-रत्ना॑नि दा॒शुषे॑ ॥ 12

(अ॒ग्निर्- हो॑ता॒ नो नव॑) (A4)

3.6.5 अनुवाकं 5 - मैत्रावरुणप्रैषः**TB 3.6.5.1**

अजैदु॑ग्निः । अस॑न॒द्वाजं॑ नि । दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्याऽवा॑ट् । प्रा॒ज्जोभि॑र् हि॒न्वा॒नः । धे॒नाभिः॑
कल्प॑मानः । य॒ज्ञस्यायुः॑ प्र॒तिर॑न् । उप॒ प्रे॒ष्यं हो॑तः । ह॒व्या दे॒वेभ्यः॑ । 13

(अजैदु॑ष्टौ) (A5)

3.6.6 अनुवाकं 6 - होतुरग्निगुप्रैषः**TB 3.6.6.1**

दै॒व्याः॑ श॒मितार॑ उ॒त म॑नु॒ष्या आ॑र॒भद्ध॑म् । उप॑ नय॒त मे॒द्व्या॒ दुरः॑ । आ॒शासा॑ना॒ मेध॑पति॒भ्यां मे॒धम्
। प्रा॒स्मा अ॒ग्निं भ॑र॒त । स्तृ॒णीत॑ ब॒रु॒हिः । अ॒न्वेन॑ मा॒ता म॑न्यताम् । अनु॑ पि॒ता । अनु॑ भ्रा॒ता
सर्ग॑र्भ्यः । अनु॑ सखा॒ सयू॑थ्यः ॥ उ॒दी॒चीना॑ः अ॒स्य प॒दो नि॑धत्तात् 14

TB 3.6.6.2

सूर्यं॑ चक्षु॑र्गमयतात् । वा॒तं प्रा॑णम॒न्व-व॑सृजतात् । दि॒शः श्रो॑त्रम् । अ॒न्तरि॑क्षमसु॑म् । पृ॒थि॒वीः
शरी॑रम् । ए॒क॒धाऽस्य॑ त्वच॒माच्छ्र॑यतात् । पु॒रा ना॒भ्या अपि॑शसो॒ व॒पामु॑त्खि॒दता॑त् । अ॒न्तरे॒वोष्माणं॑
वा॒रय॑तात् । श्ये॒नम॑स्य॒ वक्षः॑ कृणुतात् । प्र॒शसा॑ बा॒हू 15

TB 3.6.6.3

श॒ला दो॑षणी॑ । क॒श्यपे॒वाःसा॑ । अ॒च्छि॑द्रे श्रो॒णी॑ । क॒वषो॑रू॒ स्नेक॑पर्णाऽष्टी॒वन्ता॑ । ष॒ड्विं॑शति॒रस्य॑
व॒ङ्कयः॑ । ता अ॑नु॒ष्ठयो॑च्यावयतात् । गा॒त्रं गा॒त्रम॑स्यानू॒नं कृ॑णुतात् । ऊ॒व॒द्ध्यगो॑हं पा॒र्थिवं॑ खनतात्
। अ॒स्त्रा र॑क्षः स॒सृज॑तात् । व॒नि॒ष्ठुम॑स्य॒ मा रा॑विष्ट 16

TB 3.6.6.4

उरू॑कं॒ मन्य॑मानाः ॥ नेद्व॑स्तो॒के तन॑ये । रवि॑ता॒ रव॑च्छमितारः । अद्वि॑गो शमी॒द्धम् । सुशमि॑
शमी॒द्धम् । शमी॒द्ध-म॑द्विगो ॥ अद्वि॑गुश्चापा॑पश्च । उ॒भौ दे॒वानां॑ शमि॒तारौ॑ । तावि॑मं प॒शुः
श्र॑पयतां प्रवि॒द्वाःसौ॑ । यथा॑ यथाऽस्य॒ श्रप॑णं॒ तथा॑तथा () । 17

[ध॒त्ताद् - बा॒हू - मा रा॑विष्ट - तथा॑तथा ()] (A6)

3.6.7 अनुवाकं 7 - स्तोत्रविषयं मैत्रावरुणानुवचनम्**TB 3.6.7.1**

जुष॑स्व स॒प्रथ॑स्तमम् । वचो॑ दे॒वप्स॑रस्तमम् । ह॒व्या जु॒ह्वान॑ आ॒सनि॑ ॥ इ॒मं नो॑ य॒ज्ञम॒मृते॑षु धेहि
। इ॒मा ह॒व्या जा॑तवेदो जुष॑स्व । स्तो॒काना॑म॒ग्रे मे॑द॒सो घृ॒तस्य॑ । हो॒तुः प्रा॑शान प्रथ॒मो नि॒षद्य॑ ॥
घृ॒तव॑न्तः पावक ते । स्तो॒काः श्रो॑तन्ति॒ मे॑द॒सः । स्व॑ध॒र्मं दे॒ववी॑तये 18

TB 3.6.7.2

श्रेष्ठं॑ नो धेहि॒ वार्य॑म् ॥ तुभ्य॑ः स्तो॒का घृ॑तश्चुतः । अ॒ग्रे वि॒प्राय॑ सन्त्य । ऋ॒षिः श्रेष्ठः॑ समि॒द्व्यसे॑
। य॒ज्ञस्य॑ प्रावि॒ता भ॑व ॥ तुभ्य॑ः श्रो॒तन्त्यद्वि॑गो शची॒वः । स्तो॒कासो॑ अ॒ग्रे मे॑द॒सो घृ॒तस्य॑ ।
क॒वि॒श॒स्तो बृ॑ह॒ता भा॒नुनाऽऽगाः॑ । ह॒व्या जु॑षस्व मे॒धिर ॥ ओजि॑ष्ठं ते म॒द्व्यतो॑ मे॒दु उ॒द्धृत॑म् ()
। प्र॒ते व॒यं द॑दामहे । श्रो॒तन्ति॑ ते वसो स्तो॒का अधि॑ त्व॒चि । प्र॒ति तान्दे॑व॒शो वि॑हि । 19

(दे॒ववी॑तय॒-उ॒द्धृतं॑ त्रीणि॑ च) (A7)

3.6.8 अनुवाकं 8 - वपा पुरोडाशस्विष्टकृतां पुरोनुवाक्याः प्रैषाश्च**TB 3.6.8.1**

आ वृ॑त्रहणा वृ॒त्रह॑भिः शुष्मैः॑ । इन्द्र॑ या॒तं नमो॑भिर॒ग्रे अ॒र्वाक् । यु॒वः रा॒धोभि॑र॒कवे॑भिरिन्द्र ।

अग्ने॑ अ॒स्मे भ॑वतमु॒त्तमे॑भिः ॥ होता॑ यक्षदिन्द्रा॒ग्नी । छाग॑स्य व॒पाया॑ मेद॑सः । जुषेता॑ ह॒विः ।
होत॑र्यजं ॥ वि ह्यख्य॑न्-मन॑सा॒ वस्य॑ इच्छ॒न् । इन्द्रा॑ग्नी ज्ञा॒स उ॒त वा॑ सजा॒तान् २०

TB 3.6.8.2

नान्या॑ यु॒वत्प्रम॑तिरस्ति॒ मह्य॑म् । स वा॑ धिय॑ वाज॒यन्ती॑मतक्षम् ॥ होता॑ यक्षदिन्द्रा॒ग्नी । पुरो॑डाश॑स्य
जुषेता॑ ह॒विः । होत॑र्यजं ॥ त्वामी॑डते अ॒जिरं॑ दूत्या॑य । ह॒विष्म॑न्तः स॒दमिन्-मा॑नुषा॒सः । यस्य॑
दे॒वैरा॑स॒दो ब॒रुहि॑र॒ग्ने । अहाँ॑न्यस्मै सु॒दिना॑ भवन्तु ॥ होता॑ यक्षद॒ग्निम् () । पुरो॑डाश॑स्य जुषता॑
ह॒विः । होत॑र्यजं । २१

(सजा॒ता - न॒ग्निं द्वे च॑) (A8)

3.6.9 अनुवाकं 9 - तेषामेव याज्याः**TB 3.6.9.1**

गी॒र्भिर्वि॑प्रः प्रम॑तिमिच्छ॒मानः॑ । ई॒ र॒यिं य॑शसं॑ पूर्॒वभा॑जम् । इन्द्रा॑ग्नी वृ॒त्रह॑णा सु॒वज्रा॑ । प्र॒णो
न॒व्येभि॑स्तिरतं दे॒ष्णैः ॥ मा॒च्छे॒न्न र॒श्मी॑रिति॒ नाध॑मानाः । पि॒तृणा॑ श॒क्तीर॑नु यच्छ॑मानाः ।
इन्द्रा॑ग्निभ्यां कं वृ॒षणो॑ मदन्ति । ता ह्य॒द्री धि॑षणा॒या उ॒पस्थे॑ ॥ अ॒ग्निः सु॑दी॒तिः सु॑दृशं॑ गृणन्तः ।
न॒म॒स्याम॒स्त्वेड्यं॑ जा॒तवे॑दः () । त्वां दू॒तम॑र॒तिः ह॑व्य॒वाह॑म् । दे॒वा अ॑कृ॒ण्वन्-न॒मृत॑स्य॒ नाभि॑म्
। २२

(जा॒तवे॑दो द्वे च॑) (A9)

3.6.10 अनुवाकं 10 - मनोतासूक्तम्**TB 3.6.10.1**

त्वः ह्य॑ग्ने प्रथ॒मो म॒नोता॑ । अ॒स्या धि॒यो अ॑भवो दस्म॒ होता॑ । त्वः सी॑ वृषन्-न॒कृणो॑र॒दुष्ट॑रीतु ।

सहो विश्वे॑स्मै सह॑से सह॑द्व्यै ॥ अधा॑ होता न्य॑सीदो यजी॑यान् । इ॒डस्प॑द इ॒षय॑न्नीड्यः सन् । तं
त्वा॑ नरः प्रथ॑मं दे॒वय॑न्तः । म॒हो रा॒ये चि॑तयन्तो अनु॑ ग्मन् ॥ वृ॒तेव॑ यन्तं बहु॑भिर्-वस॒व्यैः ।
त्वे र॒यिं जा॑गृवा॒सो अनु॑ ग्मन् 23

TB 3.6.10.2

रु॒शन्त॑म॒ग्निं दे॒र॒श॒तं बृ॑हन्त॑म् । व॒पाव॑न्तं वि॒श्वहा॑ दी॒दिवा॑ऽस॑म् ॥ प॒दं दे॒वस्य॑ नम॑सा वि॒यन्तः॑ ।
श्र॒व॒स्यवः॑ श्र॒वं आ॑प॒न्नमृ॑क्तम् । ना॒मानि॑ चिद्-दधि॑रे य॒ज्ञिया॑नि । भ॒द्राया॑ ते रण॑यन्त॒ सन्द्ष्टौ॑ ॥
त्वां व॑र्द्धन्ति क्षि॒तयः॑ पृथि॒व्याम् । त्व॑ रा॒य उ॒भया॑सो जना॑नाम् । त्वं त्रा॒ता त॑रणे॒ चेत्यो॑ भूः ।
पि॒ता मा॒ता स॒द॒मिन्-मा॑नु॒षाणाम् । 24

TB 3.6.10.3

स पु॒र्येण्युः॑ स प्रि॒यो वि॒क्ष्व॑ग्निः । होता॑ म॒न्द्रो निष॑सादा॒ यजी॑यान् । तं त्वा॑ व॒यं द॑म॒ आ
दी॒दिवा॑ऽस॑म् । उप॑जु॒बाधो॑ नम॑सा सदे॒म ॥ तं त्वा॑ व॒यः सु॑धियो॒ नव्य॑म॒ग्रे । सु॒म्राय॑वं ई॒महे
दे॒वय॑न्तः । त्वं वि॒शो अ॒नयो॑ दी॒द्यानः॑ । दि॒वो अ॒ग्रे बृ॑ह॒ता रो॑च॒नेन॑ ॥ वि॒शां क॒विं वि॒शप॑तिः
शश्व॑तीनाम् । नि॒तोश॑नं वृ॒षभं॑ च॒र॒षणी॑नाम् 25

TB 3.6.10.4

प्रेती॑षणिमिष॒यन्तं॑ पा॒वक॑म् । राज॑न्त॒म॒ग्निं य॑ज॒तः र॑यी॒णाम् ॥ सो अ॒ग्न ई॒जे श॑श॒मे च॒ मर्तः॑ ।
यस्तु॑ आ॒न॒ट्थ-स॒मिधा॑ ह॒व्यदा॑तिम् । य आहु॑तिं परि॒ वेदा॑ नमो॑भिः । वि॒श्वेथ्स॑ वा॒मा द॑धते॒ त्वोतः॑
॥ अ॒स्मा उ॑ ते म॒हि म॒हे वि॑धेम । नमो॑भिर॒ग्रे स॒मिधो॑त ह॒व्यैः । वेदी॑ सू॒नो सह॑सो गी॒र्भिरु॒क्थैः
। आ ते॑ भ॒द्राया॑ सु॒म॒तौ य॑तेम । 26

TB 3.6.10.5

आ यस्तु॑तन्थ॒ रोद॑सी॒ वि भा॒सा । श्र॒वोभिश्च॑ श्र॒वस्य॑स्तरु॒त्रः । बृ॒हद्भिर्-वा॑जैः स्थ॒विरे॑भिर॒स्मे ।

रेवद्विरग्रे वितुरं विभाहि ॥ नृवद्वंसो सदमिद्वैह्यस्मे । भूरिं तोकाय तनयाय पृथ्वः । पूर्वीरिषो बृहतीरारे अघाः । अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु ॥ पुरूण्यग्रे पुरुधा त्वाया । वसूनि राजन्-
वसुतांते अश्याम् () । पुरूणि हि त्वे पुरुवार सन्ति । अग्रे वसुं विधत्ते राजन् त्वे । 27

(जागृवाऽसो अनुं ग्मन् - मानुषाणां - चरूषणीनां - यते - माश्यां द्वे च) (A10)

3.6.11 अनुवाकं 11 - हविर्वनस्पतिस्विष्टकृतां पुरोनुवाक्याः प्रैषाश्च

TB 3.6.11.1

आ भरतः शिक्षतं वज्रबाहू । अस्माः इन्द्राग्नी अवतः शचीभिः । इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य ।
येभिः सपित्वं पितरो न आयन् ॥ होता यक्षदिन्द्राग्नी । छागस्य हविष आतामघ । मद्भ्यतो
मेदु उद्धृतम् । पुरा द्वेषोभ्यः । पुरा पौरुषेय्या गृभः । घस्तान्नूनम् 28

TB 3.6.11.2

घासे अज्राणां यवसप्रथमानाम् । सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणाम् । अग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानाम्
। पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उथ्सादुतः । अङ्गादङ्गादवत्तानाम् । करत एवेन्द्राग्नी । जुषेताः
हविः । होतर्यजं ॥ देवेभ्यो वनस्पते हवीःषि । हिरण्यपर्णं प्रदिवस्ते अर्थम् 29

TB 3.6.11.3

प्रदक्षिणिद्-रश्नयां नियूयं । ऋतस्य वक्षि पृथिभी रजिष्ठैः ॥ होता यक्षद्-वनस्पतिमभि हि ।
पिष्टतमया रभिष्ठया रश्नयाऽऽधित । यत्रेन्द्राग्नियोः छागस्य हविषः प्रिया धामानि । यत्र वनस्पतेः
प्रिया पाथाऽसि । यत्र देवानां माज्यपानां प्रिया धामानि । यत्राग्नेर्, होतुः प्रिया धामानि । तत्रैतं
प्रस्तु-त्येवो-प्रस्तुत्येवोपावस्रक्षत् । रभीयाः समिव कृत्वी 30

TB 3.6.11.4

करदे॒वं दे॒वो व॒न॒स्पतिः॑ । जु॒षता॑ ह॒विः । हो॒त॒र्यजं॑ ॥ पि॒प्री॒हि दे॒वाः उ॑श॒तो य॑विष्ठ । वि॒द्वां
 ऋ॒तूँश्च॑ ऋ॒तु॒पते॑ यजे॒ह । ये दै॒व्या ऋ॒त्विज॑स्तेभि॒रग्ने॑ । त्वं हो॒त॒वृणा॑म॒स्याय॑जिष्ठः ॥ हो॒ता
 यक्ष॑द॒ग्निं स्वि॑ष्ट॒कृत॑म् । अया॑ड॒ग्नि-रि॑न्द्रा॒ग्नि॒योः छा॒गस्य॑ ह॒विषः॑ प्रि॒या धा॑मा॒नि । अया॑ड्व॒न॒स्पतेः॑
 प्रि॒या पा॒थाँसि॑ () । अया॑ड्वे॒वाना॑-माज्य॒पाना॑ प्रि॒या धा॑मा॒नि । यक्ष॑द॒ग्नेर् हो॒तुः प्रि॒या धा॑मा॒नि ।
 यक्ष॑थ् स्वं म॒हि॒मान॑म् । आ॒य॒ज॒तामे॒ज्या इ॒षः । कृ॒णोतु॑ सो अ॒द्धरा॑ जा॒तवे॑दाः । जु॒षता॑ ह॒विः
 । हो॒त॒र्यजं॑ । 31

(नून - मर्थ - कृत्वी - पाथाँसि सप्त च) (A11)

3.6.12 अनुवाकं 12 - तेषामेव याज्याः

TB 3.6.12.1

उपो॑ह॒ यद्वि॑द॒थं वा॒जिनो॑ गूः । गी॒र्भिर्-वि॒प्राः प्र॑म॒ति-मि॒च्छमा॑नाः । अ॒र्वन्तो॑ न का॒ष्ठां नक्ष॑मा॒णाः ।
 इन्द्रा॑ग्नी जोहु॑वतो॒ नर॑स्ते ॥ व॒न॒स्पते॑ र॒श्नया॑ऽभि॒धाय॑ । पि॒ष्टत॑मया व॒युना॑नि वि॒द्वान् । वह॑ दे॒वत्रा॑
 दि॒धिषो॑ ह॒वींषि॑ । प्र च॑ दा॒तार॑म॒मृते॑षु वोचः ॥ अ॒ग्निं स्वि॑ष्ट॒कृत॑म् । अया॑ड॒ग्नि-रि॑न्द्रा॒ग्नि॒योः
 छा॒गस्य॑ ह॒विषः॑ प्रि॒या धा॑मा॒नि 32

TB 3.6.12.2

अया॑ड्व॒न॒स्पतेः॑ प्रि॒या पा॒थाँसि॑ । अया॑ड्वे॒वाना॑-माज्य॒पाना॑ प्रि॒या धा॑मा॒नि । यक्ष॑द॒ग्नेर् हो॒तुः प्रि॒या
 धा॑मा॒नि । यक्ष॑थ् स्वं म॒हि॒मान॑म् । आ॒य॒ज॒तामे॒ज्या इ॒षः । कृ॒णोतु॑ सो अ॒द्धरा॑ जा॒तवे॑दाः ।
 जु॒षता॑ ह॒विः । अ॒ग्ने यद॑द्य वि॒शो अ॑द्धर॒स्य हो॒तः । पा॒वक॑ शो॒चे वे॒ष्ट्वं हि॑ यज्वा॑ । ऋ॒ता
 य॑जा॒सि म॒हि॒ना वि॑ यद्-भूः () । ह॒व्या वह॑ यविष्ठ॒ या ते॑ अ॒द्य । 33

(धामानि - भुरेकं च) (A12)

3.6.13 अनुवाकं 13 - अनुयाजप्रैषाः**TB 3.6.13.1**

दे॒वं ब॒रु॒हिः सु॒दे॒वं दे॒वैः स्या॒थ सु॒वीरं॑ वी॒रैर्व॑स्तो॒र॒वृ॒ज्येता॒क्तोः प्र॒भ्रि॒येता॒त्य॒न्यान्-रा॒या ब॒रु॒हिष्म॑तो
म॒देम॑ वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ ॥ दे॒वीर॑-द्वारः॑ संघा॒ते वि॒ड्डीर्या॑मञ्छि॒थिरा॑ ध्रु॒वा दे॒वहू॑तौ व॒थ्स
ई॒मेना॒स्तरु॑ण॒ आमि॑मीयात्-कु॒मारो वा॒ नव॑जातो॒ मैना॒ अवा॑ रेणु॒कका॑टः पृ॒ण॒ग्वसु॑वने॑ वसु॒धेय॑स्य
विय॑न्तु॒ यज॑ ॥ दे॒वी उ॒षासा॒ नक्ता॑ऽद्या॒स्मिन् य॒ज्ञे प्र॑य॒त्य॒हेता॒मपि॑ नूनं॒ दैवी॑र्वि॒शः प्रा॒यासि॑ष्टाः सु॒प्री॑ते
सु॒धि॑ते वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वी॒तां य॑ज॑ ॥ दे॒वी जो॑ष्टी वसु॒धिती॑ ययो॒रन्या॑ऽघा द्वे॒षांसि॑ यु॒यव॑दा॒न्या
व॑क्षद्-वसु॒ वार्या॑णि॒ यज॑मानाय वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वी॒तां य॑ज॑ ॥ दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती इ॒षमूर्ज॑म॒न्या
व॑क्ष॒थ्सग्धि॑ः स॒पीति॑म॒न्या न॑वेन॒ पूर्वं द॑य॒मानाः॒ स्याम॑ पुरा॒णेन॒ नवं तामूर्ज॑मूर्जाहु॒ती ऊ॒र्जय॑माने
अधा॑तां वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वी॒तां य॑ज॑ ॥ दे॒वा दै॒व्या होता॑रा॒ नेष्टा॑रा॒ पोता॑रा ह॒ताघ॑श॒सा-वाभ॑रद्व॒सू
वसु॑वने॑ वसु॒धेय॑स्य वी॒तां य॑ज॑ ॥ दे॒वीस्ति॑स्रस्ति॒स्रो दे॒वीरि॑डा॒ सर॑स्वती॒ भार॑ती॒ द्यां भार॑त्यादि॒त्यै-
र॑स्पृक्ष॒थ-सर॑स्वती॒मः रु॒द्रैर॑ य॒ज्ञमा॑वी-दि॒हैवे॑ड्या॒ वसु॑म॒त्या सध॑मादं॒ मदे॑म वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य विय॑न्तु
यज॑ ॥ दे॒वो नरा॑श॒सं-स्त्रि॑शी॒रूषा॑ षड॒क्षः श॑तमि॒देन॑ः शि॒तिपृ॑ष्ठा आद॑धति॒ सहस्र॑मीं प्रव॑हन्ति
मि॒त्रावरु॑णेद॑स्य हो॒त्रम॑र॒हंतो॑ बृ॒हस्प॑तिः स्तो॒त्रम॑श्वि॒ना ऽऽद्ध॑र्य॒वं वसु॑वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ ॥ दे॒वो
व॒नस्प॑ति॒र॒ वरु॑षप्रा॒वा घृ॒तनि॑र्णि॒ग-द्या॒-म॒ग्रेणा॑स्पृक्ष॒दाऽन्तरि॑क्षं॒ मद्ध्ये॑नाप्राः पृ॒थि॒वी-मु॒परे॑णाद॒ःहीद्-
वसु॑वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ ॥ दे॒वं ब॒रु॒हिर्वारि॑तीनां नि॒धे धा॑सि॒ प्रच्यु॑तीना॒म-प्र॑च्युतं॒ निकाम॑ध॒रणं
पु॒रुस्पा॑र॒हं य॑श॒स्वदे॑ना ब॒रु॒हिषा॑ऽन्या ब॒रु॒हीऽष्य॑भि॒ष्याम॑ वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ () ॥ दे॒वो
अ॒ग्निः स्वि॑ष्ट॒कृथ॑ सु॒द्रवि॑णा म॒न्द्रः क॒विः स॒त्यम॑न्माऽऽय॒जी होता॑ होता॒ होत॑र॒ होत॑राय॒जीया॑न॒ग्रे या॒न्-
दे॒वानया॑ड्याः॒ अपि॑प्रे॒र्ये ते॑ हो॒त्रे अ॑मं॒थस॑त॒ ताः सं॑सु॒नुषी॑ः हो॒त्रां दे॒वं गु॑मां दि॒वि दे॒वेषु॑ य॒ज्ञमे॑रं॒येम॑ः
स्वि॑ष्ट॒कृच्चा॑ग्रे होताऽ॒भूर्वसु॑वने॑ वसु॒धेय॑स्य नमो॒वा॒के वी॒हि य॑ज॑ । 34

(यजैकं च) (A13)

3.6.14 अनुवाकं 14 - अनूयाजयाज्याः**TB 3.6.14.1**

दे॒वं ब॒रु॒हिः । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वीर्द्वारं॑ । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वियन्तु । दे॒वी उ॒षासा॑
नक्त॑ । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वी जो॒ष्टी । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती
। व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वीताम् 35

TB 3.6.14.2

दे॒वा दै॒व्या होता॑रा । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वीस्ति॑स्र-स्ति॒स्रो दे॒वीः । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य
वियन्तु । दे॒वो नरा॑श॒सः । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो वन॑स्पतिः । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य
वेतु । दे॒वं ब॒रु॒हिर्वा॑रितीनाम् । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य वेतु 36

TB 3.6.14.3

दे॒वो अ॒ग्निः स्वि॑ष्टकृत् । सु॒द्रवि॑णा म॒न्द्रः क॒विः । स॒त्यम॑न्माऽऽय॒जी होता॑ । हो॒तुर्हो॑तुराय॒जीयान्
। अ॒ग्ने या॒न्दे॒वानया॑त् । या॒ अ॒पिप्रेः॑ । ये ते॑ हो॒त्रे अम॑त्सत । ता॒ संस॑नुषी॒ होत्रा॑ दे॒वं गु॒माम् ।
दि॒वि दे॒वेषु॑ य॒ज्ञमे॑रयेमम् । स्वि॑ष्टकृ॒च्चाग्ने होता॑ऽभूः () । व॒सु॒वने॑ व॒सु॒धेय॑स्य नमोवा॒के वी॑हि । 37

(वी॒तां - वे॒त्व - भू॒रेकं च) (A14)

3.6.15 अनुवाकं 15 - सूक्तवाकप्रैषाः**TB 3.6.15.1**

अ॒ग्निम॑द्य होता॑रमवृणीता॒यं य॒जमा॑नः पच॑न् प॒क्तीः पच॑न् पुरो॒डाशं॑ ब॒द्धन्-नि॑न्द्रा॒ग्निभ्यां॑ छाग॑ः सू॒पस्था
अ॒द्य दे॒वो वन॑स्पति॒-रभव॑-दिन्द्रा॒ग्निभ्यां॑ छागे॒नाघ॑स्तां तं मे॒दुस्तः॑ प्र॒ति प॑च॒ताऽग्र॑भीष्टा॒मवी॑वृधेतां
पुरो॒डाशे॑न॒ त्वाम॑द्य॒र्ष आ॒र॒षेय॒र्षीणां॑ नपादवृणीता॒यं य॒जमा॑नो ब॒हुभ्य॑ आ संग॑तेभ्य ए॒ष मे॑ दे॒वेषु॑
वसु॑ वा॒र्या य॑क्ष्यत॒ इति॑ ता या दे॒वा दे॒व-दाना॑न्यदु॒स्तान्य॑स्मा॒ आ च॑ शा॒स्वा च॑ गुरस्वे॒षितश्च॑ हो॒तर॑सि

भद्रवाच्याय॑ प्रेषितो॑ मानु॑षः सूक्तवा॒काय॑ सूक्ता ब्रू॑हि । 38

(अ॒ग्निम॒द्यैक॑म्) (A15)

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 15 Anuvaakams :-

(अ॒ञ्जन्ति॑ - होता॑ यक्ष॒थ् - समि॑द्वो अ॒द्या - ग्नि॑ - रजै॑द् - दैव्या॑ - जु॒षस् - वा वृ॑त्रहणा - गी॒र्भि -
स्त्व॑श् ह्या - भर॑त - मुपो॑ह॒ यद् - दे॒वं ब॒रु॒हिः सु॑दे॒वं - दे॒वं ब॒रु॒हि - र॒ग्निम॒द्य पञ्च॑दश)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(अ॒ञ्जन् - त्र्यु॒पाव॑सृज॒न् - नान्या॑ यु॒वत् - कर॑दे॒व म॒ष्टात्रि॑ंशत्)

first and last Word 3rd Ashtakam 6th Prapaatakam :-

(अ॒ञ्जन्ति॑ - सूक्ता ब्रू॑हि)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः ॥

=====

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

3.7.1 अनुवाकं 1 - दर्शपूर्णमासेष्टिविषयाणि कानि चित्प्रायश्चित्तानि

TB 3.7.1.1

सर्वान् वा एषोऽग्नौ कामान् प्रवेशयति । योऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति । स यदनिष्ट्वा प्रयायात् । अकामप्रीता एनं कामा नानु प्रयायुः । अतेजा अवीर्यः स्यात् । स जुहुयात् । तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम । विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिर् इति । कामानेवास्मिन् दधाति 1

TB 3.7.1.2

कामप्रीता एनं कामा अनुप्रयान्ति । तेजस्वी वीर्यावान् भवति ॥ सन्ततिर्वा एषा यज्ञस्य । योऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति । स यदुद्वारयति । विच्छित्तिरेवास्य सा ॥ तं प्राञ्चमुद्धृत्य । मनसोपतिष्ठेत् । मनो वै प्रजापतिः । प्राजापत्यो यज्ञः 2

TB 3.7.1.3

मनसैव यज्ञः सन्तनोति । भूरित्याह । भूतो वै प्रजापतिः । भूतिमेवोपैति ॥ वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणद्धर्यते । यस्याहिताग्नेरग्निरपक्षायति । यावच्छम्यया प्रविद्धयेत् । यदि तावदपक्षायैत् । तः संभरेत् । इदं तु एकं पुर उत एकं 3

TB 3.7.1.4

तृतीयेन ज्योतिषा समर्विशस्व । समर्वेशनस्तनुवै चारुरेधि । प्रिये देवानां परमे जनित्र इति । ब्रह्मणैवैनः संभरति । सैव ततः प्रायश्चित्तिः । यदि परस्तुरामपक्षायैत् । अनु प्रयायावस्येत् । सो एव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ ओषधीर्वा एतस्य पशून् पयः प्रविशति । यस्य हविषे वृत्सा अपाकृता धरन्ति 4

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.1.5

तान् यदुह्यात् । या॒तया॑न्ना ह॒विषा॑ यजेत । यन्न दुह्यात् । य॒ज्ञप॒रु-र॒न्तरि॑यात् । वा॒य॒व्यां॑ य॒वागुं॑
निर्व॑पेत् । वा॒युर्वै प॒यसः॑ प्र॒दाप॑यिता । स ए॒वास्मै॑ प॒यः प्र॒दाप॑यति । प॒यो वा ओष॑धयः । प॒यः
प॒यः । प॒यसै॒वास्मै॑ प॒योऽव॑रुन्धे 5

TB 3.7.1.6

अथोत्तर॑स्मै ह॒विषे॑ व॒थ्सान॑पा कुर्यात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ अ॒न्य॒तरान् वा ए॒ष दे॒वान्
भा॒ग॒धेये॑न॒ व्य॑र्द्धयति । ये यज॑मानस्य सा॒यं गृ॒हमा॑-गच्छ॑न्ति । यस्य॑ सा॒यं दु॒ग्धं ह॒विरा॑र्त्ति-
मा॒र्च्छति॑ । इन्द्रा॑य व्री॒हीन्नि॒रुप्यो॑-प॒वसे॑त् । प॒यो वा ओष॑धयः । प॒य ए॒वारभ्य॑ गृही॒त्वो-प॑वसति
। यत्प्रा॑तः स्यात् । तच्छृ॑तं कुर्यात् 6

TB 3.7.1.7

अथे॒तर ऐ॒न्द्रः पु॒रोडा॑शः स्यात् । इन्द्रि॑ये ए॒वास्मै॑ सु॒मीची॑ दधाति । प॒यो वा ओष॑धयः । प॒यः
प॒यः । प॒यसै॒वास्मै॑ प॒योऽव॑रुन्धे । अथोत्तर॑स्मै ह॒विषे॑ व॒थ्सान॑पा कुर्यात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः
॥ उ॒भया॑न् वा ए॒ष दे॒वान् भा॒ग॒धेये॑न॒ व्य॑र्द्धयति । ये यज॑मानस्य सा॒यं च प्रा॑तश्च गृ॒हमा॑-गच्छ॑न्ति
। यस्यो॒भयं॑ ह॒विरा॑र्त्ति-मा॒र्च्छति॑ 7

TB 3.7.1.8

ऐ॒न्द्रं पञ्च॑शराव॒मोदु॑नं निर्व॑पेत् । अ॒ग्निं दे॒वता॑नां प्रथ॒मं य॑जेत् । अ॒ग्निमु॑खा ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणाति
। अ॒ग्निं वा अ॒न्व॒न्या दे॒वताः॑ । इन्द्र॑मन्व॒न्याः । ता ए॒वोभ॑यीः प्रीणाति । प॒यो वा ओष॑धयः ।
प॒यः प॒यः । प॒यसै॒वास्मै॑ प॒योऽव॑रुन्धे । अथोत्तर॑स्मै ह॒विषे॑ व॒थ्सान॑पा कुर्यात् 8

TB 3.7.1.9

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ अ॒र्द्धो वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञस्य॑ मीयते । यस्य॑ व्रत्येऽह॒न् प॒त्य॑ना-लम्भु॒का भव॑न्ति । ताम॑प॒रुद्धय॑ यजेत । सर्वे॑णैव य॒ज्ञेन॑ यजते । तामि॒ष्टो-प॑ह्वयेत । अमू॒हम॑स्मि । सा त्वं । द्यौर॒हं । पृ॒थि॒वी त्वं () । सामा॒हं । ऋ॒क्त॒त्वं । तावे॒हि संभ॑वाव । स॒ह रे॒तो द॑धाव॒है । पु॒॒से पु॒त्राय॑ वे॒त्त॑वै । रा॒यस्पोषा॑य सु॒प्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्या॑येति । अ॒र्द्ध ए॒वैना॒मु-प॑ह्वयते । सैव ततः प्रायश्चित्तिः । 9

special korvai

(सर्वान्. वि वै यदि परस्तरामोषधीरन् यतरानुभयानर्धो वै)

(दधाति - यज्ञ - उत एकं - धयन्ति - रुन्धे - कुर्या - दाच्छ - त्यपाकुर्यात् - पृथिवी त्वमष्टौ च) (A1)

3.7.2 अनुवाकं 2 -अग्निहोत्रसाम्नाय्यसाधारणानि प्रायश्चित्तानि

TB 3.7.2.1

यद्विः षण्णेन जुहुयात् । अप्रजा अपशुर्यजमानः स्यात् । यदनायतने निनयेत् । अनायतन-
स्स्यात् । प्राजापत्ययर्चा वल्मीक-वपायाम-वनयेत् । प्राजापत्यो वै वल्मीकः । यज्ञः प्रजापतिः
। प्रजापतावेव यज्ञं प्रतिष्ठापयति । भूरित्याह । भूतो वै प्रजापतिः 10

TB 3.7.2.2

भूतिमेवोपैति । तत् कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनरु होतव्यं । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ यत्कीटा-
वपन्नेन जुहुयात् । अप्रजा अपशु-र्यजमानः स्यात् । यदनायतने निनयेत् । अनायतनः स्यात्
। म॒द्ध्य॒मेन॑ प॒र्णेन॑ द्यावा-पृ॒थि॒व्यं-य॒र्चाऽन्तः॑ परि॒धि नि॑नयेत् । द्यावापृ॒थि॒व्यो-रे॒वैन॑त्-प्रति॑ष्ठापयति 11

TB 3.7.2.3

तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनरु होतव्यं । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ यदववृष्टेन जुहुयात् ।
अपरूप-मस्यात्म-ज्ञायेत । किलासो वा स्यादरुशसो वा । यत् प्रत्येयात् । यज्ञं विच्छिन्द्यात्

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यज्जिच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

। स जुहुयात् । मित्रो जनान् कल्पयति प्रजानन् 12

TB 3.7.2.4

मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्यां । मित्रः कृष्टीर-निमिषा ऽभिचष्टे । सत्यायं हव्यं घृतव-ज्जुहोतेति । मित्रेणैवैनत् कल्पयति । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्-जुहुयात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ यत् पूर्वस्या-माहुत्याः हुताया-मुत्तरा-ऽऽहुतिः स्कन्देत् । द्विपाद्भिः पशुभि-र्यजमानो व्यृद्धयेत् । यदुत्तरया ऽभिजुहुयात् 13

TB 3.7.2.5

चतुष्पाद्भिः पशुभि-र्यजमानो व्यृद्धयेत् । यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि । तत्र हव्यानि गामयेति वानस्पत्य-यर्चा समिध-माधाय । तूष्णीमेव पुनर्-जुहुयात् । वनस्पतिनैव यज्ञस्यार्ता चानार्ता चाहुती विदाधार । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्-जुहुयात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ यत्पुरा प्रयाजेभ्यः प्राडङ्गारः स्कन्देत् । अद्भ्यवे च यजमानाय चाकं स्यात् 14

TB 3.7.2.6

यद् दक्षिणा । ब्रह्मणे च यजमानाय चाकं स्यात् । यत् प्रत्यक् । होत्रे च पत्न्यै च यजमानाय चाकं स्यात् । यदुदङ् । अग्नीधे च पशुभ्यश्च यजमानाय चाकं स्यात् । यदभिजुहुयात् । रुद्रोऽस्य पशून् घातुकः स्यात् । यन्नाभिं जुहुयात् । अशान्तः प्रहियेत । 15

TB 3.7.2.7

सुवस्य बुद्धेनाभिं निदंद्ध्यात् । मा तमो मा यज्ञस्तमन्मा यजमान-स्तमत् । नमस्ते अस्त्वायते । नमो रुद्र परायते । नमो यत्र निषीदसि । अमुं मा हिंसीरमुं मा हिंसीरिति येन स्कन्देत् ॥ तं प्रहरेत् । सहस्रं शृङ्गो वृषभो जातवेदाः । स्तोमं पृष्ठो घृतवान्-थ्सुप्रतीकः । मा नो हासीन्मेत्थितो (हासीर्मेत्थितो) नेत्वा जहाम () । गोपोषं नो वीरपोषं च यच्छेति । ब्रह्मणैवैनं प्रहरति । सैव

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

ततः प्रायश्चित्तिः । 16

special korvai

(यद्विःषण्णेन प्राजापत्यया यत् कीटा मद्ध्यमेन यदववृष्टेन यत् पूर्वस्यां यत् पुरा प्रयाजेभ्यः प्रङ्गारो यद् दक्षिणा यत् प्रत्यग्यदुदङ्गु)

(वै प्रजापतिः - स्थापयति - प्रजानन् - नभिजुहुयात् - स्याद् - ध्रियेत् - जहाम् त्रिणिं च) (A2)

3.7.3 अनुवाकं 3 -मुख्याग्र्यसंभवेऽनुकल्पाः होमाधाराः

TB 3.7.3.1

वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येण दध्यते । यस्या-हिताग्ने-रग्नि-र्मध्यमानो न जायते । यत्रान्यं पश्येत् । तत् आहत्यं होतव्यं । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रं हुतं भवति ॥ यद्यन्यं न विन्देत् । अजायाः होतव्यं । आग्नेयी वा एषा । यदुजा । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रं हुतं भवति 17

TB 3.7.3.2

अजस्य तु नाश्नीयात् । यदुजस्या-श्नीयात् । यामेवाग्ना-वाहुतिं जुहुयात् । तामघात् । तस्मादुजस्य नाश्यं ॥ यद्यजां न विन्देत् । ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते होतव्यं । एष वा अग्नि-वैश्वानरः । यद्वाह्मणः । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रं हुतं भवति 18

TB 3.7.3.3

ब्राह्मणं तु वसत्यै नापरुन्ध्यात् । यद्वाह्मणं वसत्या अपरुन्ध्यात् । यस्मिन्ने-वाग्नावाहुतिं जुहुयात् । तं भागधेयेन व्यर्द्धयेत् । तस्माद् ब्राह्मणो वसत्यै नापरुद्धयः ॥ यदि ब्राह्मणं न विन्देत् । दुर्भस्तुर्बे होतव्यं । अग्निवान् वै दुर्भस्तुर्बः । अग्नावे-वास्या-ग्निहोत्रं हुतं भवति । दुर्भास्तु नाद्ध्यासीत् 19

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.3.4

यद्दुर्भानुद्ध्यासीत् । यामेवाग्ना-वाहुतिं जुहुयात् । तामद्ध्यासीत् । तस्माद् दुर्भा नाद्ध्यासितव्याः ॥ यदि दुर्भानं विन्देत् । अप्सु होतव्यं । आपो वै सर्वा देवताः । देवतास्वे वास्याग्निहोत्रं हुतं भवति । आपस्तु न परिचक्षीत । यदापः परिचक्षीत 20

TB 3.7.3.5

या मेवाप्स्वाहुतिं जुहुयात् । तां परिचक्षीत । तस्मादापो न परिचक्ष्याः ॥ मेद्ध्यां च वा एतस्यामेद्ध्या च तनुवौ सःसृज्येते । यस्याहिताग्ने-रन्यैरग्निभि-रग्नयः सःसृज्यन्ते । अग्नये विविचये पुरोडाश-मृष्टाकपालं निर्वपेत् । मेद्ध्यां चैवास्यामेद्ध्यां च तनुवौ व्यावर्तयति ॥ अग्नये व्रतपतये पुरोडाश-मृष्टाकपालं निर्वपेत् । अग्निमेव व्रतपतिः स्वेन भागधेये-नोपधावति । स एवैनं व्रतमा-लभयति । 21

TB 3.7.3.6

गर्भः स्रवन्तमगदमकः । अग्नि-रिन्द्र-स्त्वष्टा बृहस्पतिः । पृथिव्या-मवंचुश्चो-तैतत् । नाभि-प्राप्नोति निरःकृतिं पराचैः ॥ रेतो वा एतद्वाजिन-माहिताग्नेः । यदग्निहोत्रं । तद्यत्सवेत् । रेतोऽस्य वाजिनः सवेत् । गर्भः स्रवन्तम-गदमक-रित्याह । रेतं एवास्मिन् वाजिनं दधाति । 22

TB 3.7.3.7

अग्निरित्याह । अग्निर्वै रेतोधाः । रेतं एव तदधाति । इन्द्र इत्याह । इन्द्रिय-मेवास्मिन्-दधाति । त्वष्टेत्याह । त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकृत् । रूपमव पशुषु दधाति । बृहस्पतिरित्याह । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः () । ब्रह्मणैवास्मिन् प्रजाः प्रजनयति ॥ पृथिव्या-मवंचुश्चो-तैत-दित्याह । अस्या-मेवैनत् प्रतिष्ठापयति ॥ नाभि प्राप्नोति निरःकृतिं पराचैरित्याह । रक्षसामपहत्यै । 23

special korvai

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

(वि वै यद् य॒न्यम॒जायां॑ ब्राह्म॒णस्य॑ दर्भस्त॒म्बेऽप्सु॑ होत॒व्यम्)

(अ॒जाऽग्रावे॒वास्यो॑ग्निहोत्रः हु॒तं भ॑वति - भव - त्यासीत - परि॒चक्षी॑त - लम्भयति - दधाति - दे॒वानां॑ बृ॒हस्पतिः॑ पञ्च च) (A3)

3.7.4 अनुवाकं 4 -ऐष्टिकयाजमानमन्त्राः

TB 3.7.4.1

याः पुरस्ता॑त् प्र॒स्रव॑न्ति । उप॒रि॒ष्टाथ॑ स॒र्वत॑श्च याः । ताभी॑ रु॒श्मिप॑वित्राभिः । श्र॒द्धां य॑ज्ञमार॒भे
॥ दे॒वां गा॒तुवि॑दः । गा॒तुं य॑ज्ञाय॒ विन्द॑त । मन॑स॒स्पति॑ना दे॒वेन॑ । वाता॑द्-य॒ज्ञः प्रयु॑ज्यतां ॥
तृतीय॑स्यै दि॒वः । गा॒यत्रि॒या सोम॑ आभू॒तः 24

TB 3.7.4.2

सोम॑पी॒थाय॑ संन॑यितुं । वक॑ल॒-मन्त॑र॒माद॑दे ॥ आपो॑ दे॒वीः शु॒द्धाः स्थ॑ । इ॒मा पा॒त्राणि॑ शु॒न्धत॑
। उ॒पा॒त॒ङ्क्याय॑ दे॒वानां॑ । प॒र्णव॑ल्कमु॒त शु॑न्धत ॥ पयो॑ गृ॒हेषु॑ पयो॑ अ॒घ्निया॑सु । पयो॑ व॒थ्सेषु॑ पय॑
इन्द्रा॑य ह॒विषे॑ ध्रियस्व । गा॒यत्री॑ प॒र्णव॑ल्केन॑ । पयः॑ सोमं॑ करो॒त्विमं॑ । 25

TB 3.7.4.3

अ॒ग्निं गृ॑ह्णामि सु॒रथं॑ यो म॑यो भूः । य उ॒द्यन्त॑मा॒ रोह॑ति सूर्य॒मह॑ । आ॒दित्यं॑ ज्योति॑षां ज्योति॑रुत्त॒मं
। श्वो य॑ज्ञाय॒ रम॑तां दे॒वता॑भ्यः ॥ वसू॑न् रु॒द्राना॑दित्यान् । इन्द्रे॑ण स॒ह दे॒वताः॑ । ताः पूर्॒वः
परि॑गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ ॥ इ॒मामूर्जं॑ पञ्चद॒शीं ये॑ प्रवि॒ष्टाः । तान्दे॒वान् परि॑गृह्णामि
पूर्॒वः 26

TB 3.7.4.4

अ॒ग्निर्, ह॑व्य॒वाडि॑ह तानाव॑हतु । पौ॒र्णमा॑सः ह॒विरि॑द॒मेषां॑ मयि॑ । आ॒मावा॑स्यः ह॒विरि॑द॒मेषां॑ मयि॑
॥ अ॒न्तरा॑ऽग्नी प॒शवः॑ । दे॒वसः॑ स॒दुमा॑गमन् । तान् पूर्॒वः परि॑गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

॥ इह प्रजा विश्वरूपा रमन्तां । अग्निं गृहपतिमभि सुम्वसानाः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि 27

TB 3.7.4.5

स्व आयतने मनीषया ॥ इह पशवो विश्वरूपा रमन्तां । अग्निं गृहपतिमभि सुम्वसानाः । तान् पूर्वः परिगृह्णामि । स्व आयतने मनीषया ॥ अयं पितृणामग्निः । अवाहुव्या पितृभ्य आ । तं पूर्वः परिगृह्णामि । अविषं नः पितुं करत् ॥ अजस्रं त्वाऽ संभापालाः 28

TB 3.7.4.6

विजयभागऽ समिन्धतां । अग्ने दीदाय मे सभ्य । विजित्यै श्रदः शतं ॥ अन्नमावसुथीयं । अभिराणि श्रदः शतं । आवसुथे श्रियं मन्त्रं । अहिर्बुद्धियो नियच्छतु ॥ इदमह-मग्नि ज्येष्ठेभ्यः । वसुभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि । इदमह-मिन्द्र ज्येष्ठेभ्यः 29

TB 3.7.4.7

रुद्रेभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि । इदमहं वरुण-ज्येष्ठेभ्यः । आदित्येभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि ॥ पयस्वती-रोषधयः । पयस्वद्वीरुधां पयः । अपां पयसो यत्पयः । तेन मामिन्द्र सऽसृज ॥ अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि । तच्छकेयं तन्मे राद्व्यतां । वायो व्रतपत आदित्य व्रतपते 30

TB 3.7.4.8

व्रतानां व्रतपते व्रतं चरिष्यामि । तच्छकेयं तन्मे राद्व्यतां ॥ इमां प्राचीमुदीचीं । इषमूर्जमभि सऽस्कृतां । बहुपर्णामशुष्काग्रां । हरामि पशुपामहं ॥ यत्कृष्णो रूपं कृत्वा । प्राविशस्त्वं वनस्पतीन् । तत्स्त्वामेकविंशतिधा । संभरामि सुसंभृतां । 31

TB 3.7.4.9

त्रीन् परिधीऽस्तिष्ठः सुमिधः । यज्ञायुरनुसंचरान् । उपवेपं मेक्षणं धृष्टिं । संभरामि सुसंभृतां ॥

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

या जाता ओषधयः । देवेभ्यं स्त्रियुगं पुरा । तासां पर्व राद्व्यासं । परिस्तर-माहरन् ॥ अपां मेद्वयं यज्ञियं । सदेवः शिवमस्तु मे 32

TB 3.7.4.10

आच्छेत्ता वो मा रिषं । जीवानि शरदः शतं ॥ अपरिमितानां परिमिताः । संनह्ये सुकृतायुकं । एनो मा निगां कतमच्च नाहं । पुनरुत्थाय बहुला भवन्तु ॥ सकृदाच्छिन्नं बरुहिरूणामृदु । स्योनं पितृभ्यस्त्वा भराम्यहं । अस्मिन् थसीदन्तु मे पितरः सोम्याः । पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह । 33

TB 3.7.4.11

त्रिवृत् पलाशे दुर्भः । इयान् प्रादेश संमितः । यज्ञे पवित्रं पोतृतमं । पयो हव्यं करोतु मे ॥ इमौ प्राणापानौ । यज्ञस्याङ्गानि सर्वशः । आप्याययन्तौ संचरतां । पवित्रे हव्यशोधने ॥ पवित्रे स्थो वैष्णवी । वायुर्वा मनसा पुनातु । 34

TB 3.7.4.12

अयं प्राणश्चापानश्च । यजमान-मपिगच्छतां । यज्ञे ह्यभूतां पोतारौ । पवित्रे हव्यशोधने ॥ त्वया वेदिं विविदुः पृथिवीं । त्वया यज्ञो जायते विश्वदानिः । अच्छिद्रं यज्ञमन्वेषि विद्वान् । त्वया होता सन्तनोत्यर्द्धमासान् ॥ त्रयस्त्रिंशोऽसि तन्तूनां । पवित्रेण सहागंहि 35

TB 3.7.4.13

शिवेयः रज्जुरभिधानी । अघ्निया-मुपसेवतां ॥ अप्रस्रसाय यज्ञस्य । उखे उपदधाम्यहं । पशुभिः संनीतं बिभृतां । इन्द्राय शृतं दधि ॥ उपवेषोऽसि यज्ञाय । त्वां परिवेष-मधारयन् । इन्द्राय हविः कृण्वन्तः । शिवः शग्मो भवासि नः । 36

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.4.14

अमृन्मयं देवपात्रं । यज्ञस्यायुषि प्रयुज्यतां । तिरः पवित्रमतिनीताः । आपो धारय माऽतिगुः ॥
देवेन सवित्रोत्पूताः । वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः । गां दोहपवित्रे रज्जुं । सर्वा पात्राणि शुन्धत ॥
एता आचरन्ति मधुमदुहानाः । प्रजावती-र्यशसो विश्वरूपाः 37

TB 3.7.4.15

ब्रह्मी भवन्तीरुप जायमानाः । इह व इन्द्रो रमयतु गावः ॥ पूषा स्थं ॥ अयक्ष्मा वः प्रजया
संसृजामि । रायस्पोषेण बहुला भवन्तीः । ऊर्जं पयः पिन्वमाना घृतं च । जीवो जीवन्तीरुप
वः सदेयं ॥ द्यौश्चेमं यज्ञं पृथिवी च संदुहातां । धाता सोमेन सह वातेन वायुः । यजमानाय
द्रविणं दधातु । 38

TB 3.7.4.16

उत्सं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलं । इडां देवीं मधुमतीं सुवर्दिदं । तदिन्द्राग्नी जिन्वतः सूनृतावत्
। तद्-यजमान-ममृतत्वे दधातु ॥ कामधुक्षुः प्रणो ब्रूहि । इन्द्राय हविरिन्द्रियं ॥ अमूं यस्यां
देवानां । मनुष्याणां पयो हितं ॥ बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यः । हव्य-माप्यायतां पुनः 39

TB 3.7.4.17

वृश्सेभ्यो मनुष्येभ्यः । पुनर्दोहाय कल्पतां ॥ यज्ञस्य सन्ततिरसि । यज्ञस्य त्वा सन्ततिमनुसन्तनोमि
॥ अदस्तमसि विष्णवे त्वा । यज्ञायपि दधाम्यहं । अद्भिररिक्तेन पात्रेण । याः पूताः परिशेरते
॥ अयं पयः सोमं कृत्वा । स्वां योनि-मर्पिगच्छतु 40

TB 3.7.4.18

पूर्णवल्कः पवित्रं । सौम्यः सोमाद्धि निर्मितः ॥ इमौ पूर्णं च दुर्भं च । देवानां हव्यशोधनौ ।
प्रातर्वेषाय गोपाय । विष्णो हव्यं हि रक्षंसि ॥ उभावग्नी उपस्तृणते । देवता उपवसन्तु मे ।

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यजिच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

अ॒हं ग्रा॒म्या-नु॑प॒वसा॑मि । म॒ह्यं गो॑प॒तये॑ प॒शून् () । 41

special korvai

याः पु॒रस्ता॑दि॒मामूर्ज॑मि॒ह प्र॒जा इ॒ह प॒शवो॑ऽयं पि॒तृणा॑म॒ग्निः

[आ॒भृत - इ॒मं - गृ॒ह्णामि॑ पूर्॒व - स्ताः पु॒र्वः परि॑गृ॒ह्णामि॑ - स॒भापा॒ला - इन्द्र॑ज्ये॒ष्ठेभ्य॑-आदि॒त्य व्रत॑पते-
सु॒स॒भ्रुता॑ - मे - स॒ह - पु॒नातु॑ - ग॒हि - नो - वि॒श्वरू॑पा - द॒धातु॑ - पु॒नर् - गच्छ॑तु - प॒शुन् ()] (A4)

3.7.5 अनुवाकं 5 -ऐष्टिकयाजमानमन्त्राः

TB 3.7.5.1

दे॒वां दे॒वेषु॑ परा॒क्रम॑द्धं । प्रथ॑मा द्विती॒येषु॑ । द्विती॒या-स्तृती॒येषु॑ । त्रिरे॑काद॒शा इ॒ह मा॑ऽव॒त । इ॒दं
श॑के॒यं य॒दिदं॑ क॒रोमि॑ । आ॒त्मा क॑रो॒त्वात्म॑नै । इ॒दं क॑रिष्ये भेष॒जं । इ॒दं मे॑ वि॒श्वभे॑ष॒जा । अ॒श्विना॑
प्रा॒वतं॑ यु॒वं ॥ इ॒दम॑हं॒ सेना॑या अ॒भीत्व॑र्यै 42

TB 3.7.5.2

मु॒खम॑पो॒हामि॑ ॥ सू॒र्यज्यो॑ति॒र्विभा॑हि । म॒ह॒त इन्द्रि॑याय ॥ आ॒प्याय॑तां घृ॒तयो॑निः । अ॒ग्निर्-
ह॒व्या-ऽनु॑म॒न्यतां॑ । स्व॒मं ह॒व्यं त्वच॑म॒ह्यं । सु॒रूपं॑ त्वा॒ वसु॑वि॒दं । प॒शूनां॑ तेज॑सा । अ॒ग्नये॑ जुष्टे॒-
म॒भिघा॑रयामि ॥ स्यो॒नं ते॒ सद॑नं करोमि 43

TB 3.7.5.3

घृ॒तस्य॑ धा॒रया॑ सु॒शेवं॑ कल्पयामि ॥ तस्मि॑न्-थ्सीदा॒मृते॑ प्र॒ति॒तिष्ठ॑ । व्री॒हीणां॑ मे॒ध सु॑म॒नस्य॑मा॒नः
॥ आ॒र्द्रः प्र॑थ॒स्तुर्भु॑वनस्य गो॒पाः । श्रु॒त उ॒थ्स्त्रा॑ति॒जनि॑ता म॒तीनां॑ ॥ यस्त॑ आ॒त्मा प॒शुषु॑ प्रविष्टः
। दे॒वानां॑ वि॒ष्ठाम॑नु॒ यो वि॑त॒स्थे । आ॒त्मन्वा॑न् थ्सो॒म घृ॑तवा॒न् हि भू॑त्वा । दे॒वान् गच्छ॑ सु॒वा॒र्विन्दु॑
यज॑मानाय॒ मह्यं॑ ॥ इ॒रा भू॑तिः पृथि॒व्यै रसो॑ मो॒त्क्र॑मीत् । 44

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिच्छद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.5.4

देवाः॑ पितॄः॑ पितॄन् देवाः । योऽहमस्मि॑ स सन् यजे । यस्यास्मि॑ न तमन्तरेमि । स्वं मं
इष्टं॑ स्वं दुत्तं । स्वं पूर्तं॑ स्वं श्रान्तं । स्वं हुतं । तस्य॑ मेऽग्नि-रुपद्रष्टा । वायुरुपश्रोता ।
आदित्योऽनुख्याता । द्यौः पिता 45

TB 3.7.5.5

पृथिवी॑ माता । प्रजापति॑ बन्धुः । य एवास्मि॑ स सन् यजे ॥ मा भेर्मा॑ समर्विक्था॑ मा त्वां
हिंसिषं॑ । मा ते तेजोऽपक्रमीत् । भूतमुद्धरे॑ मनुषिञ्च । अवदानानि॑ ते प्रत्यवदास्यामि ।
नमस्ते॑ अस्तु मा मां हिंसीः ॥ यदवदानानि॑ तेऽवद्यन् । विलोमाकार॑ षमात्मनः 46

TB 3.7.5.6

आज्येन॑ प्रत्येनज्म्येनत् । तत् आप्यायतां॑ पुनः ॥ अज्यायो॑ यवमात्रात् । आव्याधात्॑ कृत्यतामिदं
। मा रूरुपाम॑ यज्ञस्य॑ । शुद्धं॑ स्विष्टमिदं॑ हविः ॥ मनुना॑ दृष्टां घृतपदीं । मित्रावरुण॑समीरितां
। दक्षिणा॑र्द्धादसंभिन्दन् । अवद्या-म्येक॑तो मुखां । 47

TB 3.7.5.7

इडे॑ भागं जुषस्व नः । जिन्व॑ गा जिन्वार्वतः । तस्यास्ते॑ भक्षिवाणः॑ स्याम । सर्वात्मानः॑
सर्वगेणाः॑ ॥ ब्रह्म॑ पिन्वस्व । ददतो॑ मे मा क्षायि । कुर्वतो॑ मे मोषदसत् । दिशां॑ कृषिरसि ।
दिशो॑ मे कल्पन्तां । कल्पन्तां॑ मे दिशः 48

TB 3.7.5.8

दैवी॑श्च मानुषी॑श्च । अहोरा॑त्रे मे कल्पेतां । अर्द्धमा॑सा मे कल्पन्तां । मासां॑ मे कल्पन्तां । ऋतवो॑
मे कल्पन्तां । सम्वत्स॑रो मे कल्पतां । कृषिर॑सि कल्पेतां मे ॥ आशा॑नां त्वाऽऽशापा॑लेभ्यः ।
चतु॑र्यो अमृ॑तैभ्यः । इदं॑ भूतस्या-द्व्यक्षे॑भ्यः 49

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.5.9

विधेम॑ ह॒विषा॑ व॒यं । भज॑तां भा॒गी भा॒गं । माऽभा॒गो-ऽभ॑क्त । निर॑भा॒गं भ॑जामः । अ॒पस्वि॑न्व ।
ओष॑धीर्जिन्व । द्वि॒पात्पा॑हि । चतु॑ष्पादव । दि॒वो वृ॑ष्टिमे॒रय॑ । ब्रा॒ह्मणा॑नां-मि॒दः॑ ह॒विः 50

TB 3.7.5.10

सो॒म्याना॑ः सोम॑पी॒थिना॑ । निर्भ॑क्तो ब्रा॒ह्मणः॑ । नेहा-ब्रा॒ह्मण॑स्यास्ति ॥ सम॑ङ्कां ब॒र॒हिर् ह॒विषा॑
घृ॒तेन॑ । समा॑दित्यै॒र्वसु॑भिः सं म॒रुद्भिः॑ । समि॑न्द्रेण॒ विश्वे॑भि दे॒वेभि॑रङ्कां । दि॒व्यं नभो॑ गच्छतु
यथ् स्वाहा॑ ॥ इन्द्रा॑णी वा वि॒धवा॑ भूयासं । अदि॑तिरिव सु॒पुत्रा॑ । अ॒स्थूरि॑ त्वा गार॒हप॑त्य 51

TB 3.7.5.11

उ॒पनि॑षदे सु॒प्रजा॑स्त्वायं ॥ सं प॒त्नी प॒त्या सु॒कृतेन॑ गच्छतां । य॒ज्ञस्य॑ यु॒क्तौ धुर्या॑वभूतां । स॒जा॒ना॒नौ
विज॑हता॒मरा॑तीः । दि॒वि ज्योति॑र॒ज-र॒मार॑भेतां ॥ दश॑ ते त॒नुवो॑ यज्ञ॒ यज्ञियाः॑ । ताः प्री॑णातु
यज॑मानो घृ॒तेन॑ । ना॒रि॒ष्ठयोः॑ प्र॒शिष॑मीड॒मानः॑ । दे॒वानां॑ दै॒व्येऽपि॑ यज॑मानो-ऽमृ॒तो-ऽभू॑त् ॥ यं वा॑
दे॒वा अ॑कल्पयन् 52

TB 3.7.5.12

ऊ॒र्जो भा॒गः श॑तक्रतू । ए॒तद्वा॑ तेन॑ प्री॒णानि॑ । तेन॑ तृ॒प्यतम॑ह॒वौ ॥ अ॒हं दे॒वाना॑ः सु॒कृता॑मस्मि
लो॒के । ममे॑दमिष्टं न मिथु॑र्भवाति । अ॒हं ना॑रि॒ष्ठा-व॒नुय॑जामि वि॒द्वान् । यदा॑भ्या॒मिन्द्रो॑ अ॒दधा॑-
द्भाग॑धेयं ॥ अदा॑रसृ॒द्धव॑त दे॒व सोम॑ । अ॒स्मिन् य॒ज्ञे म॑रुतो मृ॒डता॑ नः । मा नो॑ विददुभि॒ भा॒मो
अश॑स्तिः 53

TB 3.7.5.13

मा नो॑ विदद्-व॒जना॑ द्वे॒ष्या॒ या ॥ ऋ॒षभं॑ वा॒जिनं॑ व॒यं । पूर्ण॑मासं॒ यजाम॑हे । स नो॑ दो॒हता॑ः सु॒वीर्यं॑

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

। रा॒यस्पोष॑ः सह॒स्त्रिणं॑ । प्रा॒णाय॑ सु॒राध॑से । पूर्ण॑मा॒साय॑ स्वाहा॑ ॥ अ॒मावा॒स्यां सु॒भगां॑ सु॒शेवां॑
। धे॒नुर्नि॑व भूय॑ आ॒प्याय॑माना । सा नो॑ दो॒हताः॑ सु॒वीर्यं॑ () । रा॒यस्पोष॑ः सह॒स्त्रिणं॑ । अ॒पा॒नाय॑
सु॒राध॑से । अ॒मावा॒स्यायै॑ स्वाहा॑ ॥ अ॒भिस्तृ॑णीहि परि॒धेहि॑ वेदिं॑ । जा॒मिं मा हि॑ःसीरमु॒या शया॑ना
। हो॒तृष॑द॒ना हरि॑ताः सु॒वर्णाः॑ । नि॒ष्का इ॒मे यज॑मानस्य ब्र॒ह्मे । 54

(अ॒भीत्व॑र्यै - करोमि - ऋमीत् - पि॒ता - ऽऽत्म॑न - एक॒तोमु॑खां - मे दि॒शो - ऽध्य॑क्षेभ्यो -
ह॒विर् - गा॑रू॒हप॑त्या - कल्प॒य - न॑शस्तिः - सा नो॑ दो॒हताः॑ सु॒वीर्यं॑ सप्त च) (A5)

3.7.6 अनुवाकं 6 -ऐष्टिकयाजमानमन्त्राः

TB 3.7.6.1

परि॑स्तृणीत् परि॒धत्ता॒ग्निं । परि॑हितो॒ऽग्निं र्यज॑मानं भुनक्तु । अ॒पाः रस॑ ओष॑धीनाः सु॒वर्णः॑ ।
नि॒ष्का इ॒मे यज॑मानस्य सन्तु काम॒दुघाः॑ । अ॒मुत्रा॒मुष्मिन् लो॒के ॥ भू॑प॒ते भुव॑नपते । म॒हतो॑
भू॒तस्य॑ पते । ब्र॒ह्माणं॑ त्वा वृणीमहे ॥ अ॒हं भू॑पतिर॒हं भुव॑नपतिः । अ॒हं म॑हतो भू॒तस्य॑ पतिः
55

TB 3.7.6.2

दे॒वेन॑ सवि॒त्रा प्र॑सू॒त आ॒र्त्विज्यं॑ करिष्यामि । दे॒वं स॑वित॒रेतं॑ त्वा वृणते । बृ॒हस्प॑तिं दै॒व्यं ब्र॒ह्माणं॑
। तद॒हं मन॑से प्रब्र॒वीमि॑ । मनो॑ गाय॒त्रियै॑ । गा॒यत्री त्रि॑ष्टु॒भे । त्रि॑ष्टुब् जग॑त्यै । जग॑त्यनु॒ष्टुभे॑ ।
अ॒नुष्टु॑क् प॒ङ्क्त्यै । प॒ङ्क्तिः प्र॒जाप॑तये 56

TB 3.7.6.3

प्र॒जाप॑ति वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑ । वि॒श्वे दे॒वा बृ॒हस्प॑तये । बृ॒हस्प॑तिर् ब्र॒ह्मणे॑ । ब्र॒ह्म भूर्भुवः॑ सु॒वः ।
बृ॒हस्प॑तिं दे॒वानां॑ ब्र॒ह्मा । अ॒हं म॑नु॒ष्याणां॑ । बृ॒हस्प॑ते य॒ज्ञं गो॑पाय ॥ इ॒दं तस्मै॑ ह॒र्म्यं करो॑मि ।
यो वो॑ दे॒वाश्चर॑ति ब्र॒ह्मच॑र्यं । मे॒धावी॑ दि॒क्षु मन॑सा तप॒स्वी 57

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यज्जिच्छद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.6.4

अ॒न्तर्दू॒तश्च॑रति॒ मानु॑षीषु ॥ चतुः॑ शिखण्डा यु॒वतिः॑ सु॒पेशाः॑ । घृ॒तप्र॑तीका॒ भुव॑नस्य॒ मद्भ्ये॑ ।
म॒र्मृज्य॑मा॒ना मह॑ते सौभ॒गाय॑ । मह्यं॑ धु॒क्ष्व यज॑मानाय॒ कामान्॑ ॥ भूमिं॑ भू॒त्वा म॑हि॒मानं॑ पु॒पोष॑ ।
ततो॑ दे॒वी व॑र्द्धयते॒ पया॑सि । य॒ज्ञियां॑ य॒ज्ञं वि॒चय॑न्ति श॒चं । ओष॑धी॒राप॑ इ॒ह शक्र॑रीश्च ॥ यो
मां हृ॒दा म॑ने॒सा यश्च॑ वा॒चा 58

TB 3.7.6.5

यो ब्रह्म॑णा॒ कर्म॑णा॒ द्वेष्टि॑ दे॒वाः । यः श्रु॑तेन॒ हृद॑येनेष्ण॒ता च॑ । तस्यै॑न्द्र॒ वज्रेण॑ शि॒रश्छि॑नन्नि ॥
ऊ॒र्णामृ॑दु प्रथ॑मान॒स्यो॒नं । दे॒वेभ्यो॑ जुष्ट॒सद॑नाय ब॒रुहिः॑ । सु॒वर्गे॑ लो॒के यज॑मान॒स्य हि॑ धे॒हि ।
मां नाक॑स्य पृ॒ष्ठे प॑र॒मे व्यो॑मन् ॥ चतुः॑ शिखण्डा यु॒वतिः॑ सु॒पेशाः॑ । घृ॒तप्र॑तीका व॒युना॑नि वस्ते
। सा स्ती॒र्यमा॑णा मह॑ते सौभ॒गाय॑ 59

TB 3.7.6.6

सा मे॑ धु॒क्ष्व यज॑मानाय॒ कामान्॑ । शि॒वा च॑ मे श॒ग्मा चै॑धि । स्यो॒ना च॑ मे सु॒षदा॑ चै॑धि ।
ऊ॒र्जस्व॑ती च मे॒ पय॑स्वती चै॑धि । इष॒मूर्जं॑ मे पि॒न्वस्व॑ । ब्रह्म॒ तेजो॑ मे पि॒न्वस्व॑ । क्ष॒त्रमो॑र्जो मे
पि॒न्वस्व॑ । वि॒शं पु॑ष्टिं मे पि॒न्वस्व॑ । आ॒यु॒रन्नाद्यं॑ मे पि॒न्वस्व॑ । प्र॒जां प॒शून् मे॑ पि॒न्वस्व॑ । 60

TB 3.7.6.7

अ॒स्मिन् य॒ज्ञ उ॒प भू॒य इ॒च्छु मे॑ । अ॒वि॒क्षो॒भाय॑ परि॒धी॒न्द॒धामि॑ । ध॒र्ता ध॒रुणो॑ ध॒रीया॑न् ।
अ॒ग्निं द्वे॒षासि॑ नि॒रितो॑ नु॒दातै॑ ॥ वि॒च्छि॑नन्नि वि॒धृती॑भ्या॒सुप॑त्नान् । जा॒तान् भ्रा॑तृ॒व्यान् ये च॑
जनि॑ष्यमा॒णाः । वि॒शो य॒न्त्राभ्यां॑ वि॒धमा॑म्ये॒नान् । अ॒ह॒स्वाना॑-मु॒त्तमो॑ऽसानि दे॒वाः । वि॒शो य॒न्त्रे
नु॒दमा॑ने अ॒रातिं॑ । वि॒श्वं पा॑प्मान॒मम॑तिं दु॒र्मरा॑युं । 61

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.6.8

सीदन्ती देवी सुकृतस्य लोके । धृतीं स्थो विधृतीं स्वधृती । प्राणान्मयि धारयतं । प्रजां मयि धारयतं । पशून्मयि धारयतं ॥ अयं प्रस्तर उभयस्य धर्ता । धर्ता प्रयाजानां-मुतानूयाजानां । स दाधार समिधो विश्वरूपाः । तस्मिन् सुचो अद्वयासादयामि ॥ आरोह पथो जुहु देवयानान् 62

TB 3.7.6.9

यत्र र्षयः प्रथमजा ये पुराणाः । हिरण्यपक्षाऽजिरा संभृताङ्गा । वहांसि मा सुकृतां यत्र लोकाः ॥ अवाहं बाध उपभृतां सपत्नान् । जातान् भ्रातृव्यान् । ये च जनिष्यमाणाः । दोहै यज्ञश्च सुदुर्घामिव धेनुं । अहमुत्तरो भूयासं । अधरे मथ्सपत्नाः ॥ यो मां वाचा मनसा दुर्मरायुः । हृदा-ऽरातीया-दभिदास-दग्ने 63

TB 3.7.6.10

इदमस्य चित्तमधरं ध्रुवायाः । अहमुत्तरो भूयासं । अधरे मथ्सपत्नाः ॥ ऋषभोऽसि शाकुरः । घृताचीनाश्च सूनुः । प्रियेण नाम्नां प्रिये सदसि सीद ॥ स्योनो मे सीद सुषदः पृथिव्यां । प्रथयि प्रजयां पशुभिः सुवर्गे लोके । दिवि सीद पृथिव्या-मन्तरिक्षे । अहमुत्तरो भूयासं 64

TB 3.7.6.11

अधरे मथ्सपत्नाः ॥ इयश्च स्थाली घृतस्य पूर्णा । अच्छिन्नपयाः शतधार उथ्सः । मारुतेन शर्मणा दैव्येन ॥ यज्ञोऽसि सर्वतः श्रितः । सर्वतो मां भूतं भविष्य-च्छ्रयतां । शतं मे सन्त्वाशिषः । सहस्रं मे सन्तु सूनृताः । इरावतीः पशुमतीः । प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः 65

TB 3.7.6.12

सर्वतो मां भूतं भविष्य-च्छ्रयतां । शतं मे सन्त्वाशिषः । सहस्रं मे सन्तु सूनृताः । इरावतीः पशुमतीः ॥ इदमिन्द्रिय-ममृतं वीर्यं । अनेनेन्द्राय पशवो-ऽचिकिथ्सन् । तेन देवा अवतोप मां

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

। इहेषमूर्जं यशः सह ओजः सनेयं । शृतं मयि श्रयतां ॥ यत् पृथिवी-मचरत्तत्-प्रविष्टं 66

TB 3.7.6.13

येनासिञ्चद् बलमिन्द्रे प्रजापतिः । इदं तच्छुक्रं मधु वाजिनीवत् । येनो-परिष्टादधिनोन्-महेन्द्रं
। दधि मां धिनोतु ॥ अयं वेदः पृथिवी-मन्वविन्दत् । गुहां सतीं गहने गह्वरेषु । स विन्दतु
यजमानाय लोकं । अच्छिद्रं यज्ञं भूरिकर्मा करोतु ॥ अयं यज्ञः समसदद्भुविष्मान् । ऋचा साम्ना
यजुषा देवताभिः 67

TB 3.7.6.14

तेन लोकान्थ सूर्यवतो जयेम । इन्द्रस्य सख्य-ममृतत्व-मंशयां ॥ यो नः कनीय इह कामयातै
। अस्मिन् यज्ञे यजमानाय मह्यं । अप तमिन्द्राग्नी भुवनाद्भुदेतां । अहं प्रजां वीरवतीं विदेय ॥
अग्ने वाजजित् । वाजं त्वा सरिष्यन्तं । वाजं जेष्यन्तं । वाजिनं वाजजितं 68

TB 3.7.6.15

वाजजित्यायै संमार्ज्मि । अग्निमन्त्रा-दमन्त्राद्याय ॥ उपहूतो द्यौः पिता । उप मां द्यौः पिता ह्वयतां
। अग्नि-राग्नीद्वात् । आयुषे वर्चसे । जीवात्वै पुण्याय । उपहूता पृथिवी माता । उप मां माता
पृथिवी ह्वयतां । अग्नि-राग्नीद्वात् 69

TB 3.7.6.16

आयुषे वर्चसे । जीवात्वै पुण्याय ॥ मनो ज्योतिं जुषतामाज्यं । विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु
। बृहस्पतिं-स्तनुतामिमं नः । विश्वे देवा इह मादयन्तां ॥ यं ते अग्न आवृश्चामि । अहं वा
क्षिपितश्चरन् । प्रजां च तस्य मूलं च । नीचैर्देवा निवृश्चत 70

TB 3.7.6.17

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

अग्ने॑ यो नोऽभि॑दास॑ति । समानो॑ यश्च नि॒ष्ट्यः । इ॒ध्मस्ये॑व प्र॒क्षाय॑तः । मा तस्यो॑च्छे॒षि किंच॑न
। यो मां द्वेष्टि॑ जातवेदः । यं चाहं॑ द्वेष्टि॒ यश्च॑ मां । सर्वा॑स्तान॒ग्रे संद॑ह । याश्चा॒हं द्वेष्टि॑ ये
च॒ मां ॥ अग्ने॑ वाजजित् । वाजं॑ त्वा ससृ॒वाःसं ॥ 71

TB 3.7.6.18

वाजं॑ जिगि॒वाःसं॑ । वा॒जिनं॑ वाज॒जितं॑ । वा॒जजि॑त्यायै॒ संमो॑र्जिम् । अ॒ग्नि-मन्त्रा॑द-मन्त्रा॒द्याय॑ ॥ वेदिं
ब॒रुहिः॑ शृ॒तः ह॒विः । इ॒ध्मः परि॑धयः सु॒चः । आज्यं॑ य॒ज्ञ ऋ॒चो यजुः॑ । या॒ज्याश्च॑ वष॒ट्पू॒राः
। सं मे॑ संन॑तयो नमन्तां । इ॒ध्मसं॑-नह॑ने हुते । 72

TB 3.7.6.19

दिवः॑ स्वीलोऽव॑ततः । पृथि॒व्या अ॒द्भ्युत्थि॑तः । तेना॑ स॒हस्र॑काण्डेन । द्विष॑न्तः शोच॒याम॑सि ।
द्विष॑न्मे बहु शोच॒तु । ओष॑धे मो अ॒हः शु॒चं ॥ यज्ञ॑ नमस्ते यज्ञ । नमो॑ नमश्च ते यज्ञ । शि॒वेन॑
मे संति॑ष्ठस्व । स्यो॒नेन॑ मे संति॑ष्ठस्व 73

TB 3.7.6.20

सु॒भूतेन॑ मे संति॑ष्ठस्व । ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेन॑ मे संति॑ष्ठस्व । य॒ज्ञस्य॑र्द्धि॒मनु॑ संति॑ष्ठस्व । उप॑ ते यज्ञ॑ नमः
। उप॑ ते नमः । उप॑ ते नमः ॥ त्रि॒ष्फुली॑ क्रि॒यमा॑णानां । यो न्य॒ङ्गो अ॑व॒शिष्य॑ते । रक्ष॑सां
भा॒गधे॑यं । आप॒स्तत् प्र॑व॒हता॑दितः । 74

TB 3.7.6.21

उ॒लूख॑ले मुस॑ले यच्च॒ शूर्पे॑ । आ॒शि॒श्लेष॑ दृष॒दि यत्क॑पाले॑ । अ॒व॒प्रुषो॑ वि॒प्रुषः॑ सम्म॑य॒जामि॑ । विश्वे॑
दे॒वा ह॒विरि॑दं जु॒षन्तां॑ । य॒ज्ञे या॑ वि॒प्रुषः॑ सन्ति॑ ब॒ह्वीः । अ॒ग्नौ ताः सर्वाः॑ स्वि॑ष्टाः सु॒हुता॑ जुहोमि ॥
उ॒द्यन्न॑द्य मि॒त्रम॑हः । स॒पत्न्या॑न्मे अनी॑नशः । दि॒वैनान्॑ वि॒द्युतां॑ जहि । नि॒म्रोच॑न्नध॒रान् कृ॑धि । 75

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.6.22

उ॒द्यन्न॒द्य वि॑ नो भज । पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॑ यथा॑ । दी॒र्घायु॑त्वस्य॑ हेशिषे । तस्य॑ नो देहि॑ सूर्य ॥
उ॒द्यन्न॒द्य मि॒त्रमहः॑ । आ॒रोह॒न्नुत्तरां॑ दि॒वं । ह॒द्रोगं॑ मम॑ सूर्य । ह॒रिमाणं॑ च नाशय ॥ शु॒केषु॑ मे
ह॒रिमाणं॑ । रो॒पणा॑कासु द॒ध्मसि॑ 76

TB 3.7.6.23

अथो॑ हारि॒द्रवेषु॑ मे । ह॒रिमाणं॑ नि॒द॒ध्मसि॑ ॥ उ॒द॒गादु॒य-मा॑दित्यः । वि॒श्वेन॑ सह॑सा सह । द्वि॒षन्तं॑
मम॑ रु॒न्धय॑न् । मो अ॒हं द्वि॒षतो॑ र॒धं ॥ यो नः॑ श॒पाद॑शपतः । यश्च॑ नः॑ श॒पतः॑ श॒पात् । उ॒षाश्च॑
तस्मै॑ नि॒मुक्च॑ । सर्व॑ पा॒प५ स॒मूह॑तां () । 77

TB 3.7.6.24

यो नः॑ स॒पत्नो॑ यो रणः॑ । म॒तोऽभि॑दास॑न्ति दे॒वाः । इ॒ध्मस्ये॑व प्र॒क्षाय॑न्तः । मा तस्यो॑च्छे॒षि
किञ्च॑न ॥ अ॒व॒सृष्टः॑ प॒राप॑त । श॒रो ब्र॒ह्मस॑श्शितः । ग॒च्छा॒मित्रा॑न् प्रवि॑श । मै॒षां कं॑च॒नोच्छि॑षः
। 78

(पतिः - प्रजापतये - तपस्वी - वाचा - सौभगाय - पशून्मे पिन्वस्व - दुर्मरायुं - देवयानां
- नग्ने - ऽन्तरिक्षेऽहमुत्तरो भूयासं - प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः - प्रविष्टं - देवताभिर् - वाज्रजितं -
पृथिवी ह्वयतामग्निराग्नीद्वाद् - वृश्चत - ससृवाः सः - हुते - स्योनेन मे सन्तिष्ठस्वे - तः - कृधि-
दध्म - स्यूहता - + मष्टौ च) (A6)

3.7.7 अनुवाकं 7 -सोमाङ्ग.भूतेषु मन्त्रेषु-दीक्षामारभ्याग्नीषोमयि पशुपर्यन्ते प्रयोगे शेषभूता मन्त्राः

TB 3.7.7.1

सक्षे॒दं प॑श्य । वि॒ध॒र्त॒रि॒दं प॑श्य । ना॒के॒दं प॑श्य । रु॒मतिः॑ प॒नि॒ष्ठा । ऋ॒तं व॑र॒षि॒ष्ठं । अ॒मृता॑
या॒न्याहुः॑ । सूर्यो॑ वरि॒ष्ठो अ॒क्षभि॑र्विभा॑ति । अ॒न॒ द्यावा॑पृथि॒वी दे॒वपु॑त्रे ॥ दी॒क्षा॒ऽसि॑ तप॑सो॒ योनिः॑

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

। तपोऽसि ब्रह्मणो योनिः 79

TB 3.7.7.2

ब्रह्मासि क्षुत्रस्य योनिः । क्षुत्रमस्यृतस्य योनिः । ऋतमसि भूरारभे । श्रद्धां मनसा । दीक्षां तपसा । विश्वस्य भुवनस्याधिपत्नीं । सर्वे कामा यजमानस्य सन्तु ॥ वातं प्राणं मनसाऽन्वारभामहे । प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः । स नो मृत्योस्त्रायतां पात्वहंसः 80

TB 3.7.7.3

ज्योग्जीवा जुरामंशीमहि ॥ इन्द्रं शाक्र गायत्रीं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्रं शाक्र त्रिष्टुभं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्रं शाक्र जगतीं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्रं शाक्रानुष्टुभं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्रं शाक्र पङ्क्तिं प्रपद्ये 81

TB 3.7.7.4

तां ते युनज्मि ॥ आऽहं दीक्षामरुह-मृतस्य पत्नीं । गायत्रेण छन्दसा ब्रह्मणा च । ऋतं सत्येऽधायि । सत्यमृतेऽधायि । ऋतं च मे सत्यं चाभूतां । ज्योतिरभूवः सुवरगमं । सुवर्गं लोकं नाकस्य पृष्ठं । ब्रह्मस्य विष्टपमगमं ॥ पृथिवी दीक्षा 82

TB 3.7.7.5

तयाऽग्नि दीक्षया दीक्षितः । ययाऽग्नि दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । अन्तरिक्षं दीक्षा । तया वायु दीक्षया दीक्षितः । यया वायु दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । द्यौ दीक्षा । तयाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः । ययाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः 83

TB 3.7.7.6

तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । दिशो दीक्षा । तया चन्द्रमा दीक्षया दीक्षितः । यया चन्द्रमा

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । आपो दीक्षा । तया वरुणो राजा दीक्षया दीक्षितः । यया वरुणो राजा दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । ओषधयो दीक्षा 84

TB 3.7.7.7

तया सोमो राजा दीक्षया दीक्षितः । यया सोमो राजा दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । वाग् दीक्षा । तया प्राणो दीक्षया दीक्षितः । यया प्राणो दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । पृथिवी त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां । अन्तरिक्षं त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां । द्यौस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां 85

TB 3.7.7.8

दिशस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । आपस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । ओषधयस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । वाक्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां । ऋचस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । सामानि त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । यजूंषि त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । अहश्च रात्रिश्च । कृषिश्च वृष्टिश्च । त्विषिश्च पंचितिश्च 86

TB 3.7.7.9

आपश्चौषधयश्च । ऊर्क् सूनृतां च । तास्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ॥ स्वे दक्षे दक्षपितेह सीद । देवानां सुम्नो महते रणाय । स्वासस्थस्तनुवा समर्विशस्व । पितेवैधि सूनव आ सुशेवः । शिवो मां शिवमर्विश । सत्यं मे आत्मा । श्रद्धा मे ऽक्षितिः 87

TB 3.7.7.10

तपो मे प्रतिष्ठा । सवितृ-प्रसूता मां दिशो दीक्षयन्तु । सत्यमांस्मि ॥ अहं त्वदांस्मि मदसि त्वमेतत् । ममांसि योनिस्तव योनिरस्मि । ममैव सन्वहं हव्यान्यग्रे । पुत्रः पित्रे लोककृ-ज्जातवेदः ॥ आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तात् । अग्रे स्वां योनिमासीद साद्भ्या । अस्मिन्धु सधस्थे अद्भ्युत्तरस्मिन्

TB 3.7.7.11

विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ एकमिषे विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । त्रीणि व्रताय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । चत्वारि मायो भवाय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । पञ्च पशुभ्यो विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । षड्रायस्पोषाय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । सप्त सप्तभ्यो होत्राभ्यो विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ॥ सखायः सप्तपदा अभूम । सख्यं ते गमेयं 89

TB 3.7.7.12

सख्यात्ते मा योषं । सख्यान्मे मा योषाः ॥ साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते पृथिवी पादः । साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्तेऽन्तरिक्षं पादः । साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते द्यौः पादः । साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते दिशः पादः 90

TB 3.7.7.13

पुरो रजास्ते पञ्चमः पादः । सा न इषमूर्जं धुक्ष्व । तेज इन्द्रियं । ब्रह्मवर्चस-मन्त्राद्यं ॥ विमिमे त्वा पर्यस्वतीं । देवानां धेनुः सुदुधा-मनप-स्फुरन्ती । इन्द्रः सोमं पिबतु । क्षेमो अस्तु नः ॥ इमां नराः कृणुत वेदिमेत्यं । वसुमती रुद्रवती-मादित्यवतीं 91

TB 3.7.7.14

वर्षमन्द्दिवः । नाभां पृथिव्याः । यथाऽयं यजमानो न रिष्येत् । देवस्य सवितुः सवे ॥ चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः । घृतप्रतीका भुवनस्य मद्ध्ये । तस्याः सुपर्णावधि यौ निर्विष्टौ । तयो देवानामधि भागधेयं ॥ अप जन्मं भयं नुद । अप चक्राणि वर्तय () । गृहः सोमस्य गच्छतं ॥ न वा उवेतन्म्रियसे न रिष्यसि । देवा इदेषि पृथिभिः सुगेभिः । यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः । तत्र त्वा देवः संविता दधातु । 92

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यज्ञिच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

(ब्रह्मणो योनि - रश्मसः - पङ्क्तिं प्रपद्ये - दीक्षा - ययोऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षित - स्तयां
त्वा दीक्षया दीक्षयाम्योषधयो दीक्षा - द्यौस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षता - मपचितिश्चा - क्षिति -
रुत्तरस्मिन् - गमेयं - दिशः पाद - आदित्यवतीं - वर्तय पञ्च च) (A7)

3.7.8 अनुवाकं 8 -पशुविषया अच्छिद्रमन्त्राः

TB 3.7.8.1

यदस्य पारे रजसः । शुक्रं ज्योति-रजायत । तन्नः परः षदति द्विषः । अग्ने वैश्वानर स्वाहा ॥
यस्माद्दीषा-ऽवाशिष्टाः । ततो नो अभयं कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे
॥ यस्माद्दीषा न्यषदः । ततो नो अभयं कृधि 93

TB 3.7.8.2

प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे ॥ उदुस्र तिष्ठ प्रतितिष्ठ मा रिषः । मेमं यज्ञं
यजमानं च रीरिषः । सुवर्गे लोके यजमानं हि धेहि । शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ॥
यस्माद्दीषा-ऽवेपिष्टाः पुलायिष्टाः समज्ञास्थाः । ततो नो अभयं कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड
। नमो रुद्राय मीढुषे । 94

TB 3.7.8.3

य इदमकः । तस्मै नमः । तस्मै स्वाहा ॥ “ न वा उ वेतन्म्रियसे1 ” । “ आशानां त्वा2 ”
“ विश्वा आशाः3 ” ॥ यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विग्यौ । इन्द्राग्नी चेतनस्य च । हुताहुतस्य तृप्यतं ।
अहुतस्य हुतस्य च । हुतस्य चाहुतस्य च () । अहुतस्य हुतस्य च । इन्द्राग्नी अस्य सोमस्य
। वीतं पिबतं जुषेथां ॥ मा यजमानं तमो विदत् । मर्त्विजो मो इमाः प्रजाः । मा यः सोममिमं
पिबात् । सः सृष्टमुभयं कृतं । 95

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

(कृधि - मीढुषे - ऽहुतस्य च सुप्त च) (A8)

3.7.9 अनुवाकं 9 -उपांश्चभिषवा मन्त्राः

TB 3.7.9.1

अ॒ना॒ग॒स॒स्त्वा व॒यं । इ॒न्द्रे॒ण प्रे॒षि॒ता उ॒पं । वा॒यु॒ष्टे अ॒स्त्व॒श्श॒भूः । मि॒त्रस्ते॑ अ॒स्त्व॒श्श॒भूः ।
वरु॑णस्ते अ॒स्त्व॒श्श॒भूः ॥ अ॒पां क्षया॑ ऋ॒तस्य॑ गर्भाः । भुव॑नस्य गो॒पाः श्ये॒ना अ॒तिथ॑यः ।
पर्व॑तानां ककु॒भः प्र॒युतो॑ नपा॒तारः । व॒युने॒न्द्रश्च॑ ह॒यत॑ । घो॒षेणा॑मी॒वाश्चा॑तयत 96

TB 3.7.9.2

यु॒क्ताः स्थ॑ वह॑त ॥ दे॒वा ग्रा॒वा॒ण इ॒न्दुरि॒न्द्र इत्य॑वादिषुः । ए॒न्द्रम॑चुच्यवुः प॒रम॑स्याः प॒राव॑तः ।
। आ॒ऽस्मा॒त् स॒धस्था॑त् । ओ॒रोर॒न्तरि॑क्षात् । आ सु॑भू॒तम॑सुषवुः । ब्र॒ह्मव॑र्च॒सं म॒ आ॒ऽसु॑षवुः ।
सु॒मरे॑ रक्षा॒स्यव॑धिषुः । अ॒प॒ह॒तं ब्र॒ह्मज्य॑स्य ॥ वाक्च॑ त्वा॒ मन॑श्च श्रिणी॒तां 97

TB 3.7.9.3

प्रा॒णश्च॑ त्वा॒ऽपा॒नश्च॑ श्रीणी॒तां । चक्षु॑श्च त्वा॒ श्रो॒त्रं च॑ श्रीणी॒तां । दक्ष॑श्च त्वा॒ बलं॑ च श्रीणी॒तां ।
ओज॑श्च त्वा॒ सह॑श्च श्रीणी॒तां । आयु॑श्च त्वा॒ ज॒रा च॑ श्रीणी॒तां । आ॒त्मा च॑ त्वा॒ तनू॑श्च श्रीणी॒तां ।
। श्रु॒तो॒ऽसि श्रु॒तं कृ॑तः । श्रु॒ताय॑ त्वा॒ श्रु॒तेभ्य॑स्त्वा ॥ यमि॑न्द्र॒माहु॑ वरु॑णं॒ यमा॑हुः । यं मि॒त्रमा॑हुर्
यमु॑ स॒त्यमा॑हुः 98

TB 3.7.9.4

यो दे॒वानां॑ दे॒वत॑मस्तपो॒जाः । तस्मै॑ त्वा॒ तेभ्य॑स्त्वा ॥ मयि॑ त्यदि॒न्द्रियं॑ म॒हत् । मयि॑ दक्षो मयि॑
ऋ॒तुः । मयि॑ धायि सु॒वीर्यं॑ । त्रि॒शु॒ग्ध॒र्मो वि॒भा॒तु मे॑ । आकू॑त्या॒ मन॑सा स॒ह । वि॒राजा॑ ज्योति॑षा
स॒ह । य॒ज्ञेन॑ पय॑सा स॒ह । तस्य॑ दो॒हम॑शीमहि 99

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.9.5

तस्य सु॒म॒म॒शीम॑हि । तस्य भ॒क्ष॒म॒शीम॑हि । वा॒ग्जु॒षा॒णा सोम॑स्य तृप्यतु ॥ “मि॒त्रो जना॑न्4“ “प्र स मि॒त्र5“ ॥ यस्मा॒न्न जा॒तः परो॑ अ॒न्यो अस्ति॑ । य आ॒वि॒वेश॑ भुव॑नानि वि॒श्वो । प्र॒जाप॑तिः प्र॒जया॑ सम॒विदा॑नः । त्रीणि॑ ज्योती॑षि सच॑ते स षोड॑शी ॥ ए॒ष ब्र॒ह्मा य ऋ॒त्वियः॑ । इन्द्रो॑ नाम श्रु॒तो गु॒णे । 100

TB 3.7.9.6

प्र ते॑ म॒हे वि॒दथे॑ ऽश॑सिषः हरी॑ । य ऋ॒त्वियः॑ प्र ते॑ वन्वे । व॒नुषो॑ हर्य॑तं मदं ॥ इन्द्रो॑ नाम घृ॒तं न यः॑ । हरि॑भिश्चार्॒सेच॑ते । श्रु॒तो गु॒ण आ त्वा॑ विशन्तु । हरि॑वर्षसृ॒गिरः॑ ॥ इन्द्रा॑धि॒पते॑-
ऽधि॑पतिस्त्वं दे॒वाना॑मसि । अधि॑पतिं मां । आयु॑ष्मन्तं व॒र्चस्व॑न्तं मनु॒ष्येषु॑ कुरु । 101

TB 3.7.9.7

इन्द्र॑श्च स॒म्राड् वरु॑णश्च राजा॑ । तौ ते॑ भ॒क्षं च॑क्रतु॒रग्रं॑ ए॒तं । तयो॑रनु॒ भक्षं॑ भक्षयामि । वा॒ग्जु॒षा॒णा सोम॑स्य तृप्यतु ॥ प्र॒जाप॑ति वि॒श्वक॑र्मा । तस्य॑ मनो॒ देवं॑ य॒ज्ञेन॑ रा॒द्ध्यासं॑ । अ॒र्थे गा अ॒स्य ज॑हितः । अ॒व॒सान॑पते-ऽव॒सानं॑ मे वि॒न्द ॥ नमो॑ रु॒द्राय॑ वास्तो॒ष्पत॑ये । आय॑ने वि॒द्वव॑णे 102

TB 3.7.9.8

उ॒द्याने॑ यत्प॒राय॑णे । आ॒वर्त॑ने वि॒वर्त॑ने । यो गो॑पा॒यति॑ तः हु॒वे ॥ यान्य॑पा॒मित्या॒न्यप्र॑ती॒त्ता-न्यस्मि॑ । यम॑स्य ब॒लिना॑ चरा॑मि । इ॒हैव॑ सन्तः॒ प्रति॑ तद्या॑तयामः । जी॒वा जी॒वेभ्यो॑ निह॑राम ए॒नत् ॥ अ॒नृणा॑ अ॒स्मिन्न॑-नृ॒णाः पर॑स्मिन् । तृती॑ये लो॒के अ॒नृणाः॑ स्या॑म । ये दे॒व्याना॑ उ॒त पि॑तृयाणाः 103

TB 3.7.9.9

सर्वा॑न् प॒थो अ॑नृणा आक्षी॑येम ॥ इ॒दमू॑ नु श्रेयो॑-ऽव॒सान॑-मा॒गन्म॑ । शि॒वे नो॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒भे इ॒मे । गोम॑द्धनं-व॒दश्व॑व॒दूर्ज॑स्वत् । सु॒वीरा॑ वी॒रैर॑नु संच॑रेम ॥ अ॒र्कः प॒वित्रः॑ रज॑सो वि॒मानः॑ ।

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

पुनाति देवानां भुवनानि विश्वां । द्यावापृथिवी पर्यसा समविदाने । घृतं दुहाते अमृतं प्रपीने ॥
पवित्रमर्को रजसो विमानः () । पुनाति देवानां भुवनानि विश्वां । सुव ज्योति र्यशो महत् ।
अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां । 104

(चातयत - श्रीणीताः - सत्यमाहु - रशीमहि - गुणे - कुरु - विद्रवणे - पितृयाणां - अर्को
रजसो विमानस्त्रीणि च) (A9)

3.7.10 अनुवाकं 10 -सौमिकप्रायश्चित्तमन्त्राः

TB 3.7.10.1

उदस्तांफसीथ सविता मित्रो अर्यमा । सर्वा-नमित्रा-नवधीद्युगेन । बृहन्तं मामंकर-द्वीरवन्तं ।
रथन्तरे श्रयस्व स्वाहा पृथिव्यां । वामदेव्ये श्रयस्व स्वाहा-ऽन्तरिक्षे । बृहति श्रयस्व स्वाहा दिवि
। बृहता त्वोपस्तभोमि ॥ आ त्वा ददे यशसे वीर्याय च । अस्मास्व-घ्निया यूयं दधाथेन्द्रियं
पर्यः ॥ यस्तै द्रप्सो यस्तं उदरुषः 105

TB 3.7.10.2

दैव्यः केतु विश्वं भुवन-माविवेशं । स नः पाह्यरिष्ट्यै स्वाहा ॥ अनु मा सर्वो यज्ञो-ऽयमेतु । विश्वे
देवा मरुतः सामार्कः । अप्रिय 007आ;छन्दांसि निविदो यजूंषि । अस्यै पृथिव्यै यद्यज्ञियं
॥ प्रजापते वर्तनिमनु वर्तस्व । अनु वीरैरनु राद्ध्याम् गोभिः । अन्वश्चैरनु सर्वैरु पुष्टैः । अनु
प्रजया-ऽन्विन्द्रियेण 106

TB 3.7.10.3

देवा नो यज्ञ-मृजुधा नयन्तु ॥ प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे । प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु । प्रति
प्रजायां प्रति तिष्ठामि भव्यै । विश्वमन्याऽभि वावृधे । तदन्यस्या-मधिश्चितं । दिवे च विश्वकर्मणे
। पृथिव्यै चांकरं नमः ॥ अस्कान्द्यौः पृथिवीं । अस्कानृषभो युवा गाः 107

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.10.4

स्कन्नेमा विश्वा भुवना । स्कन्नो यज्ञः प्रजनयतु । अस्कानजनि प्राजनि । आ स्कन्नाज्जायते वृषा ।
। स्कन्नात् प्रजनिषीमहि ॥ ये देवा येषामिदं भागधेयं बभूव । येषां प्रयाजा उत्तानूयाजाः ।
इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यः । अग्निहोतृभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥ उत त्या नो दिवा मतिः 108

TB 3.7.10.5

अदितिरूत्याऽऽगमत् । सा शन्ताची मयस्करत् । अप स्निधः ॥ उत त्या दैव्या भिषजा ।
शं नस्करतो अश्विना । यूयाता-मस्मद्रपः । अप स्निधः ॥ शमग्नि-रग्निभिस्करत् । शं नस्तपतु
सूर्यः । शं वातो वात्वरपाः 109

TB 3.7.10.6

अप स्निधः ॥ तदित्पदं न विचिकेत विद्वान् । यन्मृतः पुनरप्येति जीवान् । त्रिवृद्धद् भुवनस्य
रथवृत् । जीवो गर्भो न मृतः स जीवात् ॥ प्रत्यस्मै पिपीषते । विश्वानि विदुषे भर । अरुं गुमाय
जग्मवे । अपश्चादध्वने नरे (ओर् अपश्चादध्वने नरे) ॥ इन्दुरिन्दुम-वागात् () । इन्दोरिन्द्रो-ऽपात्
। तस्यं त इन्दुविन्द्र-पीतस्य मधुमतः । उपहूतस्योपहूतो भक्षयामि । 110

(उदुरुष - इन्द्रियेण - गा - मति - ररपा - अंगात्रीणि च) (A10)

3.7.11 अनुवाकं 11 -दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्तमन्त्राः

TB 3.7.11.1

ब्रह्म प्रतिष्ठा मनसो ब्रह्म वाचः । ब्रह्म यज्ञानां हविषा-माज्यस्य । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं
। यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन् । स्वाहाकृताऽऽहुतिरेतु देवान् ॥ आश्रावितमत्याश्रावितं ।
वषट्कृत-मृत्यूनूक्तं च यज्ञे । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं । यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन् ।

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

स्वाहाकृता-ऽऽहुतिरेतु देवान् । 111

TB 3.7.11.2

यद्वा देवा अतिपादयानि । वाचा चित्रयतं देव हेडनं । अरायो अस्माः अभि-दुच्छुनायते ।
अन्यत्रास्मन्-मरुतस्त-न्निधेतन ॥ ततं म आपस्तदुं तायत पुनः । स्वादिष्टा धीतिरुचथाय शस्यते
। अयः समुद्र उत विश्वभेषजः । स्वाहा-कृतस्य समुत्पणुत भुवः ॥ “उद्वयं तमसस्परि6” ।
“उदु त्यं7” “चित्रं8” 112

TB 3.7.11.3

“इमं मे वरुण9” “तत्त्वां यामि10” । “त्वं नो अग्ने11” “स त्वं नो अग्ने12” । “त्वमग्ने
अयाऽसि13” “प्रजापते14” ॥ इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि । मैषां नु गादपरो अर्द्धमेतं । शतं
जीवन्तु शरदः पुरुचीः । तिरो मृत्युं दधतां पर्वतेन ॥ इष्टेभ्यः स्वाहा वषडनिष्टेभ्यः स्वाहा ।
भेषजं दुरिष्ट्यै स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहा । दौराद्व्यै स्वाहा दैवीभ्य-स्तनूभ्यः स्वाहा 113

TB 3.7.11.4

ऋद्व्यै स्वाहा समृद्व्यै स्वाहा ॥ यत इन्द्र भयामहे । ततो नो अभयं कृधि । मघवञ्छग्धि तव
तन्न ऊतये । वि द्विषो वि मृधो जहि ॥ स्वस्तिदा विशस्पतिः । वृत्रहा विमृधो वृशी । वृषेन्द्रः
पुर एतु नः । स्वस्तिदा अभयं करः ॥ आभिर्गीर्भि र्यदतो न ऊनं 114

TB 3.7.11.5

आप्यायय हरिवो वर्द्धमानः । यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि । भूयिष्ठभाजो अधं ते स्याम ॥
अनाज्ञातं यदाज्ञातं । यस्स्य क्रियते मिथुं । अग्ने तदस्य कल्पय । त्वं हि वेत्थ यथातथं ॥
पुरुष संमितो यज्ञः । यज्ञः पुरुष संमितः । अग्ने तदस्य कल्पय () । त्वं हि वेत्थ यथातथं
॥ यत् पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न । यस्स्य मन्वते मर्तासः । अग्निष्टद्धोता कृतुविद्विजानन् ।

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

यजिष्ठो देवाः ऋतुशो यजाति । 115

(देवाः - श्वित्रं - तनूभ्यः स्वाहो - नं - पुरुषसंमितोऽग्ने तदस्य कल्पय पञ्च च) (A11)

3.7.12 अनुवाकं 12 -अग्निष्टोमादौ यजमानजप्या मन्त्रविशेषाः

TB 3.7.12.1

यदे॒वा दे॒वहे॒डनं॑ । दे॒वास॒श्च॒कृ॒मा व॒यं । आ॒दि॒त्या-स्त॒स्मा॑न्मा मुञ्चत । ऋ॒तस्य॑र्ते॒न॒ मामु॑त ॥ दे॒वा
जी॒वन॒का॒म्या यत् । वा॒चाऽनृ॑तमू॒दिम॑ । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ । गा॒र॒ह॒प॒त्यः प्रमु॑ञ्चतु । दु॒रि॒ता
या॒नि च॒कृ॒म । क॒रोतु॑ मा॒मने॑ नसं । 116

TB 3.7.12.2

ऋ॒तेन॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी । ऋ॒तेन॑ त्वः सं॒रस्व॑ति । ऋ॒ता॒न्मा मुञ्च॑ता॒हंसः॑ । यदु॒न्य कृ॑तमा॒रिम॑ ॥
स॒जा॒त॒शः॒सादु॑त वा॒ जा॒मि॒शः॒सात् । ज्या॒यसुः॑ शः॒सादु॑त वा॒ कनी॑यसः । अ॒ना॒ज्ञा॒तं दे॒वकृ॑तं
ये॒देनः॑ । तस्मा॑त्त्व॒मस्मा॑-ज्जा॒तवे॑दो मुमु॒ग्धि ॥ यद्वा॒चा यन्म॑न॒सा । बा॒हु॒भ्या-मू॒रु॒भ्या-म॒ष्टीव॑द्भ्यां
117

TB 3.7.12.3

शि॒र॒जै र्यद॑नृ॒तं च॒कृ॒मा व॒यं । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ ॥ यद्व॒स्ता॑भ्यां च॒कर॑ किल्बिषा॒णि । अ॒क्षाणां॑
व॒श्रुमु॑प॒ जिघ्र॑मानः । दू॒रे॒प॒श्या च॑ रा॒ष्ट्रभृ॑च्च । ता॒न्य॒फ॒स॒र॒सा-व॒नु॑द॒त्ता-मृ॒णानि॑ ॥ अ॒दी॒व्य॒नृ॒णं यदु॑हं
च॒कार॑ । यद्वाऽदी॒स्य॒न्थ संज॑गा॒रा जने॑भ्यः । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ ॥ यन्म॑यि मा॒ता गर्भे॑ स॒ति
118

TB 3.7.12.4

ए॒नश्च॑का॒र यत्पि॑ता । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ ॥ यदा॑ पि॒पे॒ष मा॒तरं॑ पि॒तरं॑ । पु॒त्रः प्रमु॑दितो॒ धय॑न्न ।

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

अहि॑सितौ॒ पित॑रौ॒ मया॒ तत् । तद॑ग्रे॒ अनृ॑णो भ॑वामि ॥ यदु॑न्तरि॑क्षं पृ॒थि॒वीमु॑त द्यां । यन्मा॑तरं॒
पित॑रं॒ वा जिहि॑स्मि॒म । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ ॥ यदा॑शसा॒ नि॒शसा॑ यत्प॑रा॒शसा॑ ॥ 119

TB 3.7.12.5

यदे॑नश्च कृ॒मा नू॒तनं॑ यत्पु॑राणं । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ ॥ अति॑क्रामामि दु॒रितं॑ यदे॑नः । जहा॑मि
रि॒प्रं प॑रमे सु॒धस्थे॑ । यत्र॒ यन्ति॑ सु॒कृतो॒ नापि॑ दुष्कृतः । तमारो॑हामि सु॒कृतां॑ नु लो॒कं ॥ त्रिते॑ दे॒वा
अ॑मृजतै॒तदे॑नः । त्रित॑ ए॒तन्मनु॑ष्येषु मा॒मृजे॑ । ततो॑ मा॒ यदि॑ किञ्चि॑दान॒शे । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑
120

TB 3.7.12.6

गा॒र॒ह॒पत्योः॑ प्रमुञ्चतु । दु॒रिता॑ या॒नि च॑कृ॒म । क॒रोतु॑ मा॒मने॑नसं ॥ दि॒वि जा॒ता अ॒प्सु जा॒ताः ।
या जा॒ता ओष॑धीभ्यः । अथो॒ या अ॑ग्नि॒जा आपः॑ । ता नः॑ शु॒न्धन्तु॑ शु॒न्धनीः॑ ॥ यदा॑पो न॒क्तं
दु॒रितं॑ चरा॑म । यद्वा दि॒वा नू॒तनं॑ यत्पु॑राणं । हि॒रेण्य॑-वर्णा॒स्तत॑ उत्पु॑नीत नः () ॥ “इ॒मं मे
वरु॑ण॒15” “तत्त्वा॑ या॒मि॒16” । “त्वं नो॑ अ॒ग्ने॒17” “स त्वं नो॑ अ॒ग्ने॒18” । “त्वम॑ग्रे अ॒याऽसि॒॑19”
। 121

special korvai

(यद् दे॒वा गा॒र॒ह॒पत्यो॑ यद्व॒स्ताभ्यां॑ यन्म॒यि मा॒ता यदा॑पिपे॒ष यदु॑न्तरि॑क्षं यदा॑शसाऽति॑क्रामामि त्रिते॑
दे॒वा दि॒वि जा॒ता अ॒प्सु जा॒ता यदा॑प॒ इ॒मं मे॑ वरु॑णा॒ तत्त्वा॑ या॒मि॒ त्वं नो॑ अ॒ग्ने स त्वं नो॑ अ॒ग्ने त्वम॑ग्रे
अ॒याऽसि॑)

(अ॒ने॒नसं॑ - म॒ष्टीव॒द्भ्यां॑ - स॒ति - प॑रा॒शसा॑ऽऽन॒शे - ऽग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ - पु॒नीत॑ न॒स्त्रीणि॑ च)
(A12)

3.7.13 अनुवाकं 13 -अवभृथे कर्मणि ऋजीषप्रोक्षणमन्त्राः

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यञ्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

TB 3.7.13.1

यत्ते॑ ग्राव॒ण्णां चिच्छि॑दुः सोम॑ राजन् । प्रि॒याण्यङ्गानि॑ स्वधि॒ता प॒रू॒षि । तथ्सं॑धु॒थ् स्वाज्ये॑नो॒त
वर्द्ध॑यस्व । अ॒ना॒गसो॑ अध॒मि॒थ्सु॒क्षये॑म ॥ यत्ते॑ ग्रावा॑ बा॒हुच्यु॑तो अचु॑च्यवुः । नरो॑ यत्ते॑ दु॒दुहु
र्दक्षि॑णेन । तत्तु॑ आ॒प्याय॑तां तत्ते॑ । नि॒ष्ट्याय॑तां दे॒व सोम॑ ॥ यत्ते॑ त्वचं॑ बि॒भिदु॑र्यच्च॒ योनिं॑ ।
यदा॑स्थानात् प्रच्यु॑तो वेन॑सि॒ त्मना॑ ॥ 122

TB 3.7.13.2

त्वया॑ तथ्सोम॑ गु॒प्तम॑स्तु नः । सा नः॑ सु॒धा-ऽस॑त्प॒रमे॑ व्योमन् ॥ अहा॑च्छरीरं॑ पय॑सा सु॒मेत्य॑ ।
अ॒न्योऽन्यो॑ भवति॑ वर्णो॑ अस्य । तस्मिन् व॒यमुप॑हू॒तास्त॑वं स्मः । आ नो॑ भज॒ सद॑सि वि॒श्वरूपे॑
॥ नृच॑क्षाः सोम॑ उ॒त शु॒श्रुग॑स्तु । मा नो॑ विहा॑सी॒द्भिर॑ आवृ॒णानः॑ । अना॑गा-स्तु॒नुवो॑ वावृ॒धानः॑ ।
आ नो॑ रू॒पं वे॒हतु॑ जाय॑मानः । ॥ 123

TB 3.7.13.3

उप॑क्षरन्ति जु॒हो घृ॑तेन॑ । प्रि॒याण्यङ्गानि॑ तवं वर्द्ध॑यन्तीः । तस्मै॑ ते सोम॑ नम॒ इद्व॑षद्व । उप॑ मा
राजन्थ॑ सुकृ॒ते ह्व॑यस्व ॥ सं प्रा॑णापा॒नाभ्या॑ः समु॒ चक्षु॑षा त्वं । सः श्रो॑त्रेण गच्छस्व सोम॑ राजन्
। यत्तु॑ आस्थि॑तः शमु॒ तत्ते॑ अस्तु । जा॒नी॒तान्नः॑ सु॒गम॑ने पथी॒नां ॥ ए॒तं जा॑नी॒तात्प॒रमे॑ व्योमन्
। वृ॒काः स॑धस्था वि॒द रू॒पम॑स्य ॥ 124

TB 3.7.13.4

यदा॑गच्छा॒त् प॒थिभि॑ दे॒व्यानैः॑ । इ॒ष्टापूर्ते॑ कृ॒णुता॑-दा॒विर॑स्मै ॥ अरि॑ष्टो राजन्ग॒दः प॑रेहि । नम॑स्ते
अस्तु॑ चक्ष॑से रघू॒यते॑ । नाकु॑मारोह॒ सह॑ यज॑मानेन । सूर्य॑ गच्छतात्प॒रमे॑ व्योमन् ॥ अभू॑दे॒वः
संवि॑ता वन्द्यो॒ नु नः॑ । इ॒दानी॑महं॒ उप॒वाच्यो॑ नृभिः । वि यो रत्ना॑ भज॑ति मान॒वेभ्यः॑ । श्रेष्ठं॑ नो
अत्र॑ द्रवि॑णं यथा॒ दध॑त् () ॥ उप॑ नो मि॒त्रावरु॑णा-विहा॑वतं । अ॒न्वादी॑द्व्या-था॒मिह॑ नः सखा॒या

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

। आदित्यानां प्रसितिरु हेतिः । उ॒ग्रा श॒तापा॑ष्ठा घ॒विषा॑ परि॒णो वृ॑णक्तु ॥ “आप्यायस्व॒20” “सं ते॒21” । 125

(त्मना - जायमानो - ऽस्य - दधत् पञ्च च) (A13)

3.7.14 अनुवाकं 14 -अवभृथे कर्मणि सेचनादिमन्त्राः

TB 3.7.14.1

यदि॑दी॒क्षे म॑न॒सा य॑च्च वा॒चा । यद्वा॑ प्रा॒णैश्चक्षु॑षा यच्च श्रोत्रे॑ण । यद्रेत॑सा मिथु॒नेना॒प्या॒त्मना॑ ।
अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धिरे तेज॑ इन्द्रि॒यं । शु॒क्रा दी॒क्षायै॑ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्री र्मयि॑ तेज॑
इन्द्रि॒यं ॥ यद्वा॑ सा॒म्रा यजु॑षा । प॒शूनां॑ च॒र्मन् ह॒विषा॑ दिदी॒क्षे । यच्छ॑न्दोभि॒-रोष॑धीभि॒-र्वन॑स्पतौ
। अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धिरे (द॑धिरे) तेज॑ इन्द्रि॒यं 126

TB 3.7.14.2

शु॒क्रा दी॒क्षायै॑ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्री र्मयि॑ तेज॑ इन्द्रि॒यं ॥ येन॑ ब्रह्म॒ येन॑ क्ष॒त्रं ।
येनै॑न्द्रा॒ग्नी प्र॒जाप॑तिः सोमो॑ वरु॒णो येन॑ राजा॑ । विश्वे॑ दे॒वा ऋष॑यो॒ येन॑ प्रा॒णाः । अ॒द्भ्यो लो॒का
द॑धिरे तेज॑ इन्द्रि॒यं । शु॒क्रा दी॒क्षायै॑ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्री र्मयि॑ तेज॑ इन्द्रि॒यं ॥
अ॒पां पु॒ष्पंम॒स्यो-ष॑धीनाः॒ रसः॑ । सोम॑स्य प्रि॒यं धाम॑ 127

TB 3.7.14.3

अ॒ग्नेः प्रि॒यत॑मः॒ ह॒विः स्वाहा॑ ॥ अ॒पां पु॒ष्पंम॒स्योष॑धीनाः॒ रसः॑ । सोम॑स्य प्रि॒यं धाम॑ । इन्द्र॑स्य
प्रि॒यत॑मः॒ ह॒विः स्वाहा॑ । अ॒पां पु॒ष्पंम॒स्योष॑धीनाः॒ रसः॑ । सोम॑स्य प्रि॒यं धाम॑ । विश्वे॑षां दे॒वानां॑
प्रि॒यत॑मः॒ ह॒विः स्वाहा॑ ॥ व॒यः सोम॑ व्र॒ते तव॑ । मन॑स्त॒नूषु॑ पिप्र॑तः । प्र॒जाव॑न्तो अशीमहि । 128

TB 3.7.14.4

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

दे॒वेभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॑ स्वाहा॑ । सो॒म्येभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॑ स्वाहा॑ । क॒व्येभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॑ स्वाहा॑ ॥ दे॒वांस॑
इ॒ह मा॑दयद्धं । सो॒म्यांस॑ इ॒ह मा॑दयद्धं । क॒व्यांस॑ इ॒ह मा॑दयद्धं ॥ अ॒नन्तरि॑ताः पि॒तरः॑ सो॒म्याः
सो॒मपी॒थात् ॥ अपै॑तु मृ॒त्युर॒मृतं॑ न॒ आग॑न् । वै॒वस्व॑तो नो॒ अभ॑यं कृ॒णोतु॑ । पु॒र्णं व॒नस्प॑तेरिव 129

TB 3.7.14.5

अ॒भि नः॑ शी॒यता॑ र॒यिः । सच॑तां नुः शची॒पतिः॑ ॥ परं॑ मृ॒त्यो अनु॑परेहि पन्था॑ । यस्ते॒ स्व
इ॒तरो॑ दे॒व्याना॑त् । चक्षु॑ष्मते शृ॒ण्वते॑ ते ब्रवी॑मि । मा नः॑ प्र॒जा री॑रिषो मोत वी॒रान् ॥ इ॒दमु॑
नु श्रेयो॑ऽव॒सान्-माग॑न्म । यद्भोजि॑द्-ध॒नजि॑-द॒श्वजि॑द्यत् । पु॒र्णं व॒नस्प॑तेरिव । अ॒भि नः॑ शी॒यता॑
र॒यिः () । सच॑तां नुः शची॒पतिः॑ । 130

(वनस्पतावद्भ्यो लोका दधिरे तेज इन्द्रियं धामा - शीमही - वा - भि नः शीयता रयिरेकं च) (A14)

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 14 anuvAkams :-

(सर्वान् - यद् विष्णवेण - वि वै - याः पुरस्ताद् - देवा देवेषु - परिस्तणित - सक्षेदं - यदुस्य
पारे - ऽनागस - उदस्तां फसीद् - ब्रह्म प्रतिष्ठा - यद् देव - यत्ते ग्राव.ण्णा - यद् दिदीक्षे चतुर्दश)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(सर्वान् - भूतिमेव - यामेवाप्स्वाहुतिम् - व्रतानां - पर्णवल्कः - सोम्यानां - मुस्मिन्. यज्ञे - ऽग्ने
यो नो - ज्योग्जीवाः - पुरोरजास्ते - प्र ते महे - ब्रह्म प्रतिष्ठा - गार्हपत्या स्त्रिंशदुत्तरशतं)

first and last word 3rd aShtakam 6th prapATakam :-

(सर्वान्. वै - शचीपतिः)

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः ॥

=====

Appendix (of Expansions) ट.भ.3.7.8.3 "न वा उ वेतन्म्रियसे¹" न वा उवेतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाः इदेषि पृथिभिः सुगेभिः । हरी ते युञ्जा पृषती अभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासंभस्य ॥ 1 (Appearing in T.S.4.6.9.4)

ट.भ.3.7.8.3 "आशानां त्वा²", "विश्वा आशाः³" आशानां त्वा ऽऽशापालेभ्यः । चतुर्भ्यो अमृतैभ्यः । इदं भूतस्याध्यक्षेभ्यः । विधेम हविषा वयम् ॥ 2

विश्वा आशा मधुना सःसृजामि । अनमीवा आप ओषधयो भवन्तु । अयं यजमानो मृधो व्यस्यताम् । अगृभीताः पशवः सन्तु सर्वे ॥ 3 (Both 2 and 3 appEaring in T.B.2.5.3.3)

ट.भ.3.7.9.5 - "मित्रो जनान्⁴" "प्र स मित्र⁵" मित्रो जनान् यातयति प्रजानन् मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्यां । मित्रः कृष्टीरनिमिषाऽभि चष्टे सत्याय हव्यं घृतवद्-विधेम ॥ 4

प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन । न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमःहो अश्नोत्यन्तितो न दूरात् ॥ 5 (Both 4 and 5 appEaring in T.S.3.4.11.5)

ट.भ.3.7.11.2 - "उद्वयं तमसस्परि⁶" उद्वयं तमसस्परि पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरं । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमं ॥ 6 (Appearing in T.S.4.1.7.4)

ट.भ.3.7.11.2 - "उदु त्यं⁷" "चित्रं⁸" उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यं ॥ 7

चित्रं देवाना-मुदगादनीकं चक्षुर् मित्रस्य वरुणस्याऽग्नेः । आऽ प्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षः सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ 8 (Both 7 and 8] appEaring in T.S.1.4.43.1)

ट.भ.3.7.11.3 - "इमं मे वरुण⁹" "तत्त्वां यामि¹⁰" इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युरा चके ॥ 9

तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमान-स्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः । अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशःस मा न आयुः प्रमोषीः ॥ 10 (Both 9 and 10] appEaring in T.S.2.1.11.6)

ट.भ.3.7.11.3 - "त्वं नो अग्ने¹¹" "स त्वं नो अग्ने¹²" त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यश्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

हेडोऽवं यासि सीष्ठाः । यजिष्ठो वह्निं तम् शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ 11

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ । अवं यक्ष्व नो वरुणः रराणो वीहि
मृडीकः सुहवो न एधि ॥ 12 (BOTH 11 and 12] appEaring in T.S.2.5.12.3)

ट्.भ.3.7.11.3 - "त्वमग्ने अयाऽसि¹³" "प्रजापते¹⁴" त्वमग्ने अयाऽसि । अया सन्मनसा हितः

। अया सन् हव्यमूहिषे । अया नो धेहि भेषजम् । इष्टो अग्निराहुतः । स्वाहाकृतः पिपर्तु नः ।

स्वगा देवेभ्य इदं नमः ॥ 13 (13 appEaring in T.B.2.4.1.9)

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव । यत्कांमास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयः
स्याम पतयो रयीणाम् ॥ 14 (14 appEaring in T.S.1.8.14.2)

ट्.भ. 3.7.12.6 - "इमं मे वरुण¹⁵" "तत्त्वां यामि¹⁶" ईतेम् नो.15 इस् समे अस् 9 अबोवे
ईतेम् नो.16 इस् समे अस् 10 अबोवे

ट्.भ.3.7.12.6 - "त्वं नो अग्ने¹⁷" "स त्वं नो अग्ने¹⁸" ईतेम् नो.17 इस् समे अस् 11 अबोवे
ईतेम् नो.18 इस् समे अस् 12 अबोवे

ट्.भ.3.7.12.6- "त्वमग्ने अयाऽसि¹⁹" ईतेम् नो.19 इस् समे अस् 13 अबोवे

ट्.भ.3.7.13.4 - "आप्यायस्व²⁰" "सं ते²¹" आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णिंयं ।
भवा वाजस्य सङ्गथे ॥ 20

सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्णिंया-न्यभिमातिषाहः । आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि
श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥ 21 (BOTH 20 and 21 appEaring in TS 4.2.7.4)

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं)

3.8.1 अनुवाकं 1 -सांग्रहण्येष्ट्यादयः याजमानसंस्काराः

TB 3.8.1.1

सा॒ग्र॒ह॒ण्ये॒ष्ट्या॑ यजते । इ॒मां जु॒नता॑ꣳ सं॒ग॒ह्ना॒नीति॑ ॥ द्वा॒द॒श॒र॒त्नी॑ र॒श॒ना भ॑वति । द्वा॒द॒श॒ मा॒साः॑
स॒म्व॑त्स॒रः । स॒म्व॑त्स॒रमे॒वा व॑रुन्धे । मौ॒ञ्जी भ॑वति । ऊ॒र्ग्वै मु॒ञ्जाः॑ । ऊ॒र्ज॑मे॒ वा व॑रुन्धे
॥ चि॒त्रा नक्ष॑त्रं भवति । चि॒त्रं वा ए॒तत्क॑र्म । 1(10) ट्.भ.3.8.1.2 यद॑श्वमे॒धः स॒मृ॒द्ध्यै
॥ पु॒ण्य॑नाम॒ दे॒व्य॑ज॒न-मु॒द्ध्य॑व॒स्यति॑ । पु॒ण्या॑मे॒व तेन॑ की॒र्ति॑म॒भिज॑यति ॥ अ॒प॒दा॒ती-नृ॒त्विजः॑
स॒माव॑ह॒न्त्या सु॑ब्रह्म॒ण्यायाः॑ । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ स॒म॒ष्ट्यै ॥ के॒श॒श्म॒श्रु व॑पते । न॒खानि॑ नि॒कृ॑न्तते
। द॒तो धा॑वते । स्ना॒ति । अ॒ह॒तं वा॒सः परि॑धत्ते () । पा॒प्म॒नोऽप॑ह॒त्यै । वाचं॑ य॒त्वोप॑वसति ।
सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ गु॒प्त्यै । रा॒त्रिं जा॒ग॒र॒य॑न्त आ॒सते । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ स॒म॒ष्ट्यै । 2

(कर्म - धत्ते पञ्च च) (A1)

3.8.2 अनुवाकं 2 -ब्रह्मौदनाभिधानम्

TB 3.8.2.1

चतु॑ष्टय्य॒ आपो॑ भवन्ति । चतु॑श्श॒फो वा अश्वः॑ प्राजाप॒त्यः स॒मृ॒द्ध्यै ॥ ता दि॒ग्भ्यः॑ सु॒माभृ॑ता
भवन्ति । दि॒क्षु वा आपः॑ । अ॒न्नं वा आपः॑ । अ॒द्भ्यो वा अन्नं॑ जायते । यदे॒वाद्भ्योऽन्नं॑ जायते
। तद॑वरुन्धे ॥ तासु॑ ब्रह्मौ॒दनं प॑चति । रे॒त ए॒व तद॑धाति । 3

TB 3.8.2.2

चतु॑श्शरा॒वो भ॑वति । दि॒क्ष्वे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ॥ उ॒भ॒यतो॑ रु॒क्मौ भ॑वतः । उ॒भ॒यत॑ ए॒वास्मिन्-रुचं॑
दधाति । उ॒द्ध॑रति श्रु॒त॒त्वाय॑ । सु॒र्षि॒ष्वान् भ॑वति मे॒द्ध्य॒त्वाय॑ । च॒त्वार॑ आ॒र्॒षेयाः प्रा॑श॒न्ति ।

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

दिशामेव ज्योतिषि जुहोति । चत्वारि हिरण्यानि ददाति । दिशामव ज्योतींष्य वरुन्धे । 4

TB 3.8.2.3

यदाज्यं मुच्छिष्यते । तस्मिन्-रशनां न्युनत्ति । प्रजापतिर्वा ओदुनः । रेतु आज्यम् । यदाज्ये रशनां न्युनत्ति । प्रजापतिमेव रेतसा समर्द्धयति ॥ दुर्भमयी रशना भवति । बहु वा एष कुचुरोऽमेद्ध्यमुपगच्छति । यदश्वः । पवित्रं वै दुर्भाः 5

TB 3.8.2.4

यदुर्भमयी रशना भवति । पुनात्येवैनम् । पूतमेनं मेद्ध्य-मालभते ॥ अश्वस्य वा आलब्धस्य महिमोद-क्रामत् । स महर्त्विजः प्राविशत् । तन्महर्त्विजां महर्त्विक्त्वम् । यन्महर्त्विजः प्राश्नन्ति । महिमानं मेवास्मिन्-तदधाति ॥ अश्वस्य वा आलब्धस्य रेतु उदक्रामत् । तथ्सुवर्णं हिरण्य-मभवत् () । यथ्सुवर्णं हिरण्यं ददाति । रेत एव तदधाति ॥ ओदुने ददाति । रेतो वा ओदुनः । रेतो हिरण्यम् । रेतसैवास्मिन् रेतो दधाति । 6

(दधाति - रुन्धे - दुर्भा - अभवत् षट्) (A2)

3.8.3 अनुवाकं 3 -रशनयाऽश्वबन्धनम्

TB 3.8.3.1

यो वै ब्रह्मणे देवेभ्यः प्रजापतये-ऽप्रति-प्रोच्याश्वं मेद्ध्यं बद्धाति । आ देवताभ्यो वृश्च्यते । पापीयान्भवति । यः प्रतिप्रोच्यं । न देवताभ्यो आवृश्च्यते । वसीयान्भवति ॥ यदाहं । ब्रह्मन्नाश्वं मेद्ध्यं भन्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेनं राद्ध्यासमिति । ब्रह्म वै ब्रह्मा । ब्रह्मण एव देवेभ्यः प्रजापतये प्रतिप्रोच्याश्वं मेद्ध्यं बद्धाति 7

TB 3.8.3.2

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

न दे॒वता॑भ्य आ॒वृ॑क्ष्यते । वसी॑यान् भवति ॥ दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒स॒व इति॑ र॒श॒ना-मा॑द॒त्ते प्र॑सू॒त्यै । अ॒श्विनो॑-र्बा॒हुभ्या॑-मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॑ हि दे॒वाना॑-म॒द्ध॒र्यू आ॑स्ता॒म् । पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्या-मि॑त्या॒ह य॒त्यै ॥ व्यृ॑द्धं॒ वा ए॒तद्य॑ज्ञस्य॑ । यद॑य॒जुष्के॑ण क्रि॒यते॑ । इ॒माम॑गृ॒भ्णन्-र॑श॒ना-मृ॒तस्ये॑-त्य॒धि व॑दति॒ यजु॑ष्कृत्यै । य॒ज्ञस्य॑ समृ॑द्ध्यै । 8

TB 3.8.3.3

तदा॑हुः । द्वा॒द॒शार॑त्नी र॒श॒ना क॑र्त॒व्या(3) त्रयो॑द॒शार॑त्नी(3)रि॒ति । ऋ॒ष॒भो वा ए॒ष ऋ॑तूनाम् । य॒थ्स॑म्व॒थ्सुरः॑ । तस्य॑ त्रयो॒दशो॑ मा॒सो वि॑ष्ट॒म् । ऋ॒ष॒भ ए॒ष य॒ज्ञाना॑म् । यद॑श्वमे॒धः । यथा॑ वा ऋ॒ष॒भस्य॑ वि॑ष्ट॒म् । ए॒वमे॒तस्य॑ वि॑ष्ट॒म् । त्रयो॑द॒शम॑र॒त्निः र॑श॒नाया॑-मु॒पाद॑धाति 9

TB 3.8.3.4

यथ॑र्ष॒भस्य॑ वि॑ष्ट॒पः स॑स्क॒रोति॑ । ता॒दृगे॒व तत् ॥ पू॒र्व आ॒युषि॑ वि॒दथे॑षु क॒व्येत्या॑ह । आ॒यु॒रे॒वास्मि॑न् दधाति ॥ तया॑ दे॒वाः सु॒तमा॑ब॒भूवु॑-रित्या॑ह । भू॒तिमे॒वोपा॑वर्तते ॥ ऋ॒तस्य॑ सा॒मन॑श्च॒ सुर॑मा॒रप॑न्तीत्या॑ह । स॒त्यं वा ऋ॑तम् । स॒त्येनै॒वैनं॑ मृ॒तेना॑र॒भते ॥ अ॒भि॒धा अ॒सीत्या॑ह 10

TB 3.8.3.5

तस्मा॑-द॒श्वमे॒धया॑जी सर्वा॑णि भू॒तान्य॑भि भ॑वति । भु॒वंन-म॒सीत्या॑ह । भू॒मानं-मे॒वोप॑ति । य॒न्ता-ऽसी॑त्या॑ह । य॒न्तार॑मे॒वैनं॑ करोति । ध॒र्ताऽसी॑त्या॑ह । ध॒र्तार॑मे॒वैनं॑ करोति । सौ॒ऽग्नि॒वैश्वान॑र-मित्या॑ह । अ॒ग्ना-वे॒वैनं॑ वैश्वान॒रे जु॑होति । सप्र॑थस॒मित्या॑ह 11

TB 3.8.3.6

प्र॒जयै॒वैनं॑ प॒शुभिः॑ प्रथयति । स्वाहा॑कृ॒त इत्या॑ह । होमं॑ ए॒वास्य॑षः । पृ॒थिव्या॑-मित्या॑ह । अ॒स्यामे॒वैनं॑ प्र॒तिष्ठा॑पयति । य॒न्ता रा॒ड्य॒न्ताऽसि॑ यम॑नो ध॒र्ताऽसि॑ ध॒रुण॑ इत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॑-तन्म॑हि॒मानं॑ व्याच॑ष्टे । कृ॒ष्यै त्वा॒ क्षेमा॑य त्वा र॒य्यै त्वा॒ पोषा॑य त्वेत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते ॥ स्व॒गा त्वा॑

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

देवेभ्य इत्याह () । देवेभ्य एवैनं स्वगा करोति । स्वाहा त्वा प्राजापतय इत्याह । प्राजापत्यो वा अश्वः । यस्या एव देवताया आलभ्यते । तयैवैनं समर्द्धयति । 12

(बुध्नाति - समृद्ध्या - उपदधा - त्यसीत्याह - सप्रथसमीत्याह - देवेभ्य इत्याह पञ्च च) (A3)

3.8.4 अनुवाकं 4 -अश्वस्य जलेऽवगाहनम्

TB 3.8.4.1

यः पितुरनुजायाः पुत्रः । स पुरस्तान्नयति । यो मातुरनुजायाः पुत्रः । स पश्चान्नयति । विष्वञ्चमेवास्मात्-पाप्मानं विवृहतः ॥ यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुण इति श्वानं चतुरक्षं प्रसौति । पुरो मर्तः पुरः श्वेति शुनश्चतुरक्षस्य ग्रहन्ति । श्वेव वै पाप्मा भ्रातृव्यः । पाप्मानं-मेवास्य भ्रातृव्यं हन्ति ॥ सैद्धकं मुसलं भवति 13

TB 3.8.4.2

कर्म कर्मेवास्मै साधयति ॥ पौश्चल्लेयो हन्ति । पुश्चल्लवाँ वै देवाः शुचं न्यदधुः । शुचैवास्य शुचं हन्ति ॥ पाप्मा वा एतमीप्सु-तीत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति । अश्वस्याधस्पदमुपास्यति । वज्री वा अश्वः प्राजापत्यः । वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्य-मवक्रामति ॥ दक्षिणा-ऽपप्लावयति । 14(10) ट.भू.3.8.4.3 पाप्मानं-मेवास्मा-च्छमल-मपप्लावयति ॥ ऐषीक उदूहो भवति । आयुर्वा इषीकाः । आयुरे-वास्मिन् दधति । अमृतं वा इषीकाः । अमृतमे-वास्मिन् दधति ॥ वेतसशाखोपसंबद्धा भवति । अप्सु-योनिर्वा अश्वः । अप्सुजो वेतसः । स्वादेवैनं योनेर्निर्मिमीते () ॥ पुरस्तात्-प्रत्यञ्च-मभ्युदूहति । पुरस्ता-देवास्मिन् प्रतीच्य मृतं दधाति ॥ अहं च त्वं च वृत्रहन्ति ब्रह्मा यजमानस्य हस्तं गृह्णाति । ब्रह्मक्षत्रे एव संदधाति । अभि क्रत्वैन्द्र भूरध जमन्नित्य-ध्वर्यु-र्यजमानं वाचयत्य-भिजित्यै । 15

(भवति - प्लावयति - मिमीते पञ्च च) (A4)

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

3.8.5 अनुवाकं 5 -अश्वस्य प्रोक्षणं महर्त्विजाम्

TB 3.8.5.1

चत्वारं ऋत्विजः समुक्षन्ति । आभ्य एवैनं चतसृभ्यो दिग्भ्योऽभिसमीरयन्ति ॥ शतेन राजपुत्रैः
सहाद्धर्युः । पुरस्तात्-प्रत्यङ्गिष्ठन् प्रोक्षति । अनेनाश्वेन मेद्वयेनेष्ट्वा । अयः राजा वृत्रं वद्व्यादिति
। राज्यं वा अद्धर्युः । क्षत्रं राजपुत्रः । राज्येनै-वास्मिन् क्षत्रं दधाति ॥ शतेना-राजभिरुग्रैः
सह ब्रह्मा 16

TB 3.8.5.2

दक्षिणत उदङ्गिष्ठन् प्रोक्षति । अनेनाश्वेन मेद्वयेनेष्ट्वा । अयः राजाऽप्रतिधृष्योऽस्त्विति । बलं
वै ब्रह्मा । बलमराजोग्रः । बलनै-वास्मिन् बलं दधाति ॥ शतेन सूतग्रामणिभिः सह होता ।
पश्चात्-प्राङ्गिष्ठन् प्रोक्षति । अनेनाश्वेन मेद्वयेनेष्ट्वा । अयः राजाऽस्यै विशः 17

TB 3.8.5.3

बहुग्वै बहुश्वायै बहुजाविकायै । बहुव्रीहियवायै बहुमाषतिलायै । बहुहिरण्यायै बहुहस्तिकायै ।
बहुदासपूरुषायै रयिमत्यै पुष्टिमत्यै । बहुरायस्पोषायै राजाऽस्त्विति । भूमा वै होता । भूमा
सूतग्रामण्यः । भूमैवास्मिन् भूमानं दधाति ॥ शतेन क्षत्त-संग्रहीतृभिः सहोद्गाता । उत्तरतो
दक्षिणा तिष्ठन् प्रोक्षति 18

TB 3.8.5.4

अनेनाश्वेन मेद्वये नेष्ट्वा । अयः राजा सर्वमायुरेत्विति । आयुर्वा उद्गाता । आयुः क्षत्त-संग्रहीतारः
। आयुषै-वास्मिन्नायुर्दधाति ॥ शतं शतं भवन्ति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये
प्रतितिष्ठति ॥ चतुः शता भवन्ति । चतस्रो दिशः () । दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति । 19

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अध्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

(ब्रह्मा - विश - उ॑क्षति - दि॒श एकं च) (A5)

3.8.6 अनुवाकं 6 -भूमौ पततां बिन्दूनामभिमन्त्रणम्

TB 3.8.6.1

यथा॒ वै ह॒विषो॑ गृही॒तस्य॑ स्कन्द॑ति । ए॒वं वा ए॒तद॒श्वस्य॑ स्कन्द॑ति । यन्नि॒क्तम॑ना-ल॒ब्ध-मु॒त्सृज॑न्ति । य॒थ्स्तो॒क्या अ॒न्वाह॑ । स॒र्वहु॑त॒-मे॒वैनं॑ करो॒त्य-स्क॑न्दाय । अ॒स्क॑न्नः॒ हि तत् । यद्भु॑तस्य॒ स्कन्द॑ति ॥ स॒हस्र॑-म॒न्वाह॑ । स॒हस्रं॑ सं॒मितः॑ सु॒वर्गो॑ लो॒कः । सु॒वर्गस्य॑ लो॒कस्या॒-भिजि॑त्यै । 20

TB 3.8.6.2

यत्प॑रि॒मिता॑ अनु॒ब्रूया॑त् । परि॑मित॒मव॑रुन्धीत । अप॑रि॒मिता॒ अन्वा॑ह । अप॑रि॒मितः॑ सु॒वर्गो॑ लो॒कः । सु॒वर्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै ॥ स्तो॒क्या जु॑होति । या ए॒व वर्ष्या॑ आपः । ता अ॒वरु॑न्धे ॥ अ॒स्यां जु॑होति । इ॒यं वा अ॒ग्नि॒वैश्वान॑रः 21

TB 3.8.6.3

अ॒स्यामे॒वैनाः॑ प्र॒तिष्ठा॑पयति ॥ उ॒वाच॑ ह प्र॒जाप॑तिः । स्तो॒क्यासु॑ वा अ॒हम॑श्वमे॒धः स॑स्थापयामि । तेन॒ ततः॑ स॑स्थि॒तेन॑ च॒रामी॑ति ॥ अ॒ग्नये॑ स्वा॒हेत्या॑ह । अ॒ग्नय॑ ए॒वैनं॑ जुहोति ॥ सोमा॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह । सोमा॑यै॒वैनं॑ जुहोति । स॒वित्रे॑ स्वा॒हेत्या॑ह । स॒वित्र॑ ए॒वैनं॑ जुहोति 22

TB 3.8.6.4

स॒र॒स्वत्यै॑ स्वा॒हेत्या॑ह । स॒र॒स्वत्या॑ ए॒वैनं॑ जुहोति । पू॒ष्णे स्वा॒हेत्या॑ह । पू॒ष्ण ए॒वैनं॑ जुहोति । बृ॒ह॒स्पत॑ये स्वा॒हेत्या॑ह । बृ॒ह॒स्पत॑य ए॒वैनं॑ जुहोति । अ॒पां मो॑दा॒य स्वा॒हेत्या॑ह । अ॒द्भ्य ए॒वैनं॑ जुहोति । वा॒यवे॑ स्वा॒हेत्या॑ह । वा॒यव॑ ए॒वैनं॑ जुहोति 23

TB 3.8.6.5

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

मित्राय॑ स्वाहेत्या॑ह । मि॒त्रायै॑वैनं जुहोति । वरु॑णाय॑ स्वाहेत्या॑ह । वरु॑णायै॑वैनं जुहोति ॥ ए॒ताभ्य॑
ए॒वैनं॑ दे॒वता॑भ्यो जुहोति ॥ दश॑ दश स॒पादं॑ जुहोति । दश॑क्षरा वि॒राट् । अन्नं॑ वि॒राट् ।
वि॒राजै॑-वा॒न्नाद्य॑मवरु॒न्धे ॥ प्र वा ए॒षो-ऽस्मा॑ल्लो॒का-च्य॑वते () । यः परा॑ची॒राहु॑ती-जुहोति॑ । पुनः॑
पुनर॑भ्याव॒र्त जुहोति॑ । अ॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ॥ ए॒ताः ह वा॒व सोऽश्व॑मे॒धस्य॑ स॒स्थिति॑
मुवा॒चा-स्क॑न्दाय । अस्क॑न्नः हि तत् । यद्य॑स्स्य॑ स॒स्थित॑स्य॒ स्कन्द॑ति । 24

(अ॒भिजि॑त्यै - वैश्वान॒रः - स॒वित्र॑ ए॒वैनं॑ जुहोति - वा॒यवं॑ ए॒वैनं॑ जुहोति - च्य॑वते षट्) (A6)

3.8.7 अनुवाकं 7 -अथाध्वर्युप्रोक्षणम्

TB 3.8.7.1

प्र॒जाप॑तये त्वा जुष्टं प्रोक्षा॒मीति॑ पुर॒स्तात्-प॒त्यङ्गि॑ष्ठन् प्रोक्ष॑ति । प्र॒जाप॑तिर्वै दे॒वाना॑-मन्ना॒दो वी॒र्या॑वान्
। अ॒न्नाद्य॑-मे॒वास्मि॑न् वी॒र्यं॑ दधाति । तस्मा॑दश्वः पशूना-मन्ना॒दो वी॒र्या॑वत्तमः ॥ इन्द्रा॑ग्निभ्यां त्वेति॑
दक्षि॑णतः । इन्द्रा॑ग्नी वै दे॒वाना॑मोजि॒ष्ठौ बलि॑ष्ठौ । ओजं॑ ए॒वास्मि॑न् बलं॑ दधाति । तस्मा॑दश्वः
पशूना॑मोजि॒ष्ठो बलि॑ष्ठः ॥ वा॒यवे॑ त्वेति॑ प॒श्चात् । वा॒युर्वै दे॒वाना॑मा॒शुः सा॑रसा॒रित॑मः 25

TB 3.8.7.2

ज॒वमे॒वास्मि॑न्दधाति । तस्मा॑दश्वः पशूनामा॒शुः सा॑रसा॒रित॑मः ॥ विश्वे॑भ्यस्त्वा दे॒वेभ्य॑ इत्यु॒त्तर॑तः ।
विश्वे॑ वै दे॒वा दे॒वाना॑ँ य॒शस्वि॑त॒माः । यशं॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति । तस्मा॑दश्वः पशूना॑ँ य॒शस्वि॑त॒मः ॥
दे॒वेभ्य॑-स्त्वेत्य॒धस्ता॑त् । दे॒वा वै दे॒वाना॑-मप॑चितत॒माः । अप॑चिति-मे॒वास्मि॑न्दधाति । तस्मा॑दश्वः
पशूना॑-मप॑चितत॒मः । 26

TB 3.8.7.3

सर्वे॑भ्यस्त्वा दे॒वेभ्य॑ इत्यु॒परि॑ष्ठात् । सर्वे॑ वै दे॒वास्त्वि॑षिम॒न्तो हर॑स्विनः । त्वि॑षिमे॒वास्मि॑न्, हरो॑
दधाति । तस्मा॑दश्वः पशूना॑ं त्वि॑षिमा॒न् हर॑स्वित॒मः ॥ दि॒वे त्वा॒न्तरि॑क्षाय त्वा पृथि॒व्यै त्वे॒त्याह॑

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

। ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यः॑ प्रोक्ष॑ति ॥ स॒ते त्वाऽस॑ते त्वा-ऽद्भ्यस्त्वौ-ष॑धीभ्यस्त्वा वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा
भू॒तेभ्य॑ इत्या॑ह । तस्मा॑दश्वमेधया॒जिनः॑ सर्वा॑णि भू॒तान्युप॑ जीवन्ति ॥ ब्र॒ह्मवा॑दिनो॑ वदन्ति ।
यत्प्रा॑जाप॒त्योऽश्वः॑ () । अथ॑ कस्मा॑देन-म॒न्याभ्यो॑ दे॒वता॑भ्योऽपि प्रोक्ष॑तीति । अश्वे॑ वै सर्वा॑ दे॒वता॑
अ॒न्वाय॑त्ताः । तं यद्वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा भू॒तेभ्य॑ इति॑ प्रा॒क्षति॑ । दे॒वता॑ ए॒वास्मिन्-नु॒न्वाया॑तयति । तस्मा॑दश्वे
सर्वा॑ दे॒वता॑ अ॒न्वाय॑त्ताः । 27

(सार॒सारि॒त॒मो - ऽप॑चिततमः - प्राजाप॒त्योऽश्व॑ पञ्च च) (A7)

3.8.8 अनुवाकं 8 -अश्वचरितानामश्वरूपाणां च होमाः

TB 3.8.8.1

यथा॑ वै ह॒विषो॑ गृही॒तस्य॑ स्कन्द॑ति । ए॒वं वा ए॒तदश्व॑स्य स्कन्द॑ति । यत्प्रोक्षि॑त-मना॑लब्ध-मु॒त्सृज॑न्ति
। यदश्व॑-चरि॒तानि॑ जुहोति॑ । स॒र्वहु॑त-मे॒वैनं॑ करोत्य-स्क॑न्दाय । अस्क॑न्नः हि तत् । यद्भु॑तस्य
स्कन्द॑ति ॥ ई॒का॒राय॑ स्वाहे॑ कृ॒ताय॑ स्वाहे॒त्याह॑ । ए॒तानि॑ वा अश्व॑चरि॒तानि॑ । चरि॑तैरे॒वैनः॑
सम॑र्द्धयति । 28

TB 3.8.8.2

तदा॑हुः । अना॑हुतयो॒ वा अश्व॑चरि॒तानि॑ । नैता॑ हो॒त॒व्या इति॑ । अथो॑ खल्वा॑हुः । हो॒त॒व्या ए॒व
। अत्र॑ वावै॒वं वि॒द्वानश्व॑मेधः स॒स्थाप॑यति । यदश्व॑-चरि॒तानि॑ जुहोति॑ । तस्मा॑-द्धो॒त॒व्या इति॑ ॥
ब्र॒हि॒र्द्वा वा ए॒नमे॑तदा॒यत॑नाद्-दधाति । भ्रातृ॑व्यमस्मै जनयति 29

TB 3.8.8.3

यस्या॑ नायत॒नै-ऽन्य॑त्रा॒ग्ने-राहु॑तीर् जुहोति॑ । सा॒वि॒त्रिया॑ इष्ट्याः॑ पु॒रस्ता॑श्चि॒ष्ट कृतः॑ । आ॒हु॒वनी॑यै-
ऽश्व॑चरि॒तानि॑ जुहोति॑ । आ॒यत॑न ए॒वास्याहु॑तीर् जुहोति॑ । नास्मै॑ भ्रातृ॑व्यं जनयति ॥ तदा॑हुः
। य॒ज्ञमु॒खे य॑ज्ञमु॒खे हो॒त॒व्याः॑ । य॒ज्ञस्य॑ कृ॒ष्यै । सु॒वर्ग॑स्य॒ लोक॑स्या-नु॒ख्यात्या॑ इति॑ ॥ अथो॑

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

खल्वाहुः 30

TB 3.8.8.4

यद्य॑श्मुखे य॑श्मुखे जुहु॒यात् । प॒शुभि॑-र्यज॑मानं व्य॑द्र॒धयेत् । अ॒वं सु॒वर्गा॑ल्लो॒का-त्प॑द्येत । पापी॑यान्
ध॒स्यादि॑तिं । स॒कृदे॒व हो॑त॒व्याः । न यज॑मानं प॒शुभि॑-व्य॑द्र॒धयति॑ । अ॒भि सु॒वर्गं॑ लो॒कं ज॑यति ।
न पापी॑यान् भवति ॥ अ॒ष्टाच॑त्वारि॒ंशत॑मश्च रू॒पाणिं॑ जुहोति । अ॒ष्टाच॑त्वारि॒ंशद॑क्षरा॒ जग॑ती () । जाग॑तोऽश्वः प्राजाप॒त्यः समृ॑द्ध्यै ॥ ए॒क॒मति॑रि॒क्तं जुहोति॑ । तस्मा॑दे॒कः प्र॒जास्व॑द्र॒धुकः । 31

(अ॒द्र॒धय॑ति - ज॒नय॑ति - खल्वा॑हुर् - जग॑ती त्रीणि च) (A8)

3.8.9 अनुवाकं 9 -अश्वस्य नाम्नामभिवाचनं, उथ्सर्गश्च

TB 3.8.9.1

वि॒भूर्मा॒त्रा प्र॒भूः पि॒त्रेत्या॑ह । इ॒यं वै मा॒ता । अ॒सौ पि॒ता । आ॒भ्यामे॒वैनं॑ परि॑ददाति ॥ अ॒श्वोऽसि॑
हयोऽसी॒त्याह॑ । शा॒स्त्ये॒वैन॑मेतत् । तस्मा॑च्छि॒ष्टाः प्र॒जा जा॑यन्ते ॥ अ॒त्योऽसी॒त्याह॑ । तस्मा॑द॒श्वः
सर्वा॑न् प॒शून॑त्ये॒ति । तस्मा॑द॒श्वः सर्वे॑षां प॒शूना॑श्च श्रेष्ठ॑यं गच्छति । 32

TB 3.8.9.2

प्र यशः॑ श्रेष्ठ॑यमाप्नोति । य ए॒वं वे॑द ॥ नरो॑ऽस्यर्वा॑ऽसि स॒प्तिर॑सि वा॒ज्यंसी॒त्याह॑ । रू॒पमे॒वास्यै॑तन्महि॒मानं॑
व्याच॑ष्टे ॥ ययु॑र्नामा॒ऽसी॒त्याह॑ । ए॒तद्वा अ॒श्वस्य॑ प्रि॒यं ना॑म॒धेय॑म् । प्रि॒येणै॒वैनं॑ नाम॒धेये॑ना॒भिव॑दति
। तस्मा॑द॒प्यामि॑त्रौ स॒गंत्य॑ । नाम्ना॑ चे॒द्धये॑ते । मि॒त्रमे॒व भ॑वतः । 33

TB 3.8.9.3

आ॒दि॒त्यानां॑ प॒त्वा-ऽन्वि॒हीत्या॑ह । आ॒दि॒त्याने॒वैनं॑ गमयति ॥ अ॒ग्नये॑ स्वाहा॒ स्वाहे॑न्द्रा॒ग्निभ्या॑मिति॑
पूर्व॑हो॒मा-ञ्जु॑होति । पूर्वं ए॒व द्वि॑षन्तं भ्रातृ॒व्य-म॑ति॒क्राम॑ति ॥ भूर॑सि भुवे त्वा॒ भव्या॑य त्वा भवि॒ष्यते॑

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

त्वेत्यु॒थ्सृ॑जति सर्व॒त्वाय॑ ॥ दे॒वा आ॑शा॒पा॒ला ए॒तं दे॒वेभ्योऽश्वं॑ मे॒धा॒य प्रो॑क्षितं गो॒पा॒य॒तेत्या॑ह । श॒तं वै त॒ल्प्या॑ राज॒पु॒त्रा दे॒वा आ॑शा॒पा॒लाः । तेभ्य॑ ए॒वैनं॑ परि॒ददा॑ति ॥ ई॒श्व॒रो वा अ॒श्वः प्र॑मु॒क्तः परां॑ परा॒वतं॑ गन्तोः॑ । इ॒ह धृ॒तिः स्वा॒हेह॑ वि॒धृतिः॑ स्वा॒हेह॑ रन्तिः॑ स्वा॒हेह॑ रम॑तिः स्वा॒हेति॑ चत॒सृषु॑ प॒थ्सु जु॑होति 34

TB 3.8.9.4

ए॒ता वा अ॒श्वस्य॑ बन्ध॑नम् । ताभि॑रे॒वैनं॑ ब॒द्धाति॑ । तस्मा॑द॒श्वः प्र॑मु॒क्तो बन्ध॑न॒-माग॑च्छति । तस्मा॑द॒श्वः प्र॑मु॒क्तो बन्ध॑नं न ज॒हाति॑ ॥ रा॒ष्ट्रं वा अ॒श्वमे॑धः । रा॒ष्ट्रे ख॒लु वा ए॒ते व्या॑यच्छन्ते । येऽश्वं॑ मे॒द्वय॑ रक्ष॑न्ति । तेषा॑ य उ॒दचं॑ गच्छ॑न्ति । रा॒ष्ट्रादे॒व ते रा॒ष्ट्रं ग॑च्छन्ति । अ॒थ य उ॒दचं॑ न गच्छ॑न्ति () 35

TB 3.8.9.5

रा॒ष्ट्रादे॒व ते व्य॑वच्छिद्यन्ते । परा॑ वा ए॒ष सि॑च्यते । यो॒-ऽब॒लौ-ऽश्व॑मे॒धेन॑ यज॑ते । यदु॒मित्रा॑ अ॒श्वं वि॒न्देर॑न् । ह॒न्येता॑स्य य॒ज्ञः । च॒तु॒र॒श॒ता र॑क्षन्ति । य॒ज्ञस्या॑घा॒ताय॑ ॥ अथा॒न्य-मा॒नीय॑ प्रोक्षे॒युः । सैव॑ ततः प्रायश्चित्तिः । 36

(गच्छति - भवतः - पथ्सु जुहोति - न गच्छन्ति - + नव च) (A9)

3.8.10 अनुवाकं 10 -दीक्षाभिधानम् तत्र वैश्वदेवहोमः

TB 3.8.10.1

प्र॒जाप॑ति-र॒काम॑यता॒श्वमे॑धेनं यजे॒येति॑ । स तपो॑ऽतप्यत । तस्य॑ ते॒पा॒नस्य॑ । स॒प्ता॒त्मनो॑ दे॒वता॑ उ॒द॒क्राम॑न् । सा दी॒क्षा-ऽभ॑वत् । स ए॒तानि॑ वैश्वदे॒वान्य॑पश्यत् । तान्य॑ जुहोत् । तैर्वै स दी॒क्षाम॑वा॒रुन्ध॑ । यद्वै॑ दे॒वानि॑ जुहोति । दी॒क्षामे॒व-तैर्य॑ज॒मानो॑-ऽव॑रुन्धे । 37

TB 3.8.10.2

स॒प्त जु॑होति । स॒प्त हि॑ ता दे॒वता॑ उ॒द॒क्राम॑न् ॥ अ॒न्व॒हं जु॑होति । अ॒न्व॒हमे॒व दी॒क्षाम॑व॒रुन्धे॑ ॥ त्रीणि॑ वैश्वदे॒वानि॑ जुहोति । च॒त्वार्यो॑द्गृ॒ह्णानि॑ । स॒प्त संप॑द्यन्ते । स॒प्त वै शी॑र॒ष॒ण्याः प्रा॒णाः ।

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

प्रा॒णा दी॒क्षा । प्रा॒णैरे॒व प्रा॒णान्दी॒क्षामव॑रुन्धे । 38

TB 3.8.10.3

एक॑वि॒ंशतिं॑ वै॒श्वदे॒वानि॑ जुहोति । एक॑वि॒ंशति॑र्वै दे॒वलो॒काः । द्वा॒द॒श मा॒साः पञ्च॑त॒र्वः । त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः । अ॒सावा॑दि॒त्य एक॑वि॒ंशः ॥ ए॒ष सु॒व॒र्गो लो॒कः । तद्वै॒व्यं क्ष॑त्त॒म् । सा श्रीः॑ । तद्ब॒द्धस्य॑ वि॒ष्टप॑म् । तत्स्वा॒राज्य॑-मुच्यते । 39

TB 3.8.10.4

त्रि॒ंशत॑मौद्ब॒ह्मणा॑नि जुहोति । त्रि॒ंशद॑क्षरा वि॒राट् । अ॒न्नं वि॒राट् । वि॒राजै॑वा॒न्नाद्य॑मव॑रुन्धे ॥ त्रे॒धा वि॒भज्य॑ दे॒वतां॑ जुहोति । त्र्या॑वृ॒तो वै दे॒वाः । त्र्या॑वृ॒त इ॒मे लो॒काः । ए॒षां लो॒काना॑मा॒स्यै । ए॒षां लो॒कानां॑ कृ॒त्यै ॥ अ॒प॒ वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति 40

TB 3.8.10.5

यो दी॒क्षाम॑ति-रेचय॑ति । स॒प्तहं॑ प्रच॑रन्ति । स॒प्त वै शी॒र्ष॒ण्याः प्रा॒णाः । प्रा॒णा दी॒क्षा । प्रा॒णैरे॒व प्रा॒णान्दी॒क्षामव॑रुन्धे ॥ पूर्णा॑हु॒ति-मु॒त्त॒मां जु॑होति । सर्व॑ वै पूर्णा॑हु॒तिः । सर्व॑मे॒वाप्नो॑ति । अथो॑ इ॒यं वै पूर्णा॑हु॒तिः । अ॒स्यामे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति () । 41

(रुन्धे - प्रा॒णान् दी॒क्षामव॑रुन्ध - उच्यते - क्रा॑मन्ति - तिष्ठति) (A10)

3.8.11 अनुवाकं 11 -वैश्वदेवहोममन्त्रव्याख्यानम्

TB 3.8.11.1

प्रजा॑प॒ति-र॒श्वमे॒ध-म॑सृजत । त॒स्मिन् सृ॑ष्टं न किञ्चनोद॑यच्छत् । तं वै॒श्वदे॒वान्ये॒वोद॑यच्छत् । यद्वै॒श्वदे॒वानि॑ जुहोति । य॒ज्ञस्यो॒द्य॑त्यै ॥ स्वाहा-ऽऽधि॑माधी॒ताय॑ स्वाहा॑ । स्वाहा-ऽऽधी॑तुं मन॑से स्वाहा॑ । स्वाहा॑ मनः॑ प्रजा॑प॒तये॑ स्वाहा॑ । का॒य स्वाहा॑ कस्मै॑ स्वाहा॑ क॒तम॑स्मै स्वाहेति॑ प्राजा॑प॒त्ये मुख्ये॑ भवतः ।

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

प्रजापति-मुखाभिरेवैनं देवताभिरुद्यच्छते । 42

TB 3.8.11.2

अदित्यै स्वाहाऽदित्यै म॒ह्यै स्वाहाऽदित्यै सुमृ॒डीकायै स्वाहेत्या॑ह । इ॒यं वा अदि॑तिः । अ॒स्या ए॒वैनं॑ प्रति॒ष्ठायोद्य॑च्छते ॥ सर॑स्वत्यै स्वाहा सर॑स्वत्यै बृ॒ह॒त्यै स्वाहा सर॑स्वत्यै पा॒व॒कायै स्वाहेत्या॑ह । वा॒ग्वै सर॑स्वती । वा॒चैवैन॑मुद्य॑च्छते ॥ पू॒ष्णे स्वाहा पू॒ष्णे प्र॑प॒थ्याय॑ स्वाहा पू॒ष्णे न॒रन्धि॑षाय॑ स्वाहेत्या॑ह । प॒श॒वो वै पू॒षा । प॒शुभि॑रे॒वैन॑-मुद्य॑च्छते ॥ त्वष्ट्रे॑ स्वाहा त्वष्ट्रं॑ तु॒रीपा॑य॑ स्वाहा त्वष्ट्रे॑ पुरु॒रूपा॑य॑ स्वाहेत्या॑ह () । त्वष्ट्रा॑ वै प॑शूनां मि॒थुना॑ना॒ऽरूप॑कृत् । रू॒पमे॒व प॑शुषु॑ दधाति । अथो॑ रू॒पैरे॒वैन॑-मुद्य॑च्छते ॥ वि॒ष्णावे॑ स्वाहा वि॒ष्णावे॑ नि॒खुर्य॑पाय॑ स्वाहा वि॒ष्णावे॑ नि॒भूय॑पाय॑ स्वाहेत्या॑ह । य॒ज्ञो वै वि॒ष्णुः । य॒ज्ञायै॒वैन॑-मुद्य॑च्छते ॥ पूर्णा॑हुति-मु॒त्त॒मां जु॑होति । प्रत्यु॑त्त॒ब्ध्यै स॑य॒त्वाय॑ । 43

(यच्छते - पुरु॒रूपा॑य॑ स्वाहेत्या॑हाष्टौ च) (A11)

3.8.12 अनुवाकं 12 -अश्वसंचरणवत्सरे प्रतिदिनं देवयजनदेशे कर्तव्यमिष्टित्रयमभिधीयते

TB 3.8.12.1

स॒वि॒त्र-म॒ष्टक॑पालं प्रा॒तर्निर्व॑पति । अ॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री । गा॒य॒त्रं प्रा॑तस्स॒वनं । प्रा॒तस्स॒व॒ना दे॒वैनं॑ गाय॒त्रिया॑ '007आ;छन्दु॒सोऽधि॑ निर्मिमीते । अथो॑ प्रा॒तस्स॒वनमे॒व तेना॑प्नोति । गा॒य॒त्रीं छन्दः॑ ॥ स॒वि॒त्रे प्र॑स॒वि॒त्र एका॑दश-कपालं म॒द्ध्यन्दि॑ने । एका॑दशाक्षरा त्रिष्टुप् । त्रैष्टु॑भं मा॒द्ध्यन्दि॑नः स॒वनम् । मा॒द्ध्यन्दि॑ना-दे॒वैनः॑ स॒व॒नात्त्रिष्टु॑भः-छन्दु॒सोऽधि॑ निर्मिमीते 44

TB 3.8.12.2

अथो॑ मा॒द्ध्यन्दि॑नमे॒व स॒वनं॑ तेना॑प्नोति । त्रिष्टु॑भं छन्दः ॥ स॒वि॒त्र आ॑स॒वि॒त्रे द्वाद॑श-कपाल-मपरा॒ह्णे । द्वाद॑शाक्षरा जग॑ती । जा॒ग॒तं तृ॒तीय॑ स॒वनम् । तृ॒तीय॑ स॒व॒नादे॒वैनं॑ जग॑त्या॒ '007आ;छन्दु॒सोऽधि॑ निर्मिमीते । अथो॑ तृ॒तीय॑ स॒वनमे॒व तेना॑प्नोति । जग॑तीं छन्दः ॥ ई॒श्व॒रो वा अ॒श्वः प्रमु॑क्तः

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

परां परावतं गन्तोः । इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमंतिः स्वाहेति चतस्र
आहुती-जुहोति () 45

TB 3.8.12.3

चतस्रो दिशः । दिग्भिरेवैनं परिगृह्णाति ॥ आश्वत्थो व्रजो भवति । प्रजापति-देवेभ्यो निलायत ।
अश्वो रूपं कृत्वा । सोऽश्वत्थे सम्वत्सर-मतिष्ठत् । तदश्वत्थस्याश्वत्थत्वम् । यदाश्वत्थो व्रजो
भवति । स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति । 46

(त्रिष्टुभ 'श्छन्दसोऽधि निर्मिमीते - जुहोति - नव च) (A12)

3.8.13 अनुवाकं 13 -संवत्सराद्रध्वमुख्यस्याग्रेरूपस्थानम्

TB 3.8.13.1

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायता-मित्याह । ब्राह्मण एव ब्रह्मवर्चसं दधाति । तस्मात्पुरा
ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चस्यं जायत ॥ आऽस्मिन् राष्ट्रे राजन्यं इषव्यः शूरो महारथो जायता-मित्याह ।
राजन्यं एव शौर्यं महिमानं दधाति । तस्मात्पुरा राजन्यं इषव्यः शूरो महारथो-ऽजायत ॥ दोग्ध्री
धेनुरित्याह । धेन्वामेव पयो दधाति । तस्मात्पुरा दोग्ध्री धेनुरजायत । वोढाऽनुङ्वा-मित्याह 47

TB 3.8.13.2

अनुङ्घेव वीर्यं दधाति । तस्मात्पुरा वोढाऽनुङ्वानजायत । आशुः सप्तिरित्याह । अश्व एव जवं
दधाति । तस्मात्पुरा-ऽऽशुरश्वो-ऽजायत । पुरंधिर्योषेत्याह । योषित्येव रूपं दधाति । तस्मात्थ्वी
युवतिः प्रिया भावुका ॥ जिष्णू रथेष्ठा इत्याह । आ ह वै तत्र जिष्णू रथेष्ठा जायते 48

TB 3.8.13.3

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ सभेयो युवेत्याह । यो वै पूर्ववयसी । स सभेयो युवा । तस्माद्युवा पुमान्

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

प्रियो भावुकः ॥ आऽस्य यजमानस्य वीरो जायता-मित्याह । आ ह वै तत्र यजमानस्य वीरो जायते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वरूषत्वित्याह । निकामेनिकामे ह वै तत्र पर्जन्यो वरूषति () । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ फलिन्यो न ओषधयः पच्यन्ता-मित्याह । फलिन्यो ह वै तत्रौषधयः पच्यन्ते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । योगक्षेमो नः कल्पता-मित्याह । कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । 49

(अनुद्धानित्याह - जायते - वरूषति सप्त च) (A13)

3.8.14 अनुवाकं 14 -अन्नहोमाः. त्रिरात्ररूपस्याश्वमेधस्य प्रथमदिनरात्रौ

TB 3.8.14.1

प्रजापति-देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशत् । स आत्म-न्नश्वमेधमधत्त । तं देवा अब्रुवन् । एष वाव यज्ञः । यदश्वमेधः । अप्येव नोऽत्रास्त्विति । तेभ्य एतानन्नहोमान् प्रायच्छत् । तानजुहोत् । तैर्वै स देवानं प्रीणात् । यदन्न-होमाञ्जुहोति 50

TB 3.8.14.2

देवानेव तैर्यजमानः प्रीणाति ॥ आज्येन जुहोति । अग्नेर्वा एतद्रूपम् । यदाज्यम् । यदाज्येन जुहोति । अग्निमेव तत्प्रीणाति ॥ मधुना जुहोति । महृत्यै वा एतद्देवतायै रूपम् । यन्मधु । यन्मधुना जुहोति 51

TB 3.8.14.3

महृतीमेव तद्देवतां प्रीणाति । तण्डुलै-र्जुहोति । वसूनां वा एतद्रूपम् । यत्तण्डुलाः । यत्तण्डुलै-र्जुहोति । वसूनेव तत्प्रीणाति । पृथुकै-र्जुहोति (र्जुहोति) । रुद्राणां वा एतद्रूपम् । यत्पृथुकाः । यत्पृथुकै-र्जुहोति 52

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

TB 3.8.14.4

रु॒द्राने॒व तत्प्री॑णाति । ला॒जैर्जु॑होति । आ॒दि॒त्यानां॑ वा ए॒तद्रूप॑म् । य॒ल्ला॒जाः । य॒ल्ला॒जैर्जु॑होति ।
। आ॒दि॒त्याने॒व तत्प्री॑णाति । क॒र॒म्बैर्जु॑होति । वि॒श्वेषां॑ वा ए॒तद्दे॒वानां॑ रूप॑म् । य॒त्क॒र॒म्बाः ।
य॒त्क॒र॒म्बैर्जु॑होति 53

TB 3.8.14.5

वि॒श्वाने॒व तद्दे॒वान् प्री॑णाति । धा॒नाभि॑र्जुहोति । नक्ष॑त्राणां वा ए॒तद्रूप॑म् । य॒द्धानाः॑ । य॒द्धानाभि॑-
र्जुहोति । नक्ष॑त्राण्ये॒व तत्प्री॑णाति । स॒क्तु॒भिर्जु॑होति । प्र॒जाप॑ते॒र्वा ए॒तद्रूप॑म् । य॒त्स॒क्तवः॑ ।
य॒त्स॒क्तु॒भिर्जु॑होति 54

TB 3.8.14.6

प्र॒जाप॑तिमे॒व तत्प्री॑णाति । म॒सू॒स्यैर्जु॑होति । सर्वा॑सां वा ए॒तद्दे॒वता॑नां रूप॑म् । य॒न्म॒सू॒स्यानि॑ ।
य॒न्म॒सू॒स्यैर्जु॑होति । सर्वा॑ ए॒व तद्दे॒वताः॑ प्री॑णाति । प्रि॒यङ्गु॑तण्डुलैर्जुहोति । प्रि॒याङ्गा॑ ह॒ वै ना॒मैते॑
। ए॒तैर्वै दे॒वा अश्व॑स्याङ्गानि॒ सम॑दधुः । य॒त्प्रि॒यङ्गु॑तण्डुलैर्जुहोति () । अश्व॑स्यै॒वाङ्गानि॑ सं॒दधा॑ति
॥ द॒शा॒न्ना॒नि जु॑होति । द॒शाक्ष॑रा वि॒राट् । वि॒राट्-कृ॒त्स्न॒स्या-न्ना॒द्य॒स्या-व॑रु॒द्धयै॑ । 55

special korvai

(अ॒न्न॒हो॒माना॒ज्येना॒ग्नेर्मधु॑ना तण्डुलैः पृथु॑कैर्ला॒जैः क॒र॒म्बैर्द्र॒धानाभिः॑ स॒क्तु॒भिर्म॒सू॒स्यैः प्रि॒यङ्गु॑तण्डुलैर्
द॒शा॒न्ना॒नि द्वा॒दश॑)

(जु॒होति॑ - मधु॑ना जु॒होति॑ - पृथु॑कैर्जु॒होति॑ - क॒र॒म्बैर्जु॑होति॑ - स॒क्तु॒भिर्जु॑होति॑ - प्रि॒यङ्गु॑तण्डुलैर्जु॒होति॑
च॒त्वारि॑ च) (A14)

3.8.15 अनुवाकं 15 -तत्प्रकारविशेष

TB 3.8.15.1

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

प्रजापति-रश्मिधमसृजत । तं सृष्टं रक्षास्य जिघांसन् । स एतान् प्रजापतिर्नक्तं होमान्-पश्यत् । तान् जुहोत् । तैर्वै स यज्ञाद् रक्षास्यपहन् । यन्नक्तं होमाञ्जुहोति । यज्ञादेव तैर्यजमानो रक्षास्यपहन्ति ॥ आज्येन जुहोति । वज्रो वा आज्यम् । वज्रेणैव यज्ञाद् रक्षास्यपहन्ति । 56

TB 3.8.15.2

आज्यस्य प्रतिपदं करोति । प्राणो वा आज्यम् । मुखत एवास्य प्राणं दधाति ॥ अन्नहोमा-ञ्जुहोति । शरीरवदेवावरुन्धे ॥ व्यत्यासं जुहोति । उभयस्या वरुद्वयै ॥ नक्तं जुहोति । रक्षसामपहत्यै ॥ आज्येनान् ततो जुहोति 57

TB 3.8.15.3

प्राणो वा आज्यम् । उभयत एवास्य प्राणं दधाति । पुरस्ता-च्चोपरिष्ठाच्च ॥ एकस्मै स्वाहेत्याह । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । द्वाभ्यां स्वाहेत्याह । अमुष्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । उभयोरेव लोक्याः प्रतितिष्ठति । अस्मिंश्चा-मुष्मिंश्च ॥ शताय स्वाहेत्याह () । शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमवरुन्धे । सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवा-वरुन्धे ॥ सर्वस्मै स्वाहेत्याह । अपरिमितमेवा वरुन्धे । 58

(एव यज्ञद् रक्षास्यपहन् - त्यन्ततो जुहोति - शताय स्वाहेत्याह सप्त च) (A15)

3.8.16 अनुवाकं 16 -विवरणमेतयोः

TB 3.8.16.1

प्रजापतिं वा एष ईप्सुतीत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति । अथो आहुः । सर्वाणि भूतानीति ॥ एकस्मै स्वाहेत्याह । प्रजापतिर्वा एकः । तमेवामोति ॥ एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेत्यभि-पूर्वमाहुती-र्जुहोति । अभिपूर्वमेव संवर्गं लोकमेति ॥ एकोत्तरं जुहोति 59

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

TB 3.8.16.2

ए॒क॒व॒दे॒व सु॒व॒र्गं लो॒कमे॑ति ॥ स॒न्त॒तं जु॒होति॑ । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ स॒न्त॒त्यै ॥ श॒ताय॑ स्वा॒हेत्या॑ह
। श॒तायु॑र्वै पु॒रुषः॑ श॒तवी॑र्यः । आ॒यु॒रे॒व वी॒र्य॑म॒वरु॑न्धे । स॒हस्रा॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह । आ॒यु॒र्वै स॒हस्र॑म्
। आ॒यु॒रे॒वा व॑रुन्धे ॥ अ॒युता॑य॒ स्वाहा॑ नि॒युता॑य॒ स्वाहा॑ प्र॒युता॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह 60

TB 3.8.16.3

त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । इ॒माने॑व लो॒कान॑वरुन्धे ॥ अ॒र्बुदा॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह । वा॒ग्वा अ॒र्बुद॑म् । वा॒चमे॑वा
वरुन्धे ॥ न्य॒र्बुदा॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह । यो वै वा॒चो भू॒मा । तन्न्य॑र्बुदम् । वा॒च ए॒व भू॒मान॑म॒वरु॑न्धे ॥
स॒मु॒द्राय॑ स्वा॒हेत्या॑ह 61

TB 3.8.16.4

स॒मु॒द्रमे॑वा॒प्नोति॑ । म॒द्ध्या॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह । म॒द्ध्यमे॑वा॒प्नोति॑ । अ॒न्ता॑य॒ स्वा॒हेत्या॑ह । अ॒न्तमे॑वा॒प्नोति॑
। प॒रा॒द्र॒धाय॑ स्वा॒हेत्या॑ह । प॒रा॒द्र॒धमे॑वा॒प्नोति॑ ॥ उ॒षसे॑ स्वा॒हा व्यु॑ष्ट्यै स्वा॒हेत्या॑ह । रा॒त्रि॒र्वा उ॒षाः ।
अ॒ह॒व्यु॑ष्टिः () । अ॒हो॒रा॒त्रे ए॒वावरु॑न्धे । अथो॑ अ॒हो॒रा॒त्रयो॑रे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ॥ ता य॒दुभ॑यी॒र्दिवा॑ वा
न॒क्तं वा॑ जुहुयात् । अ॒हो॒रा॒त्रे मो॑हयेत् । उ॒षसे॑ स्वा॒हा व्यु॑ष्ट्यै स्वा॒हो॒दे॒ष्यते॑ स्वा॒हो॒द्यते॑ स्वा॒हेत्यनु॑दि॒ते
जु॒होति॑ । उ॒दि॒ताय॑ स्वा॒हा सु॒व॒र्गाय॑ स्वा॒हा लो॒काय॑ स्वा॒हेत्यु॑दि॒ते जु॒होति॑ । अ॒हो॒रा॒त्रयो॑र॒व्यति॑मोहाय
। 62

(एकोत्तरम् जुहोति - प्रयुताय स्वाहेत्याह - समुद्राय स्वाहेत्याहाह - व्युष्टिः सप्त च) (A16)

3.8.17 अनुवाकं 17 -सप्तमकाण्डगतान्नहोमानुवाका व्याख्यायन्ते

TB 3.8.17.1

वि॒भूर्मा॒त्रा प्र॒भूः पि॒त्रेत्य॑श्च॒ना॒मानि॑ जुहोति । उ॒भयो॑रे॒वैनं॑ लो॒कयो॑र्ना॒म॒धेयं॑ गमयति ॥ आ॒य॒नाय॑
स्वा॒हा प्रा॒य॒णाय॑ स्वा॒हेत्यु॑द्-द्रा॒वाञ्जु॑होति । स॒र्वमे॑वैन॒मस्क॑न्नः सु॒व॒र्गं लो॒कं ग॑मयति ॥ अ॒ग्नये॑

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अध्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

स्वाहा सोमाय स्वाहेति पूर्वहामा-ञ्जुहोति । पूर्व एव द्विषन्तं भ्रातृव्य-मतिक्रामति ॥ पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्याह । यथा यजुरेवैतत् ॥ अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति पूर्वदीक्षा जुहोति । पूर्व एव द्विषन्तं भ्रातृव्य-मतिक्रामति । 63

TB 3.8.17.2

पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्ये-कविंशतिर्दीक्षां जुहोति । एकविंशतिर्वै देवल्लोकाः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः । त्रयं इमे लोकाः । असावादित्य एकविंशः । एष सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ भुवो देवानां कर्मणेत्यृतु-दीक्षा जुहोति । ऋतून्-वास्मै कल्पयति ॥ अग्नये स्वाहा वायवे स्वाहेति जुहोत्य-नन्तरित्यै । 64

TB 3.8.17.3

अर्वाङ्यज्ञः संक्रामत्वि-त्यासी-जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्यास्यै ॥ भूतं भव्यं भविष्यदिति पर्यासी-जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य पर्यास्यै ॥ आ मे गृहा भवन्त्वित्याभू-जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्याभूत्यै ॥ अग्निना तपो-ऽन्वभवादित्यनुभू-जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्यानुभूत्यै ॥ स्वाहा-ऽऽधिमाधीताय स्वाहेति समस्तानि वैश्वदेवानि जुहोति । समस्तमेव द्विषन्तं भ्रातृव्य-मतिक्रामति । 65

TB 3.8.17.4

दुद्ध्यः स्वाहा हनूभ्याः स्वाहेत्यङ्गहोमा-ञ्जुहोति । अङ्गे अङ्गे वै पुरुषस्य पाप्मोपश्लिष्टः । अङ्गादङ्गा देवेन पाप्मनस्तेन मुञ्चति ॥ अज्ज्येताय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वाहेत्य-श्वरूपाणि जुहोति । रूपैरेवेन समद्रुधयति ॥ ओषधीभ्यः स्वाहा मूलैभ्यः स्वाहेत्योषधि होमाञ्जुहोति । द्वय्यो वा ओषधयः । पुष्पैभ्योऽन्याः फलं गृह्णन्ति । मूलैभ्योऽन्याः । ता एवोभयीरवरुन्धे । 66

TB 3.8.17.5

वनस्पतिभ्यः स्वाहेति वनस्पति-होमाञ्जुहोति । आरण्यस्यान्नाद्यस्यावरुद्ध्यै ॥ मेषस्त्वा पचतै-

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

र॒व॒त्वि॒त्य-पा॑व्यानि जुहोति । प्रा॒णा वै दे॒वा अपा॑व्याः । प्रा॒णाने॒वावरु॑न्धे ॥ कूप्या॑भ्यः स्वाहाऽद्भ्यः
स्वाहे॒त्यपा॑ः होमा॑ञ्जुहोति । अ॒प्सु वा आपः॑ । अ॒न्नं वा आपः॑ । अ॒द्भ्यो वा अ॒न्नं जा॑यते ।
यदे॒वाद्भ्योऽन्नं॑ जायते () । तद॒वरु॑न्धे । 67

(पूर्वदीक्षा जुहोति पूर्व एव द्विषन्तम् भ्रातृव्यमतिक्राम - त्यनन्तरित्यै - क्रामति - रुन्धे - जायते
एकं च) (A17)

3.8.18 अनुवाकं 18 -सप्तमकाण्डगतान्नहोमानुवाका व्याख्यायन्ते

TB 3.8.18.1

अ॒म्भा॑सि जुहोति । अ॒यं वै लो॒को-ऽम्भा॑सि । तस्य॑ वस॒वो-ऽधि॑पतयः । अ॒ग्नि॒ज्योतिः॑ ।
यद॒म्भा॑सि जुहोति । इ॒ममे॒व लो॒कम॑वरुन्धे । वसू॑नाः सायु॒ज्यं ग॑च्छति । अ॒ग्निं ज्योति॑रवरुन्धे
॥ न॒भा॑सि जुहोति । अ॒न्तरि॑क्षं वै न॒भा॑सि 68

TB 3.8.18.2

तस्य॑ रु॒द्रा अधि॑पतयः । वा॒यु॒ज्योतिः॑ । यन्न॒भा॑सि जुहोति । अ॒न्तरि॑क्षमे॒वावरु॑न्धे । रु॒द्राणा॑
सायु॒ज्यं ग॑च्छति । वा॒युं ज्योति॑रवरुन्धे । म॒हा॑सि जुहोति । अ॒सौ वै लो॒को म॒हा॑सि ।
तस्या॑दित्या अधि॑पतयः । सूर्यो॑ ज्योतिः 69

TB 3.8.18.3

यन्म॒हा॑सि जुहोति । अ॒मुमे॒व लो॒कम॑वरुन्धे । आ॒दि॒त्याना॑ः सायु॒ज्यं ग॑च्छति । सूर्यो॑ ज्योति॑रवरुन्धे
॥ न॒मो रा॒ज्ञ न॒मो वरु॑णा॒येति॑ य॒व्यानि॑ जुहोति । अ॒न्नाद्य॑स्यावरु॒द्धयै॑ ॥ म॒योभू॑र्वातो॒ अभि॑ वा॒तून्ना
इति॑ ग॒व्यानि॑ जुहोति । प॒शूना॑मवरु॒द्धयै॑ ॥ प्रा॒णाय॑ स्वाहा॑ व्या॒नाय॑ स्वाहेति॑ सन्तति-होमा॑ञ्जुहोति
। सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सन्तत्यै । 70

TB 3.8.18.4

सिताय स्वाहा-ऽसिताय स्वाहेति प्रमुक्ती-जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य प्रमुक्त्यै ॥ पृथिव्यै स्वाहा-
ऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्याह । यथा यजुरेवैतत् ॥ दत्त्वते स्वाहा-ऽदन्तकाय स्वाहेति शरीर-होमाञ्जुहोति
। पितृलोकमेव तैर्यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तिविति परिधीन् युनक्ति । इमे
वै लोकाः परिधयः । इमानेवास्मै लोकान् युनक्ति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । 71

TB 3.8.18.5

यः प्राणतो य आत्मदा इति महिमानौ जुहोति । सुवर्गो वै लोको महः । सुवर्गमेव ताभ्यां लोकं
यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसि जायतामिति समस्तानि ब्रह्मवर्चसानि जुहोति ।
ब्रह्मवर्चसमेव तैर्यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ जज्ञि बीजमिति जुहोत्य-नन्तरित्यै ॥ अग्नये समनम-त्पृथिव्यै
समनमदिति सन्नति होमाञ्जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य संनत्यै ॥ भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेति
भूताभव्यौ होमौ जुहोति । अयं वै लोको भूतम् 72

TB 3.8.18.6

असौ भविष्यत् । अनयोरेव लोकयोः प्रतितिष्ठति । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्यावरुद्ध्यै ॥ यदक्रन्दः
प्रथमं जायमान इत्यश्वस्तोमीयं जुहोति । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्य जित्यै ॥ सर्वमेव तेनाप्नोति ।
सर्वं जयति । योऽश्वमेधेन यजते () 73

TB 3.8.18.7

य उ चैनमेवं वेद ॥ यज्ञश्च रक्षास्य जिघासन् । स एतान् प्रजापति-र्नक्तश्च होमानपश्यत्
। तानजुहोत् । तैर्वै स यज्ञाद्रक्षास्यपाहन् । यन्नक्तश्च होमाञ्जुहोति । यज्ञादेव तैर्यजमानो
रक्षास्यपहन्ति ॥ उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्यन्ततो जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ।

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

(वै नभा॑सि - सूर्यो॑ ज्योतिः - सन्त॑त्यै - सम॑ष्ट्यै - भु॒तम् - य॑ज॒न्ते - + न॑वं च) (A18)

3.8.19 अनुवाकं 19 -औपसथ्यदिने यूपप्रयोगाः

TB 3.8.19.1

ए॒क॒यूपो॑ वै॒का॒शिनी॑ वा । अ॒न्येषां॑ य॒ज्ञानां॑ यू॒पा भव॑न्ति । ए॒क॒वि॒शिन्य॑-श्वमे॒धस्य॑ । सु॒व॒र्गस्य॑
लो॒कस्या॒भिजि॑त्यै ॥ बै॒ल॒वो वा॑ खा॒दिरो वा॑ पा॒ला॒शो वा॑ । अ॒न्येषां॑ य॒ज्ञक्र॑तूनां यू॒पा भव॑न्ति ।
राज्जु॑दा॒ल ए॒क॒वि॒शत्य॑-र॒त्निर॑श्वमे॒धस्य॑ । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै ॥ ना॒न्येषां॑ प॒शूनां॑ ते॒ज॒न्या
अ॒व॒द्यन्ति॑ । अ॒व॒द्यन्त्य॑श्वस्य 75

TB 3.8.19.2

पा॒प्मा वै ते॒ज॒नी । पा॒प्मनो॑ऽप॒हत्यै ॥ प्ल॒क्ष॒शा॒खाया॑म॒न्येषां॑ प॒शूनाम॑व॒द्यन्ति॑ । वे॒त॒स॒-शा॒खाया॑-
म॒श्वस्य॑ । अ॒प्सुयो॑नि॒र्वा अ॒श्वः । अ॒प्सुजो॑ वे॒त॒सः । स्व॑ ए॒वास्य॑ यो॒ना॒व॒व॒द्यति॑ ॥ यूपे॑षु ग्रा॒म्यान्
प॒शून्नि॑-यु॒ञ्जन्ति॑ । आ॒रो॒केष्वा॑-र॒ण्यान्धा॑रयन्ति । प॒शूनां॑ व्यावृ॑त्त्यै () ॥ आ ग्रा॒म्यान् प॒शून्-ल॑भ॒न्ते
। प्रा॒र॒ण्यान्ध॑सृ॒जन्ति॑ । पा॒प्मनो॑-ऽप॒हत्यै । 76

(अश्व॑स्य - व्यावृ॑त्त्यै त्रीणि॑ च) (A19)

3.8.20 अनुवाकं 20 -यूपानां स्थानादयः

TB 3.8.20.1

राज्जु॑दा॒ल-म॒ग्नि॒ष्ठं मि॑नोति । भ्रू॒ण॒ह॒त्याया॑ अ॒प॒हत्यै ॥ पौ॒तु॒द्रवा॑व॒भितो॑ भवतः । पु॒ण्य॑स्य ग॒न्धस्या॑व॒रुद्ध्यै॑
। भ्रू॒ण॒ह॒त्या-मे॒वास्मा॑-द॒प॒हत्यै॑ । पु॒ण्ये॑न ग॒न्धेनो॑भ॒यतः॑ परि॑गृह्णाति ॥ षड्बै॒ल॒वा भ॑वन्ति ।
ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सस्या॑-व॒रुद्ध्यै॑ ॥ षट्वा॑दि॒राः । ते॒ज॒सो-ऽव॑रुद्ध्यै । 77

TB 3.8.20.2

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

षट्दालाशाः । सोमपीथस्या-वरुद्धयै ॥ एकविंशतिः संपद्यन्ते । एकविंशतिर्वै देवल्लोकाः ।
द्वादश मासाः पञ्चर्तवः । त्रय इमे लोकाः । असावादित्य एकविंशः । एष सुवर्गो लोकः ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ शतं पशवो भवन्ति 78

TB 3.8.20.3

शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ॥ सर्वं वा अश्वमेद्व्याप्नोति । अपरिमिता
भवन्ति । अपरिमितस्या-वरुद्धयै ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति । कस्मात्सुत्यात् । दक्षिणतोऽन्येषां
पशूनामवद्यन्ति । उत्तरतोऽश्वस्येति । वारुणो वा अश्वः 79

TB 3.8.20.4

एषा वै वरुणस्य दिक् । स्वायामेवास्य दिश्यवद्यति । यदि तेषां पशूनामवद्यति । शतदेवत्यं
तेनावरुन्धे ॥ चित्तेऽग्ना-वधिवैतसे कटेऽश्वं चिनोति । अप्सु-योनिर्वा अश्वः । अप्सुजो वैतसः
। स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति ॥ पुरस्तात्प्रत्यञ्चं तूपरं चिनोति । पश्चात्प्राचीनं गोमृगम् 80

TB 3.8.20.5

प्राणापाना-वेवास्मिन् थ्सुम्यञ्चौ दधाति ॥ अश्वं तूपरं गोमृगमिति सर्वहुतं एताञ्जुहोति । एषां
लोकानां-मभिजित्यै ॥ आत्मना-ऽभिजुहोति । सात्मानमेवैनं सतनुं करोति ॥ सात्माऽमुष्मिन्
लोके भवति । य एवं वेद । अथो वसोरेव धारां तेनावरुन्धे ॥ इलुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय
स्वाहेत्याह । सम्वत्सरो वा इलुवर्दः () । परिवत्सरो बलिवर्दः । सम्वत्सरादेव परिवत्सरादायुर
वरुन्धे । आयुरेवास्मिन्-दधाति । तस्मादश्व-मेधयाजी जरसां विस्रसाऽमुं लोकमेति । 81

(तेजसोऽवरुद्धै - भवन् - त्यश्वो - गोमृग - मिलुवर्दश्चत्वारि च) (A20)

3.8.21 अनुवाकं 21 -चेतव्याग्रयादेर्विशेषः

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

TB 3.8.21.1

ए॒क॒वि॒ंशोऽग्नि॑र्भवति । ए॒क॒वि॒ंशः स्तोमः॑ । ए॒क॒वि॒ंशति॑र्यूपाः॑ ॥ यथा॑ वा अ॒श्वा व॑र्ष॒र्षभा
वा वृ॒षाणः स॑स्फुरेरन् । ए॒वमे॒तथ्स्तोमाः॑ स॑स्फुरन्ते । यदे॒क॒वि॒ंशाः । ते यथ्स॑मृच्छेरन् ।
ह॒न्येता॑स्य यु॒ज्ञः ॥ द्वा॒दश॑ ए॒वाग्निः स्या॒दित्या॑हुः । द्वा॒दशः स्तोमः॑ 82

TB 3.8.21.2

एका॑दश॒ यूपाः॑ ॥ यद्वा॑दशोऽग्नि॑र्भवति । द्वा॑दश॒ मासाः॑ स॒म्वथ्सुरः॑ । स॒म्वथ्सुरे॑णै॒वास्मा
अ॒न्नम॑वरुन्धे ॥ यद्द॑श॒ यूपा॑ भवन्ति । द॒शाक्ष॑रा वि॒राट् । अ॒न्नं वि॒राट् । वि॒राजै॑वान्नाद्य॒मवरु॑न्धे
। य ए॑कादशः । स्तन॑ ए॒वास्यै॒ सः 83

TB 3.8.21.3

दुह॑ ए॒वैनां॑ तेन॑ ॥ तदा॑हुः । यद्वा॑दशोऽग्निः स्या॑द्द्वादशः स्तोम॑ ए॒काद॑श॒ यूपाः॑ । यथा॑ स्थू॒रिणा
या॒यात् । ता॒दृक्तात् ॥ ए॒क॒वि॒ंश ए॒वाग्निः स्या॒दित्या॑हुः । ए॒क॒वि॒ंशः स्तोमः॑ । ए॒क॒वि॒ंशति॑र्यूपाः॑
। यथा॑ प्र॒ष्टिभि॑र्याति॑ । ता॒दृगे॒व तत् । 84

TB 3.8.21.4

यो वा अ॑श्वमे॒धे तिस्रः॑ क॒कुभो॑ वेद॑ । क॒कुद्ध॑ राज्ञां॑ भवति । ए॒क॒वि॒ंशोऽग्नि॑र्भवति । ए॒क॒वि॒ंशः
स्तोमः॑ । ए॒क॒वि॒ंशति॑र्यूपाः॑ । ए॒ता वा अ॑श्वमे॒धे तिस्रः॑ क॒कुभः॑ । य ए॒वं वेद॑ । क॒कुद्ध॑ राज्ञां॑
भवति ॥ यो वा अ॑श्वमे॒धे त्रीणि॑ शी॒र॒षाणि॑ वेद॑ । शिरो॑ ह॒ राज्ञां॑ भवति () । ए॒क॒वि॒ंशोऽग्नि॑र्भवति
। ए॒क॒वि॒ंशः स्तोमः॑ । ए॒क॒वि॒ंशति॑र्यूपाः॑ । ए॒तानि॑ वा अ॑श्वमे॒धे त्रीणि॑ शी॒र॒षाणि॑ । य ए॒वं वेद॑
। शिरो॑ ह॒ राज्ञां॑ भवति । 85

(द्वादशः स्तोमः-स- एव तच्च - छिरो ह॒ राज्ञां॑ भवति षट्) (A21)

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

3.8.22 अनुवाकं 22 -उक्थ्याख्ये द्वितीयेऽहनि बहिष्पवमाने अश्वस्योद्रातृत्वम्

TB 3.8.22.1

दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे प॑व॒माने । सु॒व॒र्गं लो॒कं न प्रा॑जा॒नन् । तम॑श्वः प्रा॒जा॒नात् । यद॑श्वमे॒धे-ऽश्वे॒न मे॒द्वये॒नोद॑ञ्चो बहिष्पवमा॒नः सर्प॑न्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ प्र॒ज्ञा॒त्यै । न वै म॑नु॒ष्यः सु॒व॒र्गं लो॒कम॑ञ्जसा वेद । अश्वो॑ वै सु॒व॒र्गं लो॒कम॑ञ्जसा वेद ॥ यदु॑द्गा-तोद्गाये॒त् । यथा॑ऽक्षेत्र॒ज्ञोऽन्ये॑न प॒था प्र॑तिपा॒दये॑त् । ता॒दृक्त् ८६

TB 3.8.22.2

उ॒द्गा॒ता॒रं-म॒प॒रु॒द्व्यं । अ॒श्वं-मु॒द्गी॒थाय॑ वृणीते । यथा॑ क्षेत्र॒ज्ञो-ऽञ्ज॑सा नयति । ए॒वमे॒वैन॑म॒श्वः सु॒व॒र्गं लो॒कम॑ञ्जसा नयति ॥ पु॒च्छं म॒न्वा॒रं भ॑न्ते । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै ॥ हिं क॑रोति । सा॒मैवा॑कः । हिं क॑रोति । उ॒द्गी॒थ ए॒वास्य॑ सः । ८७

TB 3.8.22.3

वडं॑बा उप॑ रुन्धन्ति । मि॒थु॒न॒त्वाय॑ प्र॒ज्ञा॒त्यै । अथो॑ यथोपगा॒ता॒रं उप॑गायन्ति । ता॒दृगे॒व तत् ॥ उद॑गासीदश्वो मे॒द्व्य इत्या॑ह । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अ॑श्वः । प्र॒जा॒प॒ति-रु॒द्गी॒थः । उ॒द्गी॒थमे॒वाव॑रुन्धे । अथो॑ ऋ॒क्सामयो॑रे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ॥ हि॒र॒ण्ये॒नोपा॑करोति () । ज्योति॑र्वै हि॒र॒ण्यम् । ज्योति॑रे॒व मु॑खतो द॑धाति । यज॑माने च प्र॒जासु॑ च । अथो॑ हि॒र॒ण्यज्योति॑रे॒व यज॑मानः सु॒व॒र्गं लो॒कमे॑ति । ८८

(तथ - स - उपाकरोति चत्वारिं च) (A22)

3.8.23 अनुवाकं 23 -अश्वे पर्यग्न्यप्रयन्तानां पशूनां नियोजनं

TB 3.8.23.1

पु॒रु॒षो वै य॒ज्ञः । य॒ज्ञः प्र॒जा॒प॒तिः । यद॑श्वे प॒शूनि॑यु॒ञ्जन्ति॑ । य॒ज्ञादे॒व तद्य॑ज्ञं प्रयु॑ङ्क्ते ॥ अ॒श्वं तू॒परं गो॑मृ॒गम् । ता॒नांश्चि॑ष्ठ आल॑भते । से॒ना॒मुख॑मे॒व तथ्स॑श्यति । तस्मा॑द् राज॒मुखं॑ भी॒ष्मं भा॑वुकम्

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

॥ आग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरस्ताँल्ललाटे । पूर्वाग्निमेव तं कुरुते 89

TB 3.8.23.2

तस्माँ-त्पूर्वाग्निं पुरस्ताँ-श्स्थापयन्ति ॥ पौष्णमन्वञ्चम् । अन्नं वै पूषा । तस्माँ-त्पूर्वाग्ना-वाहार्य-
माहरन्ति ॥ ऐन्द्रापौष्णमुपरिष्ठात् । ऐन्द्रो वै राजन्योऽन्नं पूषा । अन्नाद्येनैवैनं-मुभयतः परिगृह्णाति
। तस्माँद् राजन्योन्नादो भावुकः ॥ आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ बाहुवोः । बाहुवोरेव वीर्यं धत्ते 90

TB 3.8.23.3

तस्माँद् राजन्यो बाहुबली भावुकः ॥ त्वाष्ट्रौ लोमशसुक्थौ सुक्थ्योः । सुक्थ्योरेव वीर्यं धत्ते ।
तस्माँद् राजन्यं ऊरुबली भावुकः ॥ शितिपृष्ठौ बारहस्पत्यौ पृष्ठे । ब्रह्मवर्चस-मेवोपरिष्ठाद्धत्ते ।
अथो क्वचै एवैते अभितः पर्यूहते । तस्माँद् राजन्यः सन्नद्धो वीर्यं करोति ॥ धात्रे पृषोदुर-
मधस्तात् । प्रतिष्ठामेवैतां कुरुते () । अथो इयं वै धाता । अस्यामेव प्रतिष्ठति ॥ सौर्यं
बलक्षं पुच्छे । उथ्सेधमेव तं कुरुते । तस्माँदुथ्सेधं भ्ये प्रजा अभिसंश्रयन्ति । 91

(कुरुते - धत्ते - कुरुते पञ्च च) (A23)

Prapaataka korvai with starting words of 1 to 23 anuvAkams -

(साग्रहण्या - चतुष्टय्यो - यो वै - यः पितु - श्रुत्वा - यथा नित्तम् - प्रजापतये त्वा- यथा
प्रोक्षितं - विभूराह- प्रजापतिरकामयताश्वमेधेन - प्रजापतिर्न किञ्च न - सावित्र - मा ब्रह्मन् -
प्रजापतिर् देवेभ्यः - प्रजापति रक्षांसि - प्रजापतिमीप्सति - विभुरश्वनामान्य - म्भां - स्येकयूपो
- राज्जुदाल - मेकविंशो - देवाः - पुरुषं स्त्रयोविंशतिः)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(साग्रहण्या - तस्माँदश्वमेधयाजी - यत् परिमिता - यद् यज्ञमुखे - यो दीक्षाम् - देवानेव - त्रयं

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) <https://www.vedavms>

इ॒मे - सि॒ताय॑ - प्रा॒णापा॒नावे॒वास्मि॒न् - तस्मा॑द् राज॒न्ये॑ एक॒नव॑तिः)

first and last word 3rd aShtakam 8th prapATakam :-

(सा॒ग्रं॒ह॒ण्या - सः॑श्र॒यन्ति॑)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः ॥

+++++

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्)

3.9.1 अनुवाकं 1 -अष्टादशिनं ग्राभ्याणां आरण्यानां च पशूनां प्रयोगः

TB 3.9.1.1

प्रजापति-रश्ममेधमसृजत । सौऽस्मात्सृष्टो-ऽपाक्रामत् । तमष्टादशिभिरनु प्रायुङ्क्त । तमाप्नोत् । तमात्वा ऽष्टादशिभिरवारुन्ध । यदष्टादशिनं आलभ्यन्ते । यस्मेव तैरात्वा यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ सम्वत्सरस्य वा एषा प्रतिमा । यदष्टादशिनः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः 1

TB 3.9.1.2

सम्वत्सरोऽष्टादशः । यदष्टादशिनं आलभ्यन्ते । सम्वत्सरमेव तैरात्वा यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ अग्निष्ठे ऽन्यान् पशूनुपा-करोति । इतरेषु यूपेष्वष्टादशिनो-ऽजामित्वाय ॥ नवं न्वालभ्यन्ते सवीर्यत्वाय ॥ यदारुण्यैः सः स्थापयेत् । व्यवस्येतां पिता पुत्रौ । व्यद्धानः क्रामेयुः । विदूरं ग्रामयो ग्रामान्तौ स्याताम् 2

TB 3.9.1.3

ऋक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिणं आव्याधिनी-स्तस्करा अरण्येष्वजायेरन् ॥ तदाहुः । अपशवो वा एते । यदारुण्याः । यदारुण्यैः सः स्थापयेत् । क्षिप्रे यजमान-मरण्यं मृतः हरेयुः । अरण्यायतना ह्यारुण्याः पशव इति । यत्पशून्नालभेत । अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः । यत्पर्यग्नि-कृतानुत्सृजेत् 3

TB 3.9.1.4

यज्ञ्वेशसं कुर्यात् ॥ यत्पशून्नालभेत । तेनैव पशूनवरुन्धे । यत्पर्यग्नि-कृतानुत्सृजत्य-यज्ञ्वेशसाय । अवरुद्धा अस्य पशवो भवन्ति । न यज्ञ्वेश संभवति । न यजमान-मरण्यं मृतः हरन्ति ॥

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

ग्राम्यैः सःस्थापयति । एते वै पशवः क्षेमो नाम । सं पिता पुत्राव वस्यतः () । समद्धानः
क्रामन्ति । समन्तिकं ग्रामयो-ग्रामान्तौ भवतः । नक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिण आव्याधिनी-
स्तस्करा अरण्येष्वजायन्ते । 4

(ऋतवः - स्याता - मुथ्सृजेथ - स्यतस्त्रीणि च) (A1)

3.9.2 अनुवाकं 2 -चातुर्मास्यपशूनां प्रयोगः

TB 3.9.2.1

प्रजापतिर-कामयतोभौ लोकाव-वरुन्धीयेति । स एतानुभयान् पशून् पश्यत् । ग्राम्याश्चा-रण्याश्च
। तानालभत । तैर्वै स उभौ लोकाव वारुन्ध । ग्राम्यैरेव पशुभिरिमं लोकम वारुन्ध । आरण्यैरमुम्
। यद्ग्राम्यान् पशूनालभते । इममेव तैर्लोकमवारुन्धे । यदारण्यान् 5

TB 3.9.2.2

अमुं तैः ॥ अनवरुद्धो वा एतस्य सम्वत्सर इत्याहुः । य इत इतश्चातुर्मास्यानि सम्वत्सरं
प्रयुङ्क्त इति । एतावान् वै सम्वत्सरः । यच्चातुर्मास्यानि । यदेते चातुर्मास्याः पशवं आलभ्यन्ते
। प्रत्यक्षमेव तैः सम्वत्सरं यजमानो-ऽवारुन्धे । ॥वि वा एष प्रजयां पशुभिर ऋद्धयते । यः
सम्वत्सरं प्रयुङ्क्ते । सम्वत्सरः सुवर्गो लोकः 6

TB 3.9.2.3

सुवर्गं तु लोकं नापराद्धोति । प्रजा वै पशवं एकादशिनं । यदेत एकादशिनाः पशवं आलभ्यन्ते
। साक्षादेव प्रजां पशून् यजमानो-ऽवारुन्धे ॥ प्रजापति-विराजमसृजत । सा सृष्टाऽश्वमेधं प्राविशत्
। तां दुशिभिरनु प्रायुङ्क्त । तामामोत् । तामाप्त्वा दुशिभिरवारुन्ध । यद्वशिनं आलभ्यन्ते 7

TB 3.9.2.4

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

विराजमेव तैरास्वा यजमानोऽवरुन्धे ॥ एकादश दशतु आलभ्यन्ते । एकादशाक्षरा त्रिष्टुप् ।
त्रैष्टुभाः पशवः । पशूनेवावरुन्धे ॥ वैश्वदेवो वा अश्वः । नानादेवत्याः पशवो भवन्ति । अश्वस्य
सर्वत्वाय । नानारूपा भवन्ति । तस्मान्नानारूपाः पशवः() । बहुरूपा भवन्ति । तस्माद्
बहुरूपाः पशवः समृद्धयै । 8

(आरण्यान्-लोको-दुशिनं आलभ्यन्ते-नानारूपाः पशवो द्वे च) (A2)

3.9.3 अनुवाकं 3 -रोहितादीनां पशूनां वपाहोमसाहित्यम्

TB 3.9.3.1

अस्मै वै लोकाय ग्राम्याः पशव आलभ्यन्ते । अमुष्मा आरण्याः । यद्ग्राम्यान् पशूनालभते ।
इममेव तैर्लोकमवरुन्धे । यदा रण्यान् । अमुं तैः । उभयान् पशूनालभते । ग्राम्याश्चा-रण्याश्च
। उभयोर लोकयोर वरुद्धयै । उभयान् पशूनालभते 9

TB 3.9.3.2

ग्राम्याश्चा-रण्याश्च । उभयस्या-न्नाद्यस्या-वरुद्धयै । उभयान् पशूनालभते । ग्राम्याश्चा-रण्याश्च
। उभयेषां पशूनामवरुद्धयै ॥ त्रयस्त्रयो भवन्ति । त्रय इमे लोकाः । एषां लोकानामास्यै ॥
ब्रह्मवादिनो वदन्ति । कस्मात्सत्यात् 10

TB 3.9.3.3

अस्मिन् लोके बहवः कामा इति । यत्संमानीभ्यो देवताभ्योऽन्येऽन्ये पशव आलभ्यन्ते ।
अस्मिन्नेव तल्लोके कामान्दधाति । तस्मादस्मिन्-लोके बहवः कामाः ॥ त्रयाणां त्रयाणां सह
वपा जुहोति । त्र्यावृतो वै देवाः । त्र्यावृत इमे लोकाः । एषां लोकानामास्यै । एषां लोकानां
कृत्यै ॥ पर्याग्नि-कृता-नारण्या-नुत्सृजन्त्यहिःसायै () । 11

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

(अवरुद्ध्या उभयान् पशूनालंभते - सुत्या - दहिःसायै) (A3)

3.9.4 अनुवाकं 4 -अश्वस्य रथयोजनालंकारादयः

TB 3.9.4.1

युञ्जन्ति ब्रह्ममित्याह । असौ वा आदित्यो ब्रह्मः । आदित्य-मेवास्मै युनक्ति । अरुषमित्याह । अग्निर्वा अरुषः । अग्निमेवास्मै युनक्ति । चरन्तमित्याह । वायुर्वै चरन् । वायुमेवास्मै युनक्ति । परितस्थुष इत्याह 12

TB 3.9.4.2

इमे वै लोकाः परितस्थुषः । इमनेवास्मै लोकान् युनक्ति ॥ रोचन्ते रोचना दिवीत्याह । नक्षत्राणि वै रोचना दिवि । नक्षत्राण्येवास्मै रोचयति ॥ युञ्जन्त्यस्य काम्येत्याह । कामानेवास्मै युनक्ति ॥ हरी विपक्षसेत्याह । इमे वै हरी विपक्षसा । इमे एवास्मै युनक्ति । 13

TB 3.9.4.3

शोणा धृष्णू नृवाहसेत्याह । अहोरात्रे वै नृवाहसा । अहोरात्रे एवास्मै युनक्ति ॥ एता एवास्मै देवता युनक्ति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ केतुं कृण्वन्न-केतव इति ऋजं प्रतिमुञ्चति । यश एवैनः राज्ञां गमयति ॥ जीमूतस्येव भवति प्रतीकमित्याह । यथा यजुरेवैतत् ॥ ये ते पन्थानः सवितः पूर्व्यास इत्यर्द्धयु-र्यजमानं वाचयत्यभिजित्यै । 14

TB 3.9.4.4

परा वा एतस्य यज्ञ एति । यस्य पशुरुपा-कृतोऽन्यत्र वेद्या एति । एतः स्तोतरेतेन पथा पुनरश्व-मावर्तयासि न इत्याह । वायुर्वै स्तोता । वायुमेवास्य परस्ताद्-दधात्यावृत्त्यै ॥ यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति । यदस्योपाकृतस्य लोमानि शीयन्ते । यद्वालेषु काचानावयन्ति । लोमान्येवास्य तथ्संभरन्ति । 15

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

TB 3.9.4.5

भूर्भुवस्सुव॒रिति॑ प्रा॒जाप॒त्या-भि॒राव॑यन्ति । प्रा॒जाप॒त्यो वा अश्वः॑ । स्वयै॑वैनं दे॒वत॑या॒ सम॑द्र॒धय॑न्ति ॥ भूरिति॑ महि॒षी । भुव॑ इति॑ वा॒वाता॑ । सुव॒रिति॑ परि॒वृक्ती॑ । ए॒षां लो॒कानां॑-म॒भिजि॑त्यै ॥ हि॒र॒ण्ययाः॑ का॒चा भ॑वन्ति । ज्योति॑र्वै हि॒र॒ण्यम् । रा॒ष्ट्रम॑श्वमे॒धः 16

TB 3.9.4.6

ज्योति॑श्चै॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रं च॑ स॒मीची॑ दधाति ॥ स॒हस्रं॑ भवन्ति । स॒हस्रं॑ संमितः सुव॒र्गो लो॒कः । सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒-भिजि॑त्यै ॥ अप॑ वा ए॒तस्मा॑त्तेज॑ इन्द्रि॒यं प॒शवः॑ श्रीः क्रा॑मन्ति । योऽश्वमे॒धेन॑ यज॑ते । वस॑वस्त्वा-ऽञ्जन्तु गाय॒त्रेण॑ छन्द॒सेति॑ महि॒ष्यभ्य॑नक्ति । तेजो॑ वा आ॒ज्यम् । तेजो॑ गाय॒त्री । तेज॑सै॒वास्मै॑ तेजोऽव॑रुन्धे 17

TB 3.9.4.7

रु॒द्रास्त्वा॑-ऽञ्जन्तु त्रैष्टु॒भेन॑ छन्द॒सेति॑ वा॒वाता॑ । तेजो॑ वा आ॒ज्यम् । इन्द्रि॒यं त्रिष्टु॒प् । तेज॑सै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यमव॑रुन्धे । आ॒दित्या॑-स्त्वा॑-ऽञ्जन्तु जाग॑तेन॒ छन्द॒सेति॑ परि॒वृक्ती॑ । तेजो॑ वा आ॒ज्यम् । प॒शवो॑ जग॑ती । तेज॑सै॒वास्मै॑ प॒शूनव॑रुन्धे ॥ प॒त्नयो॑-ऽभ्य॑ञ्जन्ति । श्रि॒या वा ए॒तद् रू॒पम् 18

TB 3.9.4.8

यत्प॒त्नयः॑ । श्रि॒य-मे॒वास्मिन्॑ तद॑धति । नास्मा॑त्तेज॑ इन्द्रि॒यं प॒शवः॑ श्रीरप॑क्रामन्ति ॥ ला॒जी(3)ञ्छा॒ची(3)न॒ यशो॑ म॒माँ(4) इत्यति॑रिक्त-मन्त्रमश्वा॒यो पा॑हरन्ति । प्र॒जामे॒वान्ना॒दीं कु॑र्वते ॥ ए॒तदे॒वा अन्न॑मत्तै॒त-दन्न॑मद्धि प्र॒जाप॑त॒ इत्या॑ह । प्र॒जाया॑मे॒वान्नाद्यं॑ दधते ॥ यदि॑ नाव॒जिघ्र॑त् । अ॒ग्निः प॒शुरा॑सीदित्यव॑-घ्रापयेत् । अव॑ है॒व जि॑घ्रति () ॥ आ॒क्रानं॑ वा॒जी क्रमै॑रत्य॑-क्रमी॒द्वाजी॑ द्यौस्ते॑ पृ॒ष्ठं पृ॑थि॒वी सु॒धस्थ॑मित्यश्व॒-मनु॑मन्त्रयते । ए॒षां लो॒कानां॑-म॒भिजि॑त्यै ॥ समि॑द्धो अ॒ञ्जन्कृ॑द॒रं मती॑ना-मित्यश्व॑स्या॒ प्रियो॑ भवन्ति सरू॒पत्वाय॑ । 19

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

(परितस्थुष इत्याहे - मे एवास्मै युनक्त्य - भिजित्यै-भर-न्त्यश्वमेधो - रुन्धे - रूपम् - जिघ्रति
त्रीणि च) (A4)

3.9.5 अनुवाकं 5 -ब्रह्मोद्यनामकः होतृब्राह्मणोऽस्संवादः

TB 3.9.5.1

तेजसा वा एष ब्रह्मवर्चसेन व्यृद्धयते । योऽश्वमेधेन यजते । होता च ब्रह्मा च ब्रह्मोद्यं वदतः ।
तेजसा चैवैनं ब्रह्मवर्चसेन च समर्द्धयतः ॥ दक्षिणतो ब्रह्मा भवति । दक्षिणत आयतनो वै ब्रह्मा
। बारुहस्पत्यो वै ब्रह्मा । ब्रह्मवर्चसमेवास्य दक्षिणतो (दक्षिणतो) दधाति । तस्माद्-दक्षिणोऽर्द्धो
ब्रह्मवर्चसितरः ॥ उत्तरतो होता भवति 20

TB 3.9.5.2

उत्तरत आयतनो वै होता । आग्नेयो वै होता । तेजो वा अग्निः । तेज एवास्योत्तरतो दधाति
। तस्मादुत्तरोऽर्द्ध-स्तेजस्वितरः ॥ यूपमभितो वदतः । यजमानदेवत्यो वै यूपः । यजमानमेव
तेजसा च ब्रह्मवर्चसेन च समर्द्धयतः ॥ किं स्विदासीत्-पूर्वचित्ति-रित्याह । द्यौर्वै वृष्टिः पूर्वचित्तिः
21

TB 3.9.5.3

दिवमेव वृष्टिमवरुन्धे ॥ किं स्विदासीद्-बृहद्वय इत्याह । अश्वो वै बृहद्वयः । अश्वमेवावरुन्धे
॥ किं स्विदासीत्-पिशङ्गिलेत्याह । रात्रिर्वै पिशङ्गिला । रात्रिमेवावरुन्धे ॥ किं स्विदासीत्-
पिलिप्पिलेत्याह । श्रीर्वै पिलिप्पिला । अन्नाद्यमेवावरुन्धे । 22

TB 3.9.5.4

कः स्विदेकाकी चरतीत्याह । असौ वा आदित्य एकाकी चरति । तेज एवावरुन्धे ॥ क

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

उ॑ स्वि॒ज्जाय॑ते पुन॒रित्या॑ह । च॒न्द्रमा॒ वै जा॑यते पुनः । आयु॑रे॒वावरु॑न्धे ॥ कि॒ः स्वि॑द्धि॒मस्य॑
भे॒षज॑मित्या॑ह । अ॒ग्निर्वै हि॒मस्य॑ भे॒षजम् । ब्र॒ह्मव॑र्च॒समे॒वावरु॑न्धे ॥ कि॒ः स्वि॑दा॒वप॑नं म॒हदि॑त्याह
23

TB 3.9.5.5

अ॒यं वै लो॒क आ॒वप॑नं म॒हत् । अ॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ पर॑म॒न्तं पृ॑थि॒व्या
इ॒त्याह॑ । वेदि॑र्वै परोऽन्तः पृथि॒व्याः । वेदि॑मे॒वावरु॑न्धे ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ भुव॑नस्य॒ नाभि॑मित्या॑ह ।
य॒ज्ञो वै भुव॑नस्य॒ नाभिः॑ । य॒ज्ञमे॒वावरु॑न्धे ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ वृष्णो॑ अश्व॑स्य॒ रेत॑ इत्या॑ह । सोमो॑
वै वृष्णो॑ अश्व॑स्य॒ रेतः॑ () । सोम॑पी॒थ-मे॒वावरु॑न्धे ॥ पृ॒च्छामि॑ वा॒चः प॑र॒मं व्यो॑मे॒त्याह॑ । ब्र॒ह्म
वै वा॒चः प॑र॒मं व्यो॑म । ब्र॒ह्मव॑र्च॒स-मे॒वावरु॑न्धे । 24

(होता भवति - वै वृष्टिः पूर्वचित्ति - रक्षाद्यमेवावरुन्धे - महदित्याह - सोमो वै वृष्णो अश्वस्य
रेतश्चत्वारि च) (A5)

3.9.6 अनुवाकं 6 -अश्वस्य मृतोपचारः संस्पनप्रकारः

TB 3.9.6.1

अप॒ वा ए॒तस्मा॑-त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति । योऽश्व॑मे॒धेन॑ यज॑ते । प्रा॒णाय॑ स्वाहा॑ व्या॒नाय॑ स्वाहेति॑
सं॒ज्ञप्य॑मा॒न आ॑हु॒ती-र्जु॑होति । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न्दधाति । नास्मा॑त्प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति ॥ अ॒वन्ती॑ः-
स्था॒वन्ती-स्त्वा-ऽव॑न्तु । प्रि॒यं त्वा॑ प्रि॒याणा॑म् । वर॑षि॒ष्ठमा॑प्यानाम् । नि॒धीनां॑ त्वा॑ निधि॒पतिः॑
हवामहे॑ वसोम॒-मेत्या॑ह । अपै॒वास्मै॑ तद्भु॒वते 25

TB 3.9.6.2

अथो॑ ध्रु॒वन्त्ये॒वैन॑म् । अथो॑ न्ये॒वास्मै॑ हु॒वते ॥ त्रिः प॑रि॒यन्ति॑ । त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒भ्य ए॒वैन॑
लो॒केभ्यो॑ ध्रु॒वते ॥ त्रिः पुनः॑ प॑रि॒यन्ति॑ । षट्-थ्सं॑प॒द्यन्ते॑ । षड्वा॑ ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तुभिरे॒वैन॑ ध्रु॒वते ॥

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

अप॒ वा ए॒तेभ्यः॑ प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति 26

TB 3.9.6.3

ये य॒ज्ञे ध्रु॑वं त॒न्वते॑ । न॒व॒कृ॒त्वः परि॑यन्ति । न॒व॒ वै पु॒रु॑षे प्रा॒णाः । प्रा॒णाने॒वात्म॑न्दधते ।
नै॒भ्यः प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति ॥ अ॒म्बे अ॒म्बाल्य॑म्बि॒क इति॑ प॒त्नीमु॑दानयति । अ॒ह॒तै॒वैनौ॑म् ॥ सु॒भ॒गे
का॒म्पी॒ल॒वा॒सिनी॑त्याह । तप॑ ए॒वैन॑-मु॒प॒नय॑ति ॥ सु॒व॒र्गे लो॒के संप्रो॑र्ण॒वा॒मि॒त्याह॑ 27

TB 3.9.6.4

सु॒व॒र्गमे॒वैनौ॑ लो॒कं ग॑मयति ॥ आऽह॑म॒जानि॑ गर्भ॒धमा॑ त्वम॒जासि॑ गर्भ॒धमि॒त्याह॑ । प्र॒जा वै प॒शवो॑
गर्भः॑ । प्र॒जामे॒व प॒शूना॑त्मन्ध॒त्ते ॥ दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे प॑वमाने । सु॒व॒र्गं लो॒कं न प्रा॑जान॒न् ।
तमश्चः॑ प्रा॒जाना॑त् । यथ्सू॒चीभि॑-रसिप॒था-न्क॑ल्पयन्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ प्र॒ज्ञा॑त्यै ॥ गा॒य॒त्री
त्रि॒ष्टु॒ब्जग॑तीत्याह 28

TB 3.9.6.5

य॒था य॒जुरे॒वैतत् ॥ त्र॒य्यः सू॒च्यो भ॑वन्ति । अ॒य॒स्मय्यो॑ रज॒ता हरि॑ण्यः । अ॒स्य वै लो॒कस्य॑
रू॒पम॑य॒स्मय्यः॑ । अ॒न्तरि॑क्षस्य रज॒ताः । दि॒वो हरि॑ण्यः । दि॒शो वा अ॑य॒स्मय्यः॑ । अ॒वा॒न्त॒रदि॑शा
र॒ज॒ताः । ऊ॒र्ध्वा हरि॑ण्यः । दि॒श ए॒वास्मै॑ कल्पयति () ॥ क॒स्त्वा॑-छ्यति॒ क॒स्त्वा वि॒शास्ती॑-
त्या॒हा हि॒सा॒यै । 29

(हु॒व॒ते-क्रा॒म॒न्त्यू॒र्ण॒वा॒मि॒त्याह॑-जग॑तीत्याह-कल्पय॒त्येकं॑ च) (A6)

3.9.7 अनुवाकं 7 -तत्र मन्त्राः

TB 3.9.7.1

अप॒ वा ए॒तस्मा॑च्छ्री रा॒ष्ट्रं क्रा॑मति । योऽश्व॑मे॒धेन॑ यज॑ते । ऊ॒र्ध्वामे॑ना॒मुच्छ्र॑यता॒दित्या॑ह । श्री॒र्वै

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

राष्ट्रमंश्वमेधः । श्रियंमेवास्मै राष्ट्रमूद्रध्व-मुच्छ्रयति ॥ वेणुभारं गिरावि-वेत्याह । राष्ट्रं वै भारः ।
राष्ट्रमेवास्मै पर्यूहति ॥ अथास्या मद्ध्यमेधता-मित्याह । श्रीर्वै राष्ट्रस्य मद्ध्यम् 30

TB 3.9.7.2

श्रियंमेवा-वरुन्धे ॥ शीते वाते पुनन्नि-वेत्याह । क्षेमो वै राष्ट्रस्य शीतो वातः । क्षेमंमेवा-वरुन्धे
॥ यद्वरिणी यवमत्तीत्याह । विद्वै हरिणी । राष्ट्रं यवः । विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति
॥ न पुष्टं पशु मन्यत इत्याह । तस्माद् राजा पशून् पुष्यति । 31

TB 3.9.7.3

शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायतीत्याह । तस्माद् द्वैशीपुत्रं नाभिषिञ्चन्ते ॥ इयं यका शंकुन्तिकेत्याह
। विद्वै शंकुन्तिका । राष्ट्रमंश्वमेधः । विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति ॥ आहलमिति
सर्पतीत्याह । तस्माद् राष्ट्राय विशः सर्पन्ति ॥ आहतं गृभे पस इत्याह । विद्वै गभः 32

TB 3.9.7.4

राष्ट्रं पसः । राष्ट्रमव विश्याहन्ति । तस्माद् राष्ट्रं विशं घातुकम् ॥ माता च ते पिता च त इत्याह
। इयं वै माता । असौ पिता । आभ्यामेवैनं परिददाति ॥ अग्रं वृक्षस्य रोहत इत्याह । श्रीर्वै
वृक्षस्याग्रम् । श्रियंमेवावरुन्धे । 33

TB 3.9.7.5

प्रसुलामीति ते पिता गृभे मुष्टिमंतःसय-दित्याह । विद्वै गभः । राष्ट्रं मुष्टिः । राष्ट्रमेव विश्याहन्ति
। तस्माद् राष्ट्रं विशं घातुकम् ॥ अप वा एतेभ्यः प्राणाः क्रामन्ति । ये यज्ञेऽपूतं वदन्ति ।
दुधिक्रावृण्णो अकारिषमिति सुरभि-मतीमृचं वदन्ति । प्राणा वै सुरभयः । प्राणानेवात्मन्दधते ()
। नैभ्यः प्राणा अपक्रामन्ति ॥ आपो हिष्ठा मयोभुव इत्यद्भिर्मार्जयन्ते । आपो वै सर्वा देवताः
। देवताभिरे-वात्मानं पवयन्ते । 34

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

(राष्ट्रस्य मद्ध्यम् - पुष्यति - गभो - रुन्धे - दधते चत्वारि च) (A7)

3.9.8 अनुवाकं 8 -अश्वमेधस्य तत्पशूनां च प्रशंसा

TB 3.9.8.1

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणाऽनु प्राविशत् । ताभ्यः पुनः संभवितुं नाशक्रोत् । सोऽब्रवीत् । ऋद्धवदिथ्सः । यो मेतः पुनः संभरदिति । तं देवा अश्वमेधेनैव समभरन् । ततो वै त आद्रधुवन् । योऽश्वमेधेन यजते । प्रजापतिमेव संभरत्युद्धोति ॥ पुरुषमालभते 35

TB 3.9.8.2

वैराजो वै पुरुषः । विराजमेवालभते । अथो अन्नं वै विराट् । अन्नमेवावरुन्धे ॥ अश्वमालभते । प्राजापत्यो वा अश्वः । प्रजापतिमेवालभते । अथो श्रीर्वा एकशफम् । श्रियमेवावरुन्धे ॥ गामालभते 36

TB 3.9.8.3

यज्ञो वै गौः । यज्ञमेवालभते । अथो अन्नं वै गौः । अन्नमेवावरुन्धे ॥ अजावी आलभते भूमे । अथो पुष्टिर्वै भूमा । पुष्टिमेवावरुन्धे ॥ पर्यग्निकृतं पुरुषं चारुण्याश्चोत् सृजन्त्यहिंसायै ॥ उभौ वा एतौ पशू आलभ्येते । यश्चावमो यश्च परमः () । तेऽस्योभये यज्ञे बद्धाः । अभीष्टा अभिप्रीताः । अभिजिता अभिहुता भवन्ति ॥ नैनं दुह्वः पशवो यज्ञे बद्धाः । अभीष्टा अभिप्रीताः । अभिजिता अभिहुता हिंसन्ति । योऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवं वेद । 37

(लभते - गामालभते - परमोऽष्टौ च) (A8)

3.9.9 अनुवाकं 9 -उत्तमेऽहनि प्रशवः

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

TB 3.9.9.1

प्रथमेन वा एष स्तोमं राद्धा । चतुष्टोमेन कृतेनायाना-मुत्तरेऽहन् । एकविंशे प्रतिष्ठायां प्रतितिष्ठति ॥ एकविंशा-प्रतिष्ठायां ऋतूनन्वारोहति । ऋतवो वै पृष्ठानि । ऋतवः सम्वत्सुरः । ऋतुष्वेव सम्वत्सुरे प्रतिष्ठाय । देवता अभ्यारोहति । शक्ररयः पृष्ठं भवन्त्य-न्यदन्य-च्छन्दः । अन्येऽन्ये वा एते पशव आलभ्यन्ते 38

TB 3.9.9.2

उतेवं ग्राम्याः । उतेवारण्याः । अहरेव रूपेण समद्रुधयति । अथो अहं एवैष बलिर्हियते ॥ तदाहुः । अपशवो वा एते । यदजा-वयश्चारण्याश्च । एते वै सर्वे पशवः । यद्व्या इति । गव्यान् पशूनुत्तमेऽहन्नालभते 39

TB 3.9.9.3

तेनैवोभयान् पशूनवरुन्धे ॥ प्राजापत्या भवन्ति । अनभिजितस्या-भिजित्यै ॥ सौरीर्नवं श्वेतावशा अनूबन्ध्या भवन्ति । अन्त एव बहवर्चसमवरुन्धे ॥ सोमाय स्वराज्ञे-ऽनोवाहा-वनद्वाहाविति द्वन्द्विनः पशूनालभते । अहोरात्राणां-मभिजित्यै ॥ पशुभिर्वा एष व्यृद्धयते । योऽश्वमेधेन यजते । छगलं कल्माषं किकिदीविं विदीगयमिति त्वाष्ट्रान् पशूनालभते () । पशुभिरेवात्मानं समद्रुधयति ॥ ऋतुभिर्वा एष व्यृद्धयते । योऽश्वमेधेन यजते । पिशङ्गा-स्त्रयो वासुन्ता इत्यृतु-पशूनालभते । ऋतुभिरेवात्मानं समद्रुधयति ॥ आ वा एष पशुभ्यो वृश्च्यते । योऽश्वमेधेन यजते । पर्यग्निकृता उथ्सृजन्त्यनात्रस्काय । 40

(लभ्यन्ते - लभते - त्वाष्ट्रान् पशूनालभतेऽष्टौ च) (A9)

3.9.10 अनुवाकं 10 -महिमाभिधानौ प्रहौ

TB 3.9.10.1

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

प्रजापति-रकामयत महानन्नादः स्यामिति । स एतावन्मधे महिमानावपश्यत् । तावंगृहीत । ततो वै स महानन्नादोऽभवत् । यः कामयेत महानन्नादः स्यामिति । स एतावन्मधे महिमानौ गृहीत । महानेवान्नादो भवति ॥ यजमानदेवत्या वै वपा । राजा महिमा । यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति () । यजमानमेव राज्येनोभयतः परिगृह्णाति ॥ पुरस्तां-श्वाहाकारा वा अन्ये देवाः । उपरिष्ठा-श्वाहाकारा अन्ये । ते वा एतेऽश्व एव मेद्वयं उभये-ऽवरुद्धयन्ते । यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति । तानेवोभयान् प्रीणाति । 41

(परियजति षट्) (A10)

3.9.11 अनुवाकं 11 -शरीरहोमाः स्विष्टकृदादयश्च

TB 3.9.11.1

वैश्वदेवो वा अश्वः । तं यत्प्राजापत्यं कुर्यात् । या देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन व्यद्रधयेत् । देवताभ्यः समदं दद्यात् । स्तेगान्-दष्ट्र्याभ्यां मण्डूका-ज्जम्भ्ये-भिरिति । आज्यं-मवदानं कृत्वा प्रतिसंख्याय-माहुती-जुहोति । या एव देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन समद्रधयति । न देवताभ्यः समदं दधाति । 42

TB 3.9.11.2

चतुर्दशैता-ननुवाकाञ्जुहोत्य-नन्तरित्यै ॥ प्रयासाय स्वाहेति पञ्चदशम् । पञ्चदश वा अद्रधमासस्य रात्रयः । अद्रधमासस्यः सम्वत्सर आप्यते ॥ देवासुराः सम्यंता आसन् । तैऽब्रुवन्नग्नयः स्विष्टकृतः । अश्वस्य मेद्वयस्य वयमुद्धार-मुद्धारामहै । अथैतानभि-भवामेति । ते लोहित-मुदहरन्त । ततो देवा अभवन् 43

TB 3.9.11.3

पराऽसुराः । यत्स्विष्टकृद्भ्यो लोहितं जुहोति भ्रातृव्याभिभूत्यै । भवत्यात्मना । पराऽस्य भ्रातृव्यो

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

भवति ॥ गोमृगकृण्ठेन प्रथमा-माहुतिं जुहोति । पशवो वै गोमृगः । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् ।
रुद्रादेव पशून्तर्दधाति । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर, हूयते । न तत्र रुद्रः पशून्भिमन्यते । 44

TB 3.9.11.4

अश्वशफेन द्वितीया-माहुतिं जुहोति । पशवो वा एकशफम् । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् । रुद्रादेव
पशून्तर्दधाति । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर, हूयते । न तत्र रुद्रः पशून्भिमन्यते ॥ अयस्मयेन
कमुण्डलुना तृतीयाम् । आहुतिं जुहोत्या-यस्यो वै प्रजाः । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् । रुद्रादेव प्रजा
अन्तर्दधाति () । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर, हूयते । न तत्र रुद्रः प्रजा अभिमन्यते । 45

(दधा - त्यभवन - मन्यते - प्रजा अन्तर् दधाति द्वे च) (A11)

3.9.12 अनुवाकं 12 -तदुभयहोममध्यवर्त्यश्चस्तोमीयहोमः

TB 3.9.12.1

अश्वस्य वा आलब्धस्य मेध उदक्रामत् । तदश्वस्तोमीय-मभवत् । यदश्वस्तोमीयं जुहोति ।
समेधमेवैन-मालभते ॥ आज्येन जुहोति । मेधो वा आज्यम् । मेधोऽश्वस्तोमीयम् । मेधेनैवास्मिन्
मेधं दधाति ॥ षटत्रिंशतं जुहोति । षटत्रिंशदक्षरा बृहती 46

TB 3.9.12.2

बारहताः पशवः । सा पशूनां मात्रा । पशून्नेव मात्रया समर्द्धयति ॥ ता यद्भूयसीर्वा कनीयसीर्वा
जुहुयात् । पशून्मात्रया व्यर्द्धयेत् । षटत्रिंशतं जुहोति । षटत्रिंशदक्षरा बृहती । बारहताः
पशवः । सा पशूनां मात्रा । पशून्नेव मात्रया समर्द्धयति । 47

TB 3.9.12.3

अश्वस्तोमीयं हुत्वा द्विपदा जुहोति । द्विपाद्वै पुरुषो द्विप्रतिष्ठः । तदेनं प्रतिष्ठया समर्द्धयति

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

॥ तदाहुः । अश्वस्तोमीयं पूर्वं होतव्या(3)न् द्विपदा(3) इति । अश्वो वा अश्वस्तोमीयम् । पुरुषो द्विपदाः । अश्वस्तोमीयं हुत्वा द्विपदा जुहोति । तस्माद्-द्विपाच्चतुष्पादमति । अथो द्विपद्येव चतुष्पदः प्रतिष्ठापयति () ॥ द्विपदा हुत्वा । नान्यामुत्तरा-माहुतिं जुहुयात् । यदन्यामुत्तरा-माहुतिं जुहुयात् । प्र प्रतिष्ठायैश्चवेत । द्विपदा अन्ततो जुहोति प्रतिष्ठित्यै । 48

(बृह - त्यद्रूधयति - स्थापयति पञ्च च) (A12)

3.9.13 अनुवाकं 13 -संवत्सरानुष्ठानमिष्टीनाम्

TB 3.9.13.1

प्रजापति-रश्वमेध-मंसृजत । सौ-ऽस्मात्सृष्टो-ऽपाक्रामत् । तं यज्ञ-क्रतुभि-रन्विच्छत् । तं यज्ञ-क्रतुभि-रान्विन्दत् । तमिष्टिभि-रन्विच्छत् । तमिष्टिभि-रान्विन्दत् । तदिष्टीना-मिष्टित्वम् । यथ्संवत्सर-मिष्टिभि-र्यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति ॥ सावित्रियो भवन्ति 49

TB 3.9.13.2

इयं वै सविता । यो वा अस्यां नश्यति यो निलयते । अस्यां वा तं विन्दन्ति । न वा इमां कश्चनेत्याहुः । तिर्यङ्गोर्ध्वो-ऽत्येतुमर्हतीति । यथसावित्रियो भवन्ति । सवितृ-प्रसूत एवैनमिच्छति ॥ ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः । यथसायं धृतीर्जुहोति । अश्वस्य यत्यै धृत्यै । 50

TB 3.9.13.3

यत्प्रातरिष्टिभि-र्यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति । यथसायं धृतीर्जुहोति । अश्वस्यैव यत्यै धृत्यै । तस्मात्सायं प्रजाः क्षेम्या भवन्ति ॥ यत्प्रात-रिष्टिभि-र्यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति । तस्मादिवा नष्टैष एति ॥ यत्प्रातरिष्टिभि-र्यजते सायं धृतीर्जुहोति । अहोरात्राभ्या-मेवैन-मन्विच्छति () । अथो अहोरात्राभ्या-मेवास्मै योगक्षेमं कल्पयति । 51

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

(भवन्ति - धृत्या - एन मन्विच्छत्येकं च) (A13)

3.9.14 अनुवाकं 14 -तास्विष्टिषु ब्राह्मणराजन्ययोगानम्

TB 3.9.14.1

अप॒ वा ए॒तस्मा॒च्छ्री॒ रा॒ष्ट्रं क्रा॑मति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । ब्रा॒ह्मणौ॑ वी॒णागा॒थिनौ॑ गायतः । श्रिया॑
वा ए॒तद् रू॒पम् । यद्वी॑णा । श्रिय॑-मे॒वास्मि॒-न्तद्ध॑तः । य॒दा खलु॑ वै पु॒रुषः॑ श्रिय॑मश्नुते । वी॒णाऽस्मै॑
वाद्यते ॥ तदा॑हुः । यदु॒भौ ब्रा॑ह्मणौ गाय॑ताम् 52

TB 3.9.14.2

प्र॒भ्रश्शु॑का-ऽस्मा॒च्छ्रीः स्या॑त् । न वै ब्रा॑ह्मणे श्री॑ र॑मत् इति । ब्रा॒ह्मणो॑ऽन्यो गाय॑त् । रा॒ज॒न्यो॑ऽन्यः
। ब्रह्म॑ वै ब्रा॑ह्मणः । क्ष॒त्रः रा॑ज॒न्यः । तथा॑ हास्य॒ ब्रह्म॑णा च क्ष॒त्रेण॑ चोभ॑यतः श्रीः परि॑गृहीता
भवति ॥ तदा॑हुः । यदु॒भौ दि॒वा गाय॑ताम् । अपा॑स्माद् रा॒ष्ट्रं क्रा॑मेत् 53

TB 3.9.14.3

न वै ब्रा॑ह्मणे रा॒ष्ट्रः र॑मत् इति । य॒दा खलु॑ वै राजा॑ का॒मय॑ते । अथ॑ ब्राह्मणं जि॑नाति । दि॒वा
ब्राह्म॑णो गाय॑त् । नक्तः॑ रा॒ज॒न्यः । ब्रह्म॑णो वै रू॒पम॑हः । क्ष॒त्रस्य॑ रा॒त्रिः । तथा॑ हास्य॒ ब्रह्म॑णा
च क्ष॒त्रेण॑ चोभ॑यतो रा॒ष्ट्रं परि॑गृहीतं भवति ॥ इत्य॑ददा॒ इत्य॑यजथा॒ इत्य॑पच॒ इति॑ ब्राह्मणो गाय॑त्
। इ॒ष्टापूर्त॑ वै ब्रा॑ह्मणस्य 54

TB 3.9.14.4

इ॒ष्टापूर्ते॑-नै॒वैनः॑ स सम॑द्र॒धयति॑ ॥ इत्य॑जिना॒ इत्य॑युद्धयथा॒ इत्य॑मुः संग्रा॑म-म॒हन्निति॑ रा॒ज॒न्यः । युद्धं॑
वै रा॒ज॒न्यस्य॑ । युद्धे॑नै॒वैनः॑ स सम॑द्र॒धयति॑ ॥ अ॒क्लृप्ता॒ वा ए॒तस्य॑र्तव॒ इत्या॑हुः । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑त
इति॑ । तिस्रो॑ऽन्यो गाय॑ति तिस्रो॑ऽन्यः । षट्थ॑संप॒द्यन्ते॑ । षड्वा॑ ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तूने॒वास्मै॑ कल्पयतः
() ॥ ताभ्या॑ः स॒ऽस्थायी॑म् । अ॒नो॒युक्ते॑ च॒ शते॑ च॒ ददाति॑ । श॒तायुः॑ पु॒रुषः॑ श॒तेन्द्रि॑यः ।

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । 55

(गायेताम् - क्रामेद् - ब्राह्मणस्य - कल्पयतश्चत्वारि च) (A14)

3.9.15 अनुवाकं 15 -अवभृथहोमविशेषाः

TB 3.9.15.1

सर्वेषु वा एषु लोकेषु मृत्युवोऽन्वायन्ताः । तेभ्यो यदाहुंतीर्न जुहुयात् । लोके लोक एनं मृत्युर्विन्देत् । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेत्यभि पूर्वमाहुंती-जुहोति । लोकाल्लोकादेव मृत्युमवयजते । नैनं लोके लोके मृत्युर्विन्दति ॥ यदमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहेति जुह्वंस् चक्षीत । बह्वं मृत्युममित्रं कुर्वीत । मृत्यवे स्वाहेत्येकस्मा एवैका-जुहुयात् । एको वा अमुष्मिन् लोके मृत्युः 56

TB 3.9.15.2

अशनया मृत्युरेव । तमेवामुष्मिन् लोकेऽवयजते ॥ भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति । भ्रूणहत्यामे वा वयजते ॥ तदाहुः । यद्ध्रूणहत्या ऽपात्र्याऽथ । कस्माद्-यज्ञेऽपि क्रियत इति ॥ अमृत्युर्वा अन्यो भ्रूणहत्याया इत्याहुः । भ्रूणहत्या वाव मृत्युरिति । यद्ध्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति । 57

TB 3.9.15.3

मृत्युमे वा हुत्या तर्पयित्वा परिपाणं कृत्वा । भ्रूणघ्ने भेषजं करोति ॥ एताः ह वै मुण्डिभ औदन्यवः । भ्रूणहत्यायै प्रायश्चित्तिं विदाम्भकार । यो हास्यापि प्रजायां ब्राह्मणं हन्ति । सर्वस्मै तस्मै भेषजं करोति ॥ जुम्बकाय स्वाहेत्यवभृथ उत्तमामाहुतिं जुहोति । वरुणो वै जुम्बकः । अन्तत एव वरुण-मवयजते ॥ खलतेर्विक्रिधस्य शुक्लस्य पिङ्गाक्षस्य मूद्गधञ्जुहोति () । एतद्वै वरुणस्य रूपं । रूपेणैव वरुणमवयजते । 58

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

(लोके मृत्युर - जुहोति - मूद्रधञ्जुहोति द्वे च) (A15)

3.9.16 अनुवाकं 16 -उपाकरणमन्त्रव्याख्यानादिः

TB 3.9.16.1

वारुणो वा अश्वः । तं देवतया व्यद्रधयति । यत्प्राजापत्यं करोति । नमो राज्ञे नमो वरुणायेत्याह ।
वारुणो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया समद्रधयति ॥ नमोऽश्वाय नमः प्रजापतय इत्याह ।
प्राजापत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया समद्रधयति ॥ नमोऽधिपतय इत्याह 59

TB 3.9.16.2

धर्मो वा अधिपतिः । धर्ममेवावरुन्धे ॥ अधिपतिरस्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्रजानां भूयास-
मित्याह । अधिपतिम्वैनं समानानां करोति ॥ मां धहि मयि धहीत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते
॥ उपाकृताय स्वाहेत्युपाकृते जुहोति । आलब्धाय स्वाहेति नियुक्ते जुहोति । हुताय स्वाहेति
हुते जुहोति । एषां लोकानां मभिजित्यै । 60

TB 3.9.16.3

प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यश्च्यवते । योऽश्वमेधेन यजते । अग्नेयमैन्द्राग्रमोश्चिनम् । तान्
पशूनालभते प्रतितिष्ठत्यै ॥ यदाऽग्नेयो भवति । अग्निः सर्वा देवताः । देवता एवावरुन्धे ॥
ब्रह्म वा अग्निः । क्षत्रमिन्द्रः । यदैन्द्राग्रो भवति 61

TB 3.9.16.4

ब्रह्मक्षत्रे एवावरुन्धे ॥ यदाऽश्विनो भवति । आशिषामवरुद्धयै ॥ त्रयो भवन्ति । त्रय इमे
लोकाः । एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति ॥ अग्ने-ऽहोमुचे-ऽष्टाकपाल इति दशहविषमिष्टिं निर्वपति
। दशाक्षरा विराट् । अन्नं विराट् । विराजै-वान्नाद्य-मवरुन्धे () ॥ अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस
इति याज्यानुवाक्या भवन्ति सर्वत्वाय । 62

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

(अधिपतय इत्यां - हाभिजित्या - ऐन्द्राग्नो भवति - रुन्ध एकं च) (A16)

3.9.17 अनुवाकं 17 -अश्वस्य रोगादिनिमित्तं प्रायश्चित्तम्

TB 3.9.17.1

यद्यश्वमुपतपद्विन्देत् । आग्नेय-मृष्टाकपालं निर्वपेत् । सौम्यं चरुम् । सावित्र-मृष्टाकपालम् ॥
यदाग्नेयो भवति । अग्निः सर्वा देवताः । देवताभिरेवैनं भिषज्यति ॥ यथ्सौम्यो भवति । सोमो
वा ओषधीनां राजा । याभ्य एवैनं विन्दति 63

TB 3.9.17.2

ताभिरेवैनं भिषज्यति ॥ यथसावित्रो भवति । सवितृप्रसूत एवैनं भिषज्यति ॥ एताभिरेवैनं
देवताभिर्भिषज्यति । अगदो हैव भवति ॥ पौष्णं चरुं निर्वपेत् । यदि श्लोणः स्यात् । पूषा
वै श्लोण्यस्य भिषक् । स एवैनं भिषज्यति । अश्लोणो हैव भवति । 64

TB 3.9.17.3

रौद्रं चरुं निर्वपेत् । यदि महती देवताऽभिमन्येत । एतद्देवत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया
भिषज्यति । अगदो हैव भवति ॥ वैश्वानरं द्वादश-कपालं निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत् । इयं वा
अग्निर्वैश्वानरः । इयमेवैनं-मर्चिभ्यां परिरोधमानयति । आ हैव सुत्यमहं-गच्छति ॥ यद्यधीयात् 65

TB 3.9.17.4

अग्नये-ऽहोमुचेऽष्टाकपालः । सौर्यं पयः । वायव्यं आज्यभागः ॥ यजमानो वा अश्वः ।
अश्वं वा एष गृहीतः । यस्याश्चो मेधाय प्रोक्षितोऽद्ध्यति । यदहोमुचे निर्वपति । अश्वं
एव तेन मुच्यते ॥ यजमानो वा अश्वः । रेतसा वा एष व्यृद्धयते 66

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

TB 3.9.17.5

यस्याश्चो मेधां॒य प्रोक्षि॑तोऽद्वयेति॑ । सौर्य॑ः रेतः॑ । यत्सौर्यं॑ पयो॒ भव॑ति । रेत॑सैवैन॑ः स सम॑द्र॒धय॑ति
॥ यज॑मानो वा अश्वः॑ । गर्भै॑र्वा ए॒ष व्य॑द्वयते । यस्याश्चो मेधां॒य प्रोक्षि॑तोऽद्वयेति॑ । वा॒युव्या॑
गर्भाः॑ । यद्वा॒युव्या॑ आज्य॑भागो भव॑ति । गर्भै॑रेवैन॑ः स सम॑द्र॒धय॑ति () ॥ अथो॒ यस्यै॑षाऽश्वमे॒धे
प्राय॑श्चित्तः क्रियते॑ । इ॒ष्ट्वा वसी॑यान् भवति । 67

(विन्द - त्यक्षो॑णो है॒व भ॑व - त्यधी॒या - द॑द्वयते - गर्भै॑रेवैन॑ः स सम॑द्र॒धय॑ति द्वे च) (A17)

3.9.18 अनुवाकं 18 -ब्रह्मौदना उच्यन्ते

TB 3.9.18.1

तदा॑हुः । द्वा॒दश॑ ब्रह्मौ॒दनान् थ्स॑स्थि॒ते निर्व॑पेत् । द्वा॒दश॑भिर्वेष्टि॒भि-र्य॑जेतेति॑ ॥ यदिष्टि॑-भिर्य॑जेत ।
उ॒प॒ना॒मु॒क ए॒नं य॑ज्ञः स्या॑त् । पापी॒यास्तु॑ स्या॑त् । आ॒प्तानि॑ वा ए॒तस्य॑ छन्दा॑सि । य ई॒जानः॑
। तानि॑ क ए॒ताव॑दाशु पुनः॑ प्रयु॑ञ्जीतेति॑ । सर्वा॑ वै स॑स्थि॒ते य॑ज्ञे वागा॑प्यते 68

TB 3.9.18.2

साऽऽसा भ॑वति या॒तया॑मी । क्रूरी॑कृ॒तेव॑ हि भव॒त्यरु॑ष्कृता । सा न पुनः॑ प्र॒युज्ये॑त्याहुः ॥ द्वा॒दशै॑व
ब्रह्मौ॒दनान् थ्स॑स्थि॒ते निर्व॑पेत् । प्र॒जाप॑तिर्वा औ॒दुनः॑ । य॒ज्ञः प्र॒जाप॑तिः । उ॒प॒ना॒मु॒क ए॒नं य॑ज्ञो
भव॑ति । न पापी॒यान् भव॑ति ॥ द्वा॒दश॑ भवन्ति । द्वा॒दश॑ मा॒साः स॒म्व॒त्स॒रः () । स॒म्व॒त्स॒र
ए॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति । 69

(आ॒प्य॒ते - स॒म्व॒त्स॒र ए॒कं च) (A18)

3.9.19 अनुवाकं 19 -विभुत्वादिभिः द्वादशभिर्गुणैरश्वमेधप्रशंसा

TB 3.9.19.1

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

ए॒ष वै वि॒भूर्नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ वि॒भु भ॑वति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै प्र॒भूर्नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ प्र॒भु भ॑वति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वा ऊ॒र्जस्वा॒न्नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्रो॒र्जस्व॑-द्भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै प॒य॑स्वा॒न्नामं॑ य॒ज्ञः 70

TB 3.9.19.2

सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ प॒य॑स्व-द्भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै वि॒धृतो॑ नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ वि॒धृतं॑ भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै व्या॒वृत्तो॑ नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ व्या॒वृत्तं॑ भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै प्र॒ति॒ष्ठितो॑ नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ प्र॒ति॒ष्ठितं॑ भवति 71

TB 3.9.19.3

यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै ते॒ज॒स्वी नामं॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ ह॒ वै तत्र॑ ते॒ज॒स्वि भ॑वति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै ब्र॒ह्मव॑र्च॒सी नामं॑ य॒ज्ञः । आ ह॒ वै तत्र॑ ब्राह्म॒णो ब्र॒ह्मव॑र्च॒सी जा॑यते । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वा अ॒तिव्या॑धी नामं॑ य॒ज्ञः । आ ह॒ वै तत्र॑ रा॒ज॒न्यो-ऽति॑व्या॒धी जा॑यते । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते () ॥ ए॒ष वै दी॒र्घो नामं॑ य॒ज्ञः । दी॒र्घायु॑षो ह॒ वै तत्र॑ म॒नु॒ष्या भ॑वन्ति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते ॥ ए॒ष वै कृ॒प्तो नामं॑ य॒ज्ञः । क॒ल्प॑ते ह॒ वै तत्र॑ प्र॒जाभ्यो॑ योग॒क्षेमः । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते । 72

special korvai

(ए॒ष वै वि॒भूः प्र॒भूर्ऊ॒र्जस्वा॒न् प॒य॑स्वा॒न्, वि॒धृतो॑ व्या॒वृत्तः॑ प्र॒ति॒ष्ठितस्ते॒ज॒स्वी ब्र॒ह्मव॑र्च॒स्यति॑व्या॒धी दी॒र्घः कृ॒प्तो द्वा॒दश॑)
(प॒य॑स्वा॒न्नामं॑ य॒ज्ञः - प्र॒ति॒ष्ठितं॑ भवति - यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यज॑न्ते षट्) (A19)

3.9.20 अनुवाकं 20 -अश्वसंज्ञनप्रकारः

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

TB 3.9.20.1

ता॒र्प्येणा॑श्च॒ संज्ञ॑पयन्ति । य॒ज्ञो वै ता॒र्प्यम् । य॒ज्ञेनै॒वैनः॑ सम॑द्रूयन्ति ॥ या॒मेन॒ साम्ना॑ प्रस्तो॒ता-
ऽनू॑पतिष्ठते । य॒म॒लोक॑-मे॒वैनं॑ गमयति ॥ ता॒र्प्ये च॑ कृ॒त्यधी॒वासे॑ चाश्च॒ संज्ञ॑पयन्ति । ए॒तद्वै
प॑शूनाः रू॒पम् । रू॒पेणै॒व प॑शूनवरु॒न्धे ॥ हि॒रण्य॑क॒शिपु॑ भवति । तेज॒सो-ऽव॑रुद्धयै । 73

TB 3.9.20.2

रू॒क्मो भ॑वति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॑-नु॒ख्यात्यै॑ ॥ अ॒श्वो भ॑वति । प्र॒जाप॑ते-रा॒स्यै ॥ अ॒स्य वै
लो॒कस्य॑ रू॒पं ता॒र्प्यम् । अ॒न्तरि॑क्षस्य कृ॒त्यधी॒वासः॑ । दि॒वो हि॑रण्यक॒शिपु॑ । आ॒दित्य॑स्य रू॒क्मः
। प्र॒जाप॑तेर॒श्वः । इ॒ममे॒व लो॒कं ता॒र्प्येणा॑प्नोति () 74

TB 3.9.20.3

अ॒न्तरि॑क्षं कृ॒त्यधी॒वासेन॑ । दि॒वः हि॑रण्यक॒शिपु॑ना । आ॒दित्यः॑ रू॒क्मेण॑ । अ॒श्वेनै॒व मे॒द्वयेन॑
प्र॒जाप॑तेः सायु॑ज्यः स॒लोक॑ता॒माप्नोति॑ ॥ ए॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑नाः सायु॑ज्यम् । सा॒र्ष्टिताः॑ समा॒न
लो॒कता॑माप्नोति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ । 75

(अवरुद्ध्या - आप्नोत्य - + ष्ठौ च) (A20)

3.9.21 अनुवाकं 21 -उत्तरवेद्युपवापः

TB 3.9.21.1

आ॒दित्या॑श्चाङ्गि॒रसश्च॑ सु॒व॒र्गे लो॒केऽस्प॑द्रूयन्त । तेऽङ्गि॒रस आ॑दित्ये॒भ्यः । अ॒मुमा॑दित्य-म॒श्वः श्वे॑तं
भू॒तं दक्षि॑णा-मनयन् । ते॒ऽब्रु॑वन् । यं नोऽन॑ष्ट । स वर्यो॑ऽभू॒दिति॑ । तस्मा॑द॒श्वः स॒व॒र्येत्या॑-ह्वयन्ति
। तस्मा॑द्य॒ज्ञे वरो॑ दीयते ॥ यत्प्र॒जाप॑ति-रा॒ल॒ब्धो-ऽश्वो॑-ऽभ॑वत् । तस्मा॑द॒श्वो ना॑म । 76

TB 3.9.21.2

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

यच्छ्वयदरुरासीत् । तस्मादर्वा नाम ॥ यथ्सद्यो वाजांन् थ्समजयत् । तस्माद्वाजी नाम ॥
यदसुराणां लो॒कानाद॑त्त । तस्मादादित्यो नाम ॥ अ॒ग्नि॒र्वा अ॑श्वमे॒धस्य॑ योनि॒रा॒यत॑नम् । सूर्यो॒-
ऽग्ने॒र्योनि॑-रा॒यत॑नम् । यद॑श्वमे॒धे-ऽग्नौ॑ चित्यं उत्तरवे॒दि-मु॑पव॒पति॑ । योनि॑-मन्तमे॒वैन॑-मा॒यत॑नवन्तं
करोति । 77

TB 3.9.21.3

योनि॑-माना॒यत॑नवान् भवति । स ए॒वं वे॒द ॥ प्रा॒णापा॒नौ वा ए॒तौ दे॒वाना॑म् । यद॑र्काश्वमे॒धौ ।
प्रा॒णापा॒नावे॒वाव॑रुन्धे ॥ ओजो॒ बलं॑ वा ए॒तौ दे॒वाना॑म् । यद॑र्काश्वमे॒धौ । ओजो॒ बलं॑मे॒वाव॑रुन्धे
॥ अ॒ग्नि॒र्वा अ॑श्वमे॒धस्य॑ योनि॑-रा॒यत॑नम् । सूर्यो॒-ऽग्ने॒र्योनि॑-रा॒यत॑नम् () । यद॑श्वमे॒धे-ऽग्नौ॑ चित्यं
उत्तरवे॒दिं चि॑नोति । ताव॑र्काश्वमे॒धौ । अ॒र्काश्वमे॒धावे॒वा व॑रुन्धे । अथो॑ अ॒र्काश्वमे॒धयो॑रे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति
। 78

(नाम - करोति - सूर्योऽग्नेर्योनि॑रा॒यत॑नम् च॒त्वारि॑ च) (A21)

3.9.22 अनुवाकं 22 -ऋषभालम्भः

TB 3.9.22.1

प्र॒जाप॑तिं वै दे॒वाः पि॒तर॑म् । प॒शुं भू॒तं मे॒धाया॑ल॒भन्त॑ । तमा॒ल॒भ्योपा॑वसन् । प्रा॒तर्य॑ष्टा॒स्मह॑ इति
। ए॒कं वा ए॒तद्दे॒वाना॑म॒हः । यथ्स॑म्व॒थ्सुरः॑ । तस्मा॑द॒श्वः पु॒रस्ता॑-थ्स॑म्व॒थ्सुर॑ आल॒भ्यते॑ ॥
यत्प्र॒जाप॑ति-राल॒ब्धो-ऽश्वो॑ऽभ॒वत् । तस्मा॑द॒श्वः । यथ्स॑द्यो मे॒धोऽभ॑वत् 79

TB 3.9.22.2

तस्मा॑द॒श्वमे॒धः ॥ वे॒दुको॑-ऽश्व॑मा॒शुं भ॑वति । य ए॒वं वे॒द ॥ यद्वै॑ तत्प्र॒जाप॑ति-राल॒ब्धो-ऽश्वो॑ऽभ॒वत्
। तस्मा॑द॒श्वः प्र॒जाप॑तेः प॒शूना॑-मनु॑रूपतमः ॥ आ॒ऽस्य॑ पु॒त्रः प्र॑ति॒रूपो॑ जायते । य ए॒वं वे॒द ॥
सर्वा॑णि भू॒तानि॑ सु॒भृ॒त्याल॑भते । समे॑नं दे॒वा-स्तेज॑से ब्रह्मवर्च॒साय॑ भरन्ति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॑ यज॑ते 80

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हविर्धानम्) <https://www.ved>

TB 3.9.22.3

य उ चैनमेवं वेद ॥ एतद्वै तदेवा एतां देवताम् । पशुं भूतं मेधाया लभन्त । यज्ञम् । यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः । कामप्रं यज्ञं कुर्वन्त । तेऽमृतत्वमकामयन्त । तेऽमृतत्वमगच्छन् ॥ योऽश्वमेधेन यजते । देवानामेवायनेनैति 81

TB 3.9.22.4

प्राजापत्येनैव यज्ञेन यजते कामप्रेण । अपुनर्मरमेव गच्छति ॥ एतस्य वै रूपेण पुरस्तात्-
त्प्राजापत्य-मृषमं तूपरं बहुरूप-मालभते । सर्वेभ्यः कामेभ्यः । सर्वस्यास्यै । सर्वस्य जित्यै ॥
सर्वमेव तेनाप्नोति । सर्वं जयति । योऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवं वेद () । 82

(मेधोऽभवद् - यजत - एति - वेद) (A22)

3.9.23 अनुवाकं 23 -अश्वावयवेषूपसनम्

TB 3.9.23.1

यो वा अश्वस्य मेद्वयस्य लोमनी वेद । अश्वस्यैव मेद्वयस्य लोमं लोमञ्जुहोति । अहोरात्रे वा
अश्वस्य मेद्वयस्य लोमनी । यत्सायं प्रातर्जुहोति । अश्वस्यैव मेद्वयस्य लोमं लोमञ्जुहोति ।
एतदनुकृति हस्म वै पुरा । अश्वस्य मेद्वयस्य लोमं लोमञ्जुहोति ॥ यो वा अश्वस्य मेद्वयस्य पदे
वेद । अश्वस्यैव मेद्वयस्य पदे पदे जुहोति । दुरशपूर्णमासौ वा अश्वस्य मेद्वयस्य पदे 83

TB 3.9.23.2

यदरशपूर्णमासौ यजते । अश्वस्यैव मेद्वयस्य पदे पदे जुहोति । एतदनुकृति ह स्म वै पुरा ।
अश्वस्य मेद्वयस्य पदे पदे जुहोति ॥ यो वा अश्वस्य मेद्वयस्य विवर्तनं वेद । अश्वस्यैव मेद्वयस्य
विवर्तने विवर्तने जुहोति । असौ वा आदित्योऽश्वः । स आहवनीय-मागच्छति । तद्विवर्तते ।

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) <https://www.ved>

यदग्निहोत्रं जुहोति () । अश्वस्यैव मेद्व्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति । एतदनुकृति ह स्म वै पुरा । अश्वस्य मेद्व्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति । 84

(पदे - अग्निहोत्रं जुहोति त्रीणि च) (A23)

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 23 anuvAkams :-

(प्रजापतिस्तमष्टादशभिः - प्रजापतिरकामयतोभा - वस्मै - युञ्जन्ति-तेजसा - ऽपं प्राणा - अप श्रीरूद्रध्वम् - प्रजापतिः प्रेणाऽनु - प्रथमेन - प्रजापतिरकामयत महान्. - वैश्वदेवो वा अश्वो - ऽश्वस्य - प्रजापतिस्तं यज्ञक्रतुभि - रप श्रीब्राह्मणौ - सर्वेषु- वारुणो - यद्यश्वम् - तदाहु- रेष वै विभू - स्ताप्येणा- द्वित्याः - प्रजापतिं पितरं - यो वा अश्वस्य मेद्व्यस्य लोमनी त्रयोविंशतिः)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(प्रजापतिर - स्मिन् लोके - उत्तरतः - श्रियमेव - प्रजापतिरकामयत महान्.-यत् प्रात - प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यः- सर्वं ह वै तत्र पयस्वद्य -उ चैनमेवं वेद चत्वार्यशीतिः)

first and last word 3rd aShtakam 9th prapATakam :-

(प्रजापतिरश्वमेधं - जुहोति)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमः प्रपाठकः समाप्तः ॥

+++++

3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्)

3.10.1 अनुवाकं 1 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.1.1

संज्ञानं विज्ञानं प्रज्ञानं ज्ञानदभिज्ञानत् । सकल्पमानं प्रकल्पमान-मुपकल्पमान-मुपकृतं कृतं । श्रेयो वसीय आयथ्संभूतं भूतं ॥ चित्रः केतुः प्रभानाभान्धु सभान् । ज्योतिष्माऽ-स्तेजस्वानातपऽ-स्तपन्नमितपन्नं । रोचनो रोचमानः-शोभनः-शोभमानः कल्याणः ॥ दरशा दृष्टा दरशता विश्वरूपा सुदरशना । आप्यायमाना प्यायमाना-प्याया सूनृतेरा । आपूर्यमाणा पूर्यमाणा पूरयन्ती पूर्णा पौर्णमासी ॥ दाता प्रदाताऽऽनन्दो मोदः प्रमोदः 1

TB 3.10.1.2

आवेशयन्निवेशयन्-थ्सम्वेशन्ः सशान्तः शान्तः । अभवन् प्रभवन्-थ्सम्वन्-थ्संभूतो भूतः ॥ प्रस्तुतं विष्टुतऽ सस्तुतं कल्याणं विश्वरूपं । शुक्रममृतं तेजस्वि तेजः समिद्धं । अरुणं भानुमन् मरीचिमदमितपत् तपस्वत् ॥ सविता प्रसविता दीप्तो दीपयन् दीप्यमानः । ज्वलं ज्वलिता तपन् वितपन्-थ्सन्तपन्नं । रोचनो रोचमानः शुभंः शुभमानो वामः ॥ सुता सुन्वती प्रसुता सूयमाना ऽभिषूयमाणा । पीती प्रपा सपां तृप्ति-स्तर्पयन्ती 2

TB 3.10.1.3

कान्ता काम्या कामजाता ऽऽयुष्मती कामदुघा ॥ अभिशस्ता ऽनुमन्ता-ऽऽनन्दो मोदः प्रमोदः । आसादयन् निषादयन्-थ्ससादेनः ससन्नः सन्नः । आभू विभूः प्रभूः शभू भुवः ॥ पवित्रं पवयिष्यन् पूतो मेद्ध्यः । यशो यशस्वा-नायुरमृतः । जीवो जीविष्यन् थ्सवर्गो लोकः ॥ सहस्वान् थ्सहीया-नोजस्वान् थ्सहमानः । जयन्न-भिजयन्-थ्सुद्रविणो द्रविणोदाः । आर्द्रपवित्रो हरिकेशो मोदः प्रमोदः । 3

TB 3.10.1.4

अ॒रु॒णो ऽरु॒णर॑जाः पु॒ण्डरी॑को वि॒श्वजि॑द॒भिजि॑त् । आ॒र्द्रः पि॒न्व॑मा॒नो ऽन्न॑वा॒न्-रस॑वा॒-नि॒रा॑वा॒न् ।
स॒र्वौष॑धः स॒भुरो॑ मह॑स्वान् ॥ ए॒ज॒त्का जो॑व॒त्काः । क्षु॒ल्ल॒काः शि॑पि॒विष्ट॑काः । स॒रि॒स्त्राः सु॑शे॒रवः
। अ॒जि॒रासो॑ गमि॒ष्णवः॑ ॥ इ॒दानीं॑ त॒दानी॑-मे॒तर॒हिं क्षि॑प्रमंजि॒रं । आ॒शु नि॑मेषः फ॒णो द्र॑व॒न्नति॑-द्र॒वन्न॑
। त्वर॑स्त्वर॑माण आ॒शुरा॑शीयाञ्ज॒वः आ॒शुरा॑शीया॒न् ज॒वः () ॥ अ॒ग्नि॒ष्टोम॑ उ॒क्थ्यो॑ ऽति॒रात्रो॑
द्वि॒रात्र॑-स्त्रि॒रात्र॑-श्च॒तूरात्रः॑ । अ॒ग्रि॒र॒ ऋ॒तुः सूर्य॑ ऋ॒तुश्च॒न्द्रमा॑ ऋ॒तुः ॥ प्र॒जाप॑तिः स॒म्व॑थ्स॒रो म॒हान्कः
। 4

(प्रमोद - स्तुर्पयन्ती - प्रमोदो - जवस्त्रीणि च) (A1)

3.10.2 अनुवाकं 2 - अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.2.1

भूर॑ग्निं च॑ पृ॒थि॒वीं च॑ मां च॑ । त्री॑श्च॒ लोकान्॑ थ्स॒म्व॑थ्स॒रं च॑ । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑
दे॒वत॑या ऽङ्गि॒रस्वद् ध्रु॒वा सी॑द ॥ भुवो॑ वा॒युं चा॒न्तरि॑क्षं च॑ मां च॑ । त्री॑श्च॒ लोकान्॑ थ्स॒म्व॑थ्स॒रं च॑
। प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या ऽङ्गि॒रस्वद् ध्रु॒वा सी॑द । स्व॒रादित्यं॑ च॑ दि॒वं च॑ मां च॑
। त्री॑श्च॒ लोकान्॑ थ्स॒म्व॑थ्स॒रं च॑ () । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या ऽङ्गि॒रस्वद् ध्रु॒वा
सी॑द । भूर्भुवः॑ स्व॒श्च॒न्द्रम॑सं च॑ दि॒शश्च॑ मां च॑ । त्री॑श्च॒ लोकान्॑ थ्स॒म्व॑थ्स॒रं च॑ । प्र॒जाप॑तिस्त्वा
सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या ऽङ्गि॒रस्वद् ध्रु॒वा सी॑द । 5

(सम्वथ्सरं च षट् च) (A2)

3.10.3 अनुवाकं 3 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.3.1

त्वमे॒व त्वां वे॑त्थ॒ योऽसि॑ सोऽसि॑ । त्वमे॒व त्वा॑म॒चैषीः॑ । चि॒तश्चा॑सि॒ संचि॑त॒श्चास्य॑ग्रे । ए॒तावा॑श्चा॒सि

भूयाः॑श्चास्यग्रे॑ ।यत्ते॑ अग्रे॑ न्यू॒नं॑ यदु॒ तेऽति॑रिक्तं । आ॒दि॒त्या-स्तदं॑ङ्गिरस-श्चिन्वन्तु । विश्वे॑ ते
दे॒वाश्चि॑ति-मापू॒रय॑न्तु । चि॒तश्चा॑सि॒ संचि॑त-श्चास्यग्रे॑ । ए॒तावा॑श्चा॒सि भू॒याः॑श्चास्यग्रे॑ । मा ते॑ अग्रे॑
ऽच्ये॒न माऽति॑ च॒ येना॑युरावृ॒क्षि () । स॒व॒र्षां ज्योति॑षां ज्योति॒ र्यदु॑दावुदेति॑ । तप॑सो जा॒तम॑नि-
भृष्ट॒मोजः॑ । तत्ते॑ ज्योति॑रिष्टके । तेन॑ मे तप । तेन॑ मे ज्वल । तेन॑ मे दीदिहि । याव॑द्दे॒वाः ।
याव॑दसा॒ति सूर्यः॑ । याव॑दु॒तापि॑ ब्रह्म । 6

(आवृक्षि नव च) (A3)

3.10.4 अनुवाकं 4 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.4.1

स॒म्व॒त्स॒रोऽसि॑ परि॒वत्स॒रोऽसि॑ । इ॒दाव॒त्स॒रोऽसी॑-दु॒वत्स॒रोऽसि॑ । इ॒द्वत्स॒रोऽसि॑ व॒त्स॒रोऽसि॑ । तस्य॑
ते वस॑न्तः शि॒रः । ग्री॒ष्मो दक्षि॑णः प॒क्षः । व॒र॒षाः पु॒च्छ॑ । श॒रदु॒त्तरः॑ प॒क्षः । हे॒म॒न्तो म॒द्वय॑
। पू॒र्वप॒क्षाश्चि॑तयः । अ॒पर॒प॒क्षाः पु॒रीषं॑ 7

TB 3.10.4.2

अ॒हो॒रा॒त्रा-णी॑ष्टकाः । ऋ॒षभो॑ऽसि स्व॒र्गो लो॒कः । यस्यां॑ दि॒शि म॒हीय॑से । ततो॑ नो॒ मह॑ आ॒वह॑
। वा॒यु भू॒त्वा सर्वा॑ दि॒श आ॒वा॒हि । सर्वा॑ दि॒शोऽनु॑ वि॒वा॒हि । सर्वा॑ दि॒शोऽनु॑ स॒मवा॑हि । चि॒त्या
चि॒ति-मा॑पृ॒ण । अचि॑त्या॒ चि॒ति-मा॑पृ॒ण । चि॒दसि॑ स॒मुद्र॑योनिः 8

TB 3.10.4.3

इ॒न्दु र्दक्षः॑ श्ये॒न ऋ॒तावा॑ । हि॒र॒ण्य॑पक्षः शकु॒नो भु॑र॒ण्युः । म॒हान् थ्स॒धस्थे॑ ध्रु॒व आ॑निष॑त्तः ।
नम॑स्ते अस्तु॒ मा मा॑ हि॒सीः । ए॒ति प्रे॑ति॒ वी॒ति स॑मित्यु॒दिति॑ । दि॒वं मे॑ यच्छ । अ॒न्तरि॑क्षं मे॑
यच्छ । पृ॒थि॒वीं मे॑ यच्छ । पृ॒थि॒वीं मे॑ यच्छ । अ॒न्तरि॑क्षं मे॑ यच्छ () । दि॒वं मे॑ यच्छ ।
अ॒ह्ना प्र॑सा॒रय॑ । रा॒त्र्या स॑म॒च । रा॒त्र्या प्र॑सा॒रय॑ । अ॒ह्ना स॑म॒च । का॒मं प्र॑सा॒रय॑ । का॒मं स॑म॒च

| 9

(पुरीषः - समुद्रयोनिः - पृथिवीं मे यच्छान्तरिक्षं मे यच्छ सप्त च) (A4)

3.10.5 अनुवाकं 5 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.5.1

भूर्भुवः स्वः । ओजो बलं । ब्रह्म क्षत्रं । यशो महत् । सत्यं तपो नाम । रूप-ममृतं । चक्षुः श्रोत्रं । मन आयुः । विश्वं यशो महः । समं तपो हरो भाः () । जातवेदा यदि वा पावकोऽसि । वैश्वानरो यदि वा वैद्युतोऽसि । शं प्रजाभ्यो यजमानाय लोकं । ऊर्जं पुष्टिं दद-दुभ्याववृथस्व । 10

(भाश्चत्वारि च) (A5)

3.10.6 अनुवाकं 6 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.6.1

राज्ञी विराज्ञी । सम्राज्ञी स्वराज्ञी । अर्चिः शोचिः । तपो हरो भाः । अग्नि-रिन्द्रो बृहस्पतिः । विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः । ते मा सर्वे यशसा सःसृजन्तु । 11

(राज्ञीन्द्रो मा सप्त) (A6)

3.10.7 अनुवाकं 7 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.7.1

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा । विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा । अभिभुवे स्वाहा-ऽधिपतये स्वाहा । दिवापतये स्वाहा ऽहस्पत्याय स्वाहा । चाक्षुष्मत्याय स्वाहा ज्योतिष्मत्याय स्वाहा । राज्ञे स्वाहा विराज्ञे स्वाहा । सम्राज्ञे स्वाहा स्वराज्ञे स्वाहा । शूषाय स्वाहा सूर्याय स्वाहा । चन्द्रमसे

3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्) <https://www.vedavms.in> 183

स्वाहा॑ ज्योति॑षे स्वाहा॑ । स॒र्पाय॑ स्वाहा॑ क॒ल्याणाय॑ स्वाहा॑ () । अ॒र्जुनाय॑ स्वाहा॑ । 12

(क॒ल्याणाय॑ स्वाहा॑कं च) (A7)

3.10.8 अनुवाकं 8 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.8.1

वि॒प॒श्चिते॑ पव॑मानाय गायत । म॒ही न धारा॑ ऽत्यन्धो अ॒रू॒षति॑ । अ॒हि॒र॒ह जी॒र्णाम॑ति॒स॒र्पति॑ त्वचं॑ ।
अ॒त्यो न क्री॑डन्न स॒र्दृषा॑ हरिः । उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि मृत्य॑वे॒ त्वा जुष्टं॑ गृ॒ह्णामि॑ । ए॒ष ते योनि॑र्मृत्य॑वे॒
त्वा ॥ अप॑ मृत्यु॒मप॑क्षुधं॑ । अपे॑तः श॒पथं॑ जहि । अधा॑ नो अ॒ग्न आव॑ह । रा॒यस्पोष॑ सह॒स्त्रिणं॑ 13

TB 3.10.8.2

ये ते॑ स॒हस्र॑म॒युतं॑ पाशाः॑ । मृत्यो॑ म॒र्त्याय॑ हन्त॑वे । तान् य॒ज्ञस्य॑ मा॒यया॑ । सर्वा॑नव॑ यजामहे ॥
भ॒क्षो ऽस्य॑मृत भ॒क्षः । तस्य॑ ते मृत्यु॒पीत॑स्या॒मृत॑वतः । स्व॒गा॒कृत॑स्य॒ मधु॑मतः । उप॑हूत॒स्यो॒प॒हूतो॑ भक्षयामि ॥ म॒न्द्रा ऽभि॑भूतिः के॒तु र्य॒ज्ञानां॑ वाक् । असा॒वेहि॑ 14

TB 3.10.8.3

अ॒न्धो जा॑गृ॒विः प्रा॑ण । असा॒वेहि॑ । ब॒धिर औ॑क्रन्दयित॒रपान॑ । असा॒वेहि॑ । अ॒ह॒स्तोस्त्वा॑ चक्षुः॑
। असा॒वेहि॑ । अ॒पा॒दाशो॑ मनः । असा॒वेहि॑ । क॒वे वि॑प्रचि॒त्ते श्रोत्रं॑ । असा॒वेहि॑ 15

TB 3.10.8.4

सु॒ह॒स्तः सु॑वा॒साः । शू॒षो ना॑मा॒स्य॒मृतो॑ म॒र्त्येषु॑ । तन्त्वा॒ऽहं तथा॑ वेद॑ । असा॒वेहि॑ । अ॒ग्नि॒र्मे
वा॒चि श्रि॑तः । वा॒ग्धृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । वा॒यु॒र्मे प्रा॑णे श्रि॑तः 16

TB 3.10.8.5

प्रा॒णो हृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । सूर्यो॑ मे चक्षु॑षि श्रि॒तः । चक्षु॑र॒ हृद॑ये
। हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । च॒न्द्रमा॑ मे म॒नसि॑ श्रि॒तः 17

TB 3.10.8.6

म॒नो हृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । दि॒शो मे श्रो॑त्रे श्रि॒ताः । श्रो॑त्र॒ हृद॑ये
। हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । आ॒पो मे रे॑त॒सि श्रि॒ताः 18

TB 3.10.8.7

रे॒तो हृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । पृ॒थि॒वी मे शरी॑रे श्रि॒ता । शरी॑र॒ हृद॑ये
। हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । ओ॒षधिव॑न॒स्प॒तयो॑ मे लो॒मसु॑ श्रि॒ताः 19

TB 3.10.8.8

लो॒मानि॑ हृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । इन्द्रो॑ मे ब॒लैः श्रि॒तः । ब॒ल॒ हृद॑ये
। हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । प॒र्जन्यो॑ मे मूर्द्धि॑ श्रि॒तः 20

TB 3.10.8.9

मृ॒द्ग॒धा हृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । ई॒शा॒नो मे म॒न्यौ श्रि॒तः । म॒न्यु॒र॒ हृद॑ये
। हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । आ॒त्मा म॑ आ॒त्मनि॑ श्रि॒तः() 21

TB 3.10.8.10

आ॒त्मा हृद॑ये । हृद॑यं मयि॑ । अ॒हम॑मृते॑ । अ॒मृतं॑ ब्रह्म॑णि । पु॒नर्म॑ आ॒त्मा पु॒न॒रायु॑रागा॑त् । पु॒नः
प्रा॒णः पु॒न॒राकू॑त॒मागा॑त् । वै॒श्वान॑रो र॒श्मिभि॑र्वावृ॒धानः॑ । अ॒न्तस्तिष्ठ॑त्व॒मृत॑स्य गो॒पाः । 22

special korvai

3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्) <https://www.vedavms.in> 185

(अ॒ग्निर् वा॒युः सूर्य॑श्चन्द्र॒मा दि॒श आ॒पः पृ॒थि व्यो॑षधि॒वनस्प॑तय॒ इन्द्रः॑ प॒र्जन्य॑ ई॒शान आ॒त्मा पुन॑र्मे॒
त्रयो॑दश)

(स॒ह॒स्रिणं॑ - मि॒हि - श्रो॒त्रासा॒वेहि॑ - प्रा॒णे श्रि॒तो - मन॑सि श्रि॒तो - रेत॑सि श्रि॒ता - लोम॑सु श्रि॒ता -
मूर्द्धि॑ श्रि॒त - आ॒त्मनि॑ श्रि॒तो - + ऽष्टौ च॑) (A8)

3.10.9 अनुवाकं 9 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.9.1

प्र॒जाप॑ति दे॒वान॑सृजत । ते पा॒प्मना॑ संदि॒ता अजा॑यन्त । तान् व्य॑द्यत् । यद् व्य॑द्यत् । तस्मा॑द्
वि॒द्युत् । तम॑वृश्चत् । यद॑वृश्चत् । तस्मा॑द् वृष्टिः॑ । तस्मा॑द् यत्रै॒ते दे॒वते॑ अभि॒प्राप्नु॑तः । वि॒चं
है॒वास्य॑ तत्र॑ पा॒प्मान॑न्द्यतः 23

TB 3.10.9.2

वृश्च॑तश्च ॥ सैषा मी॒मा॒साऽग्नि॑होत्र ए॒व संप॑न्ना । अथो॑ आहुः । सर्वेषु॑ य॒ज्ञक्र॑तुष्विति॑ ॥ होष्य॑न्नप
उप॑स्पृशेत् । वि॒द्युद॑सि विद्य॑मे पा॒प्मान॑मिति॑ । अथ॑ हु॒त्वोप॑स्पृशेत् । वृष्टि॑रसि वृश्च॑ मे पा॒प्मान॑मिति॑
। य॒क्ष्यमा॑णो वे॒ष्ट्वा वा॑ । वि च॑ है॒वास्यै॑ते दे॒वते॑ पा॒प्मान॑न् द्यतः 24

TB 3.10.9.3

वृश्च॑तश्च ॥ अ॒त्य॒हो हा॑रुणिः । ब्र॒ह्म॒चा॒रिणै॑ प्र॒श्नान् प्रोच्य॑ प्रजि॒घाय॑ । परे॑हि । प्ल॒क्षं दै॒यां (दै॒व्यां)
पाति॑ पृच्छ । वेत्थ॑ सा॒वित्रां॑(3) न वेत्था॑(3) इति॑ । तमा॒गत्य॑ पप्रच्छ । आ॒चार्यो॑ मा॒ प्राहै॑षीत्
। वेत्थ॑ सा॒वित्रां॑(3) न वेत्था॑(3) इति॑ । स॒होवा॑च् वेदेति॑ । 25

TB 3.10.9.4

स कस्मि॑न् प्रति॑ष्ठित इति॑ । प॒रोर॑ज॒सीति॑ । कस्त॑द्यत् प॒रोर॑जा इति॑ । एष॑ वाव स प॒रोर॑जा इति॑
होवा॑च । य एष॑ तप॑ति । एषो॑ ऽर्वाग्र॑जा इति॑ । स कस्मि॑न् त्वेष॑ इति॑ । स॒त्य इति॑ । किं

तथ्सुत्यमिति । तप इति 26

TB 3.10.9.5

कस्मिन्नु तप इति । बल इति । किं तद् बलमिति । प्राण इति । मास्मं प्राणमिति पृच्छ इति
माऽऽचार्याः ऽब्रवीदिति होवाच ब्रह्मचारी ॥ सहोवाच प्लक्षो दैया (दैव्या) पातिः । यद्वै ब्रह्मचारिन्
प्राणमत्यप्रक्षयः । मूढ्धा ते व्यपतिष्यत् । अहमुत आचार्या-च्छ्रेयान् भविष्यामि । यो मां सावित्रे
समवादिष्टेति 27

TB 3.10.9.6

तस्मात् सावित्रे न सम्वदेत ॥ स यो हवै सावित्रं विदुषां सावित्रे सम्वदेते । सहास्मि-ञ्छ्रियं
दधाति । अनु हवा अस्मा असौ तपञ्छ्रियं मन्यते । अन्वस्मै श्रीस्तपो मन्यते । अन्वस्मै तपो
बलं मन्यते । अन्वस्मै बलं प्राणं मन्यते ॥ स यदाह । सज्ज्ञानं विज्ञानं दृशा दृष्टेति । एष एव
तत् । 28

TB 3.10.9.7

अथ यदाह । प्रस्तुतं विष्टुतं सुता सुन्वतीति । एष एव तत् ॥ एष ह्येव तान्यहानि । एष
रात्रयः ॥ अथ यदाह । चित्रः केतुर्दाता प्रदाता संविता प्रसविता ऽभिशास्ता ऽनुमन्तेति । एष
एव तत् । एष ह्येव तेऽहो मुहूर्ताः । एष रात्रेः । 29

TB 3.10.9.8

अथ यदाह । पवित्रं पवयिष्यन्-थ्सहस्वान्-थ्सहीयानरुणो ऽरुणरजा इति । एष एव तत् । एष
ह्येव ते ऽद्रधमासाः । एष मासाः ॥ अथ यदाह । अग्निष्टोम उक्थ्योऽग्निर् ऋतुः प्रजापतिः
सम्वथ्सुर इति । एष एव तत् । एष ह्येव ते यं ऋतवः । एष ऋतवः 30

TB 3.10.9.9

ए॒ष सं॒र्व॒थ्स॒रः ॥ अथ॒ यदा॑हं । इ॒दानीं॑ त॒दानी॑मिति । ए॒ष ए॒व तत् । ए॒ष ह्ये॒व ते मु॑हूर्तानां
मु॒हूर्ताः ॥ ज॒न॒को ह॒ वै दे॑हः । अ॒हो॒रा॒त्रैः स॒माज॑गाम । त॒श् हो॑चुः । यो वा अ॒स्मान् वेद॑ ।
वि॒जह॑त्-पा॒प्मानं॑मेति 31

TB 3.10.9.10

सर्व॒-मायु॑रेति । अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कं ज॑यति । नास्या॒-मुष्मिन्॑ लो॒केऽन्नं॑ क्षीयत् इति ॥ वि॒जह॑द् वै
पा॒प्मानं॑मेति । सर्व॒मायु॑रेति । अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कं ज॑यति । नास्या॒-मुष्मिन्॑ लो॒केऽन्नं॑ क्षीयते । य
ए॒वं वेद॑ ॥ अ॒हीना॒ हाश्व॑त्थ्यः । सा॒वि॒त्रं वि॒दां च॑कार 32

TB 3.10.9.11

स ह॑ ह॒सो हि॑र॒ण्मयो॑ भू॒त्वा । स्व॒र्गं लो॒कमि॑याय । आ॒दि॒त्यस्य॑ सायु॑ज्यं ॥ ह॒सो ह॒वै हि॑र॒ण्मयो॑
भू॒त्वा । स्व॒र्गं लो॒कमे॑ति । आ॒दि॒त्यस्य॑ सायु॑ज्यं । य ए॒वं वेद॑ ॥ दे॒व॒भा॒गो ह॑ श्रौ॒त॒रू॒षः । सा॒वि॒त्रं
वि॒दां च॑कार । त॒श् ह॒ वाग॑दृश्यमा॒ना ऽभ्यु॑वाच 33

TB 3.10.9.12

सर्व॑म्बत गौ॒त॒मो वेद॑ । यः सा॒वि॒त्रं वेदे॑ति । स हो॒वाच॑ । कै॒षा वा॒ग॒सीति॑ । अ॒य॒म॒ह॒श् सा॒वि॒त्रः
। दे॒वानां॑-मु॒त्त॒मो लो॒कः । गु॒ह्यं म॒हो बिभ्र॑दिति । ए॒ताव॑ति ह॒ गौ॒त॒मः । य॒ज्ञोप॑वी॒तं कृ॒त्वा-ऽधो॑
निप॑पात । न॒मो न॒म इति॑ 34

TB 3.10.9.13

स हो॒वाच॑ । मा भै॑षी गौ॒त॒म । जि॒तो वै ते लो॒क इति॑ ॥ तस्मा॒द्ये के च॑ सा॒वि॒त्रं वि॒दुः । सर्वे॑
ते जि॒तलो॑काः ॥ स यो ह॒वै सा॒वि॒त्र-स्या॒ष्टाक्ष॑रं प॒द॒श् श्रि॒या ऽभिषि॑क्तुं वेद॑ । श्रि॒या ह॒वाभिषि॑च्यते
। घृ॒णिरि॑ति॒ द्वे अ॒क्षरे॑ । सूर्य॑ इति॒ त्रीणि॑ । आ॒दि॒त्य इति॑ त्रीणि॑ 35

TB 3.10.9.14

एतद्वै सावित्र-स्याष्टाक्षरं पदः श्रियाभिषिक्तं । य एवं वेदं श्रिया हैवाभिषिच्यते ॥ तदे-तदृचा-
ऽभ्युक्तं । ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् । यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः । यस्तन्न वेद किमृचा
करिष्यति । य इत् तद्विदुस्त इमे समासतु इति ॥ न हवा एतस्यर्चा न यजुषा न साम्ना-ऽर्थोऽस्ति
। यः सावित्रं वेदं । 36

TB 3.10.9.15

तदेतत् परि यदेवचक्रं । आर्द्रं पिन्वमानः स्वर्गे लोक एति । विजहद् विश्वा भूतानि संपश्यत् ॥
आर्द्रो ह वै पिन्वमानः स्वर्गे लोक एति । विजहन् विश्वा भूतानि संपश्यन् । य एवं वेदं ॥
शूषो ह वै वाष्पेयः । आदित्येन समाजंगाम । तः होवाच । एहि सावित्रं विद्धि () । अयं
वै स्वर्ग्योऽग्निः पारयिष्णु-रमृता-त्संभूत इति । एष वाव स सावित्रः । य एष तपति । एहि मां
विद्धि । इति हैवेनं तदुवाच । 37

special korvai

(प्रजापतिर्देवान् सज्ज्ञानं प्रस्तुतं तान्यहान्येष रात्र्यास्वित्र केतुस्तेऽहो मुहूर्तो रात्रेः पवित्रं तैऽर्ध मासा
अग्निष्टोमो यज्ञकृतव इदानीं मुहूर्तानां जनकोऽहीना देवभागः कैषा वाङ्म शूषो ह वै षोडश)
(द्यतो - द्यतो - वेदेति - तप इति - समवादिष्टेति - तद् - रात्रेर् - ऋतवः - एति - चकारो -
वाच - नम इत्या - दित्य इति त्रीणि - सावित्रं वेदं - विद्धि पञ्च च) (A9)

3.10.10 अनुवाकं 10 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.10.1

इयं वाव सुरघा । तस्या अग्निरेव सारुधं मधु । या एताः पूर्वपक्षा-परपक्षयो रात्रयः । ता मधुकृतः
। यान्यहानि । ते मधुवृषाः । स यो ह वा एता मधुकृतश्च मधुवृषाश्च वेदं । कुर्वन्ति हास्यैता

अ॒ग्नौ म॒धु । ना॒स्यै॒ष्टा॒पूर्तं॑ ध॒यन्ति॑ ॥ अथ॒ यो न वेद॑ 38

TB 3.10.10.2

न हा॑स्यै॒ता अ॒ग्नौ म॒धु कुर्वन्ति॑ । ध॒यन्त्य॑स्ये॒ष्टा॒पूर्तं॑ ॥ यो ह॒ वा अ॒होरा॒त्राणां॑ नाम॒धेया॑नि वेद॑ ।
नाहो॑रा॒त्रेष्व॒र्तिमा॑च्छति । स॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञानं॑ द॒र्शा दृ॒ष्टेति॑ । ए॒ता व॑नुवा॒कौ पू॒र्वप॑क्षस्या॒होरा॒त्राणां॑
नाम॒धेया॑नि । प्र॒स्तुतं॑ वि॒ष्टुत॑ सु॒ता सु॑न्वतीति॑ । ए॒ता व॑नु॒वाका॑व॒पर॑पक्षस्या॒होरा॒त्राणां॑ नाम॒धेया॑नि
। नाहो॑रा॒त्रेष्व॒र्तिमा॑च्छति । य ए॒वं वेद॑ । 39

TB 3.10.10.3

यो ह॒ वै मु॑हूर्तानां॑ नाम॒धेया॑नि वेद॑ । न मु॑हूर्ते॒ष्व॒र्तिमा॑च्छति । चि॒त्रः के॒तु दा॑ता प्र॒दाता
स॒विता प्र॑सविता ऽभि॒शा॒स्ता ऽनु॑मन्तेति॑ । ए॒ते ऽनु॑वा॒का मु॑हूर्तानां॑ नाम॒धेया॑नि । न मु॑हूर्ते॒ष्व॒र्तिमा॑च्छति । य ए॒वं वेद॑ ॥ यो ह॒ वा अ॒द्र॒धमा॒सानां॑ नाम॒धेया॑नि वेद॑ । ना॒द्र॒धमा॒सेषु॑
न मा॒सेष्व॒र्तिमा॑च्छति । प॒वित्रं॑ प॒वयि॑ष्यन्-थ्सह॑स्वान्-थ्सही॑यानरु॒णो ऽरु॒णर॑जा इति॑ । ए॒ते ऽनु॑वा॒का
अ॒द्र॒धमा॒सानां॑ नाम॒धेया॑नि 40

TB 3.10.10.4

ना॒द्र॒धमा॒सेषु॑ न मा॒सेष्व॒र्तिमा॑च्छति । य ए॒वं वेद॑ ॥ यो ह॒ वै य॑ज्ञ॒क्रतू॑नां च॒तूनां॑ च॒ सम॑व॒थ्स॒रस्य॑
च नाम॒धेया॑नि वेद॑ । न य॑ज्ञ॒क्रतु॑षु न॒र्तुषु॑ न॒ सम॑व॒थ्स॒र आ॒र्तिमा॑च्छति । अ॒ग्नि॒ष्टोम॑ उ॒क्थ्यो॑ऽग्नि॒र॒
ऋ॒तुः प्र॒जाप॑तिः सम॑व॒थ्स॒र इति॑ । ए॒ते ऽनु॑वा॒का य॑ज्ञ॒क्रतू॑नां च॒तूनां॑ च॒ सम॑व॒थ्स॒रस्य॑ च नाम॒धेया॑नि
। न य॑ज्ञ॒क्रतु॑षु न॒र्तुषु॑ न॒ सम॑व॒थ्स॒र आ॒र्तिमा॑च्छति । य ए॒वं वेद॑ ॥ यो ह॒ वै मु॑हूर्तानां॑ मु॒हूर्ता॑न्
वेद॑ । न मु॑हूर्तानां॑ मु॒हूर्ते॒ष्व॒र्ति मा॑च्छति () 41

TB 3.10.10.5

इ॒दानीं॑ त॒दानी॑मिति । ए॒ते वै मु॑हूर्तानां मु॒हूर्ताः॑ । न मु॑हूर्तानां मु॒हूर्ते॑ष्वार्ति॒-माच्छ॑ति । य ए॒वं वे॒दं
॥ अथो॑ यथा॑ क्षे॒त्रज्ञो॑ भू॒त्वा ऽनु॑ प्र॒विश्या॑न्न-म॒त्ति । ए॒वमे॒वैतान्॑ क्षे॒त्रज्ञो॑ भू॒त्वा ऽनु॑ प्र॒विश्या॑-न्नम॒त्ति
। स ए॒तेषां॑मे॒व संलो॑कताः सायु॑ज्य-मश्नुते । अप॑ पुन॒र्मृत्युं॑ ज॒यति॑ । य ए॒वं वे॒दं । 42

special korvai

(इ॒यम॑हो॒रात्राणां॑ स॒ज्ञानं॑ पूर्॒वप॑क्षस्य प्र॒स्तु॑तम॒पर॑पक्षस्य मु॒हूर्तानां॑ चि॒त्रः के॒तुर॑द्र॒धमा॒सानां॑ प॒वित्रं॑
य॒ज्ञक॑तूनाम॒ग्निष्टो॒मो य॑ज्ञक॒तूनामि॒दानीं॑ मु॒हूर्तानां॑ मु॒हूर्तान्॑ वे॒देदानी॑मथो द्वा॒दश॑)
(न वे॒दे - वं वे॒दा - नुवा॒का अ॑द्र॒धमा॒सानां॑ च॒ मसा॑नां च ना॒मधे॒या॒नि - मु॒हूर्ते॑ष्वार्ति॒माच्छ॑ति - + नव॑
च) (A10)

3.10.11 अनुवाकं 11 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृणोपधानं चोच्यते

TB 3.10.11.1

कश्चि॑द्भ॒वा अ॒स्मा-ल्लो॒कात् प्रे॒त्यं । आ॒त्मानं॑ वे॒द । अ॒य-म॒ह-म॒स्मीति॑ । कश्चि॑त्स्व॒ल्लोकं॑ न प्र॒ति
प्र॒जा॒नाति॑ ॥ अ॒ग्निमु॑ग्धो ह॒व धु॑मता॒न्तः । स्व॒ल्लोकं॑ न प्र॒ति प्र॒जा॒नाति॑ । अथ॒ यो ह॒वैत॑-म॒ग्निः
सा॒वित्रं॑ वे॒दं । स ए॒वास्मा॑ ल्लो॒कात् प्रे॒त्यं । आ॒त्मानं॑ वे॒द । अ॒य-म॒ह-म॒स्मीति॑ 43

TB 3.10.11.2

स स्व॒ल्लोकं॑ प्र॒ति प्र॒जा॒नाति॑ ॥ ए॒ष उ॑ वे॒वैनं॑ तथ्सा॒वित्रः॑ । स्व॒र्गल्लो॒क-म॒भिव॑हति ॥ अ॒हो॒रात्रे॑
वा इ॒दं स॒युग्भिः॑ क्रि॒यते॑ । इति॑ रा॒त्राया॑ दी॒क्षिष॑त । इति॑ रा॒त्राय॑ व्र॒त-मुपा॑गुरि॒ति । तानि॑ हाने॒वं
वि॒दुषः॑ । अ॒मुष्मिन्॑ लो॒के शे॒वधिं॑ ध॒यन्ति॑ । धी॒तः ह॒व स शे॒वधि॑-मनु॒परै॑ति ॥ अथ॒ यो ह॒वैत॑म॒ग्निः
सा॒वित्रं॑ वे॒दं 44

TB 3.10.11.3

तस्य॑ ह॒वा-हो॒रात्राणि॑ । अ॒मुष्मिन्॑ लो॒के शे॒वधिं॑ न ध॒यन्ति॑ । अधी॑तः ह॒व स शे॒वधि॑-मनु॒परै॑ति ॥

भरद्वाजो ह त्रिभिरायुर्भिर्ब्रह्मचर्यमुवास । तः ह जीर्णिः स्थविरः शयानं । इन्द्रं उपव्रज्यो वाच
। भरद्वाज । यत्ते चतुर्थमायुर्दद्यां । किमेनेन कुर्या इति । ब्रह्मचर्यमेवैनेन चरेयमिति होवाच 45

TB 3.10.11.4

तः ह त्रीन् गिरि-रूपान विज्ञातानिव दर्शयां चकार । तेषां हैकैकस्मान् मुष्टिनाऽऽदे । स
होवाच । भरद्वाजेत्यामन्त्र्य । वेदा वा एते । अनुन्ता वै वेदाः । एतद्वा एतै स्त्रिभि-रायुर्भि-
रन्ववोचथाः । अथ त इतर-दननूक्तमेव । एहीमं विद्धि । अयं वै सर्व विद्येति 46

TB 3.10.11.5

तस्मै हैतमग्निः सावित्रमुवाच । तः स विदित्वा । अमृतो भूत्वा । स्वर्गं लोकमियाय ।
आदित्यस्य सायुज्यं ॥ अमृतो हैव भूत्वा । स्वर्गं लोकमेति । आदित्यस्य सायुज्यं । य एवं
वेद ॥ एषो एव त्रयी विद्या 47

TB 3.10.11.6

यावन्तः ह वै त्रय्या विद्यया लोकं जयति । तावन्तं लोकं जयति । य एवं वेद ॥ अग्ने वा एतानि
नामधेयानि । अग्नेरेव सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद । वायो वा एतानि नामधेयानि ।
वायोरेव सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद । इन्द्रस्य वा एतानि नामधेयानि 48

TB 3.10.11.7

इन्द्रस्यैव सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद । बृहस्पते वा एतानि नामधेयानि । बृहस्पतेरेव
सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद । प्रजापते वा एतानि नामधेयानि । प्रजापतेरेव सायुज्यं
सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद । ब्रह्मणो वा एतानि नामधेयानि । ब्रह्मण एव सायुज्यं सलोकता-
माप्नोति () । य एवं वेद ॥ स वा एषोऽग्नि-रपक्षपुच्छो वायुरेव । तस्याग्निं मुखं । असावादित्यः
शिरः । स यदेते देवते अन्तरेण । तत्सर्वं सीव्यति । तस्मात् सावित्रः । 49

3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्) <https://www.vedavms.in> 192

special korvai

(अ॒ग्नेर्वा॒योरिन्द्र॑स्य॒ बृ॒ह॒स्प॒तेः॑ प्र॒जाप॑तेर् ब्रह्म॑णः स वै स॒प्त)

(अ॒यम॒हम॒स्मीति॑ - वेद॑ - होवाच - सर्ववि॑द्येति॑ - वि॒द्ये - न्द्र॑स्य॒ वा ए॒तानि॑ नाम॒धेया॑नि - ब्रह्म॑ण
एव सायु॑ज्यं सलोक॑तामाप्नोति स॒प्त च॑) । (A11)

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 10 anuvAkams :-

(सं॒ज्ञानं॑ - भू - स्त्वमे॒व - संम॑व॒थ्स॒रोऽसि॑ - भू - रा॒ज्य - संव॑-विप॒श्चिते॑ - प्र॒जाप॑तिर् दे॒वा - नियं॑
वाव स॒रघा॑ - कश्चि॒द्वैका॑दश)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(सं॒ज्ञानं॑ - रा॒ज्ञी - मू॒द्र॒धा हृ॒दय॑ - ए॒ष संम॑व॒थ्स॒रो - ना॒द्र॒ध॒मा॒सेषु॑ नवच॑त्वारि॒ंशत॑)

first and last word 1st prapATakam of Kaatakam :-

(सं॒ज्ञानं॑ - सा॒वि॒त्रः)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ इति तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः समाप्तः ॥ + + + + + + + + + + + + + + + +

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम्

3.11.1 अनुवाकं 1 -इष्टकोपधानमन्त्राः

TB 3.11.1.1

लोकोऽसि स्वर्गोऽसि । अनुन्तोऽस्य पारोऽसि । अक्षितोऽस्य क्षय्योऽसि । तपसः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तन्त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 1

TB 3.11.1.2

तपोऽसि लोके श्रितं । तेजसः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ । तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 2

TB 3.11.1.3

तेजोऽसि तपसि श्रितं । समुद्रस्य प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ । तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 3

TB 3.11.1.4

समुद्रोऽसि तेजसि श्रितः । अपां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 4

TB 3.11.1.5

आपः स्थ समुद्रे श्रिताः । पृथिव्याः प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूतयो विश्वस्य जनयित्र्यः । ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 5

TB 3.11.1.6

पृथिव्यस्यप्सु श्रिता । अग्नेः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूत्री विश्वस्य जनयित्री । तां त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 6

TB 3.11.1.7

अग्निरसि पृथिव्याः श्रितः । अन्तरिक्षस्य प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 7

TB 3.11.1.8

अन्तरिक्ष-मस्यग्नौ श्रितं । वायोः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूतृ विश्वस्य जनयितृ । तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 8

TB 3.11.1.9

वायुरस्यन्तरिक्षे श्रितः । दिवः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 9

TB 3.11.1.10

द्यौरसि वायौ श्रिता । आदित्यस्य प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री । तां त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 10

TB 3.11.1.11

आदित्योऽसि दिवि श्रितः । चन्द्रमसः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 11

TB 3.11.1.12

चन्द्रमा अस्यादित्ये श्रितः । नक्षत्राणां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 12

TB 3.11.1.13

नक्षत्राणि स्थ चन्द्रमसि श्रितानि । सम्वत्सरस्य प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्तृणि विश्वस्य जनयितृणि । तानि व उपदधे कामदुघा-न्यक्षितानि । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 13

TB 3.11.1.14

सम्वत्सरोऽसि नक्षत्रेषु श्रितः । ऋतूनां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 14

TB 3.11.1.15

ऋतवः स्थ सम्वथ्सुरे श्रिताः । मासानां प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः । तान् व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 15

TB 3.11.1.16

मासाः स्थर्तुषु श्रिताः । अद्रधमासानां प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः । तान् व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 16

TB 3.11.1.17

अद्रधमासाः स्थ मासु श्रिताः । अहोरात्रयोः प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः । तान् व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 17

TB 3.11.1.18

अहोरात्रे स्थोऽद्रधमासेषु श्रिते । भूतस्य प्रतिष्ठे भव्यस्य प्रतिष्ठे । युवयो-रिदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यौ । ते वामुपदधे कामदुघे अक्षिते । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 18

TB 3.11.1.19

पौर्णमास्यष्टका ऽमावास्या । अन्नादाः स्थान्नदुघो युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः । ता व उपदधे कामदुघा-अक्षिताः । प्रजापतिस्त्वा

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम् <https://www.vedavms.in> 197

सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 19

TB 3.11.1.20

राडंसि बृहती श्रीरसीन्द्रपत्नी धर्मपत्नी । विश्वं भूतमनु प्रभूता । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूत्री विश्वस्य जनयित्री । तां त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 20

TB 3.11.1.21

ओजोऽसि सहोऽसि । बलमसि भ्राजोऽसि । देवानां धामामृतं । अमर्त्य-स्तपोजाः । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतं । विश्वस्य भूता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद () । 21

special korvai

लोकोऽसि भूता तम् । तपस्तेजोऽसि भूतं तत् । समुद्रोऽसि भूता तम् । आपः स्थ भूर्त्यस्ता वः । पृथिवी भूत्री ताम् । अग्निरसि भूता तम् । अन्तरिक्षं भूतं तत् । वायुरसि भूता तम् । द्यौरसि भूत्री ताम् । आदित्यश्चन्द्रमा भूता तम् । नक्षत्राणि स्थ भूर्तृणि तानि वः । सम्वत्सरोऽसि भूता तम् । ऋतवो मासा अद्रधमासा भूतारस्तान् वः । अहोरात्रे भूर्त्यौ ते वाम् । पौर्णमासी भूर्त्यस्ता वः । राडंसि भूत्री ताम् । ओजोऽसि भूता तमेकविंशतिः ।

लोक - स्तप - स्तेजः - समुद्र - आपः - पृथिव्य - ग्नि - रन्तरिक्षम् - वायुर - द्यौ - रादित्य - चन्द्रमा - नक्षत्राणि - सम्वत्सर - ऋतवो - मासा - अद्रधमासा - अहोरात्रे - पौर्णमासी - राड - स्योजोऽस्येकविंशतिः (A1)

3.11.2 अनुवाकं 2 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.2.1

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः । त्वं शर्द्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे । त्वं वातैररुणैर्यासि शंगयः । त्वं
पूषा विधृतः पांसि नु त्मना । देवा देवेषु श्रयद्धं । प्रथमा द्वितीयेषु श्रयद्धं । द्वितीया-स्तृतीयेषु
श्रयद्धं । तृतीया-श्चतुर्थेषु श्रयद्धं । चतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयद्धं । पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयद्धं 22

TB 3.11.2.2

षष्ठाः सप्तमेषु श्रयद्धं । सप्तमा अष्टमेषु श्रयद्धं । अष्टमा नवमेषु श्रयद्धं । नवमा दशमेषु श्रयद्धं
। दशमा एकादशेषु श्रयद्धं । एकदशा द्वादशेषु श्रयद्धं । द्वादशा-स्त्रयोदशेषु श्रयद्धं । त्रयोदशा-
श्चतुर्दशेषु श्रयद्धं । चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयद्धं । पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयद्धं 23

TB 3.11.2.3

षोडशाः सप्तदशेषु श्रयद्धं । सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयद्धं । अष्टादशा एकान्नविंशेषु श्रयद्धं ।
एकान्नविंशा विंशेषु श्रयद्धं । विंशा एकविंशेषु श्रयद्धं । एकविंशा द्वाविंशेषु श्रयद्धं ।
द्वाविंशा त्रयोविंशेषु श्रयद्धं । त्रयोविंशा चतुर्विंशेषु श्रयद्धं । चतुर्विंशाः पञ्चविंशेषु श्रयद्धं
। पञ्चविंशाः षड्विंशेषु श्रयद्धं 24

TB 3.11.2.4

षड्विंशाः सप्तविंशेषु श्रयद्धं । सप्तविंशा अष्टाविंशेषु श्रयद्धं । अष्टाविंशा एकान्नत्रिंशेषु
श्रयद्धं । एकान्नत्रिंशा स्त्रिंशेषु श्रयद्धं । त्रिंशा एकत्रिंशेषु श्रयद्धं । एकत्रिंशा द्वात्रिंशेषु
श्रयद्धं । द्वात्रिंशा त्र्यंशेषु श्रयद्धं । देवास्त्रिरेकादशा स्त्रिंशेषु श्रयद्धं । उत्तरे भवत ।
उत्तरं वर्तमानं उत्तरं सत्वानः () । यत्काम इदं जुहोमि । तन्मे समृद्धयतां । वयं स्याम पतयो
रयीणां । भूर्भुवस्वः स्वाहा । 25

(षष्ठेषु श्रयद्धवः - षोडशेषु श्रयद्धवः - षड्विंशेषु श्रयद्ध - मुत्तरसत्वानश्चत्वारि च) (A2)

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम् <https://www.vedavms.in> 199

3.11.3 अनुवाकं 3 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.3.1

अ॒ग्रावि॑ष्णू॒ स॒जोष॑सा । इ॒मा व॑र्द्धन्तु वा॒ङ्गिरः॑ । द्यु॒मैर्वा॑जेभि॒-रा॑ग॒तं । रा॒ज्ञी॑ वि॒राज्ञी॑ । स॒म्राज्ञी॑
स्व॒राज्ञी॑ । अ॒र्चिः शो॒चिः । तपो॑ हरो॒ भाः । अ॒ग्निः सोमो॑ बृ॒हस्प॑तिः । वि॒श्वे दे॒वा भुव॑नस्य गो॒पाः
। ते सर्वे॑ स॒ङ्गत्य॑ () । इ॒दं मे॒ प्राव॑ता॒ वचः॑ । व॒यश् स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णां । भूर॑-भुव॒स्-स्व॑स्
स्वाहा॑ । 26

(स॒ङ्गत्य॑ त्रीणि॑ च) (A3)

3.11.4 अनुवाकं 4 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.4.1

अन्न॑प॒ते ऽन्न॑स्य नो देहि । अ॒न॒मी॒वस्य॑ शु॒ष्मिणः॑ । प्र॒प्र॒दा॒तार॑न्तारिषः । ऊ॒र्जं नो॑ धेहि द्वि॒पदे॑
चतु॑ष्पदे । अ॒ग्ने पृ॑थिवीपते । सोमं॑ वीरुधां पते । त्वष्टः॑ समिधां पते । वि॒ष्णवा॑शानां पते ।
मित्र॑ सत्यानां पते । वरु॑ण धर्मणां पते 27

TB 3.11.4.2

म॒रुतो॑ गणानां पतयः । रु॒द्रं प॑शूनां पते । इन्द्रो॑जसां पते । बृ॒हस्प॑ते ब्रह्मणस्पते । आ रु॒चा
रो॒चेऽह॑स्वयं । रु॒चा रु॑रुचे॒-रोच॑मानः । अ॒ती॒त्या॒दः स्व॑राभरेह । तस्मि॒न् योनौ॑ प्र॒ज॒नौ प्र॑जायेय
। व॒यश् स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णां । भूर्भुवः॑ स्वः स्वाहा॑ () । 28

[वरु॑ण धर्मणां पते स्वः - स्वाहा॑ ()] (A4)

3.11.5 अनुवाकं 5 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.5.1

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम् <https://www.vedavms.in> 200

सु॒प्त ते॑ अ॒ग्ने सु॒मि॒धः सु॒प्त जि॒ह्वाः । सु॒प्तर॒ष॑यः सु॒प्तधा॑मं प्रि॒याणि॑ । सु॒प्त हो॒त्रा॑ अनु॒ वि॒द्वान् । सु॒प्त
यो॒नी-रा॑पृ॒णस्वा घृ॑तेन॑ । प्रा॒ची दिक् । अ॒ग्नि दे॒वता॑ । अ॒ग्निः स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु ।
यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो ऽभि॒दास॑ति । द॒क्षि॒णा दिक् । इन्द्रो॑ दे॒वता॑ 29

TB 3.11.5.2

इन्द्रः॑ स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो ऽभि॒दास॑ति । प्र॒तीची॑ दिक् । सोमो॑
दे॒वता॑ । सोमः॑ स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो ऽभि॒दास॑ति । उ॒दीची॑ दिक् ।
मि॒त्रावरु॑णौ दे॒वता॑ । मि॒त्रावरु॑णौ स दि॒शां दे॒वौ दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो ऽभि॒दास॑ति 30

TB 3.11.5.3

ऊ॒र्ध्वा दिक् । बृ॒हस्प॑ति॑ दे॒वता॑ । बृ॒हस्प॑तिः स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो
ऽभि॒दास॑ति । इ॒यन्दिक् । अ॒दि॒ति दे॒वता॑ । अ॒दि॒तिः स दि॒शां दे॒वीं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो
मै॒तस्यै॑ दि॒शो ऽभि॒दास॑ति । पु॒रु॒षो दिक् । पु॒रु॒षो मे॒ कामा॑न् थ्सम॑र्द्धयतु () 31

TB 3.11.5.4

अ॒न्धो जा॑गृ॒विः प्रा॑ण । अ॒सा॒वेहि॑ । ब॒धिर॑ आ॒क्रन्द॑यित-र॒पान॑ । अ॒सा॒वेहि॑ । उ॒षस॑-मु॒षस॑-म॒शीय॑
। अ॒हम॑सो॒ ज्योति॑र॒शीय॑ । अ॒हम॑सो॒ ऽपो॑शीय । व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो र॒यीणां॑ । भूर्भुवः॑ स्वः स्वाहा॑
। 32

(दक्षिणा दिगिन्द्रो देवता - मित्रावरुणौ स दिशां देवौ देवतानामृच्छतु यो मैतस्यै दिशोऽभिदा -
संत्यर्द्धयतु - +नव च) (A5)

3.11.6 अनुवाकं 6 - उपस्थानम्

TB 3.11.6.1

यत्तेऽचितं यदु चितन्ते अग्रे । यत्त ऊनं यदु तेऽतिरिक्तं । आदित्यास्त-दङ्गिरस-श्चिन्वन्तु । विश्वे
ते देवाश्चिति-मापूरयन्तु । चितश्चासि सञ्चितश्चा-स्यग्रे । एतावाश्चासि भूयाश्चास्यग्रे ॥ लोकं
पृण च्छिद्रं पृण । अथो सीद शिवा त्वं । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिः । अस्मिन् योनावसीषदन् 33

TB 3.11.6.2

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद ॥ ता अस्य सूददोहसः । सोमश् श्रीणन्ति पृथयः । जन्मं
देवानां विशः । त्रिष्वारोचने दिवः । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद ॥ अग्रे देवा इहावह ।
जज्ञानो वृक्त बरहिषे । असि होता न ईड्यः ॥ अगन्म महा मनसा यविष्ठं 34

TB 3.11.6.3

यो दीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे । चित्रभानू रोदसी अन्तरुर्वी । स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्च ॥ मेधाकारं
विदथस्य प्रसाधनं । अग्निश् होतां परिभूतमं मतिं । त्वामर्भस्य हविषः समानमित् । त्वां महो
वृणते नरो नान्यं-त्वत् ॥ मनुष्वत्त्वा निधीमहि । मनुष्वथ समिधीमहि । अग्रे मनुष्व-दङ्गिरः 35

TB 3.11.6.4

देवान् देवायते यज ॥ अग्निर हि वाजिनं विशे । ददाति विश्वचरषणिः । अग्नी राये स्वाभुवं
। स प्रीतो याति वार्यं । इषश् स्तोतृभ्य आभर ॥ पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां । पृष्टो विश्वा
ओषधी-राविवेश । वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः । स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं () । 36

(असीषदन् - यविष्ठ - मङ्गिरो - नक्तं) (A6)

3.11.7 अनुवाकं 7 -नाचिकेतब्राह्मणं तत्र आग्निदेवतोपासनम्

TB 3.11.7.1

अयं वाव यः पवते । सौऽग्निं नार्चिकेतः । स यत् प्राङ् पवते । तदस्य शिरः । अथ यद्

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम् <https://www.vedavms.in> 202

दक्षिणा । स दक्षिणः पक्षः । अथ यत् प्रत्यक् । तत् पुच्छं । य दुदङ्गं । स उत्तरः पक्षः 37

TB 3.11.7.2

अथ यत् समवाति । तदस्य समञ्जनं च प्रसारणं च । अथो संपदेवास्य सा ॥ स ह वा अस्मै
स कामः पद्यते । यत् कामो यजते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ यो ह
वा अग्ने नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठां वेद । आयतनवान् भवति । गच्छति प्रतिष्ठां 38

TB 3.11.7.3

हिरण्यं वा अग्ने नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठा । य एवं वेद । आयतनवान् भवति । गच्छति प्रतिष्ठां
॥ यो ह वा अग्ने नाचिकेतस्य शरीरं वेद । स शरीर एव स्वर्गं लोकमेति । हिरण्यं वा अग्ने
नाचिकेतस्य शरीरं । य एवं वेद । स शरीर एव स्वर्गं लोकमेति ॥ अथो यथा रुक्म उत्तंसो
भाय्यात् 39

TB 3.11.7.4

एवमेव स तेजसा यशसा । अस्मिंश्च लोके-ऽमुष्मिंश्च भाति ॥ उरवो ह वै नामैते लोकाः ।
ये-ऽवरेणादित्यं । अथ हैते वरीयांसो लोकाः । ये परेणादित्यं । अन्तवन्तः ह वा एष क्षय्यं
लोकं जयति । यो-ऽवरेणादित्यं । अथ हैषो-ऽनन्त-मपार-मक्षय्यं लोकं जयति । यः परेणादित्यं
() । 40

TB 3.11.7.5

अनन्तः ह वा अपार-मक्षय्यं लोकं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥
अथो यथा रथे तिष्ठन् पक्षसी पर्या-वर्तमाने प्रत्यपैक्षते । एव-महोरात्रे प्रत्यपैक्षते । नास्या-होरात्रे
लोकमाप्नुतः । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद । 41

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम् <https://www.vedavms.in> 203

(उत्तरः प॒क्षो - गच्छ॑ति प्रति॒ष्ठां - भा॒य्याद् - यः परे॑णादित्य - + म॒ष्टौ च॑) (A7)

3.11.8 अनुवाकं 8 -नाचिकेतोपाख्यानम्

TB 3.11.8.1

उ॒शन् ह॒ वै वा॑जश्रव॒सः सर्व॑वेद॒सं द॑दौ । तस्य॑ ह॒ नचि॑केता॒ नाम॑ पु॒त्र आ॑स । त॒श् ह॑ कुमा॒रश्च
सन्त॑ । दक्षि॑णासु नीयमा॑नासु श्रद्धा ऽऽवि॑वेश । स हो॑वाच । तत् कस्मै॑ मां दा॑स्यसीति॑ ।
द्वितीयं॑ तृतीयं॑ ॥ त॒श् ह॒ परी॑त उवाच । मृत्य॑वे॒ त्वा द॑दामीति॑ ॥ त॒श् ह॒ स्मोत्थि॑तुं वा॒ग्भि॒वद॑ति 42

TB 3.11.8.2

गौत॑म कुमा॒रमि॑ति । स हो॑वाच । परे॑हि मृत्यो गृ॒हान् । मृत्य॑वे॒ वै त्वा॑ऽदा॒-मि॑ति ॥ तं वै
प्र॒वस॑न्तं गु॒न्तासी॑ति होवाच । तस्य॑ स्म तिस्रो रात्री॒-रना॑श्चान् गृ॒हे व॑सतात् । स यदि॑ त्वा पृ॒च्छेत्
। कुमा॑र॒ कति॑ रात्री॒-रवा॑त्सी॒-रिति॑ । तिस्र॑ इति॒ प्रति॑ ब्रूतात् । किं प्र॑थ॒माश्च॑ रात्रि॒-माश्चा॑ इति॑ 43

TB 3.11.8.3

प्र॒जां त॒ इति॑ । किं द्वि॒तीया॒-मि॑ति । प॒शूश्च॑ इति॑ । किं तृ॒तीया॒-मि॑ति । सा॒धुकृ॑त्यां त॒ इति॑ ॥
तं वै प्र॒वस॑न्तं जगाम । तस्य॑ ह तिस्रो रात्री॒-रना॑श्चान् गृ॒हे उ॑वास । तमा॒गत्य॑ पप्रच्छ । कुमा॑र॒
कति॑ रात्री॒-रवा॑त्सी॒-रिति॑ । तिस्र॑ इति॒ प्रत्यु॑वाच 44

TB 3.11.8.4

किं प्र॑थ॒माश्च॑ रात्रि॒-माश्चा॑ इति॑ । प्र॒जां त॒ इति॑ । किं द्वि॒तीया॒-मि॑ति । प॒शूश्च॑ इति॑ । किं
तृ॒तीया॒-मि॑ति । सा॒धुकृ॑त्यां त॒ इति॑ ॥ नम॑स्ते अस्तु भग॒व इति॑ होवाच । वरं॑ वृ॒णीष्वे॑ति ॥
पि॒तर॑मे॒व जी॒वन्न॑या॒नीति॑ ॥ द्वि॒तीयं॑ वृ॒णीष्वे॑ति 45

TB 3.11.8.5

इष्टापूर्तयो मे ऽक्षितिं ब्रूहीति होवाच । तस्मै हैतमग्निं नाचिकेत-मुवाच । ततो वै तस्यै-ष्टापूर्ते
ना क्षीयेते ॥ नास्यैष्टा-पूर्ते क्षीयेते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ तृतीयं
वृणीष्वेति । पुन मृत्यो मे ऽपजितिं ब्रूहीति होवाच । तस्मै हैतमग्निं नाचिकेत-मुवाच । ततो वै
सोऽप पुन मृत्यु-मजयत् 46

TB 3.11.8.6

अप पुन मृत्युं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ॥ य उ चैन-मेवं वेद ॥ प्रजापतिं वै प्रजाकाम-
स्तपो-ऽतप्यत । स हिरण्य-मुदास्यत् । त-दुग्नौ प्रास्यत् । त-दस्मै नाच्छदयत् । तद् द्वितीयं
प्रास्यत् । त-दस्मै नै वाच्छदयत् । तत् तृतीयं प्रास्यत् 47

TB 3.11.8.7

त-दस्मै नै वाच्छदयत् । त-दात्म-न्नेव हृदय्येऽग्नौ वैश्वानरे प्रास्यत् । त-दस्मा अच्छदयत् ।
तस्माद्विरण्यं कनिष्ठं धनानां । भुञ्जत् प्रियतमं । हृदयजः हि । स वै तमेव नाविन्दत् । यस्मै
तां दक्षिणा-मनैष्यत् । ताः स्वायैव हस्ताय दक्षिणायानयत् । तां प्रत्यगृह्णात् 48

TB 3.11.8.8

दक्षाय त्वा दक्षिणां प्रतिगृह्णामीति । सो ऽदक्षत् दक्षिणां प्रतिगृह्य । दक्षते ह वै दक्षिणां प्रतिगृह्य
। य एवं वेद ॥ एतद्ध स्म वै तद् विद्वांसो वाजश्रवसा गोतमाः । अप्यनूदेश्यां दक्षिणां
प्रतिगृह्णन्ति । उभयेन वयं दक्षिष्यामह एव दक्षिणां प्रतिगृह्येति । ते ऽदक्षन्तु दक्षिणां प्रतिगृह्य
। दक्षते ह वै दक्षिणां प्रतिगृह्य । य एवं वेद () । प्र हान्यं वलीनाति । 49

(वद - त्याशा इत् - युवाच - द्वितीयं वृणीष्वे - त्यजयत् - तृतीयं प्रास्य - दगृह्णाद् - य
एवं वेदैकं च) (A8)

3.11.9 अनुवाकं 9 -चयनप्रयोगः

TB 3.11.9.1

त॒ः ह॒त-मे॒के प॒शुब॒न्ध ए॒वोत्त॑रवे॒द्यां चि॑न्वते । उ॒त्तर॑वे॒दिसं॑मित ए॒षोऽग्नि॑रिति॒ वद॑न्तः । तन्न॒ तथा॑
कुर्या॑त् । ए॒त-म॒ग्निं का॒मेन॑ व्य॒र्द्धये॑त् । स ए॒नं का॒मेन॑ व्य॒र्द्धः । का॒मेन॑ व्य॒र्द्धये॑त् । सौ॒म्ये वा॒वै
न॑म॒ध्वरे चि॑न्वी॒त । यत्र॑ वा॒ भूयि॑ष्ठा आहु॑तयो हू॒येरन् । ए॒त-म॒ग्निं का॒मेन॑ सम॒र्द्धय॑ति । स ए॒नं
का॒मेन॑ सम॒र्द्धः 50

TB 3.11.9.2

का॒मेन॑ सम॒र्द्धय॑ति ॥ अथ॑ है॒नं पु॒रः ष॑यः । उ॒त्तर॑वे॒द्या-मे॒व स॒त्रिय॑-मचि॒न्वत॑ । ततो॒ वै तेऽवि॑न्दन्त
प्र॒जां । अ॒भि स्व॑र्गं लो॒क-म॑जयन् । वि॒न्दत॑ ए॒व प्र॒जां । अ॒भि स्व॑र्गं लो॒कं ज॑यति । योऽग्निं
ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑ । य उ॑ चैन-मे॒वं वे॑द ॥ अथ॑ है॒नं वा॒युर॒ ऋद्धि॑कामः 51

TB 3.11.9.3

य॒थान्यु॑प्त-मे॒वोप॑दधे । ततो॒ वै स ए॒ता-मृ॒द्धि-मा॒द्रधो॑त् । या॒मिदं॑ वा॒युर॒ ऋद्धः॑ । ए॒ता-मृ॒द्धि-मृ॒द्धोति॑
। या॒मिदं॑ वा॒युर॒ ऋद्धः॑ । योऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑ । य उ॑ चैन-मे॒वं वे॑द ॥ अथ॑ है॒नं गो॒ब॒लो
वा॒ष्णः प॒शुका॑मः । पा॒क्तमे॒व चि॑क्ये । पञ्च॑ पु॒रस्ता॑त् 52

TB 3.11.9.4

पञ्च॑ दक्षि॒णतः॑ । पञ्च॑ प॒श्चात् । पञ्चो॑त्तर॒तः । एकां॑ म॒द्ध्यै । ततो॒ वै स स॒हस्रं॑ प॒शून् प्रा॒प्नो॑त् ।
प्र स॒हस्रं॑ प॒शू-ना॑प्नोति । योऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑ । य उ॑ चैन-मे॒वं वे॑द ॥ अथ॑ है॒नं प्र॒जाप॑ति
ज्यैष्ठ्य॑कामो॒ यश॑स्कामः प्र॒जन॑नकामः । त्रि॒वृ॒तमे॒व चि॑क्ये 53

TB 3.11.9.5

स॒प्त पु॒रस्ता॑त् । ति॒स्रो दक्षि॑ण॒तः । स॒प्त प॒श्चात् । ति॒स्र उ॑त्तर॒तः । एकां॑ म॒द्ध्यै । ततो॒ वै स प्र॑

यशो ज्यैष्ठ्यं-माप्नोत् । एतां प्रजातिं प्राजायत । यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते । त्रिवृद् वै ज्यैष्ठ्यं ।
माता पिता पुत्रः 54

TB 3.11.9.6

त्रिवृत् प्रजननं । उपस्थो योनिं मद्ध्यमा । प्रयशो ज्यैष्ठ्यं-माप्नोति । एतां प्रजातिं प्राजायते ।
यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैनमेवं वेद ॥ अथ हैन-मिन्द्रो
ज्यैष्ठ्यकामः । ऊर्ध्वा एवोपदधे । ततो वै स ज्यैष्ठ्यं-मगच्छत् 55

TB 3.11.9.7

ज्यैष्ठ्यं गच्छति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ अथ हैन-मसावादित्यः
स्वर्गकामः । प्राचीरेवोपदधे । ततो वै सोऽभि स्वर्गं लोक-मजयत् । अभि स्वर्गं लोकं जयति ।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ स यदीच्छेत् 56

TB 3.11.9.8

तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । प्राडा होतुर्द्विष्ण्या-दुश्सर्पेत् । येयं प्रागाद् यशस्वती ।
सा मा प्रोणोतु । तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति । तेजस्येव यशस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति ॥ अथ
यदीच्छेत् । भूयिष्ठं मे श्रद्धीरन् । भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति । दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि
प्राच्येहीति प्राची जुषाणा वेत्वाज्यस्य स्वाहेति सुवेणो-पहत्या हवनीये जुहुयात् 57

TB 3.11.9.9

भूयिष्ठ-मेवास्मै श्रद्धते । भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्ति ॥ पुरीष-मुपधाय । चिति-कृप्तिभि-रभिमृशय ।
अग्निं प्रणीयोपसमाधाय । चतस्र एता आहुती जुहोति । त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपं ।
अग्ना-विष्णू इति वसोर्धारायाः । अन्नपत् इत्यन्न होमः । सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति
विश्वप्रीः () । 58

special korvai

(पुररूषयो वायुर् गोबलः सहस्रं प्रजापतिं स्त्रिवृदिन्द्रो ऽसावादित्यः स यदीच्छेत्)

[समृद्ध - ऋद्धिकामः - प्रस्ताच्च - चिक्ये - पुत्रो - ऽगच्छ - दिच्छे - जुहुयाद् - विश्वप्रिः ()
] (A9)

3.11.10 अनुवाकं 10 -तत्प्रशंसा

TB 3.11.10.1

यां प्रथमा-मिष्टका-मुपदधाति । इमं तया लोक-मभि जयति । अथो या अस्मिन् लोके देवताः ।
तासां सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । यां द्वितीया-मुपदधाति । अन्तरिक्षलोकं तया-ऽभि जयति ।
अथो या अन्तरिक्ष लोके देवताः । तासां सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । यां तृतीया-मुपदधाति
। अमुं तया लोक-मभिजयति 59

TB 3.11.10.2

अथो या अमुष्मिन् लोके देवताः । तासां सायुज्यं सलोकता-माप्नोति । अथो या अमूरितरा
अष्टादश । य एवामी उरवंश्च वरीयांसश्च लोकाः । तानेव ताभि-रभिजयति ॥ कामचारो ह वा
अस्योरुषु च वरीयस्सु च लोकेषु भवति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥
सम्वत्सरो वा अग्निं नाचिकेतः । तस्य वसन्तः शिरः 60

TB 3.11.10.3

ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः । वरुषा उत्तरः । शरत् पुच्छं । मासाः कर्मकाराः । अहोरात्रे शतरुद्रीयं
। पर्जन्यो वसोद्धारो । यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वृष्ट्वा । प्रजाभ्यः सर्वान् कामान्थ संपूरयति ।
एव-मेव स तस्य सर्वान् कामान्थ संपूरयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते 61

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥ + + + + + + + + + + + + + + +

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च

3.12.1 अनुवाकं 1 -वैश्वसृजचयनाङ्गभूताः दिवश्श्येनय इष्टयः

TB 3.12.1.1

“तुभ्यन्ता अङ्गिरस्तमा²¹” “श्याम् तङ्काममग्रे²²” । “आशानां त्वा²³” “विश्वा आशाः²⁴” । “अनुं नोऽद्यानुमति²⁵” “रन्विदनुमते त्वं²⁶” । “कामो भूतस्य²⁷” “कामस्तदग्रे²⁸” । “ब्रह्म जज्ञानं²⁹” “पिता विराजां³⁰” । “यज्ञो रायो³¹” “ऽयं यज्ञः³²” । “आपो भद्रा³³” “आदित्पश्यामि³⁴” । “तुभ्यं भरन्ति³⁵” “यो देह्यः³⁶” । “पूर्वं देवा अपरेण³⁷” “प्राणापानौ³⁸” । “हव्यवाहः³⁹” “स्विष्टं⁴⁰” । 1

(तुभ्यं दश) (A1)

3.12.2 अनुवाकं 2 -तासां ब्राह्मणम्

TB 3.12.2.1

देवेभ्यो वै स्वर्गो लोकस्तिरोऽभवत् । ते प्रजापति-मब्रुवन् । प्रजापते स्वर्गो वै नो लोकस्तिरोऽभूत् । तमन्विच्छेति । तं यज्ञक्रतुभि-रन्वैच्छत् । तं यज्ञक्रतुभि-रान्वविन्दत् । तमिष्टिभि-रन्वैच्छत् । तमिष्टिभि-रान्वविन्दत् । तदिष्टीना-मिष्टित्वं । एष्ट्यो हवै नाम । ता इष्ट्य इत्याचक्षते पुरोक्षेण । पुरोक्षं प्रिया इव हि देवाः । 2

TB 3.12.2.2

तमाशाः-ऽब्रवीत् । प्रजापत आशया वै श्रौम्यसि । अहमु वा आशाः-ऽस्मि । मां नु यजस्व । अथ ते सत्याऽऽशा भविष्यति । अनुं स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति । स एतमग्रे कामाय पुरोडाश-मष्टाकपालं निरवपत् । आशायै चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्या-ऽऽशाः-ऽभवत् ।

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं म॑विन्दत् । स॒त्या ह॒ वा अ॒स्याशा॑ भवति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑ चैन॒देवं वे॑द ॥ सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ कामा॒य स्वाहा॑-ऽऽशा॒यै स्वाहा॑ । अनु॑म॒त्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॑ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ स्वाहेति॑ । 3

TB 3.12.2.3

तं कामो॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते कामे॒न वै श्रौ॑म्यसि । अ॒हमु॑वै कामो॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यः कामो॑ भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वे॑त्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॑ कामा॒य पुरो॑डाशं-म॒ष्टाक॑पालं निर॑वपत् । कामा॒य च॑रुं । अनु॑म॒त्यै च॑रुं । ततो॑ वै तस्य॑ स॒त्यः कामो॑ऽभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं म॑विन्दत् । स॒त्यो ह॒ वा अ॒स्य कामो॑ भवति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑ चैन॒देवं वे॑द । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ कामा॒य स्वाहा॑ कामा॒य स्वाहा॑ । अनु॑म॒त्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॑ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ स्वाहेति॑ । 4

TB 3.12.2.4

तं ब्रह्मा॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते ब्रह्म॒णा वै श्रौ॑म्यसि । अ॒हमु॑वै ब्रह्मा॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते ब्रह्म॒ण्वान् य॒ज्ञो भ॑विष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वे॑त्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॑ कामा॒य पुरो॑डाशं-म॒ष्टाक॑पालं निर॑वपत् । ब्रह्म॒णे च॑रुं । अनु॑म॒त्यै च॑रुं । ततो॑ वै तस्य॑ ब्रह्म॒ण्वान् य॒ज्ञोऽभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं म॑विन्दत् । ब्रह्म॒ण्वान् ह॒ वा अ॒स्य य॒ज्ञो भ॑वति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑ चैन॒देवं वे॑द । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ कामा॒य स्वाहा॑ ब्रह्म॒णे स्वाहा॑ । अनु॑म॒त्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॑ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ स्वाहेति॑ । 5

TB 3.12.2.5

तं य॒ज्ञोऽब्रवीत् । प्रजा॑पते य॒ज्ञेन॑ वै श्रौ॑म्यसि । अ॒हमु॑वै य॒ज्ञोऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यो य॒ज्ञो भ॑विष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वे॑त्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॑ कामा॒य पुरो॑डाशं-म॒ष्टाक॑पालं निर॑वपत् । य॒ज्ञाय॑ च॑रुं । अनु॑म॒त्यै च॑रुं । ततो॑ वै तस्य॑ स॒त्यो य॒ज्ञोऽभवत् ।

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्यो ह॒ वा अ॑स्य य॒ज्ञो भ॑वति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति ।
य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ का॒माय॑ स्वाहा॑ य॒ज्ञाय॑
स्वाहा॑ । अनु॑म॒त्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ स्वाहेति॑ । 6

TB 3.12.2.6

तमापो॑-ऽब्रुवन् । प्रजा॑पतेऽप्सु वै सर्वे॑ का॒माः श्रि॑ताः । व॒यमु॑ वा आप॑स्मः । अ॒स्मान्नु य॑जस्व ।
अथ॑ त्वयि॑ सर्वे॑ का॒माः श्रि॑यिष्यन्ते । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वे॒त्स्यसी॑ति । स ए॒तम॒ग्नये॑ का॒माय॑ पुरो॒डाश॑-
म॒ष्टाक॑पालं निर॑वपत् । अ॒द्भ्यश्च॑रुं । अनु॑म॒त्यै च॑रुं । ततो॑ वै तस्मि॒न्-सर्वे॑ का॒मा अ॑श्रयन्त ।
अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कम॑विन्दत् । सर्वे॑ ह॒ वा अ॑स्मिन् का॒माः श्रि॑यन्ते । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति ।
य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ का॒माय॑ स्वाहा॑ ऽद्भ्यः
स्वाहा॑ । अनु॑म॒त्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ स्वाहेति॑ । 7

TB 3.12.2.7

तम॒ग्निं ब॑लि॒मानं॑ ब्रवीत् । प्रजा॑पते ऽग्नये॑ वै ब॑लि॒मते॑ सर्वा॑णि भू॒तानि॑ ब॒लिः ह॑रन्ति । अ॒हमु॑ वा
अ॒ग्निं ब॑लि॒मानं॑स्मि । मां नु॑ य॒जस्व । अथ॑ ते सर्वा॑णि भू॒तानि॑ ब॒लिः ह॑रिष्यन्ति । अनु॑ स्व॒र्गं
लो॒कं वे॒त्स्यसी॑ति । स ए॒तम॒ग्नये॑ का॒माय॑ पुरो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पालं-निर॑वपत् । अ॒ग्नये॑ ब॑लि॒मते॑ च॒रुं
। अनु॑म॒त्यै च॑रुं । ततो॑ वै तस्मै॑ सर्वा॑णि भू॒तानि॑ ब॒लिः-म॑हरन् । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कम॑विन्दत् ।
सर्वा॑णि ह॒ वा अ॑स्मै भू॒तानि॑ ब॒लिः ह॑रन्ति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते
। य उ॑चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ का॒माय॑ स्वाहा॑ ऽग्नये॑ ब॑लि॒मते॑ स्वाहा॑ । अनु॑म॒त्यै
स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ स्वाहेति॑ । 8

TB 3.12.2.8

तमनु॑वित्तिर-ब्रवीत् । प्रजा॑पते स्व॒र्गं वै लो॒कम॑नु॑-विवि॒त्ससि॑ । अ॒हमु॑ वा अनु॑वित्तिर॒स्मि । मां
नु॑ य॒जस्व । अथ॑ ते स॒त्या ऽनु॑वित्ति-र्भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं वे॒त्स्यसी॑ति । स ए॒तम॒ग्नये॑

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

कामा॑य॒ पुरो॒डाशं॑-मृ॒ष्टाकं॑पालं॒ निर॑वपत् । अनु॑वित्त्यै च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्या
ऽनु॑वित्तिरभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒क-म॑विन्दत् । स॒त्या ह॒ वा अ॒स्यानु॑वित्ति-र्भवति । अनु॑ स्व॒र्गं लो॒कं
वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॑ कामा॑य॒ स्वाहा-
ऽनु॑वित्त्यै स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑
स्वाहेति॑ । 9

TB 3.12.2.9

ता वा ए॒ताः सप्त॑ स्व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ द्वा॒रः । दि॒वः श्ये॑न॒यो ऽनु॑वित्त्यो॒ नाम॑ । आ॒शां प्र॑थ॒मां
र॑क्षति । कामो॑ द्वि॒तीयां॑ । ब्र॒ह्म तृ॒तीयां॑ । य॒ज्ञश्च॑तु॒र्थां । आपः॑ पञ्च॒मीं । अ॒ग्निर्ब॑लि॒मान्-थ॒ष्ठीं
। अनु॑वित्तिः सप्त॒मीं । अनु॑ ह॒ वै स्व॒र्गं लो॒कं वि॑न्दति । का॒मचा॑रोऽस्य स्व॒र्गे लो॒के भ॑वति ।
य ए॒ताभि॑-रिष्टि॒भि-र्य॑ज॑ते । य उ॑चैना ए॒वं वेद॑ । तास्व॑न्विष्टि । प॒ष्ठौही॑ व॒रां द॑द्यात् क॒ऽसञ्च॑ ।
स्त्रियै॑ चाभा॒रं स॑मृ॒द्धयै॑ । 10

(A2)

3.12.3 अनुवाकं 3 -उपाघा नामेष्टयः

TB 3.12.3.1

तप॑सा दे॒वा दे॒वता॑-म॒ग्रं आ॑यन् । तप॑सरू॒षयः॑ स्व॒रन्व॑विन्दन् । तप॑सा स॒पत्नान्॑ प्रणु॑दामा॒रतीः॑ ।
येने॑दं वि॒श्वं परि॑भूतं यदस्ति॑ ॥ प्र॒थम॑जं दे॒वः ह॒विषा॑ विधेम । स्व॒यभुं॑ ब्र॒ह्म पर॑मं तपो॒ यत् । स
ए॒व पु॒त्रः स पि॒ता स मा॒ता । तपो॑ ह॒ यक्षं॑ प्र॒थम॑ः सं॒बभू॑व ॥ श्र॒द्धया॑ दे॒वो दे॒वत्व॑-म॑श्नुते । श्र॒द्धा
प्र॑तिष्ठा लो॒कस्य॑ दे॒वी 11

TB 3.12.3.2

सा नो॑ जुषा॒णोप॑ य॒ज्ञ-मा॒गात् । काम॑व॒त्सा ऽमृ॑तं दुहा॑ना ॥ श्र॒द्धा दे॒वी प्र॑थम॒जा ऋ॑तस्य । वि॒श्वस्य॑

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

भ॒र्त्री जग॑तः प्र॒तिष्ठा॑ । ता॒ः श्र॒द्धा॒ः ह॒विषा॑ यजामहे । सा नो लो॒क-म॒मृतं॑ दधातु । ईशा॑ना दे॒वी
भुव॑नस्याधि॒पत्नी॑ ॥ आगा॑त्स॒त्यः ह॒विरि॑दं जु॒षाण॑ । यस्मा॑द्दे॒वा ज॑ज्ञिरे भुव॑नञ्च वि॒श्वे । तस्मै॑ विधेम
ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ 12

TB 3.12.3.3

यथा॑ दे॒वैः स॑ध॒माद॑ म॒देम॑ ॥ यस्य॑ प्र॒तिष्ठो॑-र्व॒न्तरि॑क्षं । यस्मा॑द्दे॒वा ज॑ज्ञिरे भुव॑नञ्च स॒र्वे । तथ्स॒त्य-
म॒र्चदु॑प॒यज्ञं॑ न॒ आगा॑त् । ब्रह्मा॑हु॒ती-रु॒पमो॑द॒मानं॑ ॥ मन॑सो व॒शे स॑र्वमि॒दं ब॑भूव । नान्य॑स्य॒ मनो॑
व॒शम॑न्वि॒याय॑ । भी॒ष्मो हि दे॒वः स॑ह॒स्रः स॑ही॒यान् । स नो॑ जु॒षाण॑ उ॒प॑ य॒ज्ञमागा॑त् ॥ आकू॑तीना-
मधि॑पतिं चे॒तसां॑ च 13

TB 3.12.3.4

स॒ङ्कल्प॑जूतिं दे॒वं वि॑प॒श्चिं । मनो॑ राजा॒नमि॑ह व॒र्द्धय॑न्तः । उ॒प॒ह॒वै ऽस्य॑ सु॒मतौ॑ स्या॒म ॥ च॑र॒णं प॒वित्रं॑
वि॒त॑तं पु॒राणं॑ । येन॑ पू॒तस्तर॑ति दु॒ष्कृ॒तानि॑ । तेन॑ प॒वित्रे॑ण शु॒द्धेन॑ पू॒ताः । अ॒तिं पा॑प्मान-म॒रातिं॑ तरे॒म
॥ लो॒कस्य॑ द्वा॒र-म॑र्चि॒मत् प॒वित्रं॑ । ज्योति॑ष्मद् भ्राज॑मानं॒ मह॑स्वत् । अ॒मृत॑स्य॒ धारा॑ बहु॒धा दो॑ह॒मानं॑
() । च॑र॒णं नो॑ लो॒के सु॑धि॒तां द॑धातु ॥ “अ॒ग्नि मू॒द्रधा॑41” “भुवः॑42” ॥ “अनु॑ नोऽद्यानु॑मति॑43”
“रन्वि॑दनु॒मते॑त्वं44” ॥ “ह॒व्यवा॑ह॒ः45” “स्वि॑ष्टं46” । 14

(दे॒वी - घृ॒तेन॑ - चे॒तसां॑ च॒ - दो॑ह॒मानं॑ च॒त्वारि॑ च) (A3)

3.12.4 अनुवाकं 4 -तासां ब्राह्मणम्

TB 3.12.4.1

दे॒वेभ्यो॑ वै स्व॒र्गो लो॒कस्ति॑रो ऽभवत् । ते प्र॒जाप॑ति-मब्रुवन् । प्रजा॑पते स्व॒र्गो वै नो॑ लो॒कस्ति॑रोऽभूत्
। तम॑न्विच्छेति॑ । तं य॑ञ्क॒तुभि॑-रन्वैच्छत् । तं य॑ञ्क॒तुभि॑ नान्वि॑न्दत् । तमि॑ष्टि॒भि-रन्वैच्छत् ।
तमि॑ष्टि॒भि-रन्वि॑न्दत् । तदि॑ष्टीना-मिष्टि॒त्वं । ए॒ष्ट्यो ह॒ वै ना॑म । ता इ॒ष्ट्य॑ इत्या च॑क्षते प॒रोक्षे॑ण

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

। पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः । 15

TB 3.12.4.2

तं तपोऽ ब्रवीत् । प्रजापते तपसा वै श्राम्यसि । अहमु वै तपोऽ स्मि । मां नु यजस्व । अथ ते सत्यं तपो भविष्यति । अनुं स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति । स एतमाग्नेय-मृष्टाकपालं निरवपत् । तपसे चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यं तपो ऽभवत् । अनुं स्वर्गं लोकमविन्दत् । सत्यं ह वा अस्य तपो भवति । अनुं स्वर्गं लोकं विन्दति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा तपसे स्वाहा । अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा । स्वर्गायं लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । 16

TB 3.12.4.3

तं श्रद्धा-ऽब्रवीत् । प्रजापते श्रद्धया वै श्राम्यसि । अहमु वै श्रद्धाऽस्मि । मां नु यजस्व । अथ ते सत्या श्रद्धा भविष्यति । अनुं स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति । स एतमाग्नेय-मृष्टाकपालं निरवपत् । श्रद्धायै चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्या श्रद्धाऽभवत् । अनुं स्वर्गं लोकमविन्दत् । सत्या ह वा अस्य श्रद्धा भवति । अनुं स्वर्गं लोकं विन्दति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा श्रद्धायै स्वाहा । अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा । स्वर्गायं लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । 17

TB 3.12.4.4

तं सत्य-मब्रवीत् । प्रजापते सत्येन वै श्राम्यसि । अहमु वै सत्यमस्मि । मां नु यजस्व । अथ ते सत्यं सत्यं भविष्यति । अनुं स्वर्गं लोकं वेत्स्यसीति । स एतमाग्नेय-मृष्टाकपालं निरवपत् । सत्याय चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यं सत्यमभवत् । अनुं स्वर्गं लोकमविन्दत् । सत्यं ह वा अस्य सत्यं भवति । अनुं स्वर्गं लोकं विन्दति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा सत्याय स्वाहा । अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

स्वाहा॑ ।स्वर्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहाऽग्र॑यै स्विष्ट॑कृते स्वाहेति॑ । 18

TB 3.12.4.5

तं मनो॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते मन॑सा॒ वै श्राम्य॑सि । अ॒हमु॑ वै मनो॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑
ते स॒त्यं मनो॑ भविष्यति । अनु॑ स्वर्गं॒ लोकं॑ वे॒त्स्यसीति॑ । स ए॒तमा॑ऽग्नेय-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् ।
। मन॑से च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॑ वै तस्य॑ स॒त्यं मनो॑ऽभवत् । अनु॑ स्वर्गं॒ लोकम॑विन्दत् ।
। स॒त्यः ह॒ वा अ॑स्य॒ मनो॑ भवति । अनु॑ स्वर्गं॒ लोकं॑ वि॒न्दति॑ । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य
उ॒चैन॑ दे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्रये॑ स्वाहा॒ मन॑से स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा॑
।स्वर्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहाऽग्र॑यै स्विष्ट॑कृते स्वाहेति॑ । 19

TB 3.12.4.6

तं चरण॑-मब्रवीत् । प्रजा॑पते चरणे॒न वै श्राम्य॑सि । अ॒हमु॑ वै चरण॑मस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑
ते स॒त्यं चरणं॑ भविष्यति । अनु॑ स्वर्गं॒ लोकं॑ वे॒त्स्यसीति॑ । स ए॒तमा॑ऽग्नेय-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् ।
चरणाय॑ च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॑ वै तस्य॑ स॒त्यं चरण॑मभवत् । अनु॑ स्वर्गं॒ लोकम॑विन्दत् ।
। स॒त्यः ह॒ वा अ॑स्य॒ चरणं॑ भवति । अनु॑स्वर्गं॒ लोकं॑ वि॒न्दति॑ । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॑ यज॑ते । य
उ॒चैन॑ दे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्रये॑ स्वाहा॒ चरणाय॑ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये
स्वाहा॑ ।स्वर्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहाऽग्र॑यै स्विष्ट॑कृते स्वाहेति॑ । 20

TB 3.12.4.7

ता वा ए॒ताः पञ्च॑ स्वर्ग॑स्य॒ लोक॑स्य॒ द्वारः॑ । अपा॑घा अनु॑वित्तयो॒ नाम॑ । तपः॑ प्रथ॒माः र॑क्षति ।
श्र॒द्धा द्वितीया॑ । स॒त्यं तृतीया॑ । मन॑श्चतु॒र्थी । चरणं॑ पञ्च॒मी । अनु॑ ह॒ वै स्वर्गं॒ लोकं॑ वि॒न्दति॑ ।
का॒म॒चारो॑ऽस्य॒ स्वर्गे॑ लो॒के भ॑वति । य ए॒ताभि॑-रिष्टि॑भि-र्यज॑ते । य उ॒चैना॑ ए॒वं वेद॑ । तास्व॑न्विष्टि॑
। प॒ष्ठौही॒ वरां॑ द॒द्यात् क॑ऽसञ्च॑ । स्त्रियै॑ चाभा॒रः स॑मृद्धयै । 21

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

(A4)

3.12.5 अनुवाकं 5 -चातुर्होत्रचयनम्

TB 3.12.5.1

ब्रह्म वै चतुर्होतारः । चतुर्होतृभ्योऽधि यज्ञो निर्मितः । नैनं शंसं । नाभिचरितु-मागच्छति । य एवं वेद ॥ यो ह वै चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वं वेद । अथो पञ्च होतृत्वं । सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते । वाचस्पतिरु होता दशहोतृणां । पृथिवी होता चतुर्होतृणां 22

TB 3.12.5.2

अग्निरु होता पञ्चहोतृणां । वाग्धोता षड्होतृणां । महाहविरु होता सप्तहोतृणां । एतद्वै चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वं । अथो पञ्चहोतृत्वं । सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते । य एवं वेद ॥ एषा वै सर्व विद्या । एतद् भेषजं । एषा पङ्क्तिः स्वर्गस्य लोकस्यां जसायनिः स्तुतिः 23

TB 3.12.5.3

एतान् योऽद्ध्यै-त्यच्छेदिर्दुरो यावत्तरसं । स्वरेति । अनपब्रवः सर्वमायुरेति । विन्दते प्रजां । रायस्पोषं गौपत्यं । ब्रह्मवर्चसी भवति ॥ एतान् योऽद्ध्यैति । स्पृणोत्यात्मानं । प्रजां पितृन् ॥ एतान् वा अरुण औपवेशि विदाञ्चकार 24

TB 3.12.5.4

एतैरधिवादमपाजयत् । अथो विश्वं पाप्मानं । स्वर्ययौ । एतान् योऽद्ध्यैति । अधिवादं जयति । अथो विश्वं पाप्मानं । स्वरेति ॥ एतैरग्निं चिन्वीत स्वर्गकामः । एतैरायुष्कामः । प्रजा पशुकामो वा । 25

TB 3.12.5.5

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

पुरस्ताद्दशहोतारमुदञ्चमुपदधाति यावत्पदं । हृदयं यजुषी पत्यौ च । दक्षिणतः प्राञ्चं चतुरहोतारं । पश्चादुदञ्चं पञ्च होतारं । उत्तरतः प्राञ्चं षड्होतारं । उपरिष्ठात् प्राञ्चं सप्तहोतारं । हृदयं यजूषि पत्यंश्च । यथावकाशं ग्रहान् । यथावकाशं प्रतिग्रहान् लोकं पृणाश्च । सर्वा हास्यैता देवताः प्रीता अभीष्टा भवन्ति 26

TB 3.12.5.6

सदेवमग्निं चिनुते ॥ रथसंमित-श्चेतव्यः । वज्रो वै रथः । वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्यं स्तृणुते । पक्षः संमित-श्चेतव्यः । एतावान् वै रथः । यावत्पक्षः । रथसंमितमेव चिनुते ॥ इममेव लोकं पशुबन्धेनाभिजयति । अथो अग्निष्टोमेन 27

TB 3.12.5.7

अन्तरिक्ष-मुक्थ्येन । स्वरतिरात्रेण । सर्वान् लोकानहीनेन । अथो सूत्रेण ॥ वरो दक्षिणा । वरेणैव वरं स्पृणोति । आत्मा हि वरः ॥ एकविंशति दक्षिणा ददाति । एकविंशो वा इतः स्वर्गो लोकः । प्रस्वर्गं लोकमाप्नोति 28

TB 3.12.5.8

असावादित्य एकविंशः । अमुमेवा-दित्यमाप्नोति ॥ शतं ददाति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ॥ सहस्रं ददाति । सहस्रं संमितः स्वर्गो लोकः । स्वर्गस्य लोकस्याभिजित्यै ॥ अन्विष्टकं दक्षिणा ददाति । सर्वाणि वयांसि 29

TB 3.12.5.9

सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्या-वरुद्ध्यै ॥ यदि न विन्देत । मुन्थानेतावतो दद्यादोदुनान् वा । अश्रुते तं कामं । यस्मै कामाया-ग्निश्चीयते ॥ पृष्ठौहीं त्वन्तर्वतीं दद्यात् । सा हि सर्वाणि वयांसि । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्या-वरुद्ध्यै । 30

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

TB 3.12.5.10

हिरण्यं ददाति । हिरण्य-ज्योतिरेव स्वर्गं लोकमेति ॥ वासो ददाति । तेनायुः प्रतिरते ॥ वेदितृतीये यजेत । त्रिषत्या हि देवाः । स संत्यमग्निं चिनुते ॥ तदेतत् पशुबन्धे ब्राह्मणं ब्रूयात् । नेतरेषु यज्ञेषु ॥ यो ह वै चतुरहोतृ-ननुसवनं तर्पयितुव्यान् वेद 31

TB 3.12.5.11

तृप्यति प्रजयां पशुभिः । उपैनः सोमपीथो नमति । एते वै चतुरहोतारो ऽनुसवनं तर्पयितुव्याः । ये ब्राह्मणा बहुविदः । तेभ्यो यदक्षिणा न नयेत् । दुरिष्टः स्यात् । अग्निमस्य वृञ्जीरन् । तेभ्यो यथा श्रद्धं दद्यात् । स्विष्टमेवैतत्क्रियते । नास्याग्निं वृञ्जते । 32

TB 3.12.5.12

हिरण्येष्टको भवति । यावदुत्तम-मङ्गुलि-काण्डं यज्ञं पुरुषा संमितं । तेजो हिरण्यं ॥ यदि हिरण्यं न विन्देत् । शर्करा अक्ता उपदद्यात् । तेजो घृतं । सतेजसमे-वाग्निं चिनुते ॥ अग्निञ्चित्वा सौत्रामण्या यजेत मैत्रावरुण्या वा । वीर्येण वा एष व्यृद्धयते । योऽग्निञ्चिनुते () 33

TB 3.12.5.13

यावदेव वीर्यं । तदस्मिन् दधाति ॥ ब्रह्मणः सायुज्यः सलोकता-माप्नोति । एतासामेव देवतानां सायुज्यं । सार्ष्टिताः समान लोकता-माप्नोति । य एतमग्निं चिनुते । य उचैनमेवं वेद ॥ एतदेव सावित्रे ब्राह्मणं । अथो नाचिकेते । 34

(होता चतुरहोतृणां - स्तुति - श्रृंकार - वा - भवन्त्य - ग्निष्टोमेनां - प्रोति - वयांसि - वयांसि - सर्वस्यास्यै सर्वस्यावरुद्ध्यै - वेद - वृञ्जते - चिनुते - + नवं च) (A5)

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

3.12.6 अनुवाकं 6 -वैश्वसृजचयनम्

TB 3.12.6.1

यच्चा॒मृतं॑ यच्च॒ मर्त्यं॑ । यच्च॒ प्राणि॑ति॒ यच्च॒ न । सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृत्वा । उप॑ काम॒दुघा॑ दधे ।
तेन॑र॒षिणा॑ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ सर्वाः॒ स्त्रियः॒ सर्वान्॑ पु॒ंसः ।
सर्वं॑ न स्त्री-पुमञ्च॒ यत् । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्तः पा॒ंसवो॑ भूमेः" 35

TB 3.12.6.2

सङ्ख्या॑ता दे॒वमा॒यया॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्त॒ ऊषाः॑ पशू॒नां । पृथि॑व्यां पुष्टिं हि॒ताः । सर्वा॒स्ताः
॥ याव॑न्तीः सि॒कताः॒ सर्वाः॑ । अ॒फस्व॑न्तश्च॒ याः श्रि॑ताः । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्तीः शर्करा॒ धृत्यै॑ ।
अ॒स्यां पृथि॑व्यामधि॑ 36

TB 3.12.6.3

सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्तो-ऽश्मा॑नोऽस्यां पृथि॑व्यां । प्र॒तिष्ठा॑सु प्र॒तिष्ठा॑ताः । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्ती
वी॒रुधः॒ सर्वाः॑ । वि॒ष्टिताः॒ पृथि॑वीमनु॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्तीरोष॑धीः सर्वाः॑ । वि॒ष्टिताः॒ पृथि॑वीमनु॑
। सर्वा॒स्ताः । 37

TB 3.12.6.4

याव॑न्तो वन॒स्पत॑यः । अ॒स्यां पृथि॑व्यामधि॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्तो ग्रा॒म्याः प॒शवः॒ सर्वे॑ ।
आ॒रु॒ण्याश्च॒ ये । सर्वा॒स्ताः ॥ ये द्वि॒पादु॑-श्चतु॑ष्पादः । अ॒पाद॑ उदर॒सर्पि॑णः । सर्वा॒स्ताः ॥
याव॑दा॒ङ्ग-न॑मुच्यते॑ 38

TB 3.12.6.5

दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षं । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑त्कृ॒ष्णाय॑सः॒ सर्वं॑ । दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षं । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑
ल्लो॒हाय॑सः॒ सर्वं॑ । दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षं । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्व॑सः॒ सीसः॒ सर्वं॑ त्रपु॑ । दे॒वत्रा॑ यच्च॒ मानु॑षं 39

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

TB 3.12.6.6

सर्वास्ताः ॥ सर्वः हिरण्यः रजतं । देवत्रा यच्च मानुषं । सर्वास्ताः ॥ सर्वः सुवर्णः हरितं ।
देवत्रा यच्च मानुषं । सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उपकामदुघा दधे । तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा ।
तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद () । 40

special korvai

(यच्च स्त्रियः पाःसव ऊषाः सिकेताः शर्करा अश्मानो वीरुध ओषधीर् वनस्पतयो ग्राम्या ये द्विपादो
यावदाञ्जनं यावत् कृष्णायसँलोहायसः सीसः हिरण्यः सुवर्णः हरितमष्टादश)
(भूमे - रधि - विष्टिताः पृथिवीमनु सर्वास्ता - उच्यते - मानुषः - सीद ()) (A6)

3.12.7 अनुवाकं 7 -वैश्वसृजचयनम्

TB 3.12.7.1

सर्वा दिशो दिक्षु । यच्चान्तं भूतं प्रतिष्ठितं । सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उपकामदुघा दधे
। तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद ॥ अन्तरिक्षञ्च केवलं । यच्चास्मि-
न्नेन्तराहितं । सर्वास्ताः ॥ आन्तरिक्ष्यश्च याः प्रजाः 41

TB 3.12.7.2

गन्धर्वा-फसरसश्च ये । सर्वास्ताः ॥ सर्वा-नुदारान्-थ्सलिलान् । अन्तरिक्षे प्रतिष्ठितान् । सर्वास्ताः
॥ सर्वा-नुदारान्-थ्सलिलान् । स्थावराः प्रोष्याश्च ये । सर्वास्ताः ॥ सर्वा धुनिः सर्वान्-ध्वःसान्
। हिमो यच्च शीयते 42

TB 3.12.7.3

सर्वास्ताः ॥ सर्वान् मरीचीन् विततान् । नीहारो यच्च शीयते । सर्वास्ताः ॥ सर्वा विद्युतः

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

सर्वान् स्तनयित्व॑न् । ह॒दुनी॑ र्यच्च॑ शी॒यते॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वाः॑ स्रव॑न्तीः स॒रितः॑ । सर्व॑मप्सु
च॒रञ्च॑ यत् । सर्वा॒स्ताः । 43

TB 3.12.7.4

याश्च॑ कूप्या॒ याश्च॑ ना॒द्याः॑ समु॒द्रियाः॑ । याश्च॑ वैश॒न्तीरु॑त प्रा॒स॒चीर्याः॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ ये चो॒त्तिष्ठ॑न्ति
जी॒मूताः॑ । याश्च॑ वर॒षन्ति॑ वृ॒ष्टयः॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ तप॑स्तेज॑ आका॒शं । यच्चा॑का॒शे प्रति॑ष्ठितं ।
सर्वा॒स्ताः ॥ वा॒युं वया॑ऽसि॒ सर्वा॑णि 44

TB 3.12.7.5

अ॒न्तरि॑क्षच॒रञ्च॑ यत् । सर्वा॒स्ताः ॥ अ॒ग्निः सूर्यं॑ च॒न्द्रं । मि॒त्रं व॑रु॒णं भगं॑ । सर्वा॒स्ताः ॥
स॒त्यं श्र॑द्धां तपो॒ दमं॑ । नाम॑ रू॒पञ्च॑ भू॒तानां॑ । सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उप॑ काम॒दुघां॑ दधे ।
तेन॑र॒षिणा॑ तेन॒ ब्रह्म॑णा () । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद॑-ध्रु॒वा सी॑द । 45

special korvai

(दिशोऽन्तरि॑क्षमान्तरि॒क्ष्यं उदा॑रानु॒दा॒रान् धुनिं॑ मरी॒चीन् वि॒द्युतः॑ स्रव॑न्तीर्याश्च॑ ये च॒ तपो॑ वा॒युम॑ग्निः
स॒त्यं पञ्च॑दश)

(प्र॒जा-हि॒मो यच्च॑ शी॒यते-सर्वा॒स्ताः-सर्वा॑णि-ब्रह्म॒णैकं॑ च) (A7)

3.12.8 अनुवाकं 8 -वैश्वसृजचयनम्

TB 3.12.8.1

सर्वा॑ दि॒वः सर्वा॑न् दे॒वान् दि॒वि । यच्चा॒न्त भू॑तं प्रति॑ष्ठितं । सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उप॑ काम॒दुघां॑
दधे । तेन॑र॒षिणा॑ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद॑-ध्रु॒वा सी॑द ॥ याव॑न्ती॒ स्तार॑काः सर्वाः॑
। वि॒त॑ता रोच॒ने दि॒वि । सर्वा॒स्ताः ॥ ऋ॒चो यजू॑ऽषि॒ सामा॑नि 46

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

TB 3.12.8.2

अथर्वाङ्गिरसश्च ये । सर्वास्ताः ॥ इतिहासपुराणञ्च । सर्पदेवजनाश्च ये । सर्वास्ताः ॥ ये च लोका
ये चालोकाः । अन्तर्भूतं प्रतिष्ठितं । सर्वास्ताः ॥ यच्च ब्रह्म यच्चाब्रह्म । अन्तर्ब्रह्मन् प्रतिष्ठितं 47

TB 3.12.8.3

सर्वास्ताः ॥ अहोरात्राणि सर्वाणि । अद्रधमासाश्च केवलान् । सर्वास्ताः ॥ सर्वानृतून्-ध्सर्वान्
मासान् । सम्वत्सरश्च केवलं । सर्वास्ताः ॥ सर्वं भूतं सर्वं भव्यं । यच्चातोऽधि भविष्यति ।
सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा () । उपं कामदुघां दधे । तेनरूषिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-
ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । 48

special korvai

(दिवं तारका ऋचं इतिहासपुराणं च ये च यच्चाहोरात्राण्यृतून् भूतं नव)

(सामानि - ब्रह्मन् प्रतिष्ठितं - कृत्वा त्रीणि च) (A8)

3.12.9 अनुवाकं 9 -ब्रह्मा सदस्यासीनो वैश्वसृजान् व्याचष्टे

TB 3.12.9.1

ऋचां प्राची महती दिगुच्यते । दक्षिणा-माहु र्यजुषामपारां । अथर्वणा-मङ्गिरसां प्रतीची । साम्ना-
मुदीची महती दिगुच्यते ॥ ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते । यजुर्वेदे तिष्ठति मद्ध्ये अहः
। सामवेदे-नास्तमये महीयते । वेदै-रशून्य-स्त्रिभिरेति सूर्यः ॥ ऋग्भ्यो जाताः सर्वशो मूर्ति-माहुः
। सर्वा गतिं र्याजुषी हैव शश्वत् 49

TB 3.12.9.2

सर्वं तेजं स्सामरूप्यं हं शश्वत् । सर्वं हेदं ब्रह्मणा हैव सृष्टं ॥ ऋग्भ्यो जातं वैश्यं वर्ण-माहुः
। यजुर्वेदं क्षत्रियस्या-हुर्योनिं । सामवेदो ब्राह्मणानां प्रसूतिः । पूर्वं पूर्वभ्यो वच एत-दूचुः ॥

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

आद॒रु॒श-म॒ग्निं चि॑न्वा॒नाः । पूर्वे॑ वि॒श्व सृ॒जोऽमृ॑ताः । श॒तं व॑र॒ष सह॑स्राणि । दी॒क्षिताः स॒त्र-मा॑सत
। 50

TB 3.12.9.3

तप॑ आसीद् गृ॒हप॑तिः । ब्र॒ह्मा ब्र॑ह्माभ॑वथ् स्व॒यं । स॒त्यः ह॒ हो तै॑षामासीत् । यद् वि॒श्वसृ॑ज आस॑त
॥ अ॒मृत॑-मे॒भ्य उ॑दगायत् । स॒हस्रं॑ परि॒वथ्स॑रान् । भू॒तः ह॒ प्र॑स्तो तै॑षामासीत् । भ॒विष्य॑त् प्रति॑
चा॒हरत् ॥ प्रा॒णो अ॑द्भ्य॒रु-भ॑वत् । इ॒दः स॑र्वः सि॒षास॑तां 51

TB 3.12.9.4

अ॒पा॒नो वि॒द्वा-ना॑वृतः । प्रति॑ प्रा॒तिष्ठ॑-द॒द्भुरे ॥ आ॒र्त॒वा उ॑पगा॒तारः॑ । स॒द॒स्या ऋ॑त॒वो-ऽभ॑वन् ।
अ॒र्द्धमा॑साश्च॒ मासा॑श्च । च॒म॒सा-द्भ्य॑वो-ऽभ॑वन् ॥ अ॒शः स॒द् ब्र॑ह्म॒ण-स्ते॑जः । अ॒च्छा॒वा॒को ऽभ॑वद्
य॒शः । ऋ॑त॒-मे॒षां प्र॑शा॒स्ता-ऽऽसी॑त् । यद् वि॒श्व सृ॑ज आस॑त । 52

TB 3.12.9.5

ऊ॒र्ग-रा॒जा॒न-मु॑द॒वह॑त् । ध्रु॒व गो॑पः स॒हो-ऽभ॑वत् । ओ॒जो-ऽभ्य॑ष्टौद् ग्रा॒व॒णः । यद् वि॒श्व सृ॑ज
आस॑त ॥ अ॒प॒चि॒तिः पो॒त्रीया॑-म॒यज॑त् । ने॒ष्ट्रीया॑-म॒यज॑त् त्वि॒षिः । आ॒ग्नी॒द्वाद् वि॒दुषी॑ स॒त्यं । श्र॒द्धा
है॒वा य॑जथ् स्व॒यं ॥ इ॒रा प॑त्नी वि॒श्व सृ॑जा । आ॒कू॒ति-र॑पि॒नद्भु॑विः 53

TB 3.12.9.6

इ॒ध्मः ह॒ क्षु॒च॒ चै॒भ्य उ॒ग्रे । तृ॒ष्णा चा॑ व॒हता॑मु॒भे ॥ वा॒गे॒षाः सु॑ब्र॒ह्म॒ण्या-ऽऽसी॑त् । छ॒न्दो
यो॒गान् वि॑जान॒ती । क॒ल्प॒त॒न्त्राणि॑ तन्वा॒ना-ऽहः॑ । स॒स्थाश्च॑ स॒र्वशः॑ ॥ अ॒हो॒रा॒त्रे प॑शु॒पाल्यौ ।
मु॒हूर्ताः प्रे॑ष्या॑ अभ॒वन् । मृ॒त्युस् तद॑-भ॒व-द्वा॑ता । श॒मि॒तो ग्रो वि॑शां प॒तिः । 54

TB 3.12.9.7

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

विश्वसृजः प्रथमाः सत्र-मासत । सहस्रं समं प्रसुतेन यन्तः । ततो ह जज्ञे भुवनस्य गोपाः ।
हिरण्मयः शकुनि ब्रह्म नाम ॥ येन सूर्य-स्तपति तेजसे-द्धः । पिता पुत्रेण पितृमान् योनियोनौ
। नावेदविन् मनुते तं बृहन्तं । सर्वानुभु-मात्मानं संपराये ॥ एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य ।
न कर्मणा वर्द्धते नो कनीयान् 55

TB 3.12.9.8

तस्यैवात्मा पदवित्तं विदित्वा । न कर्मणा लिप्यते पापकेन ॥ पञ्चपञ्चाशतं-स्त्रिवृतः सम्वत्सराः ।
पञ्चपञ्चाशतः पञ्चदशाः । पञ्चपञ्चाशतः सप्तदशाः । पञ्चपञ्चाशतं एकविंशः । विश्वसृजाः सहस्रं
सम्वत्सरं ॥ एतेन वै विश्वसृजं इदं विश्व-मसृजन्त । यद् विश्व-मसृजन्त । तस्माद् विश्वसृजः
() ॥ विश्व-मेना-ननु प्रजायते । ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकतां यन्ति । एतासांमेव देवतांनां
सायुज्यं । सार्ष्टिताः समान लोकतां यन्ति । य एत-दुपयन्ति । ये चैनत् प्राहुः । येभ्यं-श्चैनत्
प्राहुः ॥ ॐ । 56

(शश्वं - दासत् - सिषासता - मासत - हविष् - पतिः - कनीयान् - तस्माद् विश्वसृजोऽष्टौ
च) (A9)

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 9 anuvAkams :-

(तुभ्यं - देवेभ्य - स्तपसा - देवेभ्यो - ब्रह्म वै चतुर-होतारो - यच्चा-मृतं - सर्वा दिशो दिक्षु -
सर्वा दिवं - मृचां प्राची नवं)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(तुभ्यं - तपसा - ता वा एताः पञ्च - हिरण्यं ददाति - सर्वा दिश - स्तप आसीद्बृहपतिः षट्पञ्चाशत्)

first and last word 3rd prapATakam of kAThakam :-

3.12 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

(तुभ्य-म् ॐ)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीय प्रश्नः समाप्तः ॥

॥ इति तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठकं समाप्तं ॥ = = = = =

Appendix (of Expansions) ट्.भू.3.12.1.1 - तुभ्यन्ता अङ्गिरस्तमा²¹ श्याम् तङ्काममग्रे²²

तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम् विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्रे कामाय येमिरे ॥ 21

अश्याम् तं काममग्रे तवो त्यश्यामं रयिः रयिवः सुवीरं । अश्याम् वाजमभि वाजयन्तो ऽश्याम्
द्युममजराजरं ते ॥ (BOth 21 and 22 appearing in TS 1.3.14.3)

ट्.भू.3.12.1.1 - आशानां त्वा²³ विश्वा आशाः²⁴ आशानां त्वा ऽऽशापालेभ्यः । चतुर्भ्यो
अमृतैभ्यः । इदं भूतस्याध्यक्षेभ्यः । विधेम हविषा वयम् ॥ 23

विश्वा आशा मधुना सःसृजामि । अनुमीवा आप ओषधयो भवन्तु । अयं यजमानो मृधो व्यस्यताम्
अगृभीताः पशवः सन्तु सर्वे ॥ 24 (BOth 23 and 24 appEaring in T.B.2.5.3.3)

ट्.भू.3.12.1.1 - अनु नोऽद्यानुमति²⁵ रन्विदनुमते त्वं²⁶ अनु नोऽद्याऽनुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यतां
। अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे मयः ॥ 25

अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शञ्चनः कृधि । ऋत्वे दक्षाय नो हिनु प्रण आयूःषि तारिषः ॥ 26
(BOth 25 and 26 appEaring in T.S.3.11.3.3)

ट्.भू.3.12.1.1 - कामो भूतस्य²⁷ कामस्तदग्रे²⁸ कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको विराजति
। स इदं प्रति पप्रथे । ऋतूनुथ सृजते वशी ॥ 27

कामस्तदग्रे समवर्तताधि । मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । सतो बन्धुमसति निरविन्दन् । हृदि
प्रतीष्या क्वयो मनीषा ॥ 28 (BOth 27 and 28 appEaring in T.B.2.4.1.9 and
T.B.2.4.1.10)

ट्.भू.3.12.1.1 - ब्रह्म जज्ञानं²⁹ पिता विराजां³⁰ ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन
आवः । स बुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥ 29 (29 appEaring
in T.S.4.2.8.2)

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

पिता विराजा॑मृष॒भो र॑यीणां । अ॒न्तरि॑क्षं विश्वरूप॑ आविवेश । तम॑कै-र॒भ्यर्च॑न्ति व॒त्सं । ब्रह्म॑ सन्तं
ब्रह्म॑णा व॒र्द्धय॑न्तः ॥ 30 (30 appEaring in T.B.2.8.8.9)

ट्.भ.3.12.1.1 - य॒ज्ञो रा॒यो॑३१ ऽयं॑ य॒ज्ञः३२ य॒ज्ञो रा॒यो य॒ज्ञ ई॒शे वसू॑नाम् । य॒ज्ञः स॒स्याना॑मु॒त
सु॑क्षिती॒नाम् । य॒ज्ञ इ॒ष्टः पू॒र्वचि॑त्तिं दधातु । य॒ज्ञो ब्र॑ह्म॒णवाः॑ अप्येतु दे॒वान् ॥ 31

अ॒यं य॒ज्ञो व॑र्धतां गोभि॒रश्वैः॑ । इ॒यं वेदिः॑ स्व॒प॒त्या सु॒वीरा॑ । इ॒दं ब॒रु॒हिरति॑ ब॒रु॒हीऽष्य॑न्या । इ॒मं
य॒ज्ञं वि॒श्वे अव॑न्तु दे॒वाः ॥ 32 (BOth 31 and 32 appEaring in T.B.2.5.5.1)

ट्.भ.3.12.1.1 - आपो॑ भ॒द्रा३३ आ॒दि॒त्प॑श्यामि३४ आपो॑ भ॒द्रा घृ॒तमि॑दापं आसुर॒ग्री॒षोमौ॑ बिभ्र॒त्याप॑
इत् ताः । ती॒व्रो रसो॑ मधु॒पृचा॑ मर॒गम॑ आ मा॑ प्रा॒णेन॑ सह॒ वर्च॑सा गन् ॥ 33 आ॒दि॒त् प॑श्याम्यु॒त
वा॑ शृ॒णोम्या॑ मा॒ घोषो॑ गच्छति॒ वाङ्मा॑ आसां । मन्ये॑ भेजा॒नो अ॒मृत॑स्य॒ तर॒हि॒ हिर॑ण्यवर्णा॒ अतृ॑पं
य॒दा वः॑ ॥ 34 (BOth 33 and 34 appEaring in T.S.5.6.1.3 and 5.6.1.4)

ट्.भ.3.12.1.1 - तु॒भ्यं भ॑रन्ति३५ यो दे॒ह्यः३६ तु॒भ्यं भ॑रन्ति क्षि॒तयो॑ यवि॒ष्ठ । ब॒लिम॑ग्रे अ॒न्ति
त॒ ओत॑ दू॒रात् । आ भ॑न्दि॒ष्ठस्य॑ सु॒म॒तिं चि॑कि॒द्धि । बृ॒हत्ते॑ अ॒ग्रे म॒हि शर्म॑ भ॒द्रम् ॥ 35

यो दे॒ह्यो अ॑न॒मय॑द्वध॒स्त्रैः । यो अ॑र्य॒पत्नी॑-रुष॒संश्च॑कारं । स नि॒रु॒ध्या नहु॑षो य॒द्वो अ॒ग्निः । वि॒शंश्च॑क्रे
ब॒लि॒ह॒तः स॒होभिः॑ ॥ 36 (BOth 35 and 36 appEaring in T.B.2.4.7.9)

ट्.भ.3.12.1.1 - पू॒र्वं दे॒वा अ॑प॒रेण॑३७ प्रा॒णापा॒नौ३८ पू॒र्वं दे॒वा अ॑प॒रेणा॑-नु॒प॒श्य॒ञ्जन्म॑भिः । जन्मा॒न्यवैरैः॑
परा॑णि । वेदा॑नि दे॒वा अ॒यम॑स्मीति॒ माम् । अ॒हः॑ हि॒त्वा शरी॑रं ज॒रसः॑ प॒रस्ता॑त् ॥ 37

प्रा॒णापा॒नौ चक्षुः॑ श्रोत्र॑म् । वाचं॑ मन॑सि॒ संभृ॑ताम् । हि॒त्वा शरी॑रं ज॒रसः॑ प॒रस्ता॑त् । आ भू॑तिं
भूति॑ व॒यम॑श्नवाम॒है ॥ 38 (BOth 37 and 38 appEaring in T.B.2.5.6.5)

ट्.भ.3.12.1.1 - ह॒व्य॒वाह॑३९ स्वि॑ष्टं४० ह॒व्य॒वाह॑-मभिमा॒तिषा॑ऽहम् । र॒क्षो॒हणं॑ पृ॒त॒नासु॑ जि॒ष्णुम् ।
ज्योति॑ष्मन्तं दी॒द्यत्तं॑ पु॒रन्धि॑म् । अ॒ग्निः॑ स्वि॑ष्ट॒कृ॒त॒मा हु॑वेम ॥ 39

स्वि॑ष्टम॒ग्रे अ॒भि तत् पृ॑णाहि । वि॒श्वा दे॒व पृ॑त॒ना अ॒भिष्य॑ । उ॒रुं नः॑ प॒न्थां प्र॑दि॒शन्वि॑ भा॒हि ।
ज्योति॑ष्मद्वे॒ह्यज॑रं न॒ आयुः॑ ॥ 40 (BOth 39 and 40 appEaring in T.B.2.4.1.4)

ट्.भ.3.12.3.4 - अ॒ग्नि मूर्धा॑४१ भुवः४२ अ॒ग्निमूर्धा॑ दि॒वः क॒कुत् प॑तिः पृ॒थि॒व्या अ॒यं । अ॒पाः॑
रेता॑श्सि जि॒न्वति॑ ॥ 41

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च <https://www.vedavms.in>

भुवो॑ य॒ज्ञस्य॑ रज॑सश्च ने॒ता यत्रा॑ नि॒युद्धिः॑ सच॑से शि॒वाभिः॑ । दि॒वि मूर्धा॑नं दधि॑षे सुव॒र॒षां जि॒ह्वा॑म॒ग्ने
च॒कृ॒षे ह॒व्य॒वाहं॑ ॥ 42 (BOth 41 and 42 appEaring in T.S.4.4.4.1)

ट्.भ.३.१२.३.४ - अनु॑ नोऽद्यानु॑मति॒43 रन्वि॑दनु॒मते॒त्वं44 समे॑ अस् 25 अन्द् 26 अबो॑वे

ट्.भ.३.१२.३.४ - ह॒व्य॒वाह॑45 स्वि॑ष्टं46 समे॑ अस् 39 अन्द् 40 अबो॑वे

आनुवकम् 6 in the entire 6th Anuvakam " sarvAqstAH" appearing 16 times in short form which are highlighted by us in the text for identification. TheExpansion is as follows and is common for the all the 16 appearances. सर्वा॑स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उ॑प का॒म॒दु॒घा दधे॑ । तेन॑र॒षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गि॒र॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ (Appearing in T.B.3.12.6.1)

आनुवकम् 7 in the entire 7th Anuvakam " sarvAqstAH" appearing 13 times in short form which are highlighted by us in the text for identification. ठे ए॒प॒न्सिओ॑न् इस् अस् fओ॒ल्लो॒व्स अन्द् इस् चो॑म्मोन् fओ॒र् थे अ॒ल्ल थे 13 अ॒प्पेअ॒रन्चे॑स्, सर्वा॑स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उ॑प का॒म॒दु॒घा दधे॑ । तेन॑र॒षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गि॒र॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ (Appearing in T.B.3.12.7.1)

आनुवकम् 8 in the entire 8th Anuvakam " sarvAqstAH" appearing 7 times in short form which are highlighted by us in the text for identification. The Expansion is as follows and is common for the all the 7 appearances. सर्वा॑स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उ॑प का॒म॒दु॒घा दधे॑ । तेन॑र॒षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गि॒र॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ (Appearing in T.B.3.12.8.1)